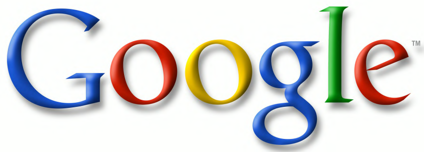
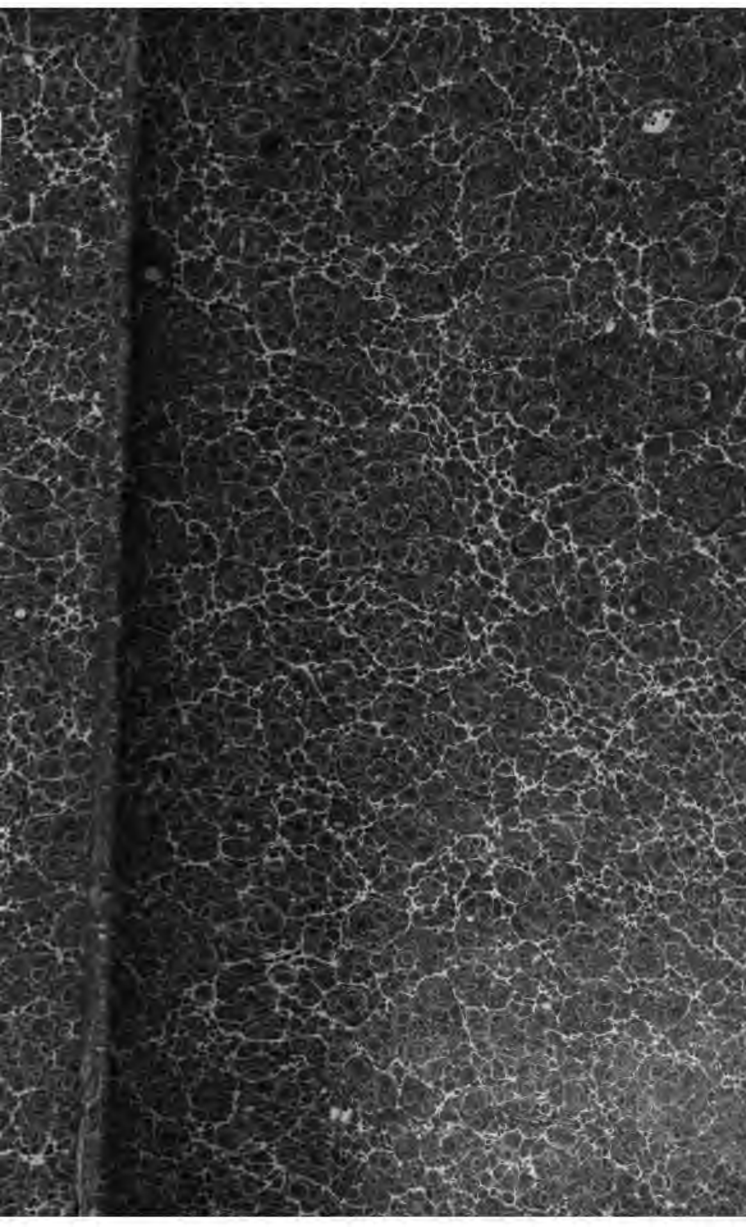

J. GOMEZ DE LA CORTINA ET AMICORUM
FALLITUR HORA LEGENDO

P. OVIDII NASONIS

OPERA OMNIA

EDITIONEM CURAVIT, BREVEM
ANNOTATIONEM CRITICAM
ADIECIT

DETL. C. G. BAUMGARTEN-CRUSIUS

TOM. II.

LIPSIAE
SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI
MDCCCXXIV.
1824
IN COMMISSIS C. H. F. HARTMANNI.

In Memoriam
Henry U. Brandenstein

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBRI XV.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER PRIMUS

In nova fert animus mutatas dicere formas
Corpora. Dî, coeptis, nam vos mutastis et illas,
Adspirate meis: primaque ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.
Ante mare et tellus, et, quod tegit omnia, coelum,
Unus erat toto Naturae vultus in orbe,
Quem dixere Chaos; rudis indigestaque moles;
Nec quidquam, nisi pondus iners; congestaque eodem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.
Nullus adhuc mundo praebebat lumina Titan;
Nec nova crescendo reparabat cornua Phoebe;
Nec circumfuso pendebat in aëre tellus
Ponderibus librata suis: nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.
Quaque fuit tellus, illic et pontus et aër;
Sic erat instabilis tellus, innabilis unda,
Lucis egens aër: nulli sua forma manebat;
Obstabatque aliis aliud: quia corpore in uno
Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
Hanc deus et melior litem Natura diremit:
Nam coelo terras, et terris abscidit undas:
Et liquidum spisso secrevit ab aëre coelum.
Quae postquam evolvit, caecoque exemit acervo;
Dissociata locis concordi pace ligavit.
Ignea convexi vis et sine pondere coeli
Emicuit, summaque locum sibi legit in arce.

Proximus est aër illi levitate, locoque:
Densior his tellus, elementaque grandia traxit;
Et pressa est gravitate sui. Circumfluus humor
Ultima possedit, solidumque coërcuit orbem.
Sic ubi dispositam, quisquis fuit ille deorum,
Congeriem secuit, sectamque in membra redegit;
Principio terram, ne non aequalis ab omni
Parte foret, magni speciem glomeravit in orbis.
Tum freta diffundi, rabidisque tumescere ventis
Iussit, et ambitae circumdare littora terrae.
Addidit et fontes, immensaque stagna, lacusque;
Fluminaque obliquis cinxit declivia ripis:
Quae, diversa locis, partim sorbentur ab ipsa;
In mare perveniunt partim, campoque recepta
Liberioris aquae, pro ripis littora pulsant.
Iussit et extendi campos, subsidere valles.
Fronde tegi silvas, lapidosos surgere montes.
Utque duae dextra coelum, totidemque sinistra
Parte secant Zonae, quinta est ardentior illis;
Sic onus inclusum numero distinxit eodem
Cura dei: totidemque plagae tellure premuntur.
Quarum quae media est, non est habitabilis aestu:
Nix tegit alta duas: totidem inter utramque locavit,
Temperiemque dedit, mista cum frigore flamma.
Imminet his aër, qui, quanto est pondere terrae
Pondus aquae levius, tanto est onerosior igni.
Illic et nebulas, illic consistere nubes
Iussit, et humanas motura tonitrua mentes,
Et cum fulminibus facientes frigora ventos.
His quoque non passim mundi fabricator habendum
Aëra permisit. Vix nunc obsistitur illis,
Cum sua quisque regant diverso flamina tractu,
Quin lanient mundum; tanta est discordia fratrum!
Eurus ad Auroram, Nabataeaque regna recessit,
Persidaque, et radiis iuga subdita matutinis.
Vesper, et occiduo quae littora sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro: Scythiam Septemque trionem
Horrifer invasit Boreas: contraria tellus
Nubibus assiduis pluvioque madescit ab Austro.
Haec super imposuit liquidum, et gravitate carentem,
Aethera, nec quidquam terrenae faecis habentem.
Vix ea limitibus dissepserat omnia certis,
Cum, quae pressa diu massa latuere sub illa,
Sidera coeperunt toto effervescere coelo.

Neu regio foret ulla suis animantibus orba,
Astra tenent coeleste solum, formaeque deorum:
Cesserunt nitidis habitandae piscibus undae:
Terra feras cepit: volucres agitabilis aër.
Sanctius his animal, mentisque capacius altae
Deerat adhuc, et quod dominari in caetera posset.
Natus homo est, sive hunc divino semine fecit
Ille opifex rerum, mundi melioris origo:
Sive recens tellus, seductaque nuper ab alto
Aethere, cognati retinebat semina coeli.
Quam satus Iäpeto, mistam fluvialibus undis,
Finxit in effigiem moderantum cuncta deorum.
Pronaque cum spectent animalia caetera terram,
Os homini sublime dedit: coelumque tueri
Iussit, et erectos ad sidera tollere vultus.
Sic, modo quae fuerat rudis et sine imagine, tellus
Induit ignotas hominum conversa figuras.
Aurea prima sata est aetas, quae, vindice nullo,
Sponte sua, sine lege, fidem rectumque colebat.
Poena metusque aberant; nec verba minacia fixo
Aere legebantur: nec supplex turba timebant
Iudicis ora sui: sed erant sine iudice tuti.
Nondum caesa suis, peregrinum ut viseret orbem,
Montibus, in liquidas pinus descenderat undas:
Nullaque mortales, praeter sua, littora norant.
Nondum praecipites cingebant oppida fossae:
Non tuba directi, non aeris cornua flexi,
Non galeae, non ensis erant. Sine militis usu
Mollia securae peragebant otia gentes.
Ipsa quoque immunis, rastroque intacta, nec ullis
Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus:
Contentique cibis, nullo cogente, creatis,
Arbuteos foetus, montanaque fraga legebant,
Cornaque, et in duris haerentia mora rubetis,
Et quae deciderant patula Iovis arbore glandes.
Ver erat aeternum, placidique tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec renovatus ager gravidis canebat aristis.
Flumina iam lactis, jam flumina nectaris ibant:
Flavaque de viridi stillabant ilice mella.
Postquam, Saturno tenebrosa in Tartara misso,
Sub Iove mundus erat; subiit argentea proles,
Auro deterior, fulvo pretiosior aere.

Iupiter antiqui contraxit tempora veris:
Perque hiemes, aestusque, et inaequales autumnos,
Et breve ver, spatiis exegit quatuor annum.
Tum primum siccis aër fervoribus ustus
Canduit: et ventis glacies adstricta pependit.
Tum primum subiere domos. Domus antra fuerunt,
Et densi frutices, et vinctae cortice virgae.
Semina tum primum longis Cerealia sulcis
Obruta sunt, pressique iugo gemuere iuvenci.
Tertia post illas successit aënea proles,
Saevior ingeniis, et ad horrida promtior arma:
Nec scelerata tamen. De duro est ultima ferro.
Protinus irrumpit venae peioris in aevum
Omne nefas: fugere pudor, verumque, fidesque:
In quorum subiere locum fraudesque, dolique,
Insidiaeque, et vis, et amor sceleratus habendi.
Vela dabant ventis, nec adhuc bene noverat illos
Navita: quaeque diu steterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis insultavere carinae.
Communemque prius, ceu lumina Solis et auras,
Cautus humum longo signavit limite mensor.
Nec tantum segetes alimentaque debita dives
Poscebatur humus; sed itum est in viscera terrae:
Quasque recondiderat, Stygiisque admoverat umbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.
Iamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum
Prodierant: prodit bellum, quod pugnat utroque,
Sanguineaque manu crepitantia concutit arma.
Vivitur ex rapto: non hospes ab hospite tutus,
Non socer a genero: fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita novercae:
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa iacet Pietas: et Virgo caede madentes,
Ultima coelestum, terras Astraea reliquit.
Neve foret terris securior arduus aether;
Affectasse ferunt regnum coeleste Gigantas,
Altaque congestos struxisse ad sidera montes.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine, et excussit subiecto Pelion Ossae.
Obruta mole sua cum corpora dira iacerent;
Perfusam multo natorum sanguine Terram
Incaluisse ferunt, calidumque animasse cruorem:
Et, ne nulla suae stripis monumenta manerent,

In faciem vertisse hominum. Sed et illa propago
Contemtrix Superum, saevaeque avidissima caedis,
Et violenta fuit: scires e sanguine natos.
  Quae pater ut summa vidit Saturnius arce;
Ingemit: et, facto nondum vulgata recenti,
Foeda Lycaoniae referens convivia mensae,
Ingentes animo et dignas Iove concipit iras;
Conciliumque vocat. Tenuit mora nulla vocatos.
Est via sublimis, coelo manifesta sereno:
Lactea nomen habet, candore notabilis ipso.
Hac iter est Superis ad magni tecta Tonantis,
Regalemque domum. Dextra laevaque deorum
Atria nobilium valvis celebrantur apertis.
Plebs habitant diversa locis: a fronte potentes
Coeliolae clarique suos posuere penates.
Hic locus est, quem, si verbis audacia detur,
Haud timeam magni dixisse Palatia coeli.
Ergo ubi marmoreo Superi sedere recessu,
Celsior ipse loco, sceptroque innixus eburno,
Terrificam capitis concussit terque quaterque
Caesariem, cum qua terram, mare, sidera, movit.
Talibus inde modis ora indignantia solvit:
Non ego pro mundi regno magis anxius illa
Tempestate fui, qua centum quisque parabant
Iniicere anguipedum captivo brachia coelo.
Nam, quamquam ferus hostis erat, tamen illud ab uno
Corpore, et ex una pendebat origine bellum.
Nunc mihi, qua totum Nereus circumtonat orbem,
Perdendum mortale genus. Per flumina iuro
Infera, sub terras Stygio labentia luco,
Cuncta prius tentata: sed immedicabile vulnus
Ense recidendum, ne pars sincera trahatur.
Sunt mihi Semidei, sunt rustica numina, Nymphae,
Faunique, Satyrique, et monticolae Silvani:
Quos quoniam coeli nondum dignamur honore,
Quas dedimus, certe terras habitare sinamus.
An satis, o! Superi, tutos fore creditis illos,
Cum mihi, qui fulmen, qui vos habeoque, regoque,
Struxerit insidias notus feritate Lycaon?
Confremuere omnes: studiisque ardentibus ausum
Talia deposcunt. Sic, cum manus impia saevit,
Sanguine Caesareo Romanum extinguere nomen,
Attonitum tanto subitae terrore ruinae
Humanum genus est; totusque perhorruit orbis.

Nec tibi grata minus pietas, Auguste, tuorum,
Quam fuit illa Iovi. Qui postquam voce manuque
Murmura compressit; tenuere silentia cuncti.
Substitit ut clamor, pressus gravitate regentis;
Iupiter hoc iterum sermone silentia rumpit:
Ille quidem poenas, curam hanc dimittite, solvit;
Quod tamen admissum, quae sit vindicta, docebo.
Contigerat nostras infamia temporis aures:
Quam cupiens falsam, summo delabor Olympo,
Et deus humana lustro sub imagine terras.
Longa mora est, quantum noxae sit ubique repertum,
Enumerare: minor fuit ipsa infamia vero.
Maenala transieram, latebris horrendă ferarum,
Et cum Cylleno gelidi pineta Lycaei.
Arcados hinc sedes et inhospita tecta tyranni
Ingredior, traherent cum sera crepuscula noctem.
Signa dedi venisse deum; vulgusque precari
Coeperat. Irridet primo pia vota Lycaon;
Mox ait, Experiar, deus hic, discrimine aperto,
An sit mortalis: nec erit dubitabile verum.
Nocte gvavem somno nec opina perdere morte
Me parat. Haec illi placet experientia veri.
Nec contentus eo, missi de gente Molossa
Obsidis unius iugulum mucrone resolvit:
Atque ita semineces partim ferventibus artus
Mollit aquis, partim subiecto torruit igni.
Quos simul imposuit mensis; ego vindice flamma
In domino dignos everti tecta Penates.
Territus ille fugit: nactusque silentia ruris
Exululat, frustraque loqui conatur: ab ipso
Colligit os rabiem, solitaeque cupidine caedis
Vertitur in pecudes: et nunc quoque sanguine gaudet.
In villos abeunt vestes, in crura lacerti.
Fit lupus, et veteris servat vestigia formae.
Canities eadem est, eadem violentia vultu:
Idem oculi lucent: eadem feritatis imago.
Occidit una domus: sed non domus una perire
Digna fuit; qua terra patet, fera regnat Erinnys.
In facinus iurasse putes. Dent ocius omnes,
Quas meruere pati, sic stat sententia, poenas.
Dicta Iovis pars voce probant, stimulosque furenti
Adiiciunt: alii partes assensibus implent.
Est tamen humani generis iactura dolori
Omnibus: et, quae sit terrae mortalibus orbae

Forma futura, rogant: quis sit laturus in aras
Tura? ferisne paret populandas tradere terras?
Talia quaerentes, sibi enim fore caetera curae,
Rex Superum trepidare vetat; sobolemque priori
Dissimilem populo promittit origine mira.
Iamque erat in totas sparsurus fulmina terras;
Sed timuit, ne forte sacer tot ab ignibus aether
Conciperet flammas, longusque ardesceret axis.
Esse quoque in fatis reminiscitur, affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaque regia coeli
Ardeat, et mundi moles operosa laboret.
Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum.
Poena placet diversa, genus mortale sub undis
Perdere, et ex omni nimbos dimittere coelo.
Protinus Aeoliis Aquilonem claudit in antris,
Et quaecunque fugant inductas flamina nubes:
Emittitque Notum. Madidis Notus evolat alis,
Terribilem picea tectus caligine vultum.
Barba gravis nimbis: canis fluit unda capillis:
Fronte sedent nebulae: rorant pennaeque, sinusque.
Utque manu lata pendentia nubila pressit;
Fit fragor: hinc densi funduntur ab aethere nimbi.
Nuntia Iunonis, varios induta colores,
Concipit Iris aquas, alimentaque nubibus affert.
Sternuntur segetes, et deplorata coloni
Vota iacent, longique labor perit irritus anni.
Nec coelo contenta suo Iovis ira: sed illum
Coeruleus frater iuvat auxiliaribus undis.
Convocat hic amnes. Qui postquam tecta tyranni
Intravere sui, Non est hortamine longo
Nunc, ait, utendum: vires effundite vestras.
Sic opus est; aperite domos, ac, mole remota,
Fluminibus vestris totas immittite habenas.
Iusserat. Hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,
Et defrenato volvuntur in aequora cursu.
Ipse tridente suo terram percussit: at illa
Intremuit, motuque sinus patefecit aquarum.
Exspatiata ruunt per apertos flumina campos:
Cumque satis arbusta simul, pecudesque, virosque,
Tectaque, cumque suis rapiunt penetralia sacris.
Si qua domus mansit, potuitque resistere tanto
Indeiecta malo; culmen tamen altior huius
Unda tegit, pressaeque labant sub gurgite turres.
Iamque mare et tellus nullum discrimen habebant:

Omnia pontus erant: deerant quoque littora ponto.
Occupat hic collem: cymba sedet alter adunca,
Et ducit remos illic, ubi nuper ararat.
Ille supra segetes, aut mersae culmina villae,
Navigat: hic summa piscem deprendit in ulmo.
Figitur in viridi, si fors tulit, ancora prato:
Aut subiecta terunt curvae vineta carinae.
Et, modo qua graciles gramen carpsere capellae,
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocae.
Mirantur sub aqua lucos, urbesque, domosque
Nereïdes: silvasque tenent delphines, et altis
Incursant ramis, agitataque robora pulsant.
Nat lupus inter oves: fulvos vehit unda leones:
Unda vehit tigres: nec vires fulminis apro,
Crura nec ablato prosunt velocia cervo.
Quaesitisque diu terris, ubi sidere detur,
In mare lassatis volucris vaga decidit alis.
Obruerat tumulos immensa licentia ponti,
Pulsabantque novi montana cacumina fluctus.
Maxima pars unda rapitur: quibus unda pepercit,
Illos longa domant inopi ieiunia victu.
   Separat Aonios Actaeis Phocis ab arvis,
Terra ferax, dum terra fuit; sed tempore in illo
Pars maris, et latus subitarum campus aquarum.
Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus,
Nomine Parnasus, superatque cacumine nubes.
Hic ubi Deucalion, nam caetera texerat aequor,
Cum consorte tori parva rate vectus adhaesit;
Corycidas Nymphas, et numina montis adorant,
Fatidicamque Themin, quae nunc oracla tenebat.
Non illo melior quisquam, nec amantior aequi
Vir fuit, aut illa metuentior ulla deorum.
Iupiter ut liquidis stagnare paludibus orbem,
Et superesse videt de tot modo millibus unam
Et superesse videt de tot modo millibus unum,
Innocuos ambo, cultores numinis ambo;
Nubila disiecit: nimbisque Aquilone remotis,
Et coelo terras ostendit, et aethera terris.
Nec maris ira manet; positoque tricuspide telo
Mulcet aquas rector pelagi: supraque profundum
Extantem,atque humeros innato murice tectum,
Coeruleum Tritona vocat conchaeque sonaci
Inspirare iubet fluctusque et flumina signo,
Iam revocare dato. Cava buccina sumitur illi

Tortilis, in latum quae turbine crescit ab imo:
Buccina, quae medio concepit ut aëra ponto,
Littora voce replet, sub utroque iacentia Phoebo.
Tum quoque, ut ora dei madida rorantia barba
Contigit, et cecinit iussos inflata receptus,
Omnibus audita est telluris et aequoris undis:
Et quibus est undis audita, coërcuit omnes.
Iam mare littus habet: plenos capit alveus amnes:
Flumina subsidunt: colles exire videntur.
Surgit humus: crescunt loca, decrescentibus undis.
Postque diem longam nudata cacumina silvae
Ostendunt, limumque tenent in fronde relictum.
Redditus orbis erat. Quem postquam vidit inanem,
Et desolatas agere alta silentia terras;
Deucalion lacrimis ita Pyrrham affatur obortis:
O soror, o coniux, o femina sola superstes,
Quam commune mihi genus, et patruelis origo,
Deinde torus iunxit: nunc ipsa pericula iungunt,
Terrarum, quascunque vident occasus et ortus,
Nos duo turba sumus: possedit caetera pontus.
Nunc quoque adhuc vitae non est fiducia nostrae
Certa satis: terrent etiamnum nubila mentem.
Quid tibi, si sine me fatis erepta fuisses,
Nunc animi, miseranda, foret? quo sola timorem
Ferre modo posses? quo consolante doleres?
Namque ego, crede mihi, si te modo pontus haberet,
Te sequerer, coniux: et me quoque pontus haberet.
O! utinam possim populos reparare paternis
Artibus, atque animas formatae infundere terrae!
Nunc genus in nobis restat mortale duobus;
Sic visum Superis: hominumque exempla manemus.
Dixerat, et flebant. Placuit coeleste precari
Numen, et auxilium per sacras quaerere sortes.
Nulla mora est; adeunt pariter Cephisidas undas,
Ut nondum liquidas, sic iam vada nota secantes.
Inde ubi libatos irroravere liquores
Vestibus et capiti; flectunt vestigia sanctae
Ad delubra deae: quorum fastigia turpi
Squalebant musco; stabantque sine ignibus arae.
Ut templi tetigere gradus; procumbit uterque
Pronus humi, gelidoque pavens dedit oscula saxo.
Atque ita, Si precibus, dixerunt, numina iustis
Victa remollescunt, si flectitur ira deorum;
Dic, Themi, qua generis damnum reparabile nostri

Arte sit: et mersis fer opem, mitissima, rebus.
Mota dea est; sortemque dedit: Discedite templo
Et velate caput, cinctasque resolvite vestes,
Ossaque post tergum magnae iactate parentis.
Obstupuere diu: rumpitque silentia voce
Pyrrha prior, iussisque deae parere recusat:
Detque sibi Veniam, pavido rogat ore: pavetque
Laedere iactatis maternas ossibus umbras.
Interea repetunt caecis obscura latebris
Verba datae sortis secum, inter seque volutant.
Inde Promethides placidis Epimethida dictis
Mulcet, et, Aut fallax, ait, est sollertia nobis,
Aut pia sunt, nullumque nefas oracula suadent.
Magna parens terra est: lapides in corpore terrae
Ossa reor dici: iacere hos post terga iubemur.
Coniugis augurio quamquam Titania mota est;
Spes tamen in dubio est; adeo coelestibus ambo
Diffidunt monitis. Sed quid tentare nocebit?
Descendunt, velantque caput, tunicasque recingunt:
Et iussos lapides sua post vestigia mittunt.
Saxa, quis hoc credat, nisi sit pro teste vetustas?
Ponere duritiem coepere, suumque rigorem,
Mollirique mora, mollitaque ducere formam.
Mox, ubi creverunt, naturaque mitior illis
Contigit, ut quaedam, sic non manifesta, videri
Forma potest hominis; sed uti de marmore coepto
Non exacta satis, rudibusque simillima signis.
Quae tamen ex illis aliquo pars humida succo,
Et terrena fuit, versa est in corporis usum.
Quod solidum est, flectique nequit, mutatur in ossa:
Quod modo vena fuit, sub eodem nomine mansit:
Inque brevi spatio, Superorum munere, saxa
Missa viri manibus faciem traxere virilem:
Et de femineo reparata est femina iactu.
Inde genus durum sumus, experiensque laborum:
Et documenta damus, qua simus origine nati.
  Caetera diversis tellus animalia formis
Sponte sua peperit, postquam vetus humor ab igne
Percaluit Solis; coenumque, udaeque paludes
Intumuere aestu: fecundaque semina rerum
Vivaci nutrita solo, ceu matris in alvo,
Creverunt, faciemque aliquam cepere morando.
Sic ubi deseruit madidos septemfluus agros
Nilus, et antiquo sua flumina reddidit alveo,

Aetherioque recens exarsit sidere limus;
Plurima cultores versis animalia glebis
Inveniunt, et in his quaedam modo coepta, sub ipsum
Nascendi spatium: quaedam imperfecta, suisque
Trunca vident numeris: et eodem in corpore saepe
Altera pars vivit, rudis est pars altera tellus.
Quippe ubi temperiem sumsere humorque calorque;
Concipiunt: et ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumque sit ignis aquae pugnax; vapor humidus omnes
Res creat, et discors concordia foetibus apta est.
Ergo ubi diluvio tellus lutulenta recenti
Solibus aetheriis altoque recanduit aestu;
Edidit innumeras species: partimque figuras
Retulit antiquas, partim nova monstra creavit.
Illa quidem nollet, sed te quoque, maxime Python,
Tum genuit: populisque novis, incognita serpens,
Terror eras: tantum spatii de monte tenebas.
Hanc deus arcitenens, et nunquam talibus armis
Ante, nisi in damis capreisque fugacibus, usus,
Mille gravem telis, exhausta paene pharetra,
Perdidit, effuso per vulnera nigra veneno.
Neve operis famam possit delere vetustas,
Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia, de domitae serpentis nomine dictos.
His iuvenum quicunque manu, pedibusve, rotave
Vicerat; aesculeae capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat: longoque decentia crine
Tempora cingebat de qualibet arbore Phoebus.
  Primus amor Phoebi Daphne Peneïa; quem non
Fors ignara dedit, sed saeva Cupidinis ira.
Delius hunc nuper, victa serpente superbus,
Viderat adducto flectentem cornua nervo:
Quidque tibi, lascive puer, cum fortibus armis?
Dixerat: ista decent humeros gestamina nostros,
Qui dare certa ferae, dare vulnera possumus hosti;
Qui modo, pestifero tot iugera ventre prementem,
Stravimus innumeris tumidum Pythona sagittis.
Tu face nescio quos esto contentus amores
Irritare tua: nec laudes assere nostras.
Filius huic Veneris: Figat tuus omnia, Phoebe,
Te meus arcus, ait: quantoque animalia cedunt
Cuncta tibi, tanto minor est tua gloria nostra.
Dixit: et eliso percussis aëre pennis
Impiger umbrosa Parnasi constitit arce:

Eque sagittifera promsit duo tela pharetra
Diversorum operum: fugat hoc, facit illud amorem.
Quod facit, auratum est, et cuspide fulget acuta:
Quod fugat, obtusum est, et habet sub arundine plumbum.
Hoc deus in Nympha Peneïde fixit; at illo
Laesit Apollineas traiecta per ossa medullas.
Protinus alter amat; fugit altera nomen amantis,
Silvarum latebris, captivarumque ferarum
Exuviis gaudens, innuptaeque aemula Phoebes.
Vitta coërcebat positos sine lege capillos.
Multi illam petiere: illa aversata petentes,
Impatiens expersque viri, nemorum avia lustrat,
Nec quid Hymen, quid Amor, quid sint connubia, curat.
Saepe pater dixit: Generum mihi, filia, debes.
Saepe pater dixit: Debes mihi, nata, nepotes.
Illa, velut crimen, taedas exosa iugales,
Pulcra verecundo suffunditur ora rubore;
Inque patris blandis haerens cervice lacertis,
Da mihi perpetua, genitor carissime, dixit,
Virginitate frui: dedit hoc pater ante Dianae.
Ille quidem obsequitur: sed te decor iste, quod optas,
Esse vetat: votoque tuo tua forma repugnat.
Phoebus amat, visaeque cupit connubia Daphnes:
Quaeque cupit, sperat: suaque illum oracula fallunt:
Utque leves stipulae demtis adolentur aristis;
Ut facibus sepes ardent, quas forte viator
Vel nimis admovit, vel iam sub luce reliquit;
Sic deus in flammas abiit: sic pectore toto
Uritur, et sterilem sperando nutrit amorem.
Spectat inornatos collo pendere capillos,
Et, Quid? si comantur? ait. videt igne micantes
Sideribus similes oculos: videt oscula, quae non
Est vidisse satis. Laudat digitosque, manusque,
Brachiaque, et nudos media plus parte lacertos.
Si qua latent, meliora putat. Fugit ocior aura
Illa levi: neque ad haec revocantis verba resistit:
Nympha, precor, Peneï, mane: non insequor hostis:
Nympha, mane. Sic agna lupum, sic cerva leonem,
Sic aquilam penna fugiunt trepidante columbae,
Hostes quaeque suos: amor est mihi causa sequendi.
Me miserum! ne prona cadas, indignave laedi
Crura secent sentes, et sim tibi causa doloris.
Aspera, qua properas, loca sunt: moderatius, oro,
Curre, fugamque inhibe: moderatius insequar ipse.

Cui placeas, inquire tamen; non incola montis,
Non ego sum pastor: non hic armenta, gregesve
Horridus observo. Nescis, temeraria, nescis,
Quem fugias, ideoque fugis. Mihi Delphica tellus,
Et Claros, et Tenedos, Pataraeaque regia servit.
Iupiter est genitor. Per me, quod eritque, fuitque,
Estque, patet: per me concordant carmina nervis.
Certa quidem nostra est: nostra tamen una sagitta
Certior, in vacuo quae vulnera pectore fecit.
Inventum medicina meum est, opiferque per orbem
Dicor; et herbarum subiecta potentia nobis.
Hei mihi! quod nullis amor est medicabilis herbis:
Nec prosunt domino, quae prosunt omnibus artes!
Plura locuturum timida Peneïa cursu
Fugit, cumque ipso verba imperfecta reliquit.
Tum quoque visa decens: nudabant corpora venti,
Obviaque adversas vibrabant flamina vestes;
Et levis impexos retro dabat aura capillos:
Auctaque forma fuga est. Sed enim non sustinet ultra
Perdere blanditias iuvenis deus: utque movebat
Ipse Amor, admisso sequitur vestigia passu.
Ut canis in vacuo leporem cum Gallicus arvo
Vidit, et hic praedam pedibus petit, ille salutem;
Alter inhaesuro similis, iam iamque tenere
Sperat, et extento stringit vestigia rostro:
Alter in ambiguo est, an sit deprensus, et ipsis
Morsibus eripitur, tangentiaque ora relinquit;
Sic deus, et virgo est: hic spe celer, illa timore.
Qui tamen insequitur, pennis adiutus Amoris
Ocior est, requiemque negat, tergoque fugaci
Imminet, et crinem sparsum cervicibus afflat.
Viribus absumtis expalluit illa: citaeque
Victa labore fugae, spectans Peneïdas undas.
Fer, pater, inquit, opem; si flumina numen habetis.
Qua nimium placui, tellus, aut hisce, vel istam,
Quae facit, ut laedar, mutando perde figuram.
Vix prece finita, torpor gravis alligat artus:
Mollia cinguntur tenui praecordia libro.
In frondem crines, in ramos brachia crescunt:
Pes, modo tam velox, pigris radicibus haeret:
Ora cacumen obit: remanet nitor unus in illa.
Hanc quoque Phoebus amat: positaque in stipite dextra
Sentit adhuc trepidare novo sub cortice pectus.
Complexusque suis ramos, ut membra, lacertis,

Oscula dat ligno: refugit tamen oscula lignum.
Cui deus, At coniux quoniam mea non potes esse,
Arbor eris certe, dixit, mea. Semper habebunt
Te coma, te citharae, te nostrae, Laure, pharetrae.
Tu ducibus Latiis aderis, cum laeta triumphum
Vox canet, et longas visent Capitolia pompas.
Postibus Augustis eadem fidissima custos
Ante fores stabis, mediamque tuebere quercum.
Utque meum intonsis caput est iuvenile capillis;
Tu quoque perpetuos semper gere frondis honores.
Finierat Paean. Factis modo laurea ramis
Annuit: utque caput, visa est agitasse cacumen.
  Est nemus Haemoniae, praerupta quod undique claudit
Silva: vocant Tempe, per quae Penëus, ab imo
Effusus Pindo, spumosis volvitur undis:
Deiectuque gravi tenues agitantia fumos
Nubila conducit, summasque adspergine silvas
Impluit, et sonitu plus quam vicina fatigat.
Haec domus, haec sedes, haec sunt penetralia magni
Amnis: in hoc, residens facto de cautibus antro,
Undis iura dabat, Nymphisque colentibus undas.
Conveniunt illuc popularia flumina primum,
Nescia gratentur, consolenturne parentem,
Populifer Spercheos, et irrequietus Enipeus,
Apidanusque senex, lenisque Amphrysos, et Aeas;
Moxque amnes alii, qui, qua tulit impetus illos,
In mare deducunt fessas erroribus undas.
Inachus unus abest: imoque reconditus antro
Fletibus auget aquas: natamque miserrimus Io
Luget, ut amissam. Nescit, vitane fruatur,
An sit apud manes: sed quam non invenit usquam,
Esse putat nusquam; atque animo peiora veretur.
Viderat a patrio redeuntem Iupiter Io
Flumine, et, O virgo Iove digna, tuoque beatum
Nescio quem factura toro, pete, dixerat, umbras
Altorum nemorum, et nemorum monstraverat umbras,
Dum calet, et medio Sol est altissimus orbe.
Quod si sola times latebras intrare ferarum;
Praeside tuta deo nemorum secreta subibis:
Nec de plebe deo, sed qui coelestia magna
Sceptra manu teneo, sed qui vaga fulmina mitto.
Ne fuge me; fugiebat enim. Iam pascua Lernae,
Consitaque arboribus Lyrcea reliquerat arva;
Cum deus inducta latas caligine terras

Occuluit, tenuitque fugam, rapuitque pudorem.
Interea medios Iuno despexit in agros:
Et noctis faciem nebulas fecisse volucres
Sub nitido mirata die; non fluminis illas
Esse, nec humenti sentit tellure remitti:
Atque, suus coniux ubi sit, circumspicit; ut quae
Deprensi toties iam nosset furta mariti.
Quem postquam coelo non reperit; Aut ego fallor,
Aut ego laedor, ait; delapsaque ab aethere summo
Constitit in terris, nebulasque recedere iussit.
Coniugis adventum praesenserat, inque nitentem
Inachidos vultus mutaverat ille iuvencam,
Bos quoque formosa est. Speciem Saturnia vaccae,
Quamquam invita, probat: nec non et cuius, et unde,
Quove sit armento, veri quasi nescia, quaerit.
Iupiter e terra genitam mentitur, ut auctor
Desinat inquiri. Petit hanc Saturnia munus.
Quid faciat? crudele, suos addicere amores:
Non dare, suspectum. Pudor est, qui suadeat illinc;
Hinc dissuadet amor. Victus pudor esset amore:
Sed, leve si munus sociae generisque torique
Vacca negaretur, poterat non vacca videri.
Pellice donata, non protinus exuit omnem
Diva metum; timuitque Iovem, et fuit anxia furti;
Donec Arestoridae servandam tradidit Argo.
Centum luminibus cinctum caput Argus habebat:
Inde suis vicibus capiebant bina quietem;
Caetera servabant, atque in statione manebant.
Constiterat quocunque modo, spectabat ad Io:
Ante oculos Io, quamvis aversus, habebat.
Luce sinit pasci: cum sol tellure sub alta est,
Claudit, et indigno circumdat vincula collo.
Frondibus arboreis, et amara pascitur herba:
Proque toro terrae, non semper gramen habenti,
Incubat infelix; limosaque flumina potat.
Illa etiam supplex Argo cum brachia vellet
Tendere, non habuit, quae brachia tenderet Argo:
Conatoque queri mugitus edidit ore:
Pertimuitque sonos: propriaque exterrita voce est.
Venit et ad ripas, ubi ludere saepe solebat,
Inachidas ripas: novaque ut conspexit in unda
Cornua, pertimuit, seque externata refugit.
Naides ignorant, ignorat et Inachus ipse,
Quae sit. At illa patrem sequitur, sequiturque sorores:
Et patitur tangi, seque admirantibus offert.

Decerptas senior porrexerat Inachus herbas;
Illa manus lambit, patriisque dat oscula palmis:
Nec retinet lacrimas: et, si modo verba sequantur,
Oret opem, nomenque suum, casusque loquatur.
Littera pro verbis, quam pes in pulvere duxit,
Corporis indicium mutati triste peregit.
Me miserum! exclamat pater Inachus: inque gementis
Cornibus, et niveae pendens cervice iuvencae,
Me miserum! ingeminat. Tune' es quaesita per omnes,
Nata, mihi terras? tu non inventa reperta
Luctus eras levior. Retices: nec mutua nostris
Dicta refers; alto tantum suspiria ducis
Pectore: quodque unum potes, ad mea verba remugis.
At tibi ego ignarus thalamos taedasque parabam:
Spesque fuit generi mihi prima, secunda nepotum.
De grege nunc tibi vir, nunc de grege natus habendus.
Nec finire licet tantos mihi morte dolores:
Sed nocet esse deum: praeclusaque ianua leti
Aeternum nostros luctus extendit in aevum.
Talia moerenti stellatus submovet Argus,
Ereptamque patri diversa in pascua natam
Abstrahit. Ipse procul montis sublime cacumen
Occupat: unde sedens partes speculetur in omnes.
Nec Superum rector mala tanta Phoronidos ultra
Ferre potest: natumque vocat, quem lucida partu
Pleïas enixa est: letoque det, imperat, Argum.
Parva mora est, alas pedibus, virgamque potenti
Somniferam sumsisse manu, tegimenque capillis.
Haec ubi disposuit, patria Iove natus ab arce
Desilit in terras. Illic tegimenque removit,
Et posuit pennas: tantummodo virga retenta est.
Hac agit, ut pastor, per devia rura capellas,
Dum venit, abductas: et structis cantat avenis.
Voce nova captus custos Iunonius, At tu,
Quisquis es, hoc poteras mecum considere saxo,
Argus ait: neque enim pecori fecundior ullo
Herba loco est: aptamque vides pastoribus umbram.
Sedit Atlantiades, et euntem multa loquendo
Detinuit sermone diem: iunctisque canendo
Vincere arundinibus servantia lumina tentat.
Ille tamen pugnat molles evincere somnos:
Et, quamvis sopor est oculorum parte receptus,
Parte tamen vigilat. Quaerit quoque, namque reperta
Fistula nuper erat, qua sit ratione reperta.
Tum deus, Arcadiae gelidis in montibus, inquit,

Inter Hamadryadas celeberrima Nonacrinas
Naïas una fuit: Nymphae Syringa vocabant.
Non semel et Satyros eluserat illa sequentes,
Et quoscunque deos umbrosave silva, feraxve
Rus habet. Ortygiam studiis ipsaque colebat
Virginitate deam. Ritu quoque cincta Dianae
Falleret, et credi posset Latonia, si non
Corneus huic arcus, si non foret aureus illi.
Sic quoque fallebat. Redeuntem colle Lycaeo
Pan videt hanc, pinuque caput praecinctus acuta,
Talia verba refert. Restabat verba referre,
Et precibus spretis fugisse per avia Nympham;
Donec arenosi placidum Ladonis ad amnem
Venerit: hic illi cursum impedientibus undis,
Ut se mutarent, liquidas orasse sorores:
Panaque cum prensam sibi iam Syringa putaret,
Corpore pro Nymphae calamos tenuisse palustres:
Dumque ibi suspirat, motos in arundine ventos
Effecisse sonum tenuem, similemque querenti:
Arte nova vocisque deum dulcedine captum,
Hoc mihi concilium tecum, dixisse, manebit:
Atque ita disparibus calamis compagine cerae
Inter se iunctis nomen tenuisse puellae.
Talia dicturus vidit Cyllenius omnes
Succubuisse oculos, adopertaque lumina somno.
Supprimit extemplo vocem, firmatque soporem,
Lauguida permulcens medicata lumina virga.
Nec mora: falcato nutantem vulnerat ense,
Qua collo confine caput: saxoque cruentum
Deiicit, et maculat praeruptam sanguine cautem.
  Arge, iaces: quodque in tot lumina lumen habebas,
Exstinctum est: centumque oculos nox occupat una.
Excipit hos, volucrisque suae Saturnia pennis
Collocat: et gemmis caudem stellantibus implet.
  Protinus exarsit, nec tempora distulit irae;
Horriferamque oculis animoque obiecit Erinnyn
Pellicis Argolicae, stimulosque in pectora caecos
Condidit, et profugam per totum terruit orbem.
Ultimus immenso restabat, Nile, labori.
Quem simul ac tetigis, positisque in margine ripae
Procubuit genibus, resupinoque ardua collo,
Quos potuit, solos tollens ad sidera vultus,
Et gemitu, et lacrimis, et luctisono mugitu
Cum Iove visa queri est, finemque orare malorum.
Coniugis ille suae complexus colla lacertis,

Finiat ut poenas tandem, rogat: Inque futurum
Pone metus, inquit, nunquam tibi causa doloris
Haec erit: et Stygias iubet hoc audire paludes.
Ut lenita dea est, vultus capit illa priores:
Fitque, quod ante fuit. Fugiunt e corpore setae:
Cornua decrescunt: fit luminis artior orbis:
Contrahitur rictus: redeunt humerique manusque:
Ungulaque in quinos dilapsa absumitur ungues.
De bove nil superest, formae nisi candor, in illa:
Officioque pedum Nymphe contenta duorum
Erigitur: metuitque loqui, ne more iuvencae
Mugiat: et timide verba intermissa retentat.
Nunc dea linigera colitur celeberrima turba.
Huic Epaphus magni genitus de semine tandem
Creditur esse Iovis: perque urbes iuncta parenti
Templa tenet. Fuit huic animis aequalis et annis
Sole satus Phaëthon: quem quondam magna loquentem,
Nec sibi cedentem, Phoeboque parente superbum,
Non tulit Inachides: Matrique, ait, omnia demens
Credis, et es tumidus genitoris imagine falsi.
Erubuit Phaëthon, iramque pudore repressit:
Et tulit ad Clymenen Epaphi convicia matrem.
Quoque magis doleas, genetrix, ait; ille ego liber,
Ille ferox tacui. Pudet haec opprobria nobis
Et dici potuisse, et non potuisse repelli.
At tu, si modo sum coelesti stirpe creatus,
Ede notam tanti generis: meque assere coelo.
Dixit, et implicuit materno brachia collo:
Perque suum, Meropisque caput, taedasque sororum,
Traderet, oravit, veri sibi signa parentis.
Ambiguum, Clymene precibus Phaëthontis, an ira
Mota magis dicti sibi criminis, utraque coelo
Brachia porrexit: spectansque ad lumina Solis,
Per iubar hoc, inquit, radiis insigne coruscis,
Nate, tibi iuro, quod nos auditque videtque;
Hoc te, quem spectas, hoc te, qui temperat orbem,
Sole satum. Si ficta loquor, neget ipse videndum
Se mihi, sitque oculis lux ista novissima nostris.
Nec longus labor est, patrios tibi nosse penates:
Unde oritur, domus est terrae contermina nostrae.
Si modo fert animus; gradere: et scitabere ab ipso.
Emicat extemplo laetus post talia matris
Dicta suae Phaëthon, et concipit aethera mente.
Aethiopasque suos, positosque sub ignibus Indos
Sidereis transit, patriosque adit impiger ortus.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER SECUNDUS.

Regia Solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammasque imitante pyropo:
Cuius ebur nitidum fastigia summa tenebat:
Argenti bifores radiabant lumine valvae.
Materiem superabat opus: nam Mulciber illic
Aequora caelarat, medias cingentia terras,
Terrarumque orbem, coelumque, quod imminet orbi.
Coeruleos habet unda deos, Tritona canorum,
Proteaque ambiguum, balaenarumque prementem
Aegaeona suis immania terga lacertis,
Doridaque, et natas: quarum pars nare videntur,
Pars in mole sedens virides siccare capillos,
Pisce vehi quaedam. Facies non omnibus una,
Nec diversa tamen: qualem decet esse sororum.
Terra viros, urbesque gerit, silvasque, ferasque,
Fluminaque, et Nymphas, et caetera numina ruris.
Haec super imposita est coeli fulgentis imago,
Signaque sex foribus dextris, totidemque sinistris.
Quo simul acclivo Clymeneïa limite proles
Venit, et intravit dubitati tecta parentis;
Protinus ad patrios sua fert vestigia vultus,
Consistitque procul: neque enim propiora ferebat
Lumina. Purpurea velatus veste sedebat
In solio Phoebus, claris lucente zmaragdis.
A dextra, laevaque Dies, et Mensis, et Annus,
Saeculaque, et positae spatiis aequalibus Horae:
Verque novum stabat, cinctum florente corona:

Stabat nuda Aestas, et spicea serta gerebat:
Stabat et Autumnus, calcatis sordidus uvis:
Et glacialis Hiems, canos hirsuta capillos.
Inde loco medius, rerum novitate paventem
Sol oculis iuvenem, quibus adspicit omnia, vidit:
Quaeque viae tibi causa? quid hac, ait, arce petisti,
Progenies, Phaëthon, haud infitianda parenti?
Ille refert: O! lux immensi publica mundi,
Phoebe pater, si das huius mihi nominis usum,
Nec falsa Clymene culpam sub imagine celat;
Pignora da, genitor, per quae tua vera propago
Credar, et hunc animis errorem detrahe nostris.
Dixerat. At genitor circum caput omne micantes
Deposuit radios, propiusque accedere iussit:
Amplexuque dato, Nec tu meus esse negari
Dignus es, et Clymene veros, ait, edidit ortus.
Quoque minus dubites, quodvis pete munus: ut illud,
Me tribuente, feras. Promissis testis adesto
Dis iuranda palus, oculis incognita nostris.
Vix bene desierat: currus rogat ille paternos,
Inque diem alipedum ius et moderamen equorum.
Poenituit iurasse patrem, qui terque quaterque
Concutiens illustre caput, Temeraria, dixit,
Vox mea facta tua est. Utinam promissa liceret
Non dare! confiteor, solum hoc tibi, nate, negarem.
Dissuadere licet. Non est tua tuta voluntas.
Magna petis, Phaëthon, et quae nec viribis istis
Munera conveniant, nec tam puerilibus annis.
Sors tua mortalis; non est mortale, quod optas.
Plus etiam, quam quod Superis contingere fas sit,
Nescius affectas. Placeat sibi quisque licebit;
Non tamen ignifero quisquam consistere in axe
Me valet excepto. Vasti quoque rector Olympi,
Qui fera terribili iaculatur fulmina dextra,
Non agat hos currus: et quid Iove maius habemus?
Ardua prima via est, et qua vix mane recentes
Enitantur equi: medio est altissima coelo,
Unde mare et terras ipsi mihi saepe videre
Fit timor, et pavida trepidat formidine pectus:
Ultima prona via est, et eget moderamine certo.
Tunc etiam, quae me subiectis excipit undis.
Ne ferar in praeceps, Tethys solet ipsa vereri.
Adde, quod assidua rapitur vertigine coelum,
Sideraque alta trahit, celerique volumine torquet.

Nitor in adversum: nec me, qui caetera, vincit
Impetus; et rapido contrarius evehor orbi.
Finge datos currus. Quid agas? poterisne rotatis
Obvius ire polis, ne te citus auferat axis?
Forsitan et lucos illic urbesque domosque
Concipias animo, delubraque ditia donis
Esse. Per insidias iter est, formasque ferarum.
Utque viam teneas, nulloque errore traharis;
Per tamen adversi gradieris cornua Tauri,
Haemoniosque arcus, violentique ora Leonis,
Saevaque circuitu curvantem brachia longo
Scorpion, atque aliter curvantem brachia Cancrum.
Nec tibi quadrupedes animosos ignibus illis,
Quos in pectore habent, quos ore et naribus efflant,
In promtu regere est. Vix me patiuntur, ut acres
Incaluere animi; cervixque repugnat habenis.
At tu, funesti ne sim tibi muneris auctor,
Nate, cave: dum resque sinit, tua corrige vota.
Scilicet, ut nostro genitum te sanguine credas,
Pignora certa petis: do pignora certa timendo:
Et patrio pater esse metu probor. Adspice vultus
Ecce! meos: utinamque oculos in pectora posses
Inserere, et patrias intus deprendere curas!
Denique quidquid habet dives, circumspice, mundus:
Eque tot ac tantis coeli, terraeque, marisque,
Posce bonis aliquid: nullam patiere repulsam.
Deprecor hoc unum; quod vero nomine poena,
Non honor est. Poenam, Phaëthon, pro munere poscis.
Quid mea colla tenes blandis, ignare, lacertis?
Ne dubita; dabitur, Stygias iuravimus undas,
Quodcunque optaris: sed tu sapientius opta.
  Finierat monitus. Dictis tamen ille repugnat,
Propositumque tenet, flagratque cupidine currus.
Ergo, qua licuit, genitor cunctatus, ad altos
Deducit iuvenem, Vulcania munera, currus.
Aureus axis erat, temo aureus, aurea summae
Curvatura rotae, radiorum argenteus ordo.
Per iuga chrysolithi, positaeque ex ordine gemmae,
Clara repercusso reddebant lumina Phoebo.
Dumque ea magnanimus Phaëthon miratur, opusque
Perspicit; ecce! vigil rutilo patefecit ab ortu
Purpureas Aurora fores, et plena rosarum
Atria. Diffugiunt stellae: quarum agmina cogit
Lucifer, et coeli statione novissimus exit.

At pater, ut terras mundumque rubescere vidit,
Cornuaque extremae velut evanescere Lunae;
Iungere equos Titan velocibus imperat Horis.
Iussa deae celeres peragunt: ignemque vomentes,
Ambrosiae succo saturos, praesepibus altis
Quadrupedes ducunt, adduntque sonantia frena.
Tum pater ora sui sacro medicamine nati
Contigit, et rapidae fecit patientia flammae:
Imposuitque comae radios, praesagaque luctus
Pectore sollicito repetens suspiria, dixit:
Si potes hic saltem monitis parere paternis;
Parce, puer, stimulis, et fortius utere loris:
Sponte sua properant: labor est inhibere volentes.
Nec tibi directos placeat via quinque per arcus.
Sectus in obliquum est lato curvamine limes:
Zonarumque trium contentus fine, polumque
Effugito australem, iunctamque aquilonibus Arcton.
Hac sit iter: manifesta rotae vestigia cernes.
Utque ferant aequos et coelum et terra calores;
Nec preme, nec summum molire per aethera currum.
Altius egressus coelestia tecta cremabis;
Inferius terras: medio tutissimus ibis.
Neu te dexterior tortum declinet in anguem,
Neve sinisterior pressam rota ducat ad aram:
Inter utrumque tene. Fortunae caetera mando;
Quae iuvet, et melius, quam tu tibi, consulat, opto.
Dum loquor; Hesperio positas in littore metas
Humida nox tetigit. Non est mora libera nobis:
Poscimur. Effulget tenebris Aurora fugatis.
Corripe lora manu: vel, si mutabile pectus
Est tibi, consiliis, non curribus, utere nostris,
Dum potes, et solidis etiamnum sedibus adstas,
Dumque male optatos nondum premis inscius axes.
Quae tutus spectes, sine me dare lumina terris.
Occupat ille levem iuvenili corpore currum:
Statque super, manibusque datas contingere habenas
Gaudet, et invito grates agit inde parenti.
Interea volucres Pyroeïs, Eous, et Aethon,
Solis equi, quartusque Phlegon, hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibusque repagula pulsant.
Quae postquam Tethys, fatorum ignara nepotis,
Repulit, et facta est immensi copia mundi;
Corripuere viam, pedibusque per aëra motis
Obstantes findunt nebulas, pennisque levati

Praetereunt ortos isdem de partibus Euros.
Sed leve pondus erat, nec quod cognoscere possent
Solis equi: solitaque iugum gravitate carebat.
Utque labant curvae iusto sine pondere naves,
Perque mare, instabiles nimia levitate, feruntur;
Sic onere assueto vacuos dat in aëra saltus,
Succutiturque alte, similisque est currus inani.
Quod simulac sensere, ruunt, tritumque relinquunt
Quadriiugi spatium, nec, quo prius, ordine currunt.
Ipse pavet; nec qua commissas flectat habenas,
Nec scit, qua sit iter: nec, si sciat, imperet illis.
Tum primum radiis gelidi caluere Triones,
Et vetito frustra tentarunt aequore tingi.
Quaeque polo posita est glaciali proxima serpens,
Frigore pigra prius, nec formidabilis ulli,
Incaluit: sumsitque novas fervoribus iras.
Te quoque turbatum memorant fugisse, Boote,
Quamvis tardus eras, et te tua plaustra tenebant.
Ut vero summo despexit ab aethere terras
Infelix Phaëthon, penitus penitusque iacentes;
Palluit, et subito genua intremuere timore:
Suntque oculis tenebrae per tantum lumen obortae.
Et iam mallet equos nunquam tetigisse paternos:
Iamque agnosse genus piget, et valuisse rogando:
Iam Meropis dici cupiens; ita fertur, ut acta
Praecipiti pinus Borea, cui victa remisit
Frena suus rector, quam dîs votisque reliquit.
Quid faciat? multum coeli post terga relictum:
Ante oculos plus est; animo metitur utrumque.
Et modo, quos illi fato contingere non est,
Prospicit occasus: interdum respicit ortus.
Quidque agat ignarus, stupet: et nec frena remittit,
Nec retinere valet: nec nomina novit equorum.
Sparsa quoque in vario passim miracula coelo,
Vastarumque videt trepidus simulacra ferarum.
  Est locus, in geminos ubi brachia concavat arcus
Scorpios, et cauda flexisque utrimque lacertis
Porrigit in spatium signorum membra duorum.
Hunc puer ut nigri madidum sudore veneni
Vulnera curvata minitantem cuspide vidit;
Mentis inops, gelida formidine lora remisit.
Quae postquam summum tetigere iacentia tergum;
Exspatiantur equi: nulloque inhibente per auras
Ignotae regionis eunt: quaque impetus egit,

Hac sine lege ruunt: altoque sub aethere fixis
Incursant stellis, rapiuntque per avia currum.
Et modo summa petunt, modo per decliva viasque
Praecipites spatio terrae propiore feruntur.
Inferiusque suis fraternos currere Luna
Admiratur equos: ambustaque nubila fumant.
Corripitur flammis, ut quaeque altissima, tellus,
Fissaque agit rimas, et succis aret ademtis.
Papula canescunt: cum frondibus uritur arbos:
Materiamque suo praebet seges arida damno.
Parva queror; magnae pereunt cum moenibus urbes:
Cumque suis totas populis incendia gentes
In cinerem vertunt. Silvae cum montibus ardent:
Ardet Athos, Taurusque Cilix, et Tmolus, et Oete,
Et nunc sicca, prius celeberrima fontibus, Ide,
Virgineusque Helicon, et nondum Oeagrius Haemos.
Ardet in immensum geminatis ignibus Aetne,
Parnasusque biceps, et Eryx, et Cynthus, et Othrys,
Et tandem Rhodope nivibus caritura, Mimasque,
Dindymaque, et Mycale, natusque ad sacra Cythaeron.
Nec prosunt Scythiae sua frigora: Caucasus ardet,
Ossaque cum Pindo, maiorque ambobus Olympus:
Aëriaeque Alpes, et nubifer Apenninus.
Tunc vero Phaëthon cunctis e partibus orbem
Adspicit accensum, nec tantos sustinet aestus:
Ferventesque auras, velut e fornace profunda,
Ore trahit, currusque suos candescere sentit.
Et neque iam cineres eiectatamque favillam
Ferre potest: calidoque involvitur undique fumo.
Quoque eat, aut ubi sit, picea caligine tectus,
Nescit, et arbitrio volucrum raptatur equorum.
Sanguine tum credunt in corpora summa vocato,
Aethiopum populos nigrum traxisse colorem.
Tum facta est Libye, raptis humoribus aestu,
Arida: tum Nymphae passis fontesque lacusque
Deflevere comis. Quaerit Boeotia Dircen,
Argos Amymonen, Ephyre Pirenidas undas.
Nec sortita loco distantes flumina ripas
Tuta manent: mediis Tanais fumavit in undis,
Peneosque senex, Teuthranteusque Caicus,
Et celer Ismenos, cum Phocaico Erymantho,
Arsurusque iterum Xanthus, flavusque Lycormas,
Quique recurvatis ludit Maeandros in undis,
Mygdoniusque Melas, et Taenarius Eurotas.

Arsit et Euphrates Babylonius, arsit Orontes,
Thermodonque citus, Gangesque, et Phasis, et Ister.
Aestuat Alpheos: ripae Spercheïdes ardent:
Quodque suo Tagus amne vehit, fluit ignibus, aurum.
Et, quae Maeonias celebrarant carmine ripas,
Flumineae volucres medio caluere Caystro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem,
Occuluitque caput, quod adhuc latet: ostia septem
Pulverulenta vacant, septem sine flumine valles.
Fors eadam Ismarios Hebrum cum Strymone siccat,
Hesperiosque amnes, Rhenum, Rhodanumque, Padumque,
Cuique fuit rerum promissa potentia, Thybrin.
Dissilit omne solum; penetratque in Tartara rimis
Lumen, et infernum terret cum coniuge regem.
Et mare contrahitur, siccaeque est campus arenae,
Quod modo pontus erat, quosque altum texerat aequor,
Exsistunt montes, et sparsas Cycladas augent.
Ima petunt pisces: nec se super aequora curvi
Tollere consuetas audent delphines in auras.
Corpora phocarum summo resupina profundo
Exanimata iacent. Ipsum quoque Nerea fama est,
Doridaque, et natas, tepidis latuisse sub antris.
Ter Neptunus aquis cum torvo brachia vultu
Exserere ausus erat: ter non tulit aëris aestus.
Alma tamen Tellus, ut erat circumdata ponto,
Inter aquas pelagi, contractosque undique fontes,
Qui se condiderant in opacae viscera matris,
Sustulit omniferos collo tenus arida vultus:
Opposuitque manum fronti, magnoque tremore
Omnia concutiens paullum subsedit, et infra,
Quam solet esse, fuit: siccaque ita voce locuta est:
Si placet hoc, meruique, quid o tua fulmina cessant,
Summe deum? liceat periturae viribus ignis
Igne perire tuo, clademque auctore levare.
Vix equidem fauces haec ipsa in verba resolvo;
Presserat ora vapor; tostos en! adspice crines,
Inque oculis tantum, tantum super ora favillae.
Hosne mihi fructus, hunc fertilitatis honorem
Officiique refers; quod adunci vulnera aratri,
Rastrorumque fero, totoque exerceor anno?
Quod pecori frondes, alimentaque mitia, fruges,
Humano generi, vobis quod tura ministro?
Sed tamen exitium fac me meruisse: quid undae,
Quid meruit frater? cur illi tradita sorte

Aequora decrescunt, et ab aethere longius absunt?
Quod si nec fratris, nec te mea gratia tangit;
At coeli miserere tui. Circumspice utrumque;
Fumat uterque polus: quos si vitiaverit ignis,
Atria vestra ruent. Atlas en! ipse laborat,
Vixque suis humeris candentem sustinet axem.
Si freta, si terrae pereunt, si regia coeli;
In chaos antiquum confundimur. Eripe flammis,
Si quid adhuc superest: et rerum consule summae.
Dixerat haec Tellus: neque enim tolerare vaporem
Ulterius potuit, nec dicere plura: suumque
Retulit os in se, propioraque manibus antra.
At pater omnipotens, Superos testatus, et ipsum,
Qui dederat currus, nisi opem ferat, omnia fato
Interitura gravi, summam petit arduus arcem,
Unde solet latis nubes inducere terris,
Unde movet tonitrus, vibrataque fulmina iactat.
Sed neque, quas posset terris inducere, nubes
Tunc habuit: nec, quos coelo dimitteret, imbres.
Intonat, et dextra libratum fulmen ab aure
Misit in aurigam: pariterque animaque rotisque
Expulit, et saevis compescuit ignibus ignes.
Consternantur equi: et saltu in contraria facto
Colla iugo excutiunt, abruptaque lora relinquunt.
Illic frena iacent, illic temone revulsus
Axis, in hac radii fractarum parte rotarum:
Sparsaque sunt late laceri vestigia currus.
At Phaëthon, rutilos flamma populante capillos,
Volvitur in praeceps, longoque per aëra tractu
Fertur; ut interdum de coelo stella sereno,
Etsi non cecidit, potuit cecidisse videri.
Quem procul a patria diverso maximus orbe
Excipit Eridanus, spumantiaque abluit ora.
Naides Hesperiae trifida fumantia flamma
Corpora dant tumulo, signantque hoc carmine saxum:
Hic situs est Phaëthon, currus auriga paterni:
Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.
Nam pater obductos, luctu miserabilis aegro,
Condiderat vultus: et si modo credimus, unum
Isse diem sine Sole ferunt. Incendia lumen
Praebebant: aliquisque malo fuit usus in illo.
At Clymene postquam dixit, quaecunque fuerunt
In tantis dicenda malis; lugubris et amens,
Et laniata sinus totum percensuit orbem;

Exanimesque artus primo, mox ossa requirens,
Reperit ossa tamen, peregrina condita ripa,
Incubuitque loco, nomenque in marmore lectum
Perfudit lacrimis, et aperto pectore fovit.
Nec minus Heliades fletus, et, inania morti
Munera, dant lacrimas: et caesae pectora palmis
Non auditurum miseras Phaëthonta querelas
Nocte dieque vocant, adsternunturque sepulcro.
Luna quater iunctis implerat cornibus orbem:
Illae more suo, nam morem fecerat usus,
Plangorem dederant. E quis Phaëthusa, sororum
Maxima, cum vellet terrae procumbere, questa est
Diriguisse pedes: ad quam conata venire
Candida Lampetie, subita radice retenta est.
Tertia, cum crinem manibus laniare pararet,
Avellit frondes. Haec stipite crura teneri,
Illa dolet fieri longos sua brachia ramos.
Dumque ea mirantur, complectitur inguina cortex,
Perque gradus uterum, pectusque, humerosque, manusque
Ambit: et exstabant tantum ora vocantia matrem.
Quid faciat mater? nisi, quo trahat impetus illam.
Huc eat, atque illuc? et, dum licet, oscula iungat?
Non satis est; truncis avellere corpora tentat,
Et teneros manibus ramos abrumpere: at inde
Sanguineae manant, tanquam de vulnere, guttae.
Parce, precor, mater, quaecunque est saucia, clamat:
Parce, precor: nostrum laniatur in arbore corpus.
Iamque vale. Cortex in verba novissima venit.
  Inde fluunt lacrimae: stillataque sole rigescunt
De ramis electra novis: quae lucidus amnis
Excipit, et nuribus mittit gestanda Latinis.
  Adfuit huic monstro proles Sthenelëia Cycnus;
Qui tibi materno quamvis a sanguine iunctus,
Mente tamen, Phaëthon, propior fuit. Ille relicto,
Nam Ligurum populos, et magnas rexerat urbes,
Imperio ripas virides, amnemque querelis
Eridanum implerat, silvamque sororibus auctam:
Cum vox est tenuata viro: canaeque capillos
Dissimulant plumae: collumque a pectore longum
Porrigitur, digitosque ligat iunctura rubentes:
Penna latus vestit: tenet os sine acumine rostrum.
Fit nova Cycnus avis; nec se coeloque Iovique
Credit, ut iniuste missi memor ignis ab illo.
Stagna petit, patulosque lacus: ignemque perosus.

Quae colat, elegit contraria flumina flammis.
Squalidus interea genitor Phaëthontis, et expers
Ipse sui decoris, qualis, cum deficit orbem,
Esse solet: lucemque odit, seque ipse, diemque:
Datque animum in luctus, et luctibus adiicit iram:
Officiumque negat mundo. Satis, inquit, ab aevi
Sors mea principiis fuit irrequieta: pigetque
Actorum sine fine mihi, sine honore, laborum.
Quilibet alter agat portantes lumina currus.
Si nemo est, omnesque dei non posse fatentur;
Ipse agat: ut saltem, dum nostras tentat habenas,
Orbatura patres aliquando fulmina ponat.
Tum sciet, ignipedum vires expertus equorum,
Non meruisse necem, qui non bene rexerit illos.
Talia dicentem circumstant omnia Solem
Numina: neve velit tenebras inducere rebus,
Supplice voce rogant. Missos quoque Iupiter ignes
Excusat, precibusque minas regaliter addit.
Colligit amentes, et adhuc terrore paventes,
Phoebus equos: stimuloque domans et verbere saevit:
Saevit enim, natumque obiectat, et imputat illis.
At pater omnipotens ingentia moenia coeli
Circuit, et, ne quid labefactum viribus ignis
Corruat, explorat. Quae postquam firma, suique
Roboris esse videt; terras, hominumque labores
Perspicit. Arcadiae tamen est impensior illi
Cura suae: fontesque, et nondum audentia labi
Flumina restituit: dat terrae gramina, frondes
Arboribus, laesasque iubet revirescere silvas.
Dum redit, itque frequens; in virgine Nonacrina
Haesit, et accepti caluere sub ossibus ignes.
Non erat huius opus lanam mollire trahendo,
Nec positu variare comas. Vbi fibula vestem,
Vitta coërcuerat neglectos alba capillos,
Et modo leve manu iaculum, modo sumserat arcum;
Miles erat Phoebes: nec Maenalon attigit ulla
Gratior hac Triviae. Sed nulla potentia longa est.
Ulterius medio spatium Sol altus habebat;
Cum subit illa nemus, quod nulla ceciderat aetas.
Exuit hic humero pharetram, lentosque retendit
Arcus: inque solo, quod texerat herba, iacebat:
Et pictam posita pharetram cervice premebat.
Iupiter ut vidit fessam, et custode vacantem;
Hoc certe coniux furtum mea nesciet, inquit;

Aut si rescierit; sunt o! sunt iurgia tanti?
Protinus induitur faciem cultumque Dianae:
Atque ait, O comitum, virgo, pars una mearum,
In quibus es venata iugis? de capite virgo
Se levat: et, Salve numen, me iudice, dixit,
Audiat ipse licet, maius Iove. Ridet, et audit,
Et sibi praeferri se gaudet, et oscula iungit,
Nec moderata satis, nec sic a virgine danda.
Qua venata foret, silva narrare parantem
Impedit amplexu: nec se sine crimine prodit.
Illa quidem contra, quantum modo femina possit;
Adspiceres utinam, Saturnia, mitior esses!
Illa quidem pugnat: sed quae superare puella,
Quisve Iovem poterat? superum petit aethera victor
Iupiter. Huic odio nemus est, et conscia silva.
Unde pedem referens paene est oblita pharetram
Tollere cum telis, et, quem suspenderat, arcum.
  Ecce! suo comitata choro Dictynna per altum
Maenalon ingrediens, et caede superba ferarum,
Adspicit hanc, visamque vocat: clamata refugit,
Et timuit primo, ne Iupiter esset in illa.
Sed postquam pariter Nymphas incedere vidit;
Sensit abesse dolos: numerumque accessit ad harum.
Heu! quam difficile est, crimen non prodere vultu!
Vix oculos attollit humo: nec, ut ante solebat,
Iuncta deae lateri, nec toto est agmine prima:
Sed silet, et laesi dat signa rubore pudoris.
Et, nisi quod virgo est, poterat sentire Diana
Mille notis culpam. Nymphae sensisse feruntur.
Orbe resurgebant Lunaria cornua nono;
Cum Dea venatrix, fraternis languida flammis,
Nacta nemus gelidum, de quo cum murmure labens
Ibat, et attritas versabat rivus arenas;
Ut loca laudavit, summas pede contigit undas.
His quoque laudatis, Procul est, ait, arbiter omnis:
Nuda superfusis tingamus corpora lymphis.
Parrhasis erubuit. Cunctae velamina ponunt:
Una moras quaerit: dubitanti vestis ademta est:
Qua posita nudo patuit cum corpore crimen.
Attonitae, manibusque uterum celare volenti,
I procul hinc, dixit, nec sacros pollue fontes,
Cynthia: deque suo iussit secedere coetu.
  Senserat hoc olim magni matrona Tonantis,
Distuleratque graves in idonea tempora poenas.

Causa morae nulla est: et iam puer Arcas, id ipsum
Indoluit Iuno, fuerat de pellice natus.
Quo simul obvertit saevam cum lumine mentem;
Scilicet hoc unum restabat, adultera, dixit,
At fecunda fores, fieretque iniuria partu
Nota, Iovisque mei testatum dedecus esset.
Haud impune feres: adimam tibi nempe figuram,
Qua tibi, quaque places nostro, importuna, marito.
Dixit: et, adversa prensis a fronte capillis,
Stravit humi pronam. Tendebat brachia supplex:
Brachia coeperunt nigris horrescere villis,
Curvarique manus, et aduncos crescere in ungues,
Officioque pedum fungi: laudataque quondam
Ora Iovi, lato fieri deformia rictu.
Neve preces animos, et verba potentia flectant,
Posse loqui eripitur. Vox iracunda, minaxque,
Plenaque terroris rauco de gutture fertur.
Mens antiqua tamen facta quoque mansit in ursa:
Assiduoque suos gemitu testata dolores,
Qualescunque manus ad coelum et sidera tollit,
Ingratumque Iovem, nequeat cum dicere, sentit.
Ah! quoties, sola non ausa quiescere silva,
Ante domum, quondamque suis erravit in agris!
Ah! quoties per saxa canum latratibus acta est!
Venatrixque metu venantum territa fugit!
Saepe feris latuit visis, oblita quid esset:
Vrsaque conspectos in montibus horruit ursos:
Pertimuitque lupos; quamvis pater esset in illis.
Ecce! Lycaoniae proles, ignara parentis,
Arcas adest, ter quinque fere natalibus actis.
Dumque feras sequitur, dum saltus eligit aptos,
Nexilibusque plagis silvas Erymanthidas ambit;
Incidit in matrem: quae restitit Arcade viso,
Et cognoscenti similis fuit. ille refugit,
Immotosque oculos in se sine fine tenentem
Nescius extimuit: propiusque accedere aventi
Vulnifico fuerat fixurus pectora telo.
Arcuit Omnipotens, pariterque ipsosque nefasque
Sustulit; et celeri raptos per inania vento
Imposuit coelo, vicinaque sidera fecit.
Intumuit Iuno, postquam inter sidera pellex
Fulsit: et ad canam descendit in aequora Tethyn,
Oceanumque senem; quorum reverentia movit
Saepe deos: causamque viae scitantibus infit:

Quaeritis, aetheriis quare regina deorum
Sedibus huc adsim? pro me tenet altera coelum.
Mentiar, obscurum nisi nox cum fecerit orbem,
Nuper honoratas summo, mea vulnera, coelo
Videritis stellas illic, ubi circulus axem
Vltimus extremum, spatioque brevissimus, ambit.
Est vero, cur quis Iunonem laedere nolit,
Offensamque tremat; quae prosim sola nocendo?
En! ego quantum egi! quam vasta potentia nostra est!
Esse hominem vetui: facta est dea. Sic ego poenas
Sontibus impono: sic est mea magna potestas.
Vindicet antiquam faciem, vultusque ferinos
Detrahat; Argolica quod et ante Phoronide fecit.
Cur non et pulsa ducat Iunone, meoque
Collocet in thalamo, socerumque Lycaona sumat?
At vos si laesae contemtus tangit alumnae,
Gurgite coeruleo septem prohibete Triones:
Sideraque in coelo stupri mercede recepta
Pellite, ne puro tingatur in aequore pellex.
Di maris annuerant. Habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pavonibus aëra pictis:
Tam nuper pictis caeso pavonibus Argo,
Quam tu nuper eras, cum candidus ante fuisses,
Corve loquax, subito nigrantes versus in alas.
Nam fuit haec quondam niveis argentea pennis
Ales, ut aequaret totas sine labe columbas,
Nec servaturis vigili Capitolia voce
Cederet anseribus, nec amanti flumina cycno.
Lingua fuit damno: lingua faciente loquaci,
Cui color albus erat, nunc est contrarius albo.
Pulcrior in tota, quam Larissaea Coronis.
Non fuit Haemonia. Placuit tibi, Delphice, certe,
Dum vel casta fuit, vel inobservata. Sed ales
Sensit adulterium Phoebeïus: utque latentem
Detegeret culpam non exorabilis index,
Ad dominum tendebat iter: quem garrula motis
Consequitur pennis, scitetur ut omnia, cornix.
Auditaque viae causa, Non utile carpis,
Inquit, iter: ne sperne meae praesagia linguae.
Quid fuerim, quid simque, vide; meritumque require:
Invenies nocuisse fidem. Nam tempore quodam
Pallas Erichthonium, prolem sine matre creatam,
Clauserat Actaeo texta de vimine cista:
Virginibusque tribus, gemino de Cecrope natis,

Hanc legem dederat, sua ne secreta viderent.
Abdita fronde levi densa speculabar ab ulmo,
Quid facerent. Commissa duae sine fraude tuentur,
Pandrosos atque Herse. Timidas vocat una sorores
Aglauros, nodosque manu diducit: at intus
Infantemque vident, apporrectumque draconem.
Acta deae refero: pro quo mihi gratia talis
Redditur, ut dicar tutela pulsa Minervae,
Et ponar post noctis avem. Mea poena volucres
Admonuisse potest, ne voce pericula quaerant.
At, puto, non ultro, nec quidquam tale rogantem
Me petiit. Ipsa licet hoc a Pallade quaeras;
Quamvis irata est, non hoc irata negabit.
Nam me Phocaica clarus tellure Coroneus,
Nota loquor, genuit, fueramque ego regia virgo:
Divitibusque procis, ne me contemne, petebar.
Forma mihi nocuit: nam cum per littora lentis
Passibus, ut soleo, summa spatiarer arena,
Vidit, et incaluit pelagi deus: utque precando
Tempora cum blandis consumsit inania verbis;
Vim parat, et sequitur. Fugio, densumque relinquo
Littus, et in molli nequidquam lassor arena.
Inde deos, hominesque voco: nec contigit ullum
Vox mea mortalem. Mota est pro virgine virgo,
Auxiliumque tulit. Tendebam brachia coelo:
Brachia coeperunt levibus nigrescere pennis.
Reiicere ex humeris vestem molibar: at illa
Pluma erat, inque cutem radices egerat imas.
Plangere nuda meis conabar pectora palmis:
Sed neque iam palmas, nec pectora nuda gerebam.
Currebam: nec, ut ante, pedes retinebat arena,
Sed summa tollebar humo: mox acta per auras
Evehor, et data sum comes inculpata Minervae.
Quid tamen hoc prodest, si diro facta volucris
Crimine Nyctimene nostro successit honori?
An, quae per totam res est notissima Lesbon,
Non audita tibi est? patrium temerasse cubile
Nyctimenen? avis illa quidem: sed conscia culpae
Conspectum lucemque fugit, tenebrisque pudorem
Celat, et a cunctis expellitur aethere toto.
Talia dicenti, Tibi, ait, revocamina, corvus,
Sint precor ista malo: nos vanum spernimus omen.
Nec coeptum dimittit iter: dominoque iacentem
Cum iuvene Haemonio vidisse Coronida narrat.

Laurea delapsa est, audito crimine, amanti:
Et pariter vultusque deo, plectrumque, colorque
Excidit. Utque animus tumida fervebat ab ira;
Arma assueta rapit, flexumque a cornibus arcum
Tendit, et illa suo toties cum pectore iuncta
Indevitato traiecit pectora telo.
Icta dedit gemitum, tractoque a vulnere ferro,
Candida puniceo perfudit membra cruore,
Et dixit, Potui poenas tibi, Phoebe, dedisse,
Sed peperisse prius: duo nunc moriemur in una.
Hactenus; et pariter vitam cum sanguine fudit.
Corpus inane animae frigus letale secutum est.
  Poenitet heu! sero poenae crudelis amantem:
Seque, quod audierit, quod sic exarserit, odit:
Odit avem, per quam crimen causamque dolendi
Scire coactus erat: nervumque, arcumque, manumque
Odit, cumque manu temeraria tela, sagittas.
Collapsamque fovet, seraque ope vincere fata
Nititur, et medicas exercet inaniter artes.
Quae postquam frustra tentata, rogumque parari
Sensit, et arsuros supremis ignibus artus;
Tum vero gemitus, neque enim coelestia tingi
Ora licet lacrimis, alto de corde petitos
Edidit: haud aliter, quam cum, spectante iuvenca,
Lactentis vituli, dextra libratus ad aure,
Tempora discussit claro cava malleus ictu.
Ut tamen ingratos in pectora fudit odores,
Et dedit amplexus, iniustaque iusta peregit;
Non tulit in cineres labi sua Phoebus eosdem
Semina: sed natum flammis uteroque parentis
Eripuit, geminique tulit Chironis in antrum.
Sperantemque sibi non falsae praemia linguae
Inter aves albas vetuit considere corvum.
  Semifer interea divinae stirpis alumno
Laetus erat, mistoque oneri gaudebat honore.
Ecce! venit rutilis humeros protecta capillis
Filia Centauri: quam quondam Nympha Chariclo,
Fluminis in rapidi ripis enixa, vocavit
Ocyrhoën. Non haec artes contenta paternas
Edidicisse fuit: fatorum arcana canebat.
Ergo ubi fatidicos concepit mente furores,
Incaluitque deo, quem clausum pectore habebat;
Adspicit infantem, Totique salutifer orbi
Cresce puer, dixit: tibi se mortalia saepe

Corpora debebunt: animas tibi reddere ademtas
Fas erit: idque semel dîs indignantibus ausus,
Posse dare hoc iterum flamma prohibebere avita:
Eque deo corpus fies exsangue: deusque,
Qui modo corpus eras: et bis tua fata novabis.
Tu quoque, care pater, non iam mortalis, et aevis
Omnibus ut maneas, nascendi lege creatus;
Posse mori cupies tum, cum cruciabere dirae
Sanguine serpentis, per saucia membra recepto:
Teque ex aeterno patientem numina mortis
Efficient, triplicesque deae tua fila resolvent.
Restabat fatis aliquid: suspirat ab imis
Pectoribus, lacrimaeque genis labuntur obortae:
Atque ita, Praevertunt, inquit, me fata; vetorque
Plura loqui, vocisque meae praecluditur usus.
Non fuerant artes tanti, quae numinis iram
Contraxere mihi; mallem nescisse futura.
Iam mihi subduci facies humana videtur:
Iam cibus herba placet: iam latis currere campis
Impetus est: in aquam, cognataque corpora vertor.
Tota tamen quare? pater est mihi nempe biformis.
Talia dicenti pars est extrema querelae
Intellecta parum, confusaque verba fuere.
Mox nec verba quidem, nec equae sonus ille videtur,
Sed simulantis equam: parvoque in tempore certos
Edidit hinnitus, et brachia movit in herbas.
Tum digiti coëunt, et quinos alligat ungues
Perpetuo cornu levis ungula: crescit et oris,
Et colli spatium: longae pars maxima pallae
Cauda fit. Utque vagi crines per colla iacebant,
In dextras abiere iubas: pariterque novata est
Et vox, et facies: nomen quoque monstra dedere.
   Flebat, opemque tuam frustra Philyreius heros,
Delphice, poscebat; nam nec rescindere magni
Iussa Iovis poteras, nec, si rescindere posses,
Tunc aderas. Elin Messaniaque arva colebas.
Illud erat tempus, quo te pastoria pellis
Texit, onusque fuit dextrae silvestris oliva,
Alterius dispar septenis fistula cannis.
Dumque amor est curae, dum te tua fistula mulcet,
Incustoditae Pylios memorantur in agros
Processisse boves. Videt has Atlantide Maia
Natus, et arte sua silvis occultat abactas.
Senserat hoc furtum nemo, nisi notus in illo

Rure senex; Battum vicinia tota vocabant.
Divitis hic saltus herbosaque pascua Nelei,
Nobiliumque greges custos servabat equarum.
Hunc timuit, blandaque manu seduxit: et illi,
Quisquis es, hospes, ait, si forte armenta requiret
Haec aliquis, vidisse nega: neu gratia facto
Nulla rependatur, nitidam cape praemia vaccam.
Et dedit. Accepta voces has reddidit hospes:
Tutus eas; lapis iste prius tua furta loquatur:
Et lapidem ostendit. Simulat Iove natus abire.
Mox redit: et, versa pariter cum voce figura,
Rustice, vidisti si quas hoc limite, dixit,
Ire boves; fer opem, furtoque silentia deme.
Iuncta suo pretium dabitur tibi femina tauro.
At senior, postquam merces geminata, Sub illis
Montibus, inquit, erunt: et erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades, et, Me mihi, perfide, prodis?
Me mihi prodis? ait: periuraque pectora vertit
In durum silicem; qui nunc quoque dicitur Index:
Inque nihil merito vetus est infamia saxo.
  Hinc se sustulerat paribus Caducifer alis:
Munychiosque volans agros, gratamque Minervae
Despectabat humum, cultique arbusta Lycei.
Illa forte die castae de more puellae
Vertice supposito festas in Palladis arces
Pura coronatis portabant sacra canistris.
Inde revertentes deus adspicit ales: iterque
Non agit in rectum, sed in orbem curvat eundem.
Ut volucris visis rapidissima miliius extis,
Dum timet, et densi circumstant sacra ministri,
Flectitur in gyrum, nec longius audet abire,
Spemque suam motis avidus circumvolat alis;
Sic super Actaeas agilis Cyllenius arces
Inclinat cursus, et easdem circinat auras.
Quanto splendidior, quam caetera sidera, fulget
Lucifer, et quanto te, Lucifer, aurea Phoebe;
Tanto virginibus praestantior omnibus Herse
Ibat: eratque decus pompae, comitumque suarum.
Obstupuit forma Iove natus: et aethere pendens
Non secus exarsit, quam cum Balearica plumbum
Funda iacit; volat illud, et incandescit eundo:
Et quos non habuit, sub nubibus invenit, ignes.
Vertit iter, coeloque petit diversa relicto:
Nec se dissimulat: tanta est fiducia formae.

Quae quamquam iusta est; cura tamen adiuvat illam:
Permulcetque comas, chlamydemque, ut pendeat apte,
Collocat: ut limbus, totumque appareat aurum:
Ut teres in dextra, qua somnos ducit, et arcet,
Virga sit: ut tersis niteant talaria plantis.
Pars secreta domus ebore et testudine cultos
Tres habuit thalamos: quorum tu, Pandrose, dextrum,
Aglauros laevum, medium possederat Herse.
Quae tenuit laevum, venientem prima notavit
Mercurium: nomenque dei scitarier ausa est,
Et causam adventus. Cui sic respondit Atlantis
Pleïonesque nepos: Ego sum, qui iussa per auras
Verba patris porto: pater est mihi Iupiter ipse.
Nec fingam causas: tu tantum fida sorori
Esse velis, prolisque meae matertera dici.
Herse causa viae; faveas oramus amanti.
Adspicit hunc oculis isdem, quibus abdita nuper
Viderat Aglauros flavae secreta Minervae,
Proque ministerio magni sibi ponderis aurum
Postulat. Interea tectis excedere cogit.
Vertit ad hanc torvi dea bellica luminis orbem,
Et tanto penitus traxit suspiria motu,
Ut pariter pectus, positamque in pectore forti
Aegida concuteret. Subit, hanc arcana profana
Detexisse manu tum, cum sine matre creatam
Lemnicolae stirpem contra data foedera vidit:
Et gratamque deo fore iam, gratamque sorori:
Et ditem sumto, quod avara poposcerit, auro.
Protinus Invidiae, nigro squalentia tabo,
Tecta petit. Domus est imis in vallibus antri
Abdita, sole carens, non ulli pervia vento;
Tristis, et ignavi plenissima frigoris, et quae
Igne vacet semper, caligine semper abundet.
Huc ubi pervenit belli metuenda virago;
Constitit ante domum, neque enim succedere tectis
Fas habet, et postes extrema cuspide pulsat.
Concussae patuere fores. Videt intus edentem
Vipereas carnes, vitiorum alimenta suorum,
Invidiam: visaque oculos avertit. At illa
Surgit humo pigre, semesarumque relinquit
Corpora serpentum: passuque incedit inerti.
Utque deam vidit, formaque armisque decoram;
Ingemuit, vultumque ima ad suspiria duxit.
Pallor in ore sedet: macies in corpore toto:

Nusquam recta acies: livent rubigine dentes:
Pectora felle virent: lingua est suffusa veneno.
Risus abest; nisi quem visi movere dolores.
Nec fruitur somno, vigilacibus excita curis;
Sed videt ingratos, intabescitque videndo,
Successus hominum: carpitque et carpitur una;
Suppliciumque suum est. Quamvis tamen oderat illam,
Talibus adfata est breviter Tritonia dictis:
Infice tabe tua natarum Cecropis unam:
Sic opus est: Aglauros ea est. Haud plura locuta
Fugit, et impressa tellurem repulit hasta.
Illa, deam obliquo fugientem lumine cernens,
Murmura parva dedit: successurumque Minervae
Indoluit: baculumque capit, quod spinea totum
Vincula cingebant: adopertaque nubibus atris,
Quacunque ingreditur, florentia proterit arva,
Exuritque herbas, et summa cacumina carpit:
Afflatuque suo populos, urbesque, domosque
Polluit: et tandem Tritonida conspicit arcem,
Ingeniis, opibusque, et festa pace virentem:
Vixque tenet lacrimas, quia nil lacrimabile cernit.
Sed postquam thalamos intravit Cecrope natae;
Iussa facit, pectusque manu ferrugine tincta
Tangit, et hamatis praecordia sentibus implet:
Inspiratque nocens virus, piceumque per ossa
Dissipat, et medio spargit pulmone venenum.
Neve mali spatium causae per latius errent,
Germanam ante oculos, fortunatumque sororis
Coniugium, pulcraque deum sub imagine ponit:
Cunctaque magna facit, quibus irritata, dolore
Cecropis occulto mordetur; et anxia nocte,
Anxia luce gemit; lentaque miserrima tabe
Liquitur, ut glacies incerto saucia sole.
Felicisque bonis non secius uritur Herses;
Quam cum spinosis ignis supponitur herbis,
Quae neque dant flammas, lenique vapore cremantur.
Saepe mori voluit, ne quidquam tale videret:
Saepe, velut crimen, rigido narrare parenti.
Denique in adverso venientem limine sedit
Exclusura deum. Cui blandimenta, precesque,
Verbaque iactanti mitissima, Desine, dixit:
Hinc ego me non sum nisi te motura repulso.
Stemus, ait, pacto, velox Cyllenius, isto:
Caelatasque fores virga patefecit. At illi

Surgere conanti partes, quascunque sedendo
Flectimur, ignava nequeunt gravitate moveri.
Illa quidem recto pugnat se attollere trunco:
Sed genuum iunctura riget, frigusque per artus
Labitur, et pallent amisso sanguine venae.
Utque malum late solet immedicabile cancer
Serpere, et illaesas vitiatis addere partes;
Sic letalis hiems paullatim in pectora venit,
Vitalesque vias, et respiramina clausit.
Nec conata loqui est; nec, si conata fuisset,
Vocis haberet iter. Saxum iam colla tenebat,
Oraque duruerant, signumque exsangue sedebat.
Nec lapis albus erat: sua mens infecerat illam.
  Has ubi verborum poenas mentisque profanae
Cepit Atlantiades; dictas a Pallade terras
Linquit, et ingreditur iactatis aethera pennis.
Sevocat hunc genitor; nec causam fassus amoris,
Fide minister, ait, iussorum, nate, meorum,
Pelle moram, solitoque celer delabere cursu:
Quaeque tuam matrem tellus a parte sinistra
Suspicit, indigenae Sidonida nomine dicunt,
Hanc pete: quodque procul montano gramine pasci
Armentum regale vides, ad littora verte.
Dixit: et expulsi iamdudum monte iuvenci
Littora iussa petunt, ubi magni filia regis
Ludere, virginibus Tyriis comitata, solebat.
Non bene conveniunt, nec in una sede morantur
Maiestas et amor. Sceptri gravitate relicta,
Ille pater rectorque deum, cui dextra trisulcis
Ignibus armata est, qui nutu concutit orbem,
Induitur tauri faciem: mistusque iuvencis
Mugit, et in teneris formosus obambulat herbis.
Quippe color nivis est, quam nec vestigia duri
Calcavere pedis, nec solvit aquaticus Auster.
Colla toris exstant: armis palearia pendent:
Cornua parva quidem, sed quae contendere possis
Facta manu, puraque magis perlucida gemma.
Nullae in fronte minae, nec formidabile lumen:
Pacem vultus habet. Miratur Agenore nata,
Quod tam formosus, quod praelia nulla minetur.
Sed, quamvis mitem, metuit contingere primo:
Mox adit, et flores ad candida porrigit ora.
Gaudet amans, et, dum veniat sperata voluptas,
Oscula dat manibus: vix, ah! vix caetera differt.

Et nunc alludit, viridique exsultat in herba:
Nunc latus in fulvis niveum deponit arenis.
Paullatimque metu demto, modo pectora praebet
Virginea plaudenda manu, modo cornua sertis
Impedienda novis. Ausa est quoque regia virgo,
Nescia quem premeret, tergo considere tauri.
Cum deus a terra, siccoque a littore, sensim
Falsa pedum primis vestigia ponit in undis.
Inde abit ulterius, mediique per aequora ponti
Fert praedam. Pavet haec, littusque ablata relictum
Respicit, et dextra cornum tenet, altera dorso
Imposita est: tremulae sinuantur flamine vestes.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER TERTIUS.

Iamque deus, posita fallacis imagine tauri,
Se confessus erat, Dictaeaquae rura tenebat;
Cum pater ignarus Cadmo perquirere raptam
Imperat: et poenam, si non invenerit, addit
Exsilium, facto pius et sceleratus eodem.
Orbe pererrato, quis enim deprendere possit
Furta Iovis? profugus patriamque iramque parentis
Vitat Agenorides; Phoebique oracula supplex
Consulit, et, quae sit tellus habitanda, requirit.
Bos tibi, Phoebus ait, solis occurret in arvis,
Nullum passa iugum, curvique immunis aratri.
Hac duce carpe vias, et, qua requieverit herba,
Moenia fac condas, Boeotiaque illa vocato.
Vix bene Castalio Cadmus descenderat antro;
Incustoditam lente videt ire iuvencam,
Nullum servitii signum cervice gerentem.
Subsequitur, pressoque legit vestigia gressu,
Auctoremque viae Phoebum taciturnus adorat.
Iam vada Cephisi, Panopesque evaserat arva:
Bos stetit, et tollens spatiosam cornibus altis
Ad coelum frontem, mugitibus impulit auras:
Atque ita, respiciens comites sua terga sequentes,
Procubuit, teneraque latus submisit in herba.
Cadmus agit grates, peregrinaeque oscula terrae
Figit, et ignotos montes agrosque salutat.
Sacra Iovi facturus erat: iubet ire ministros,
Et petere e vivis libandas fontibus undas.

Silva vetus stabat, nulla violata securi,
Et specus in medio, virgis ac vimine densus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum,
Uberibus fecundus aquis; hoc conditus antro
Martius anguis erat, cristis praesignis et auro:
Igne micant oculi: corpus tumet omne veneno:
Tresque vibrant linguae: triplici stant ordine dentes.
Quem postquam Tyria lucum de gente profecti
Infausto tetigere gradu, demissaque in undas
Urna dedit sonitum; longum caput extulit antro
Coeruleus serpens, horrendaque sibila misit.
Effluxere urnae manibus, sanguisque relinquit
Corpus, et attonitos subitus tremor occupat artus.
Ille volubilibus squamosos nexibus orbes
Torquet, et immensos saltu sinuatur in arcus:
Ac media plus parte leves erectus in auras
Despicit omne nemus: tantoque est corpore, quanto,
Si totum spectes, geminas qui separat Arctos.
Nec mora: Phoenicas, sive illi tela parabant,
Sive fugam, sive ipse timor prohibebat utrumque,
Occupat; hos morsu, longis complexibus illos,
Hos necat afflatos funesti tabe veneni.
Fecerat exiguas iam sol altissimus umbras:
Quae mora sit sociis, miratur Agenore natus,
Vestigatque viros. Tegimen derepta leoni
Pellis erat: telum splendenti lancea ferro,
Et iaculum, teloque animus praestantior omni.
Ut nemus intravit, letataque corpora vidit,
Victoremque supra spatiosi corporis hostem
Tristia sanguinea lambentem vulnera lingua;
Aut ultor vestrae, fidissima corpora, mortis,
Aut comes, inquit, ero. Dixit: dextraque molarem
Sustulit, et magnum magno conamine misit.
Illius impulsu cum turribus ardua celsis
Moenia mota forent; serpens sine vulnere mansit.
Loricaeque modo squamis defensus, et atrae
Duritia pellis, validos cute repulit ictus.
At non duritia iaculum quoque vincit eadem,
Quod medio lentae fixum curvamine spinae
Constitit, et toto descendit in ilia ferro.
Ille, dolore ferox, caput in sua terga retorsit,
Vulneraque adspexit, fixumque hastile momordit.
Idque, ubi vi multa partem labefecit in omnem,
Vix tergo eripuit: ferrum tamen ossibus haeret.

Tum vero, postquam solitas accessit ad iras
Plaga recens, plenis tumuerunt guttura venis:
Spumaque pestiferos circumfluit albida rictus:
Terraque rasa sonat squamis; quique halitus exit
Ore niger Stygio, vitiatas inficit auras.
Ipse modo immensum spiris facientibus orbem
Cingitur: interdum longa trabe rectior exit.
Impete nunc vasto, ceu concitus imbribus amnis,
Fertur, et obstantes proturbat pectore silvas.
Cedit Agenorides paullum, spolioque leonis
Sustinet incursus, instantiaque ora retardat
Cuspide praetenta. Furit ille, et inania duro
Vulnera dat ferro: frangitque in acumine dentes.
Iamque venenifero sanguis manare palato
Coeperat, et virides adspergine tinxerat herbas;
Sed leve vulnus erat: quia se retrahebat ab ictu,
Laesaque colla dabat retro, plagamque sedere
Cedendo arcebat nec longius ire sinebat.
Donec Agenorides coniectum in gutture ferrum
Usque sequens pressit: dum retro quercus eunti
Obstitit, et fixa est pariter cum robore cervix.
Pondere serpentis curvata est arbor, et imae
Parte flagellari gemuit sua robora caudae.
Dum spatium victor victi considerat hostis;
Vox subito audita est, neque erat cognoscere promtum,
Unde, sed audita est; Quid, Agenore nate, peremtum
Serpentem spectas? et tu spectabere serpens.
Ille diu pavidus, pariter cum mente colorem
Perdiderat; gelidoque comae terrore rigebant.
Ecce! viri fautrix, superas delapsa per auras
Pallas adest: motaeque iubet supponere terrae
Vipereos dentes, populi incrementa futuri.
Paret: et, ut presso sulcum patefecit aratro,
Spargit humi iussos, mortalia semina, dentes.
Inde, fide maius, glebae coepere moveri,
Primaque de sulcis acies apparuit hastae.
Tegmina mox capitum picto nutantia cono,
Mox humeri pectusque, onerataque brachia telis
Existunt: crescitque seges clipeata virorum.
Sic, ubi tolluntur festis aulaea theatris,
Surgere signa solent, primumque ostendere vultum,
Caetera paullatim: placidoque educta tenore
Tota patent, imoque pedes in margine ponunt.
Territus hoste novo Cadmus capere arma parabat:

Ne cape, de populo, quem terra creaverat, unus
Exclamat, nec te civilibus insere bellis.
Atque ita terrigenis rigido de fratribus unum
Cominus ense ferit; iaculo cadit eminus ipse.
Hic quoque, qui leto dederat, non longius illo
Vivit, et expirat, modo quas acceperat, auras.
Exemploque pari furit omnis turba, suoque
Marte cadunt subiti per mutua vulnera fratres.
Iamque brevis spatium vitae sortita iuventus
Sanguineam trepido plangebant pectore matrem,
Quinque superstitibus: quorum fuit unus Echion.
Is sua iecit humi, monitu Tritonidis, arma,
Fraternaeque fidem pacis petiitque, deditque.
Hos operis comites habuit Sidonius hospes;
Cum posuit iussam Phoebeïs sortibus urbem.
  Iam stabant Thebae: poteras iam, Cadme, videri
Exsilio felix: soceri tibi Marsque Venusque
Contigerant. Huc adde genus de coniuge tanta,
Tot natos, natasque, et, pignora cara, nepotes:
Hos quoque iam iuvenes. Sed, scilicet, ultima semper
Exspectanda dies homini: dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.
  Prima nepos inter tot res tibi, Cadme, secundas
Causa fuit luctus, alienaque cornua fronti
Addita, vosque canes satiatae sanguine herili.
At bene si quaeras, Fortunae crimen in illo,
Non scelus invenies; quod enim scelus error habebat?
Mons erat, infectus variarum caede ferarum:
Iamque dies rerum medias contraxerat umbras,
Et Sol ex aequo meta distabat utraque;
Cum iuvenis placido per devia lustra vagantes
Participes operum compellat Hyantius ore:
Lina madent, comites, ferrumque cruore ferarum,
Fortunamque dies habuit satis. Altera lucem
Cum croceis evecta rotis Aurora reducet;
Propositum repetamus opus. Nunc Phoebus utraque
Distat idem terra, finditque vaporibus arva.
Sistite opus praesens, nodosaque tollite lina.
Iussa viri faciunt, intermittuntque laborem.
  Vallis erat, piceis et acuta densa cupressu,
Nomine Gargaphie, succinctae cura Dianae:
Cuius in extremo est antrum nemorale recessu,
Arte laboratum nulla: simulaverat artem
Ingenio natura suo: nam pumice vivo,

Et levibus tophis nativum duxerat arcum.
Fons sonat a dextra, tenui perlucidus unda,
Margine gramineo patulos incinctus hiatus.
Hic dea silvarum, venatu fessa, solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.
Quo postquam subiit; Nympharum tradidit uni
Armigerae iaculum, pharetramque, arcusque retentos:
Altera depositae subiecit brachia pallae:
Vincla duae pedibus demunt: nam doctior illis
Ismenis Crocale sparsos per colla capillos
Colligit in nodum; quamvis erat ipsa solutis.
Excipiunt laticem Nepheleque, Hyaleque, Rhanisque,
Et Psecas, et Phiale, funduntque capacibus urnis.
Dumque ibi perluitur solita Titania lympha;
Ecce! nepos Cadmi, dilata parte laborum,
Per nemus ignotum non certis partibus errans,
Pervenit in lucum: sic illum fata ferebant.
Qui simul intravit rorantia fontibus antra;
Sicut erant, viso nudae sua pectora Nymphae
Percussere viro, subitisque ululatibus omne
Implevere nemus, circumfusaeque Dianam
Corporibus texere suis. Tamen altior illis
Ipsa dea est, colloque tenus supereminet omnes.
Qui color infectis adversi solis ab ictu
Nubibus esse solet, aut purpureae Aurorae:
Is fuit in vultu visae sine veste Dianae.
Quae quanquam comitum turba est stipata suarum;
In latus obliquum tamen adstitit, oraque retro
Flexit: et ut vellet promtas habuisse sagittas,
Quas habuit, sic hausit aquas, vultumque virilem
Perfudit, spargensque comas ultricibus undis,
Addidit haec cladis praenuntia verba futurae:
Nunc tibi me posito visam velamine narres.
Si poteris narrare, licet. Nec plura minata,
Dat sparso capiti vivacis cornua cervi:
Dat spatium collo, summasque cacuminat aures:
Cum pedibusque manus, cum longis brachia mutat
Cruribus, et velat maculoso vellere corpus.
Additus et pavor est. Fugit Autonoeïus heros,
Et se tam celerem cursu miratur in ipso.
Ut vero solitis sua cornua vidit in undis,
Me miserum! dicturus erat: vox nulla secuta est.
Ingemuit; vox illa fuit; lacrimaeque per ora
Non sua fluxerunt; mens tantum pristina mansit.

Quid faciat? repetatne domum, regalia tecta?
An lateat silvis? timor hoc, pudor impedit illud.
Dum dubitat, videre canes: primusque Melampus,
Ichnobatesque sagax latratu signa dedere,
Gnosius Ichnobates, Spartana gente Melampus.
Inde ruunt alii rapida velocius aura,
Pamphagus, et Dorceus, et Oribasus, Arcades omnes:
Nebrophonosque valens, et trux cum Laelape Theron,
Et pedibus Pterelas, et naribus utilis Agre,
Hylaeusque fero nuper percussus ab apro,
Deque lupo concepta Nape, pecudesque secuta
Poemenis, et natis comitata Harpyia duobus,
Et substricta gerens Sicyonius ilia Ladon,
Et Dromas, et Canace, Sticteque, et Tigris, et Alce,
Et niveis Leucon, et villis Asbolus atris,
Praevalidusque Lacon, et cursu fortis Aëllo,
Et Thous, et Cyprio velox cum fratre Lycisce:
Et nigram medio frontem distinctus ab albo
Harpalos et Melaneus, hirsutaque corpore Lachne:
Et patre Dictaeo, sed matre Laconide nati,
Labros, et Agriodos, et acutae vocis Hylactor:
Quosque referre mora est. Ea turba cupidine praedae
Per rupes, scopulosque, adituque carentia saxa,
Qua via difficilis, quaque est via nulla, feruntur.
Ille fugit, per quae fuerat loca saepe secutus.
Heu! famulos fugit ipse suos! clamare libebat:
Actaeon ego sum: dominum cognoscite vestrum.
Verba animo desunt: resonat latratibus aether.
Prima Malanchaetes in tergo vulnera fecit:
Proxima Theridamas; Oresitrophus haesit in armo.
Tardius exierant, sed per compendia montis
Anticipata via est. Dominum retinentibus illis,
Caetera turba coit, confertque in corpore dentes,
Iam loca vulneribus desunt. Gemit ille, sonumque,
Et, si non hominis, quem non tamen edere possit
Cervus, habet: moestisque replet iuga nota querelis:
Et genibus supplex positis, similisque roganti,
Circumfert tacitos, tanquam sua brachia, vultus.
At comites rapidum solitis hortatibus agmen
Ignari instigant, oculisque Actaeona quaerunt,
Et velut absentem certatim Actaeona clamant.
Ad nomen caput ille refert; ut abesse querantur,
Nec capere oblatae segnem spectacula praedae.
Vellet abesse quidem; sed adest: velletque videre,

Non etiam sentire canum fera facta suorum.
Undique circumstant, mersisque in corpore rostris
Dilacerant falsi dominum sub imagine cervi.
[Nec nisi finita per plurima vulnera vita
Ira pharetratae fertur satiata Dianae.]
  Rumor in ambiguo est: aliis violentior aequo
Visa dea est: alii laudant, dignamque severa
Virginitate vocant: pars invenit utraque causas.
Sola Iovis coniux non tam culpetne probetne
Eloquitur, quam clade domus ab Agenore ductae
Gaudet, et a Tyria collectum pellice transfert
In generis socios odium. Subit ecce! priori
Causa recens, gravidamque dolet de semine magni
Esse Iovis Semelen. Tum linguam ad iurgia solvit.
Profeci quid enim toties per iurgia? dixit.
Ipsa petenda mihi est: ipsam, si maxima Iuno
Rite vocor; perdam; si me gemmantia dextra
Sceptra tenere decet; si sum regina, Iovisque
Et soror et coniux: certe soror. At puto, furto est
Contenta, et thalami brevis est iniuria nostri.
Concipit; id deerat: manifestaque crimina pleno
Fert utero: et mater, quod vix mihi contigit uni,
De Iove vult fieri: tanta est fiducia formae.
Fallat eam Saxo; nec sim Saturnia, si non
Ab Iove mersa suo Stygias penetrarit ad undas.
  Surgit ab his solio, fulvaque recondita nube
Limen adit Semeles. Nec nubes ante removit,
Quam simulavit anum: posuitque ad tempora canos:
Sulcavitque cutem rugis: et curva trementi
Membra tulit passu: vocem quoque fecit anilem:
Ipsaque fit Beroë, Semeles Epidauria nutrix.
Ergo ubi, captato sermone, diuque loquendo,
Ad nomen venere Iovis; suspirat, et, Optem
Iupiter ut sit, ait: metuo tamen omnia. Multi
Nomine Divorum thalamos subiere pudicos.
Nec tamen esse Iovis satis est: det pignus amoris,
Si modo verus is est; quantusque, et qualis ab alta
Iunone excipitur, tantus, talisque rogato
Det tibi complexus, suaque ante insignia sumat.
  Talibus ignaram Iuno Cadmeïda dictis
Formarat. Rogat illa Iovem sine nomine munus.
Cui deus, Elige, ait: nullam patiere repulsam:
Quoque magis credas; Stygii quoque conscia sunto
Numina torrentis: timor et deus ille deorum.

Laeta malo, nimiumque potens, perituraque amantis
Obsequio Semele, Qualem Saturnia, dixit,
Te solet amplecti, Veneris cum foedus initis,
Da mihi te talem. Voluit deus ora loquentis
Opprimere: exierat iam vox properata sub auras.
Ingemuit: neque enim non haec optasse, neque ille
Non iurasse potest. Ergo moestissimus altum
Aethera conscendit: nutuque sequentia traxit
Nubila; quis nimbos, immistaque fulgura ventis,
Addidit, et tonitrus, et inevitabile fulmen.
Qua tamen usque potest, vires sibi demere tentat:
Nec, quo centimanum deiecerat igne Typhoea,
Nunc armatur eo: nimium feritatis in illo.
Est aliud levius fulmen, cui dextra Cyclopum
Saevitiae, flammaeque minus, minus addidit irae:
Tela secunda vocant Superi. Capit illa; domumque
Intrat Agenoream. Corpus mortale tumultus
Non tulit aetherios, donisque iugalibus arsit.
Imperfectus adhuc infans genetricis ab alvo
Eripitur, patrioque tener, si credere dignum,
Insuitur femori, maternaque tempora complet.
Furtim illum primis Ino matertera cunis
Educat: inde datum Nymphae Neseïdes antris
Occuluere suis, lactisque alimenta dedere.
  Dumque ea per terras fatali lege geruntur,
Tutaque bis geniti sunt incunabula Bacchi;
Forte Iovem memorant, diffusum nectare, curas
Seposuisse graves, vacuaque agitasse remissos
Cum Iunone iocos, et, Maior vestra profecto est,
Quam quae contingat maribus, dixisse, voluptas.
Illa negat. Placuit, quae sit sententia docti,
Quaerere, Tiresiae. Venus huic erat utraque nota.
Nam duo magnorum viridi coëuntia silva
Corpora serpentum baculi violaverat ictu:
Deque viro factus, mirabile, femina, septem
Egerat autumnos. Octavo rursus eosdem
Vidit, et, Est vestrae si tanta potentia plagae,
Dixit, ut auctoris sortem in contraria mutet;
Nunc quoque vos feriam. Percussis anguibus isdem
Forma prior rediit, genitivaque rursus imago.
Arbiter hic igitur sumtus de lite iocosa,
Dicta Iovis firmat. Gravius Saturnia iusto,
Nec pro materia fertur doluisse: suique
Iudicis aeterna damnavit lumina nocte.

At pater omnipotens, neque enim licet irrita cuiquam
Facta dei fecisse deo, pro lumine ademto
Scire futura dedit, poenamque levavit honore.
Ille per Aonias, fama celeberrimus, urbes
Irreprehensa dabat populo responsa petenti.
Prima fide vocisque ratae tentamina sumsit
Coerula Liriope: quam quondam flumine curvo
Implicuit, clausaeque suis Cephisos in undis
Vim tulit. Enixa est utero pulcerrima pleno
Infantem, Nymphis iam nunc qui posset amari;
Narcissumque vocat. De quo consultus, an esset
Tempora maturae visurus longa senectae,
Fatidicus vates, Si se non viderit, inquit.
Vana diu visa est vox auguris. Exitus illam,
Resque probat, letique genus, novitasque furoris.
Iamque ter ad quinos unum Cephisius annum
Addiderat: poteratque puer, iuvenisque videri.
Multi illum iuvenes, multae cupiere puellae.
Sed fuit in tenera tam dira superbia forma;
Nulli illum iuvenes, nullae tetigere puellae.
Adspicit hunc, trepidos agitantem in retia cervos,
Vocalis Nymphe, quae nec reticere loquenti,
Nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo.
Corpus adhuc Echo, non vox erat: et tamen usum
Garrula non alium, quam nunc habet, oris habebat,
Reddere de multis ut verba novissima posset.
Fecerat hoc Iuno, quia, cum deprendere posset
Cum Iove saepe suo Nymphas in monte iacentes,
Illa deam longo prudens sermone tenebat,
Dum fugerent Nymphae. Postquam Saturnia sensit;
Huius, ait, linguae, qua sum delusa, potestas
Parva tibi dabitur, vocisque brevissimus usus;
Reque minas firmat. Tamen haec in fine loquendi
Ingeminat voces, auditaque verba reportat.
Ergo ubi Narcissum per devia lustra vagantem
Vidit, et incaluit; sequitur vestigia furtim.
Quoque magis sequitur; flamma propiore calescit.
Non aliter, quam cum summis circumlita taedis
Admotam rapiunt vivacia sulphura flammam.
O! quoties voluit blandis accedere dictis,
Ft molles adhibere preces! natura repugnat,
Nec sinit incipiat; sed, quod sinit, illa parata est
Exspectare sonos, ad quos sua verba remittat.
Forte puer, comitum seductus ab agmine fido,

Dixerat, Ecquis adest? et, Adest, responderat Echo.
Hic stupet: utque aciem partes dimisit in omnes;
Voce, Veni, clamat magna. Vocat illa vocantem.
Respicit: et nullo rursus veniente, Quid, inquit,
Me fugis? et totidem, quot dixit, verba recepit.
Perstat, et alternae deceptus imagine vocis,
Huc coëamus; ait: nullique libentius unquam
Responsura sono, Coëamus, retulit Echo:
Et verbis favet ipsa suis, egressaque silvis
Ibat, ut iniiceret sperato brachia collo.
Ille fugit, fugiensque, Manus complexibus aufer:
Ante, ait, emoriar, quam sit tibi copia nostri.
Retulit illa nihil, nisi, Sit tibi copia nostri.
Spreta latet silvis, pudibundaque frondibus ora
Protegit: et solis ex illo vivit in antris.
Sed tamen haeret amor, crescitque dolore repulsae.
Attenuant vigiles corpus miserabile curae:
Adducitque cutem macies; et in aëra succus
Corporis omnis abit: vox tantum, atque ossa supersunt.
Vox manet. Ossa ferunt lapidis traxisse figuram.
[Inde latet silvis: nulloque in monte videtur;
Omnibus auditur. sonus est, qui vivit in illa.]
Sic hanc, sic alias, undis aut montibus ortas,
Luserat hic Nymphas; sic coetus ante viriles.
Inde manus aliquis despectus ad aethera tollens,
Sic amet iste licet, sic non potiatur amato,
Dixerat. Assensit precibus Rhamnusia iustis.
Fons erat illimis, nitidis argenteus undis,
Quem neque pastores, neque pastae monte capellae
Contigerant, aliudve pecus: quem nulla volucris,
Nec fera turbarat, nec lapsus ab arbore ramus.
Gramen erat circa, quod proximus humor alebat,
Silvaque, sole lacum passura tepescere nullo.
Hic puer, et studio venandi lassus et aestu,
Procubuit, faciemque loci, fontemque secutus.
Dumque sitim sedare cupit, sitis altera crevit;
Dumque bibit, visae correptus imagine formae,
Spem sine corpore amat: corpus putat esse, quod umbra est.
Adstupet ipse sibi, vultuque immotus eodem
Haeret, ut e Pario formatum marmore signum.
Spectat humi positus geminum, sua lumina, sidus,
Et dignos Baccho, dignos et Apolline crines,
Impubesque genas, et eburnea colla, decusque
Oris, et in niveo mistum candore ruborem;

Cunctaque miratur, quibus est mirabilis; ipse
Se cupit imprudens; et, qui probat, ille probatur;
Dumque petit, petitur; pariterque incendit, et ardet.
Irrita fallaci quoties dedit oscula fonti!
In medias quoties, visum captantia collum,
Brachia mersit aquas; nec se deprendit in illis!
Quid videat, nescit; sed, quod videt, uritur illo:
Atque oculos idem, qui decipit, incitat error.
Credule, quid frustra simulacra fugacia captas?
Quod petis, est nusquam: quod amas, avertere, perdes.
Ista repercussae, quam cernis, imaginis umbra est.
Nil habet ista sui, tecumque venitque, manetque:
Tecum discedat, si tu discedere possis.
Non illum Cereris, non illum cura quietis
Abstrahere inde potest: sed opaca fusus in herba
Spectat inexpleto mendacem lumine formam,
Perque oculos perit ipse suos: paullumque levatus,
Ad circumstantes tendens sua brachia silvas;
Ecquid, io silvae, crudelius, inquit, amavit?
Scitis enim, et multis latebra opportuna fuistis.
Ecquem, cum vestrae tot agantur saecula vitae,
Qui sic tabuerit, longo meministis in aevo?
Et placet, et video: sed quod videoque, placetque,
Non tamen invenio: tantus tenet error amantem.
Quoque magis doleam; nec nos mare separat ingens,
Nec via, nec montes, nec clausis moenia portis.
Exigua prohibemur aqua. Cupit ipse teneri.
Nam quoties liquidis porreximus oscula lymphis;
Hic toties ad me resupino nititur ore.
Posse putes tangi: minimum est, quod amantibus obstat.
Quisquis es, huc exi: quid me, puer unice, fallis?
Quove petitus abis? certe nec forma, nec aetas
Est mea, quam fugias: et amarunt me quoque Nymphae.
Spem mihi nescio quam vultu promittis amico:
Cumque ego porrexi tibi brachia, porrigis ultro:
Cum risi, arrides: lacrimas quoque saepe notavi,
Me lacrimante, tuas; nutu quoque signa remittis:
Et, quantum motu formosi suspicor oris,
Verba refers, aures non pervenientia nostras.
In te ego sum, sensi: nec me mea fallit imago.
Uror amore mei: flammas moveoque feroque.
Quid faciam? roger, anne rogem? quid deinde rogabo?
Quod cupio mecum est: inopem me copia fecit.
O! utinam nostro secedere corpore possem!

Votum in amante novum; vellem, quod amamus, abesset.
Iamque dolor vires adimit: nec tempora vitae
Longa meae superant, primoque exstinguor in aevo.
Nec mihi mors gravis est, posituro morte dolores.
Hic, qui diligitur, vellem diuturnior esset.
Nunc duo concordes anima moriemur in una.
Dixit, et ad faciem rediit male sanus eandem;
Et lacrimis turbavit aquas: obscuraque moto
Reddita forma lacu est. Quam cum vidisset abire;
Quo fugis? o remane; nec me, crudelis, amantem
Desere, clamavit: liceat, quod tangere non est,
Adspicere, et misero praebere alimenta furori.
Dumque dolet, summa vestem deduxit ab ora,
Nudaque marmoreis percussit pectora palmis.
Pectora traxerunt tenuem percussa ruborem;
Non aliter, quam poma solent, quae candida parte,
Parte rubent: aut ut variis solet uva racemis
Ducere purpureum, nondum matura, colorem.
Quae simul adspexit liquefacta rursus in unda;
Non tulit ulterius; sed, ut intabescere flavae
Igne levi cerae, matutinaeve pruinae
Sole tepente solent, sic attenuatus amore
Liquitur, et caeco paulatim carpitur igni.
Et neque iam color est misto candore rubori,
Nec vigor, et vires, et quae modo visa placebant,
Nec corpus remanet, quondam quod amaverat Echo.
Quae tamen ut vidit, quamvis irata memorque,
Indoluit: quotiesque puer miserabilis, Eheu,
Dixerat: haec resonis iterabat vocibus, Eheu.
Cumque suos manibus percusserat ille lacertos,
Haec quoque reddebat sonitum plangoris eundem.
Ultima vox solitam fuit haec spectantis in undam:
Heu frustra dilecte puer! totidemque remisit
Verba locus: dictoque Vale, Vale inquit et Echo.
Ille caput viridi fessum submisit in herba:
Lumina nox claudit, domini mirantia formam.
Tum quoque se, postquam est inferna sede receptus,
In Stygia spectabat aqua. Planxere sorores
Naides, et sectos fratri posuere capillos.
Planxere et Dryades. plangentibus assonat Echo.
Iamque rogum, quassasque faces, feretrumque parabant:
Nusquam corpus erat: croceum pro corpore florem
Inveniunt, foliis medium cingentibus albis.
 Cognita res meritam vati per Achaïdas urbes

Attulerat famam: nomenque erat auguris ingens.
Spernit Echionides tamen hunc ex omnibus unus,
Contemtor Superum, Pentheus: praesagaque ridet
Verba senis: tenebrasque et cladem lucis ademtae
Obiicit. Ille movens albentia tempora canis,
Quam felix esses, si tu quoque luminis huius
Orbus, ait, fieres, ne Bacchia sacra videres!
Iamque dies aderit, iamque haud procul auguror esse,
Quo novus huc veniat, proles Semeleïa, Liber.
Quem nisi templorum fueris dignatus honore;
Mille lacer spargere locis, et sanguine silvas
Foedabis, matremque tuam, matrisque sorores.
Evenient: neque enim dignabere numen honore:
Meque sub his tenebris nimium vidisse quèreris.
Talia dicentem proturbat Echione natus.
Dicta fides sequitur, responsaque vatis aguntur.
Liber adest: festisque fremunt ululatibus agri:
Turba ruunt: mistaeque viris matresque nurusque,
Vulgusque, proceresque, ignota ad sacra feruntur.
Quis furor, anguigenae, proles Mavortia, vestras
Attonuit mentes? Pentheus ait: aerane tantum
Aere repulsa valent? et adunco tibia cornu?
Et magicae fraudes? ut, quos non belliger ensis,
Non tuba terruerint, non strictis agmina telis,
Femineae voces, et mota insania vino,
Obscoenique greges, et inania tympana vincant?
Vosne, senes, mirer? qui longa per aequora vecti
Hac Tyron, hac profugos posuistis sede Penates,
Nunc sinitis sine Marte capi? vosne, acrior aetas,
O iuvenes, propiorque meae; quos arma tenere,
Non thyrsos; galeaque tegi, non fronde, decebat?
Este, precor, memores, qua sitis stirpe creati:
Illiusque animos, qui multos perdidit unus,
Sumite serpentis. Pro fontibus ille lacuque
Interiit: at vos pro fama vincite vestra.
Ille dedit leto fortes: vos pellite molles,
Et patrium revocate decus. Si fata vetabant
Stare diu Thebas; utinam tormenta virique
Moenia diruerent, ferrumque ignisque sonarent!
Essemus miseri sine crimine: sorsque querenda,
Non celanda foret: lacrimaeque pudore carerent.
At nunc a puero Thebae capientur inermi,
Quem neque bella iuvant, nec tela, nec usus equorum:
Sed madidus myrrha crinis, mollesque coronae,

Purpuraque, et pictis intextum vestibus aurum.
Quem quidem ego actutum, modo vos absistite, cogam
Assumtumque patrem commentaque sacra fateri.
An satis Acrisio est animi, contemnere vanum
Numen, et Argolicas venienti claudere portas;
Penthea terrebit cum totis advena Thebis?
Ite citi, famulis hoc imperat, ite, ducemque
Attrahite huc vinctum: iussis mora segnis abesto.
Hunc avus, hunc Athamas, hunc caetera turba suorum
Corripiunt dictis, frustraque inhibere laborant.
Acrior admonitu est, irritaturque retenta
Et crescit rabies: remoraminaque ipsa nocebant.
Sic ego torrentem, qua nil obstabat eunti,
Lenius, et modico strepitu decurrere vidi.
At, quacunque trabes obstructaque saxa tenebant,
Spumeus, et fervens, et ab obiice saevior ibat.
Ecce! cruentati redeunt: et, Bacchus ubi esset,
Quaerenti domino, Bacchum vidisse negarunt.
Hunc, dixere, tamen comitem, famulumque sacrorum
Cepimus: et tradunt manibus post terga ligatis,
Sacra dei quondam Tyrrhena gente secutum.
  Adspicit hunc oculis Pentheus, quos ira tremendos
Fecerat: et, quamquam poenae vix tempora differt,
O periture, tuaque aliis documenta dature
Morte, ait, ede tuum nomen, nomenque parentum,
Et patriam; morisque novi cur sacra frequentes.
Ille metu vacuus, Nomen mihi, dixit, Acoetes;
Patria Maeonia est: humili de plebe parentes.
Non mihi, quae duri colerent, pater, arva iuvenci,
Lanigerosve greges, non ulla armenta reliquit.
Pauper et ipse fuit: linoque solebat et hamo
Decipere, et calamo salientes ducere pisces.
Ars illi sua census erat. Cum traderet artem;
Accipe, quas habeo, studii successor et heres,
Dixit, opes: moriensque mihi nihil ille reliquit,
Praeter aquas; unum hoc possum appellare paternum.
Mox ego, ne scopulis haererem semper in isdem,
Addidici regimen, dextra moderante, carinae
Flectere: et Oleniae sidus pluviale capellae,
Taygetenque, Hyadasque oculis Arctonque notavi,
Ventorumque domos, et portus puppibus aptos.
Forte petens Delon, diae telluris ad oras
Applicor, et dextris adducor littora remis:
Doque leves saltus: udaeque innitor arenae.

Nox ubi consumta est; Aurora rubescere primum
Coeperat: exsurgo, laticesque inferre recentes
Admoneo, monstroque viam, quae ducat ad undas.
Ipse, quid aura mihi tumulo promittat ab alto,
Prospicio: comitesque voco, repetoque carinam.
Adsumus en! inquit, sociorum primus Opheltes:
Utque putat, praedam deserto nactus in agro,
Virginea puerum ducit per littora forma.
Ille, mero somnoque gravis, titubare videtur,
Vixque sequi. Specto cultum, faciemque, gradumque:
Nil ibi, quod posset credi mortale, videbam.
Et sensi, et dixi sociis, Quod numen in isto
Corpore sit, dubito: sed corpore numen in isto est.
Quisquis es, o! faveas, nostrisque laboribus adsis:
His quoque des veniam. Pro nobis mitte precari,
Dictys ait: quo non alius conscendere summas
Ocior antennas, prensoque rudente relabi.
Hoc Libys, hoc flavus, prorae tutela, Melanthus,
Hoc probat Alcimedon, et, qui requiemque modumque
Voce dabat remis, animorum hortator Epopeus:
Hoc omnes alii. Praedae tam caeca cupido est.
Non tamen hanc sacro violari pondere pinum
Perpetiar, dixi: pars hic mihi maxima iuris.
Inque aditu obsisto. Furit audacissimus omni
De numero Lycabas: qui Tusca pulsus ab urbe
Exsilium, dira poenam pro caede, luebat.
Is mihi, dum resto, iuvenili guttura pugno
Rupit: et excussum misisset in aequora, si non
Haesissem, quamvis amens, in fune retentus.
Impia turba probant factum. Tum denique Bacchus,
Bacchus enim fuerat, veluti clamore solutus
Sit sopor, aque mero redeant in pectora sensus;
Quid facitis? quis clamor? ait: qua, dicite, nautae,
Huc ope perveni? quo me deferre paratis?
Pone metum, Proreus, et quos contingere portus
Ede velis, dixit; terra sistere petita.
Naxon, ait Liber, cursus advertite vestros.
Illa mihi domus est: vobis erit hospita tellus.
Per mare fallaces, perque omnia numina iurant
Sic fore: meque iubent pictae dare vela carinae.
Dextera Naxos erat: dextra mihi lintea danti,
Quid facis, o demens? quis te furor, inquit, Acoete,
Pro se quisque, tenet? laevam pete. Maxima nutu
Pars mihi significat; pars, quid velit, aure susurrat.
Obstupui: Capiatque alius moderamina, dixi:

Meque ministerio scelerisque artisque removi.
Increpor a cunctis, totumque immurmurat agmen.
E quibus Aethalion, Te scilicet omnis in uno
Nostra salus posita est! ait, et subit ipse: meumque
Explet opus: Naxoque petit diversa relicta.
  Tum deus illudens, tanquam modo denique fraudem
Senserit, e puppi pontum prospectat adunca.
Et flenti similis, Non haec mihi littora, nautae,
Promisistis, ait: non haec mihi terra rogata est.
Quo merui poenam facto? quae gloria vestra est,
Si puerum iuvenes, si multi fallitis unum?
Iamdudum flebam. Lacrimas manus impia nostras
Ridet, et impellit properantibus aequora remis.
Per tibi nunc ipsum, nec enim praesentior illo
Est deus, adiuro, tam me tibi vera referre,
Quam veri maiora fide. Stetit aequore puppis
Haud aliter, quam si siccum navale teneret.
Illi admirantes remorum in verbere perstant:
Velaque deducunt, geminaque ope currere tentant.
Impediunt hederae remos, nexuque recurvo
Serpunt; et gravidis distringunt vela corymbis.
Ipse, racemiferis frontem circumdatus uvis,
Pampineis agitat velatam frondibus hastam.
Quem circa tigres, simulacraque inania lyncum,
Pictarumque iacent fera corpora pantherarum.
Exsiluere viri; sive hoc insania fecit,
Sive timor: primusque Medon nigrescere pinnis
Corpore depresso, et spinae curvamina flecti
Incipit. huic Lycabas, In quae miracula, dixit,
Verteris? et lati rictus, et panda loquenti
Naris erat, squamamque cutis durata trahebat.
At Libys, obstantes dum vult obvertere remos,
In spatium resilire manus breve vidit, et illas
Iam non esse manus, iam pinnas posse vocari.
Alter, ad intortos cupiens dare brachia funes,
Brachia non habuit, truncoque repandus in undas
Corpore desiluit: falcata novissima cauda est;
Qualia dividuae sinuantur cornua Lunae.
Undique dant saltus: multaque adspergine rorant:
Emerguntque iterum: redeuntque sub aequora rursus:
Inque chori dudunt speciem: lascivaque iactant
Corpora: et acceptum patulis mare naribus efflant.
De modo viginti, tot enim ratis illa ferebat,
Restabam solus. Pavidum, gelidumque trementi
Corpore, vixque meum firmat deus, Excute, dicens,

Corde metum, Diamque tene. Delatus in illam
Accensis aris Baccheïa sacra frequento.
Praebuimus longis, Pentheus, ambagibus aures,
Inquit: ut ira mora vires absumere posset.
Praecipitem famuli rapite hunc, cruciataque diris
Corpora tormentis Stygiae demittite nocti.
Protinus abstractus solidis Tyrrhenus Acoetes
Clauditur in tectis: et dum crudelia iussae
Instrumenta necis, ferrumque ignisque parantur;
Sponte sua patuisse fores, lapsasque lacertis
Sponte sua fama est, nullo solvente, catenas.
Perstat Echionides: nec iam iubet ire, sed ipse
Vadit, ubi, electus facienda ad sacra, Cithaeron
Cantibus et clara bacchantum voce sonabat.
Ut fremit acer equus, cum bellicus aere canoro
Signa dedit tubicen, pugnaeque assumit amorem;
Penthea sic ictus longis ululatibus aether
Movit: et audito clangore recanduit ira.
Monte fere medio est, cingentibus ultima silvis,
Purus ab arboribus, spectabilis undique campus.
Hic oculis illum cernentem sacra profanis
Prima videt, prima est insano concita motu,
Prima suum misso violavit Penthea thyrso
Mater: Io, geminae, clamavit, adeste sorores.
Ille aper, in nostris errat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper. Ruit omnis in unum
Turba furens: cunctae coëunt, cunctaeque sequuntur
Iam trepidum, iam verba minus violenta loquentem,
Iam se damnantem, iam se peccasse fatentem.
Saucius ille tamen, Fer opem, matertera, dixit,
Autonoë: moveant animos Actaeonis umbrae.
Illa, quid Actaeon, nescit; dextramque precanti
Abstulit: Inoo lacerata est altera raptu.
Non habet infelix quae matri brachia tendat:
Trunca sed ostendens disiectis corpora membris,
Adspice, mater, ait. Visis ululavit Agave,
Collaque iactavit, movitque per aëra crinem:
Avulsumque caput digitis complexa cruentis
Clamat, Io comites, opus haec victoria nostrum est.
Non citius frondes autumno frigore tactas,
Iamque male haerentes alta rapit arbore ventus;
Quam sunt membra viri manibus direpta nefandis.
Talibus exemplis monitae nova sacra frequentant,
Turaque dant, sanctasque colunt Ismenides aras.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER QUARTUS.

At non Alcithoë Minyeïas orgia censet
Accipienda dei; sed adhuc temeraria Bacchum
Progeniem negat esse Iovis, sociasque sorores
Impietatis habet. Festum celebrare sacerdos,
Immunesque operum dominas famulasque suorum
Pectora pelle tegi, crinales solvere vittas,
Serta coma, manibus frondentes sumere thyrsos
Iusserat: et saevum laesi fore numinis iram
Vaticinatus erat. Parent matresque nurusque;
Telasque, calathosque, infectaque pensa reponunt:
Turaque dant: Bacchumque vocant, Bromiumque, Lyaeumque,
Ignigenamque, statumque iterum, solumque bimatrem.
Additur his Nyseus, indetonsusque Thyoneus,
Et cum Lenaeo genialis consitor uvae,
Nycteliusque, Eleleusque parens, et Iäcchus, et Evan:
Et quae praeterea per Graias plurima gentes
Nomina, Liber, habes. Tibi enim inconsumta iuventas:
Tu puer aeternus, tu formosissimus alto
Conspiceris coelo: tibi, cum sine cornibus adstas,
Virgineum caput est: Oriens tibi victus, ad usque
Decolor extremo qua tingitur India Gange.
Penthea tu, venerande, bipenniferumque Lycurgum
Sacrilegos mactas: Tyrrhenaque mittis in aequor
Corpora. Tu biiugum pictis insignia frenis
Colla premis lyncum: Bacchae Satyrique sequuntur:
Quique senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet, et pando non fortiter haeret asello.

Quacunque ingrederis; clamor iuvenilis, et una
Femineae voces, impulsaque tympana palmis,
Concavaque aera sonant, longoque foramine buxus.
Pacatus mitisque, rogant Ismenides, adsis:
Iussaque sacra colunt. Solae Minyeïdes intus,
Intempestiva turbantes festa Minerva,
Aut ducunt lanas, aut stamina pollice versant,
Aut haerent telae, famulasque laboribus urgent.
E quibus una levi deducens pollice filum:
Dum cessant aliae, commentaque sacra frequentant,
Nos quoque, quas Pallas, melior dea, detinet, inquit,
Utile opus manuum vario sermone levemus:
Perque vices aliquid, quod tempora longa videri
Non sinat, in medium vacuas referamus ad aures.
Dicta probant, primamque iubent narrare sorores.
Illa, quid e multis referat, nam plurima norat,
Cogitat; et dubia est, de te, Babylonia, narret,
Derceti, quam versa squamis velantibus artus
Stagna Palaestini credunt celebrasse figura:
An magis ut sumtis illius filia pennis
Extremos albis in turribus egerit annos:
Nais an ut cantu, nimiumque potentibus herbis,
Verterit in tacitos iuvenilia corpora pisces:
Donec idem passa est: an, quae poma alba ferebat,
Ut nunc nigra ferat contactu sanguinis arbor.
Haec placet; hanc, quoniam vulgaris fabula non est,
Talibus orsa modis, lana sua fila sequente:
Pyramus et Thisbe, iuvenum pulcerrimus alter,
Altera, quas Oriens habuit, praelata puellis,
Contiguas tenuere domos, ubi dicitur altam
Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
Notitiam, primosque gradus vicinia fecit;
Tempore crevit amor: taedae quoque iure coissent:
Sed vetuere patres. Quod non potuere vetare,
Ex aequo captis ardebant mentibus ambo.
Conscius omnis abest: nutu, signisque loquuntur.
Quoque magis tegitur, tectus magis aestuat ignis.
Fissus erat tenui rima, quam duxerat olim,
Cum fieret, paries domui communis utrique.
Id vitium nulli per saecula longa notatum,
Quid non sentit amor? primi sensistis amantes,
Et voci fecistis iter: tutaeque per illud
Murmure blanditiae minimo transire solebant.
Saepe, ut constiterant, hinc Thisbe, Pyramus illinc,

Inque vicem fuerat captatus anhelitus oris;
Invide, dicebant, paries, quid amantibus obstas?
Quantum erat, ut sineres nos toto corpore iungi?
Aut hoc si nimium, vel ad oscula danda pateres!
Nec sumus ingrati: tibi nos debere fatemur,
Quod datus est verbis ad amicas transitus aures.
Talia diversa nequidquam sede locuti,
Sub noctem dixere Vale: partique dedere
Oscula quisque suae, non pervenientia contra.
  Postera nocturnos Aurora removerat ignes,
Solque pruinosas radiis siccaverat herbas:
Ad solitum coiere locum. Tum murmure parvo
Multa prius questi, statuunt, ut nocte silenti
Fallere custodes, foribusque excedere tentent:
Cumque domo exierint, urbis quoque claustra relinquant:
Neve sit errandum lato spatiantibus arvo,
Conveniant ad busta Nini, lateantque sub umbra
Arboris. Arbor ibi, niveis uberrima pomis,
Ardua morus, erat, gelido contermina fonti.
Pacta placent: et lux, tarde decedere visa,
Praecipitatur aquis, et aquis nox surgit ab isdem.
Callida per tenebras, versato cardine, Thisbe
Egreditur, fallitque suos: adopertaque vultum
Pervenit ad tumulum: dictaque sub arbore sedit.
Audacem faciebat amor. Venit ecce! recenti
Caede leaena boum spumantes oblita rictus,
Depositura sitim vicini fontis in unda.
Quam procul ad Lunae radios Babylonia Thisbe
Vidit: et obscurum trepido pede fugit in antrum.
Dumque fugit, tergo velamina lapsa relinquit.
Ut lea saeva sitim multa compescuit unda,
Dum redit in silvas, inventos forte sine ipsa
Ore cruentato tenues laniavit amictus.
Serius egressus vestigia vidit in alto
Pulvere certa ferae, totoque expalluit ore
Pyramus. Ut vero vestem quoque sanguine tinctam
Reperit; Una duos nox, inquit, perdet amantes:
E quibus illa fuit longa dignissima vita.
Nostra nocens anima est: ego te, miseranda, peremi,
In loca plena metus qui iussi nocte venires:
Nec prior huc veni. Nostrum divellite corpus,
Et scelerata fero consumite viscera morsu,
O! quicunque sub hac habitatis rupe, leones.
Sed timidi est optare necem. Velamina Thisbes

Tollit, et ad pactae secum fert arboris umbram.
Utque dedit notae lacrimas, dedit oscula, vesti:
Accipe nunc, inquit, nostri quoque sanguinis haustus:
Quoque erat accinctus, demittit in ilia ferrum.
Nec mora; ferventi moriens e vulnere traxit.
Ut iacuit resupinus humi; cruor emicat alte;
Non aliter, quam cum vitiato fistula plumbo
Scinditur, et tenues stridente foramine longe
Eiaculatur aquas, atque ictibus aëra rumpit.
Arborei foetus adspergine caedis in atram
Vertuntur faciem: madefactaque sanguine radix
Puniceo tingit pendentia mora colore.
Ecce! metu nondum posito, ne fallat amantem,
Illa redit: iuvenemque oculis, animoque requirit:
Quantaque vitarit narrare pericula gestit.
Utque locum, et versam cognovit in arbore formam;
Sic facit incertam pomi color; haeret, an haec sit.
Dum dubitat, tremebunda videt pulsare cruentum
Membra solum: retroque pedem tulit: oraque buxo
Pallidiora gerens, exhorruit, aequoris instar,
Quod tremit, exigua cum summum stringitur aura.
Sed postquam remorata suos cognovit amores;
Percutit indignos claro plangore lacertos:
Et laniata comas, amplexaque corpus amatum,
Vulnera supplevit lacrimis, fletumque cruori
Miscuit: et gelidis in vultibus oscula figens,
Pyrame, clamavit, quis te mihi casus ademit?
Pyrame, responde: tua te, carissime, Thisbe
Nominat: exaudi, vultusque attolle iacentes.
Ad nomen Thisbes oculos iam morte gravatos
Pyramus erexit, visaque recondidit illa.
Quae postquam vestemque suam cognovit, et ense
Vidit ebur vacuum; Tua te manus, inquit, amorque
Perdidit, infelix. Est et mihi fortis in unum
Hoc manus: est et amor, dabit hic in vulnera vires.
Prosequar exstinctum: letique miserrima dicar
Causa, comesque tui: quique a me morte revelli
Heu! sola poteras, poteris nec morte revelli.
Hoc tamen amborum verbis estote rogati,
O! multum miseri, meus illiusque, parentes,
Ut, quos certus amor, quos hora novissima iunxit,
Componi tumulo non invideatis eodem.
At tu, quae ramis arbor miserabile corpus
Nunc tegis unius, mox es tectura duorum;

Signa tene caedis: pullasque, et luctibus aptos
Semper habe foetus, gemini monumenta cruoris.
Dixit: et aptato pectus mucrone sub imum
Incubuit ferro, quod adhuc a caede tepebat.
Vota tamen tetigere deos, tetigere parentes.
Nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater:
Quodque rogis superest, una requiescit in urna.
Desierat; mediumque fuit breve tempus; et orsa est
Dicere Leuconoë: vocem tenuere sorores.
Hunc quoque, siderea qui temperat omnia luce,
Cepit amor Solem. Solis referimus amores.
Primus adulterium Veneris cum Marte putatur
Hic vidisse deus: videt hic deus omnia primus.
Indoluit facto, Iunonigenaeque marito
Furta tori, furtique locum monstravit. At illi
Et mens, et quod opus fabrilis dextra tenebat,
Excidit. Extemplo graciles ex aere catenas,
Retiaque, et laqueos, quae lumina fallere possint,
Elimat. Non illud opus tenuissima vincant
Stamina, non summo quae pendet aranea tigno.
Utque leves tactus, momentaque parva sequantur,
Efficit: et lecto circumdata collocat apte.
Ut venere torum coniux et adulter in unum;
Arte viri, vinclisque nova ratione paratis,
In mediis ambo deprensi amplexibus haerent.
Lemnius extemplo valvas patefecit eburnas,
Admisitque deos. Illi iacuere ligati
Turpiter. Atque aliquis de dis non tristibus optet
Sic fieri turpis. Superi risere: diuque
Haec fuit in toto notissima fabula coelo.
Exigit indicii memorem Cythereïa poenam:
Inque vices illum, tectos qui laesit amores,
Laedit amore pari. Quid nunc, Hyperione nate,
Forma, colorque tibi, radiataque lumina prosunt?
Nempe tuis omnes qui terras ignibus uris,
Ureris igne novo: quique omnia cernere debes,
Leucotheen spectas: et virgine figis in una,
Quos mundo debes, oculos. Modo surgis Eoo
Temperius coelo; modo serius incidis undis,
Spectandique mora brumales porrigis horas.
Deficis interdum: vitiumque in lumina mentis
Transit; et obscurus mortalia pectora terres.
Nec, tibi quod Lunae terris propioris imago
Obstiterit, palles: facit hunc amor iste colorem.

Diligis hanc unam: nec te Clymeneve, Rhodosve,
Nec tenet Aeaeae genitrix pulcerrima Circes,
Quaeque tuos Clytie, quamvis despecta, petebat
Concubitus, ipsoque illo grave vulnus habebat
Tempore. Leucothee multarum oblivia fecit,
Gentis odoriferae quam formosissima partu
Edidit Eurynome; sed postquam filia crevit,
Quam mater cunctas, tam matrem filia vicit.
Rexit Achaemenias urbes pater Orchamus: isque
Septimus a prisci numeratur origine Beli.
Axe sub Hesperio sunt pascua Solis equorum:
Ambrosiam pro gramine habent. Ea fessa diurnis
Membra ministeriis nutrit, reparatque labori.
Dumque ibi quadrupedes coelestia pabula carpunt,
Noxque vicem peragit; thalamos deus intrat amatos,
Versus in Eurynomes faciem genitricis: et inter
Bis sex Leucotheen famulas ad limina cernit
Levia versato ducentem stamina fuso.
Ergo ubi, ceu mater, carae dedit oscula natae;
Res, ait, arcana est: famulae, discedite: neve
Eripite arbitrium matri, secreta loquenti.
Paruerant: thalamoque, deus, sine teste relicto,
Ille ego sum, dixit, qui longum metior annum,
Omnia qui video, per quem videt omnia tellus,
Mundi oculus. Mihi, crede, places. Pavet illa: metuque
Et colus, et fusus digitis cecidere remissis.
Ipse timor decuit. Nec longius ille moratus,
In veram rediit faciem, solitumque nitorem.
At virgo, quamvis inopino territa visu,
Victa nitore dei, posita vim passa querela est.
Invidit Clytie; neque enim moderatus in illa
Solis amor fuerat, stimulataque pellicis ira
Vulgat adulterium: diffamatumque parenti
Indicat. Ille ferox immansuetusque precantem,
Te dentemque manus ad lumina Solis, et, Ille
Vim tulit invitae, dicentem, defodit alta
Crudus humo: tumulumque super gravis addit arenae.
Dissipat hunc radiis Hyperione natus: iterque
Dat tibi, quo possis defossos promere vultus.
Nec tu iam poteras enectum pondere terrae
Tollere, Nympha, caput: corpusque exsangue iacebas.
Nil illo fertur volucrum moderator equorum
Post Phaëthonteos vidisse dolentius ignes.
Ille quidem gelidos radiorum viribus artus,

Si queat, in vivum tentat revocare calorem;
Sed, quoniam tantis fatum conatibus obstat,
Nectare odorato spargit corpusque locumque,
Multaque praequestus, Tanges tamen aethera, dixit.
Protinus imbutum coelesti nectare corpus
Delicuit, terramque suo madefecit odore:
Virgaque per glebas sensim radicibus actis
Turea surrexit, tumulumque cacumine rupit.
At Clytien, quamvis amor excusare dolorem,
Indiciumque dolor poterat, non amplius auctor
Lucis adit: Venerisque modum sibi fecit in illa.
Tabuit ex illo dementer amoribus usa,
Nympharum impatiens; et sub Iove, nocte dieque,
Sedit humo nuda, nudis incomta capillis.
Perque novem luces expers undaeque cibique,
Rore mero, lacrimisque suis ieiunia pavit:
Nec se movit humo: tantum spectabat euntis
Ora dei, vultusque suos flectebat ad illum.
Membra ferunt haesisse solo: partemque coloris
Luridus exsangues pallor convertit in herbas.
Est in parte rubor: violaeque simillimus ora
Flos tegit. Illa suum, quamvis radice tenetur,
Vertitur ad Solem: mutataque servat amorem.
Dixerat: et factum mirabile ceperat aures.
Pars fieri potuisse negant; pars omnia veros
Posse deos memorant; sed non est Bacchus in illis.
Poscitur Alcithoë, postquam siluere sorores:
Quae radio stantis percurrens stamina telae,
Vulgatos taceo, dixit, pastoris amores
Daphnidis Idaei, quem Nymphe pellicis ira
Contulit in saxum: tantus dolor urit amantes.
Nec loquor, ut quondam naturae iure novato
Ambiguus fuerit modo vir, modo femina, Scython.
Te quoque, nunc adamas, quondam fidissime parvo,
Celmi, Iovi: largoque satos Curetas ab imbri,
Et Crocon in parvos versum cum Smilace flores,
Praetereo: dulcique animos novitate tenebo.
Unde sit infamis, quare male fortibus undis
Salmacis enervet, tactosque remolliat artus,
Discite. Causa latet: vis est notissima fontis.
Mercurio puerum diva Cythereïde natum
Naides Idaeis enutrivere sub antris;
Cuius erat facies, in qua materque paterque
Cognosci possent: nomen quoque traxit ab illis.

Is tria cum primum fecit quinquennia; montes
Deseruit patrios: Idaque altrice relicta
Ignotis errare locis, ignota videre
Flumina gaudebat, studio minuente laborem.
Ille etiam Lycias urbes, Lyciaeque propinquos
Caras adit. Videt hic stagnum lucentis ad imum
Usque solum lymphae. Non illic canna palustris,
Nec steriles ulvae, nec acuta cuspide iunci;
Perspicuus liquor est. Stagni tamen ultima vivo
Cespite cinguntur, semperque virentibus herbis.
Nympha colit: sed nec venatibus apta, nec arcus
Flectere quae soleat, nec quae contendere cursu:
Solaque Naïadum celeri non nota Dianae.
Saepe suas illi fama est dixisse sorores:
Salmaci, vel iaculum, vel pictas sume pharetras,
Et tua cum duris venatibus otia misce.
Nec iaculum sumit, nec pictas illa pharetras,
Nec sua cum duris venatibus otia miscet.
Sed modo fonte suo formosos perluit artus:
Saepe Cytoriaco deducit pectine crines,
Et quid se deceat, spectatas consulit undas.
Nunc perlucenti circumdata corpus amictu,
Mollibus aut foliis, aut mollibus incubat herbis.
Saepe legit flores: et tunc quoque forte legebat,
Cum puerum vidit, visumque optavit habere.
Nec tamen ante adiit, etsi properabat adire,
Quam se composuit, quam circumspexit amictus,
Et finxit vultum, et meruit formosa videri.
Tunc sic orsa loqui: Puer o dignissime credi
Esse deus; seu tu deus es, potes esse Cupido:
Sive es mortalis, qui te genuere, beati:
Et frater felix, et fortunata profecto
Si qua tibi soror est, et, quae debit ubera, nutrix.
Sed longe cunctis, longeque potentior illis,
Si qua tibi sponsa est, si quam dignabere taeda.
Haec tibi sive aliqua est, mea sit furtiva voluptas:
Seu nulla est, ego sim, thalamumque ineamus eundem.
Nais ab his tacuit: pueri rubor ora notavit,
Nescia quid sit amor: sed et erubuisse decebat.
Hic color aprica pendentibus arbore pomis,
Aut ebori tincto est, aut sub candore rubenti,
Cum frustra resonant aera auxiliaria, Lunae.
Poscenti Nymphae sine fine sororia saltem
Oscula, iamque manus ad eburnea colla ferenti,

Desinis? aut fugio, tecumque, ait, ista relinquo.
Salmacis extimuit; Locaque haec tibi libera trado,
Hospes, ait: simulatque gradu discedere verso.
Tum quoque respiciens, fruticumque recondita silva
Delituit, flexumque genu submisit. At ille,
Ut puer, et vacuis ut inobservatus in herbis,
Huc it, et hinc illuc; et in alludentibus undis
Summa pedum, taloque tenus vestigia tingit.
Nec mora; temperie blandarum captus aquarum,
Mollia de tenero velamina corpore ponit.
Tum vero obstupuit, nudaeque cupidine formae
Salmacis exarsit: flagrant quoque lumina Nymphes,
Non aliter, quam cum puro nitidissimus orbe
Opposita speculi referitur imagine Phoebus.
Vixque moram patitur: vix iam sua gaudia differt.
Iam cupit amplecti: iam se male continet amens.
Ille, cavis velox applauso corpore palmis,
Desilit in latices: alternaque brachia ducens
In liquidis translucet aquis: ut eburnea si quis
Signa tegat claro, vel candida lilia, vitro.
Vicimus, en meus est! exclamat Nais: et, omni
Veste procul iacta, mediis immittitur undis,
Pugnacemque tenet, luctantiaque oscula carpit,
Subiectatque manus, invitaque pectora tangit:
Et nunc hac iuveni, nunc circumfunditur illac.
Denique nitentem contra, elabique volentem
Implicat, ut serpens, quam regia sustinet ales,
Sublimemque rapit: pendens caput illa pedesque
Alligat, et cauda spatiantes implicat alas;
Utve solent hederae longos intexere truncos;
Utque sub aequoribus deprensum polypus hostem
Continet, ex omni dimissis parte flagellis.
Perstat Atlantiades, sperataque gaudia Nymphae
Denegat. Illa premit; commissaque corpore toto
Sicut inhaerebat, Pugnes licet, improbe, dixit,
Non tamen effugies: ita dî iubeatis, et istum
Nulla dies a me, nec me diducat ab isto.
Vota suos habuere deos; nam mista duorum
Corpora iunguntur: faciesque inducitur illis
Una; velut si quis conducta cortice ramos
Crescendo iungi, pariterque adolescere cernat.
Sic ubi complexu coierunt membra tenaci,
Nec duo sunt, et forma duplex, nec femina dici,
Nec puer ut possint: neutrumque, et utrumque videntur.

Ergo ubi se liquidas, quo vir descenderat, undas
Semimarem fecisse videt, mollitaque in illis
Membra; manus tendens, sed iam non voce virili,
Hermaphroditus ait, Nato date munera vestro,
Et pater et genetrix, amborum nomen habenti:
Quisquis in hos fontes vir venerit, exeat inde
Semivir, et tactis subito mollescat in undis.
Motus uterque parens nati rata verba biformis
Fecit, et incerto fontem medicamine tinxit.
Finis erat dictis; et adhuc Minyëia proles
Urget opus, spernitque deum, festumque profanat;
Tympana cum subito non apparentia raucis
Obstrepuere sonis, et adunco tibia cornu,
Tinnulaque aera sonant. Redolent myrrhaeque, crocique;
Resque fide maior, coepere virescere telae,
Inque hederae faciem pendens frondescere vestis.
Pars abit in vites: et quae modo fila fuerunt,
Palmite mutantur: de stamine pampinus exit:
Purpura fulgorem pictis accommodat uvis.
Iamque dies exactus erat, tempusque subibat,
Quod tu nec tenebras, nec possis dicere lucem;
Sed cum luce tamen dubiae confinia noctis.
Tecta repente quati, pinguesque ardere videntur
Lampades, et rutilis collucere ignibus aedes,
Falsaque saevarum simulacra ululare ferarum.
Fumida iamdudum latitant per tecta sorores,
Diversaeque locis ignes ac lumina vitant.
Dumque petunt latebras; parvos membrana per artus
Porrigitur, tenuique inducit brachia penna.
Nec, qua perdiderint veterem ratione figuram,
Scire sinunt tenebrae. Non illas pluma levavit:
Sustinuere tamen se perlucentibus alis.
Conataeque loqui, minimam pro corpore vocem
Emittunt, peraguntque levi stridore querelas.
Tectaque, non silvas, celebrant: lucemque perosae
Nocte volant: seroque trahunt a vespere nomen.
Tum vero totis Bacchi memorabile Thebis
Numen erat; magnasque novi matertera vires
Narrat ubique dei: de totque sororibus expers
Una doloris erat, nisi quem fecere sorores.
Adspicit hanc natis, thalamoque Athamantis habentem
Sublimes animos, et alumno numine, Iuno;
Nec tulit: et secum, Potuit de pellice natus
Vertere Maeonios, pelagoque immergere, nautas,

Et laceranda suae nati dare viscera matri,
Et triplices operire novis Minyeïdas alis:
Nil poterit Iuno, nisi inultos flere dolores?
Idque mihi satis est? haec una potentia nostra est?
Ipse docet, quid agam; fas est et ab hoste doceri:
Quidque furor valeat, Penthea caede satisque
Ac super ostendit. Cur non stimuletur, eatque
Per cognata suis exempla furoribus Ino?
  Est via declivis funesta nubila taxo:
Ducit ad infernas per muta silentia sedes.
Styx nebulas exhalat iners: umbraeque recentes
Descendunt illac, simulacraque functa sepulcris.
Pallor Hiemsque tenent late loca senta: novique,
Qua sit iter, manes, Stygiam quod ducit ad urbem,
Ignorant: ubi sit nigri fera regia Ditis.
Mille capax aditus, et apertas undique portas
Urbs habet. Utque fretum de tota flumina terra,
Sic omnes animas locus accipit ille; nec ulli
Exiguus populo est, turbamve accedere sentit.
Errant exsangues sine corpore et ossibus umbrae:
Parsque forum celebrant, pars imi tecta tyranni;
Pars alias artes, antiquae imitamina vitae
Exercent; aliam partem sua poena coërcet.
Sustinet ire illuc, coelesti sede relicta,
Tantum odiis iraeque dabat, Saturnia Iuno.
Quo simul intravit, sacroque a corpore pressum
Ingemuit limen; tria Cerberus extulit ora,
Et tres latratus simul edidit. Illa Sorores
Nocte vocat genitas, grave et implacabile numen.
Carceris ante fores clausas adamante sedebant:
Deque suis atros pectebant crinibus angues.
Quam simul agnorunt inter caliginis umbras;
Surrexere deae: sedes Scelerata vocatur.
Viscera praebebat Tityos lanianda, novemque
Iugeribus distentus erat. Tibi, Tantale, nullae
Deprenduntur aquae: quaeque imminet, effugit arbos.
Aut petis, aut urges ruiturum, Sisyphe, saxum.
Volvitur Ixion, et se sequiturque fugitque.
Molirique suis letum patruelibus ausae,
Assiduae repetunt, quas perdant, Belides undas.
Quos omnes acie postquam Saturnia torva
Vidit, et ante omnes Ixiona; rursus ab illo
Sisyphon adspiciens, Cur hic e fratribus, inquit,
Perpetuas patitur poenas; Athamanta superbum

Regia dives habet, qui me cum coniuge semper
Sprevit? et exponit causas odiique viaeque;
Quidque velit. Quod vellet, erat, ne regia Cadmi
Staret; et in facinus traherent Athamanta Sorores.
Imperium, promissa, preces confundit in unum:
Sollicitatque deas. Sic haec Iunone locuta,
Tisiphone canos, ut erat, turbata capillos
Movit, et obstantes reiecit ab ore colubras.
Atque ita, Non longis opus est ambagibus, infit:
Facta puta, quaecunque iubes; inamabile regnum
Desere, teque refer coeli melioris ad auras.
Laeta redit Iuno: quam coelum intrare parantem
Roratis lustravit aquis Thaumantias Iris.
Nec mora; Tisiphone madefactam sanguine sumit
Importuna facem, fluidoque cruore rubentem
Induitur pallam, tortoque incingitur angue:
Egrediturque domo. Luctus comitantur euntem,
Et Pavor, et Terror, trepidoque Insania vultu.
Limine constiterat: postes tremuisse feruntur
Aeolii: pallorque fores infecit acernas:
Solque locum fugit. Monstris exterrita coniux,
Territus est Athamas: tectoque exire parabant.
Obstitit infelix, aditumque obsedit, Errinnys,
Nexaque vipereis distendens brachia nodis,
Caesariem excussit. Motae sonuere colubrae:
Parsque iacens humeris, pars circum tempora lapsae,
Sibila dant, saniemque vomunt, linguasque coruscant.
Inde duos mediis abrumpit crinibus angues;
Pestiferaque manu raptos immisit. At illi
Inoosque sinus, Athamanteosque pererrant,
Inspirantque graves animas; nec vulnera membris
Ulla ferunt: mens est, quae diros sentiat ictus.
Attulerat secum liquidi quoque monstra veneni,
Oris Cerberei spumas, et virus Echidnae,
Erroresque vagos, caecaeque oblivia mentis,
Et scelus, et lacrimas, rabiemque, et caedis amorem;
Omnia trita simul: quae sanguine mista recenti
Coxerat aere cavo, viridi versata cicuta.
Dumque pavent illi; vertit furiale venenum
Pectus in amborum, praecordiaque intima movit.
Tum face iactata per eundem saepius orbem,
Consequitur motos velociter ignibus ignes.
Sic victrix, iussique potes, ad inania magni
Regna redit Ditis; sumtumque recingitur anguem.

Protinus Aeolides media furibundus in aula
Clamat, Io, comites, his retia tendite silvis:
Hic modo cum gemina visa est mihi prole leaena.
Utque ferae, sequitur vestigia coniugis amens:
Deque sinu matris ridentem et parva Learchum
Brachia tendentem rapit, et bis terque per auras
More rotat fundae: rigidoque infantia saxo
Discutit ossa ferox. Tum denique concita mater,
Seu dolor hoc fecit, seu sparsi causa veneni,
Exululat, passisque fugit male sana capillis:
Teque ferens parvum nudis, Melicerta, lacertis,
Euoë, Bacche, sonat. Bacchi sub nomine Iuno
Risit: et, Hos usus praestet tibi, dixit, alumnus.
Imminet aequoribus scopulus: pars ima cavatur
Fluctibus, et tectas defendit ab imbribus undas:
Summa riget, frontemque in apertum porrigit aequor.
Occupat hunc, vires insania fecerat, Ino:
Seque super pontum, nullo tardata timore,
Mittit, onusque suum. Percussa recanduit unda.
At Venus immeritae neptis miserata labores,
Sic patruo blandita suo est: O numen aquarum,
Proxima cui coelo cessit, Neptune, potestas;
Magna quidem posco: sed tu miserere meorum,
Iactari quos cernis in Ionio immenso,
Et dîs adde tuis. Aliqua et mihi gratia ponto est;
Si tamen in dio quondam concreta profundo
Spuma fui, Graiumque manet mihi nomen ab illa.
Annuit oranti Neptunus; et abstulit illis,
Quod mortale fuit; maiestatemque verendam
Inposuit, nomenque simul faciemque novavit:
Leucotheeque deum cum matre Palaemona dixit.
Sidoniae comites, quantum voluere, secutae
Signa pedum, primo videre novissima saxo:
Nec dubium de morte ratae, Cadmeïda palmis
Deplanxere domum, scissae cum veste capillos:
Utque parum iustae, nimiumque in pellice saevae,
Invidiam fecere deae. Convicia Iuno
Non tulit: et, Faciam vos ipsas maxima, dixit,
Saevitiae monumenta meae. Res dicta secuta est.
Nam quae praecipue fuerat pia, Prosequar, inquit,
In freta reginam: saltumque datura, moveri
Haud usquam potuit: scopuloque affixa cohaesit.
Altera, dum solito tentat plangore ferire
Pectora, tentatos sentit riguisse lacertos.

Illa, manus ut forte tetenderat in maris undas,
Saxea facta manus in easdem porrigit undas:
Huius, ut arreptum laniabat vertice crinem,
Duratos subito digitos in crine videres.
Quo quaeque in gestu deprenditur, haesit in illo.
Pars volucres factae; quae nunc quoque gurgite in illo
Aequora destringunt sumtis Ismenides alis.
Nescit Agenorides, natam parvumque nepotem
Aequoris esse deos. Luctu serieque malorum
Victus, et ostentis, quae plurima viderat, exit
Conditor urbe sua: tanquam Fortuna locorum,
Non sua se premeret; longisque erratibus actus
Contigit Illyricos profuga cum coniuge fines.
Iamque malis annisque graves, dum prima retractant
Fata domus, releguntque suos sermone labores;
Num sacer ille mea traiectus cuspide serpens,
Cadmus ait, fuerit, tum, cum Sidone profectus
Vipereos sparsi per humum, nova semina, dentes?
Quem si cura deum tam certa vindicat ira;
Ipse precor serpens in longam porrigar alvum.
Dixit: et, ut serpens, in longam tenditur alvum,
Durataeque cuti squamas increscere sentit,
Nigraque coeruleis variari corpora guttis:
In pectusque cadit pronus, commissaque in unum
Paullatim tereti sinuantur acumine crura.
Brachia iam restant: quae restant, brachia tendit;
Et lacrimis per adhuc humana fluentibus ora,
Accede, o coniux, accede, miserrima, dixit:
Dumque aliquid superest de me, me tange, manumque
Accipe, dum manus est; dum non totum occupat anguis.
Ille quidem vult plura loqui; sed lingua repente
In partes est fissa duas. Nec verba volenti
Sufficiunt: quotiesque aliquos parat edere questus;
Sibilat: hanc illi vocem Natura relinquit.
Nuda manu feriens exclamat pectora coniux:
Cadme, mane: teque his, infelix, exue monstris.
Cadme, quid hoc? ubi pes? ubi sunt humerique, manusque?
Et color, et facies, et, dum loquor, omnia? cur non
Me quoque, coelestes, in eandem vertitis anguem?
Dixerat. Ille suae lambebat coniugis ora:
Inque sinus caros, veluti cognosceret, ibat;
Et dabat amplexus; assuetaque colla petebat.
Quisquis adest, aderant comites, terretur. At illa
Lubrica permulcet cristati colla draconis;

Et subito duo sunt, iunctoque volumine serpunt;
Donec in appositi nemoris subiere latebras.
Nunc quoque nec fugiunt hominem, nec vulnere laedunt:
Quidque prius fuerint, placidi meminere dracones.
Sed tamen ambobus versae solatia formae
Magna nepos fuerat: quem debellata colebat
India, quem positis celebrabat Achaïa templis.
Solus Abantiades ab origine cretus eadem
Acrisius superest, qui moenibus arceat urbis
Argolicae, contraque deum ferat arma; genusque
Non putet esse Iovis: neque enim Iovis esse putabat
Persea, quem pluvio Danaë conceperat auro.
Mox tamen Acrisium, tanta est praesentia veri,
Tam violasse deum, quam non agnosse nepotem,
Poenitet. Impositus iam coelo est alter; at alter,
Viperei referens spolium memorabile monstri,
Aëra carpebat tenerum stridentibus alis.
Cumque super Libycas victor penderet arenas;
Gorgonei capitis guttae cecidere cruentae:
Quas humus exceptas varios animavit in angues;
Unde frequens illa est infestaque terra colubris.
Inde per immensum ventis discordibus actus
Nunc huc, nunc illuc, exemplo nubis aquosae,
Fertur; et ex alto seductas aethere longe
Despectat terras; totumque supervolat orbem.
Ter gelidas Arctos, ter Cancri brachia vidit:
Saepe sub occasus, saepe est ablatus in ortus.
Iamque cadente die veritus se credere nocti,
Constitit Hesperio, regnis Atlantis, in orbe;
Exiguamque petit requiem, dum Lucifer ignes
Evocet Aurorae, currus Aurora diurnos.
Hic hominum cunctos ingenti corpore praestans
Iapetionides Atlas fuit. Ultima tellus
Rege sub hoc, et pontus erat, qui Solis anhelis
Aequora subdit equis, et fessos excipit axes.
Mille greges illi, totidemque armenta per herbas
Errabant: et humum vicinia nulla premebant.
Arboreae frondes, auro radiante virentes,
Ex auro ramos, ex auro poma tegebant.
Hospes, ait Perseus illi, seu gloria tangit
Te generis magni; generis mihi Iupiter auctor:
Sive es mirator rerum; mirabere nostras.
Hospitium, requiemque peto. Memor ille vetustae
Sortis erat: Themis hanc dederat Parnasia sortem:

Tempus, Atla, veniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor: et hunc praedae titulum Iove natus habebit.
Id metuens, solidis pomaria clauserat Atlas
Moenibus, et vasto dederat servanda draconi:
Arcebatque suis externos finibus omnes.
Huic quoque, Vade procul, ne longe gloria rerum,
Quas mentiris, ait, longe tibi Iupiter absit.
Vimque minis addit, foribusque expellere tentat
Cunctantem, et placidis miscentem fortia dictis.
Viribus inferior, quis enim par esset Atlanti
Viribus? At quoniam parvi tibi gratia nostra est;
Accipe munus, ait: laevaque a parte Medusae
Ipse retroversus squalentia prodidit ora.
Quantus erat, mons factus Atlas. iam barba comaeque
In silvas abeunt: iuga sunt humerique manusque:
Quod caput ante fuit, summo est in monte cacumen:
Ossa lapis fiunt. Tum partes auctus in omnes
Crevit in immensum; sic dî statuistis; et omne
Cum tot sideribus coelum requievit in illo.
Clauserat Hippotades aeterno carcere ventos:
Admonitorque operum coelo clarissimus alto
Lucifer ortus erat. Pennis ligat ille resumtis
Parte ab utraque pedes, teloque accingitur unco:
Et liquidum motis talaribus aëra findit.
Gentibus innumeris circumque infraque relictis,
Aethiopum populos, Cepheïa conspicit arva.
Illic immeritam maternae pendere linguae
Andromedan poenas immitis iusserat Ammon.
Quam simul ad duras religatam brachia cautes
Vidit Abantiades; nisi quod levis aura capillos
Moverat, et trepido manabant lumina fletu,
Marmoreum ratus esset opus; trahit inscius ignes:
Et stupet; et, visae correptus imagine formae,
Paene suas quatere est oblitus in aëre pennas.
Ut stetit, O! dixit, non istis digna catenis,
Sed quibus inter se cupidi iungatur amantes;
Pande requirenti nomen terraeque tuumque,
Et cur vincla geras. Primo silet illa, nec audet
Appellare virum virgo: manibusque modestos
Celasset vultus, si non religata fuisset.
Lumina, quod potuit, lacrimis implevit obortis.
Saepius instanti, sua ne delicta fateri
Nolle videretur, nomen terraeque suumque,
Quantaque maternae fuerit fiducia formae,

Indicat. et, nondum memoratis omnibus, unda
Insonuit: veniensque immenso bellua ponto
Eminet, et latum sub pectore possidet aequor.
Conclamat virgo: genitor lugubris, et amens
Mater adest, ambo miseri, seu iustius illa.
Nec secum auxilium, sed dignos tempore fletus,
Plangoremque ferunt: vinctoque in corpore adhaerent.
Cum sic hospes ait: Lacrimarum longa manere
Tempora vos poterunt: ad opem brevis hora ferendam est.
Hanc ego si peterem Perseus Iove natus, et illa,
Quam clausam implevit fecundo Iupiter auro,
Gorgonis anguicomae Perseus superator, et alis
Aetheriis ausus iactatis ire per auras;
Praeferrer cunctis certe gener. Addere tantis
Dotibus et meritum, faveant modo numina, tento.
Ut mea sit, servata mea virtute, paciscor.
Accipiunt legem, quis enim dubitaret? et orant,
Promittuntque super regnum dotale, parentes.
Ecce! velut navis, praefixo concita rostro,
Sulcat aquas, iuvenum sudantibus acta lacertis;
Sic fera, dimotis impulsu pectoris undis,
Tantum aberat scopulis, quantum Balearica torto
Funda potest plumbo medii transmittere coeli:
Cum subito iuvenis, pedibus tellure repulsa,
Arduus in nubes abiit. Ut in aequore summo
Umbra viri visa est, visam fera saevit in umbram.
Utque Iovis praepes, vacuo cum vidit in arvo
Praebentem Phoebo liventia terga draconem,
Occupat aversum: neu saeva retorqueat ora,
Squamigeris avidos figit cervicibus ungues;
Sic celeri fissum praeceps per inane volatu
Terga ferae pressit: dextroque frementis in armo
Inachides ferrum curvo tenus abdidit hamo.
Vulnere laesa gravi modo se sublimis in auras
Attollit: modo subdit aquis: modo more ferocis
Versat apri, quem turba canum circumsona terret.
Ille avidos morsus velocibus effugit alis:
Quaque patent, nunc terga cavis super obsita conchis,
Nunc laterum costas, nunc qua tenuissima cauda
Desinit in piscem, falcato verberat ense.
Bellua puniceo mistos cum sanguine fluctus
Ore vomit. Maduere graves adspergine pennae.
Nec bibulis ultra Perseus talaribus ausus
Credere, conspexit scopulum, qui vertice summo

Stantibus exit aquis, operitur ab aequore moto.
Nixus eo, rupisque tenens iuga prima sinistra,
Ter quater exegit repetita per ilia ferrum.
Littora cum plausu clamor superasque deorum
Implevere domos. Gaudent, generumque salutant,
Auxiliumque domus servatoremque fatentur
Cassiope Cepheusque pater. Resoluta catenis
Incedit virgo, pretiumque et causa laboris.
Ipse manus hausta victrices abluit unda:
Anguiferumque caput dura ne laedat arena,
Mollit humum foliis, natasque sub aequore virgas
Sternit, et imponit Phorcynidos ora Medusae.
Virga recens, bibulaque etiamnum viva medulla,
Vim rapuit monstri, tactuque induruit huius,
Percepitque novum ramis et fronde rigorem.
At pelagi Nymphae factum mirabile tentant
Pluribus in virgis, et idem contingere gaudent:
Seminaque ex illis iterant iactata per undas.
Nunc quoque curaliis eadem natura remansit,
Duritiem tacto capiant ut ab aëre, quodque
Vimen in aequore erat, fiat super aequora saxum.
Dis tribus ille focos totidem de cespite ponit;
Laevum Mercurio, dextrum tibi, bellica Virgo;
Ara Iovis media est. Mactatur vacca Minervae,
Alipedi vitulus, taurus tibi, summe deorum.
Protinus Andromedan, et tanti praemia facti
Indotata rapit. Taedas Hymenaeus Amorque
Praecutiunt: largis satiantur odoribus ignes:
Sertaque dependent tectis: lotique, lyraeque,
Tibiaque, et cantus, animi felicia laeti
Argumenta, sonant. Reseratis aurea valvis
Atria tota patent, pulcroque instructa paratu
Cephenis proceres ineunt convivia regis.
Postquam epulis functi generosi munere Bacchi
Diffudere animos: cultusque habitusque locorum
Quaerit Abantiades; quaerenti protinus unus
[Narrat Lyncides moresque habitusque virorum.]
Quae simul edocuit, Nunc, o fortissime, dixit,
Fare precor, Perseu, quanta virtute, quibusque
Artibus abstuleris crinita draconibus ora.
Narrat Agenorides, gelido sub Atlante iacentem
Esse locum, solidae tutum munimine molis:
Cuius in introitu geminas habitasse sorores
Phorcydas unius partitas luminis usum:

Id se solerti furtim, dum traditur, astu
Supposita cepisse manu: perque abdita longe,
Deviaque, et silvis horrentia saxa fragosis
Gorgoneas tetigisse domos: passimque per agros,
Perque vias vidisse hominum simulacra, ferarumque,
In silicem ex ipsis visa conversa Medusa:
Se tamen horrendae clipei, quod laeva gerebat,
Aere repercusso formam aspexisse Medusae:
Dumque gravis somnus colubrasque ipsamque tenebat,
Eripuisse caput collo: pennisque fugacem
Pegason, et fratrem, matris de sanguine natos.
Addidit et longi non falsa pericula cursus:
Quae freta, quas terras sub se vidisset ab alto:
Et quae iactatis tetigisset sidera pennis.
Ante expectatum tacuit tamen. Excipit unus
E numero procerum, quaerens, cur sola sororum
Gesserit alternis immistos crinibus angues.
  Hospes ait: Quoniam scitaris digna relatu,
Accipe quaesiti causam. Clarissima forma,
Multorumque fuit spes invidiosa procorum
Illa: nec in tota conspectior ulla capillis
Pars fuit. Inveni, qui se vidisse referret.
Hanc pelagi rector templo vitiasse Minervae
Dicitur. Aversa est, et castos aegide vultus
Nata Iovis texit: neve hoc impune fuisset,
Gorgoneum turpes crinem mutavit hydros.
Nunc quoque, ut attonitus formidine terreat hostes,
Pectore in adverso, quos fecit, sustinet angues.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER QUINTUS.

Dumque ea Cephenum medio Danaeïus heros
Agmine commemorat; fremitu regalia turbae
Atria complentur: nec coniugialia festa
Qui canat, est clamor; sed qui fera nuntiet arma.
Inque repentinos convivia versa tumultus
Assimulare freto possis, quod saeva quietum
Ventorum rabies motis exasperat undis.
Primus in his Phineus, belli temerarius auctor,
Fraxineam quatiens aeratae cuspidis hastam,
En, ait, en, adsum praereptae coniugis ultor.
Nec mihi te pennae, nec falsum versus in aurum
Iupiter, eripient. Conanti mittere Cepheus,
Quid facis? exclamat: quae te, germane, furentem
Mens agit in facinus? meritisne haec gratia tantis
Redditur? hac vitam servatae dote rependis?
Quam tibi non Perseus, verum si quaeris, ademit:
Sed grave Nereïdum numen, sed corniger Ammon,
Sed quae visceribus veniebat bellua ponto
Exsaturanda meis. Illo tibi tempore rapta est,
Quo peritura fuit. Nisi si, crudelis, id ipsum
Exigis, ut pereat: luctuque levabere nostro.
Scilicet haud satis est, quod, te spectante, revincta est,
Et nullam quod opem patruus sponsusve tulisti;
Insuper, a quoquam quod sit servata, dolebis,
Praemiaque eripies? quae si tibi magna videntur;
Ex illis scopulis, ubi erant affixa, petisses:
Nunc sine, qui petiit, per quem haec non orba senectus.

Ferre, quod et meritis et voce est pactus: eumque
Non tibi, sed certae praelatum intellige morti.
Ille nihil contra: sed et hunc, et Persea vultu
Alterno spectans, petat hunc ignorat, an illum.
Cunctatusque brevi, contortam viribus hastam,
Quantas ira dabat, nequidquam in Persea misit.
Ut stetit illa toro; stratis tum denique Perseus
Exsiluit, teloque ferox inimica remisso
Pectora rupisset, nisi post altaria Phineus
Isset: et, indignum! scelerato profuit ara.
Fronte tamen Rhoeti non irrita cuspis adhaesit:
Qui postquam cecidit, ferrumque ex osse revulsum est,
Palpitat, et positas adspergit sanguine mensas.
Tum vero indomitas ardescit vulgus in iras:
Telaque coniiciunt: et sunt, qui Cephea dicant
Cum genero debere mori. Sed limine tecti
Exierat Cepheus, testatus iusque, fidemque,
Hospitiique deos, ea, se prohibente, moveri.
Bellica Pallas adest; et protegit aegide fratrem,
Datque animos. Erat Indus Athis, quem, flumine Gange
Edita, Limnate vitreis peperisse sub antris
Creditur, egregius forma: quam divite cultu
Augebat, bis adhuc octonis integer annis,
Indutus chlamydem Tyriam, quam limbus obibat
Aureus: ornabant aurata monilia collum,
Et madidos myrrha curvum crinale capillos.
Ille quidem iaculo quamvis distantia misso
Figere doctus erat; sed tendere doctior arcus.
Tum quoque lenta manu flectentem cornua Perseus
Stipite, qui media positus fumabat in aula,
Perculit; et fractis confudit in ossibus ora.
Hunc ubi laudatos iactantem in sanguine vultus
Assyrius vidit Lycabas, iunctissimus illi
Et comes, et veri non dissimulator amoris;
Postquam exhalantem sub acerbo vulnere vitam
Deploravit Athin; quos ille tetenderat, arcus
Arripit, et, Mecum tibi sint certamina, dixit:
Nec longum pueri fato laetabere, quo plus
Invidiae, quam laudis, habes. Haec omnia nondum
Dixerat; emicuit nervo penetrabile telum,
Vitatumque, tamen sinuosa veste pependit.
Vertit in hunc harpen, spectatam caede Medusae,
Acrisioniades, adigitque in pectus. At ille
Iam moriens, oculis sub nocte natantibus atra,

Circumspexit Athin: seque acclinavit in illum,
Et tulit ad manes iunctae solatia mortis.
Ecce! Syenites, genitus Methione, Phorbas,
Et Libys Amphimedon, avidi committere pugnam,
Sanguine, quo tellus late madefacta tepebat,
Conciderant lapsi: surgentibus obstitit ensis,
Alterius costis, iugulo Phorbantis adactus.
At non Actoriden Erithon, cui lata bipennis
Telum erat, hamato Perseus petit ense: sed altis
Exstantem signis, multaeque in pondere massae,
Ingentem manibus tollit cratera duabus,
Infregitque viro. Rutilum vomit ille cruorem,
Et resupinus humum moribundo vertice pulsat.
Inde Semiramio Polydaemona sanguine cretum,
Caucasiumque Abarin, Sperchionidenque Lycetum,
Intonsumque comas Elycen, Phlegiamque, Clytumque
Sternit: et adstructos morientum calcat acervos.
Nec Phineus ausus concurrere cominus hosti,
Intorquet iaculum: quod detulit error in Idan,
Expertem frustra belli, et neutra arma secutum.
Ille tuens oculis immitem Phinea torvis,
Quandoquidem in partes, ait, attrahor, accipe, Phineu,
Quem fecisti hostem, pensaque hoc vulnere vulnus.
Iamque remissurus tractum de corpore telum
Sanguine defectos cecidit collapsus in artus.
Hic quoque Cephenum post regem primus Odites
Ense iacet Clymeni: Prothoënora perculit Hypseus:
Hypsea Lyncides. Fuit et grandaevus in illis
Emathion, aequi cultor, timidusque deorum:
Quem quoniam prohibent anni bellare, loquendo
Pugnat, et incessit, scelerataque devovet arma.
Huic Chromis amplexo tremulis altaria palmis
Demetit ense caput, quod protinus incidit arae:
Atque ibi semanimi verba exsecrantia lingua
Edidit, et medios animam exspiravit in ignes.
Hinc gemini fratres, Broteasque et caestibus Ammon
Invicti, vinci si possent caestibus enses,
Phinea cecidere manu; Cererisque sacerdos
Ampycus, albenti velatus tempora vitta.
Tu quoque, Iäpetide, non hos adhibendus in usus;
Sed qui, pacis opus, citharam cum voce moveres;
Iussus eras celebrare dapes, festumque canendo.
Cui procul adstanti, plectrumque imbelle tenenti,
Peltalus irridens, Stygiis cane caetera, dixit,

Manibus: et laevo mucronem tempore figit.
Concidit, et digitis morientibus ille retentat
Fila lyrae, casuque canit miserabile carmen.
Non sinit hunc impune ferox cecidisse Lycormas:
Raptaque de dextro robusta repagula posti
Ossibus illidit mediae cervicis. At ille
Procubuit terrae, mactati more iuvenci.
Demere tentabat laevi quoque robora postis
Cinyphius Pelates: tentanti dextera fixa est
Cuspide Marmaridae Corythi, lignoque cohaesit.
Haerenti latus hausit Abas: nec corruit ille,
Sed retinente manum moriens e poste pependit.
Sternitur et Menaleus, Perseïa castra secutus,
Et Nasamoniaci Dorylas ditissimus agri;
Dives agri Dorylas: quo non possederat alter
Latius, aut totidem tollebat farris acervos.
Huius in obliquo missum stetit inguine ferrum:
Letifer ille locus. Quem postquam vulneris auctor
Singultantem animam, et versantem lumina vidit
Bactrius Halcyoneus, Hoc, quod premis, inquit, habeto.
De tot agris terrae: corpusque exsangue reliquit.
Torquet in hunc hastam calido de vulnere raptam
Ultor Abantiades, media quae nare recepta
Cervice exacta est, in partesque eminet ambas.
Dumque manum Fortuna iuvat; Clythiumque, Claninque,
Matre satos una, diverso vulnere fudit.
Nam Clytii per utrumque gravi librata lacerto
Fraxinus acta femur: iaculum Clanis ore momordit.
Occidit et Celadon Mendesius: occidit Astreus,
Matre Palaestina, dubio genitore creatus:
Aethionque sagax quondam ventura videre,
Nunc ave deceptus falsa: regisque Thoactes
Armiger, et caeso genitore infamis Agyrtes.
Plus tamen exhausto superest: namque omnibus unum
Opprimere est animus. Coniurata undique pugnant
Agmina pro causa, meritum impugnante fidemque.
Hac pro parte socer frustra pius, et nova coniux
Cum genetrice favent, ululatuque atria complent.
Sed sonus armorum superat, gemitusque cadentum:
Pollutosque semel multo Bellona Penates
Sanguine perfundit, renovataque praelia miscet.
Circueunt unum Phineus, et mille secuti
Phinea. Tela volant hiberna grandine plura
Praeter utrumque latus, praeterque et lumen, et aures.

Applicat hinc humeros ad magnae saxa columnae:
Tutaque terga gerens, adversaque in agmina versus,
Sustinet instantes. Instabant parte sinistra
Chaonius Molpeus, dextra Nabataeus Ethemon.
Tigris ut, auditis diversa valle duorum
Exstimulata fame mugitibus armentorum,
Nescit, utro potius ruat, et ruere ardet utroque;
Sic dubius Perseus, dextra laevane feratur,
Molpea traiecti submovit vulnere cruris,
Contentusque fuga est: neque enim dat tempus Ethemon;
Sed furit, et, cupiens alto dare vulnera collo,
Non circumspectis exactum viribus ensem
Fregit: et extrema percussae parte columnae
Lamina dissiluit, dominique in gutture fixa est.
Non tamen ad letum causas satis illa valentes
Plaga dedit. Trepidum Perseus, et inermia frustra
Brachia tendentem Cyllenide confodit harpe.
Verum ubi virtutem turbae succumbere vidit,
Auxilium, Perseus, quoniam sic cogitis ipsi,
Dixit, ab hoste petam. Vultus avertite vestros,
Si quis amicus adest: et Gorgonis extulit ora.
Quaere alium, tua quem moveant miracula, dixit
Thescelus: utque manu iaculum fatale parabat
Mittere, in hoc haesit signum de marmore gestu.
Proximus huic Ampyx animi plenissima magni
Pectora Lyncidae gladio petit: inque petendo
Dextera diriguit, nec citra mota, nec ultra.
At Nileus, qui se genitum septemplice Nilo
Ementitus erat, clipeo quoque flumina septem
Argento partim, partim caelaverat auro,
Adspice, ait, Perseu, nostrae primordia gentis:
Magna feres tacitas solatia mortis ad umbras,
A tanto cecidisse viro. Pars ultima vocis
In medio suppressa sono est: adapertaque velle
Ora loqui credas, nec sunt ea pervia verbis.
Increpat hos, Vitioque animi, non crinibus, inquit,
Gorgoneis torpetis, Eryx: incurrite mecum;
Et prosternite humi iuvenem magica arma moventem.
Incursurus erat; tenuit vestigia tellus:
Immotusque silex, armataque mansit imago.
Hi tamen ex merito poenas subiere: sed unus
Miles erat Persei, pro quo dum pugnat, Aconteus,
Gorgone conspecta saxo concrevit oborto.
Quem ratus Astyages etiamnum vivere, longo

Ense ferit: sonuit tinnitibus ensis acutis.
Dum stupet Astyages; naturam traxit eandem:
Marmoreoque manet vultus mirantis in ore.
Nomina longa mora est media de plebe virorum
Dicere. Bis centum restabant corpora pugnae:
Gorgone bis centum riguerunt corpora visa.
Poenitet iniusti nunc denique Phinea belli.
Sed quid agat? simulacra videt diversa figuris,
Agnoscitque suos, et nomine quemque vocatos
Poscit opem: credensque parum, sibi proxima tangit
Corpora: marmor erant. Avertitur, atque ita supplex,
Confessasque manus, obliquaque brachia tendens,
Vincis, ait, Perseu: remove fera monstra, tuaeque
Saxificos vultus, quaecunque ea, tolle Medusae.
Tolle, precor; non nos odium regnive cupido
Compulit ad bellum: pro coniuge movimus arma.
Causa fuit meritis melior tua, tempore nostra.
Non cessisse piget. Nihil, o fortissime, praeter
Hanc animam concede mihi: tua caetera sunto.
Talia dicenti, neque eum, quem voce rogabat,
Respicere audenti, Quod, ait, timidissime Phineu,
Et possum tribuisse, et magnum munus inerti est,
Pone metum, tribuam: nullo violabere ferro.
Quin etiam mansura dabo monumenta per aevum;
Inque domo soceri semper spectabere nostri,
Ut mea se sponsi soletur imagine coniux.
Dixit: et in partem Phorcynida transtulit illam,
Ad quam se trepido Phineus obverterat ore.
Tum quoque conanti sua flectere lumina cervix
Diriguit, saxoque oculorum induruit humor.
Sed tamen os timidum, vultusque in marmore supplex,
Submissaeque manus, faciesque obnoxia mansit.
　Victor Abantiades patrios cum coniuge muros
Intrat, et immeriti vindex ultorque parentis
Aggreditur Proetum: nam fratre per arma fugato
Acrisioneas Proetus possederat arces.
Sed nec ope armorum, nec, quam male ceperat, arce
Torva colubriferi superavit lumina monstri.
　Te tamen, o! parvae rector, Polydecta, Seriphi,
Nec iuvenis virtus, per tot spectata labores,
Nec mala mollierant; sed inexorabile durus
Exerces odium: nec iniqua finis in ira est.
Detrectas etiam laudes, fictamque Medusae
Arguis esse necem. Dabimus tibi pignora veri;

Parcite luminibus, Perseus ait: oraque regis
Ore Medusaeo silicem sine sanguine fecit.
Hactenus aurigenae comitem Tritonia fratri
Se dedit. Inde cava circumdata nube Seriphon
Deserit, a dextra Cythno Gyaroque relictis:
Quaque super pontum via visa brevissima, Thebas,
Virgineumque Helicona petit: quo monte potita
Constitit, et doctas sic est affata sorores:
Fama novi fontis nostras pervenit ad aures,
Dura Medusaei quem praepetis ungula rupit.
Is mihi causa viae: volui mirabile monstrum
Cernere: vidi ipsum materno sanguine nasci.
Excipit Uranie: Quaecunque est causa videndi
Has tibi, Diva, domos, animo gratissima nostro es.
Vera tamen fama est: et Pegasus huius origo
Fontis; et ad latices deducit Pallada sacros.
Quae mirata diu factas pedis ictibus undas,
Silvarum lucos circumspicit antiquarum,
Antraque, et innumeris distinctas floribus herbas:
Felicesque vocat pariter studiique, locique
Mnemonidas. Quam sic affata est una sororum:
O! nisi te virtus opera ad maiora tulisset,
In partem ventura chori Tritonia nostri,
Vera refers, meritoque probas artesque locumque:
Et gratam sortem, tutae modo simus, habemus.
Sed, vetitum est adeo sceleri nihil, omnia terrent
Virgineas mentes: dirusque ante ora Pyreneus
Vertitur: et nondum me tota mente recepi.
Daulia Threïcio Phoceaque milite rura
Ceperat ille ferox, iniustaque regna tenebat.
Templa petebamus Parnasia. Vidit euntes,
Nostraque fallaci veneratus numina cultu,
Mnemonides, cognorat enim, consistite, dixit,
Nec dubitate, precor, tecto grave sidus et imbrem,
Imber erat, vitare meo: subiere minores
Saepe casas Superi. Dictis et tempore motae
Annuimusque viro, primasque intravimus aedes.
Desierant imbres; victoque Aquilonibus Austro,
Fusca repurgato fugiebant nubila coelo.
Impetus ire fuit: claudit sua tecta Pyreneus,
Vimque parat: quam nos sumtis effugimus alis.
Ipse secuturo similis stetit arduus arce:
Quaque via est vobis, erit et mihi, dixit, eadem;
Seque iacit vecors e summae culmine turris:

Et cadit in vultus, discussique ossibus oris
Tundit humum moriens, scelerato sanguine tinctam.
Musa loquebatur. Pennae sonuere per auras:
Voxque salutantum ramis veniebat ab altis.
Suspicit, et linguae, quaerit, tam certa loquentes
Unde sonent, hominemque putat Iove nata locutum.
Ales erat; numeroque novem, sua fata querentes,
Institerant ramis imitantes omnia picae.
Miranti sic orsa deae dea: Nuper et istae
Auxerunt volucrem victae certamine turbam.
Pieros has genuit Pellaeis dives in arvis:
Paconis Euippe mater fuit. Illa potentem
Lucinam novies, novies paritura, vocavit.
Intumuit numero stolidarum turba sororum:
Perque tot Haemonias, et per tot Achaïdas urbes
Huc venit, et tali committunt praelia voce:
Desinite indoctum vana dulcedine vulgus
Fallere; nobiscum, si qua est fiducia vocis,
Thespiades certate deae: nec voce, nec arte
Vincemur; totidemque sumus. Vel cedite victae
Fonte Medusaeo, et Hyantea Aganippe:
Vel nos Emathiis ad Paeonas usque nivosos
Cedamus campis; dirimant certamina Nymphae.
Turpe quidem contendere erat; sed cedere visum
Turpius. Electae iurant per flumina Nymphae,
Factaque de vivo pressere sedilia saxo.
Tunc, sine sorte prior, quae se certare professa est,
Bella canit Superum: falsoque iu honore Gigantas
Ponit, et extenuat magnorum facta deorum;
Emissumque ima de sede Typhoëa terrae
Coelitibus fecisse metum, cunctosque dedisse
Terga fugae: donec fessos Aegyptia tellus
Ceperit, et septem discretus in ostia Nilus.
Huc quoque terrigenam venisse Typhoëa narrat,
Et se mentitis Superos celasse figuris:
Duxque gregis, dixit, fit Iupiter; unde recurvis
Nunc quoque formatus Libys est cum cornibus Ammon:
Delius in corvo, proles Semeleïa capro,
Fele soror Phoebi, nivea Saturnia vacca,
Pisce Venus latuit, Cyllenius ibidis alis.
Hactenus ad citharam vocalia moverat ora.
Poscimur Aonides: sed forsitan otia non sint,
Nec nostris praebere vacet tibi cantibus aurem.
Ne dubita, vestrumque mihi refer ordine carmen,

Pallas ait: nemorisque levi consedit in umbra.
Musa refert: Dedimus summam certaminis uni.
Surgit, et immissos hedera collecta capillos
Calliope querulas praetentat pollice chordas:
Atque haec percussis subiungit carmina nervis.
Prima Ceres unco glebas dimovit aratro:
Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris:
Prima dedit leges: Cereris sumus omnia munus.
Illa canenda mihi est: utinam modo dicere possem
Carmina digna deae! certe dea carmine digna est.
Vasta giganteis iniecta est insula membris
Trinacris, et magnis subiectum molibus urget
Aetherias ausum sperare Typhoëa sedes.
Nititur ille quidem, pugnatque resurgere saepe:
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro:
Laeva, Pachyne, tibi; Lilybaeo crura premuntur:
Degravat Aetna caput: sub qua resupinus arenas
Eiectat, flammamque fero vomit ore Typhoeus.
Saepe remoliri luctatur pondera terrae,
Oppidaque, et magnos evolvere corpore montes.
Inde tremit tellus: et rex pavet ipse silentum,
Ne pateat, latoque solum retegatur hiatu;
Immissosque dies trepidantes terreat umbras.
Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Exierat: curruque atrorum vectus equorum
Ambibat Siculae cautus fundamina terrae.
Postquam exploratum satis est, loca nulla labare,
Depositique metus; videt hunc Erycina vagantem
Monte suo residens, natumque amplexa volucrem:
Arma manusque meae, mea, nate, potentia, dixit,
Illa, quibus superas omnes, cape tela, Cupido,
Inque dei pectus celeres molire sagittas,
Cui triplicis cessit fortuna novissima regni.
Tu Superos, ipsumque Iovem, tu numina ponti
Victa domas, ipsumque, regit qui numina ponti.
Tartara quid cessant? cur non matrisque tuumque
Imperium profers? agitur pars tertia mundi.
Et tamen in coelo, quae iam patientia nostra est,
Spernimur: ac mecum vires tenuantur Amoris.
Pallada nonne vides, iaculatricemque Dianam
Abscessisse mihi? Cereris quoque filia virgo,
Si patiamur, erit: nam spes affectat easdem.
At tu, pro socio si qua est mea gratia regno,
Iunge deam patruo. Dixit Venus: ille pharetram

Solvit, et arbitrio matris de mille sagittis
Unam seposuit, sed qua nec acutior ulla,
Nec minus incerta est, nec quae magis audiat arcum.
Oppositoque genu curvavit flexile cornu:
Inque cor hamata percussit arundine Ditem.
Haud procul Hennaeis lacus est a moenibus altae,
Nomine Pergus, aquae: non illo plura Caystros
Carmina cygnorum labentibus audit in undis.
Silva coronat aquas, cingens latus omne, suisque
Frondibus, ut velo, Phoebeos submovet ictus.
Frigora dant rami, Tyrios humus humida flores.
Perpetuum ver est. Quo dum Proserpina luco
Ludit, et aut violas, aut candida lilia carpit;
Dumque puellari studio calathosque sinumque
Implet, et aequales certat superare legendo;
Paene simul visa est, dilectaque, raptaque Diti:
Usque adeo properatur amor. Dea territa moesto
Et matrem, et comites, sed matrem saepius, ore
Clamat: et, ut summa vestem laniarat ab ora,
Collecti flores tunicis cecidere remissis.
Tantaque simplicitas puerilibus adfuit annis;
Haec quoque virgineum movit iactura dolorem.
Raptor agit currus, et nomine quemque vocato
Exhortatur equos: quorum per colla, iubasque
Excutit obscura tinctas ferrugine habenas.
Perque lacus altos, et olentia sulphure fertur
Stagna Palicorum, rupta ferventia terra:
Et qua Bacchiadae, bimari gens orta Corintho,
Inter inaequales posuerunt moenia portus.
Est medium Cyanes, et Pisaeae Arethusae,
Quod coit angustis inclusum cornibus, aequor.
Hic fuit, a cuius stagnum quoque nomine dictum est.
Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nymphas;
Gurgite quae medio summa tenus extitit alvo,
Agnovitque deum: Nec longius ibitis, inquit.
Non potes invitae Cereris gener esse: roganda,
Non rapienda fuit. Quod si componere magnis
Parva mihi fas est, et me dilexit Anapis:
Exorata tamen, nec, ut haec, exterrita nupsi.
Dixit: et, in partes diversas brachia tendens,
Obstitit. Haud ultra tenuit Saturnius iram:
Terribilesque hortatus equos, in gurgitis ima
Contortum valido sceptrum regale lacerto
Condidit. Icta viam tellus in Tartara fecit,

Et pronos currus medio cratere recepit.
At Cyane, raptamque deam, contemtaque fontis
Iura sui moerens, inconsolabile vulnus
Mente gerit tacita, lacrimisque absumitur omnis:
Et, quarum fuerat magnum modo numen, in illas
Extenuatur aquas. Molliri membra videres:
Ossa pati flexus: ungues posuisse rigorem:
Primaque de tota tenuissima quaeque liquescunt,
Coerulei crines, digitique, et crura, pedesque:
Nam brevis in gelidas membris exilibus undas
Transitus est. Post haec tergumque, humerique, latusque,
Pectoraque in tenues abeunt evanida rivos.
Denique pro vivo vitiatas sanguine venas
Lympha subit: restatque nihil, quod prendere possis.
Interea pavidae nequidquam filia matri
Omnibus est terris, omni quaesita profundo.
Illam non rutilis veniens Aurora capillis
Cessantem vidit, non Hesperus; illa duabus
Flammifera pinus manibus succendit ab Aetna,
Perque pruinosas tulit irrequieta tenebras.
Rursus, ubi alma dies hebetarat sidera, natam
Solis ad occasum, Solis quaerebat ab ortu.
Fessa labore sitim collegerat, oraque nulli
Colluerant fontes; cum tectam stramine vidit
Forte casam: parvasque fores pulsavit: at inde
Prodit anus, Divamque videt, lymphamque roganti
Dulce dedit, tosta quod coxerat ante polenta.
Dum bibit illa datum, duri puer oris et audax
Constitit ante deam; risitque, avidamque vocavit.
Offensa est: neque adhuc epota parte, loquentem
Cum liquido mista perfudit Diva polenta.
Combibit os maculas: et, qua modo brachia gessit,
Crura gerit: cauda est mutatis addita membris:
Inque brevem formam, ne sit vis magna nocendi,
Contrahitur: parvaque minor mensura lacerta est.
Mirantem, flentemque, et tangere monstra parantem
Fugit anum, latebramque petit; aptumque colori
Nomen habet, variis stellatus corpora guttis.
Quas dea per terras, et quas erraverit undas,
Dicère longa mora est. Quaerenti defuit orbis.
Sicaniam repetit: dumque omnia lustrat eundo;
Venit et ad Cyanen. Ea, ni mutata fuisset,
Omnia narrasset: sed et os et lingua volenti
Dicere non aderant: nec, quo loqueretur, habebat.

Signa tamen manifesta dedit, notamque parenti,
Illo forte loco delapsam gurgite sacro,
Persephones zonam summis ostendit in undis.
Quam simul agnovit, tanquam tum denique raptam
Scisset, inornatos laniavit Diva capillos:
Et repetita suis percussit pectora palmis.
Nec scit adhuc, ubi sit; terras tamen increpat omnes,
Ingratasque vocat, nec frugum munere dignas:
Trinacriam ante alias, in qua vestigia damni
Reperit. Ergo illic saeva vertentia glebas.
Fregit arata manu: parilique irata colonos
Ruricolasque boves leto dedit: arvaque iussit
Fallere depositum, vitiataque semina fecit.
Fertilitas terrae, latum vulgata per orbem,
Cassa iacet: primis segetes moriuntur in herbis:
Et modo sol nimius, nimius modo corripit imber.
Sideraque, ventique nocent: avidaeque volucres
Semina iacta legunt: lolium, tribulique fatigant
Triticeas messes, et inexpugnabile gramen.
Tum caput Eleis Alpheïas extulit undis,
Rorantesque comas a fronte removit ad aures,
Atque ait: O! toto quaesitae virginis orbe,
Et frugum genetrix, immensos siste labores:
Neve tibi fidae violenta irascere terrae.
Terra nihil meruit, patuitque invita rapinae.
Nec sum pro patria supplex: huc hospita veni.
Pisa mihi patria est, et ab Elide ducimus ortum.
Sicaniam peregrina colo; sed gratior omni
Haec mihi terra solo est. Hoc nunc Arethusa penates,
Hanc habeo sedem: quam tu, mitissima, serva.
Mota loco cur sim, tantique per aequoris undas
Advehar Ortygiam, veniet narratibus hora
Tempestiva meis; cum tu curisque levata,
Et vultus melioris eris. Mihi pervia tellus
Praebet iter: subterque imas ablata cavernas
Hic caput attollo, desuetaque sidera cerno.
Ergo, dum Stygio sub terris gurgite labor,
Visa tua est oculis illic Proserpina nostris:
Illa quidem tristis, nec adhuc interrita vultu;
Sed regina tamen, sed opaci maxima mundi,
Sed tamen inferni pollens matrona tyranni.
Mater ad auditas stupuit, ceu saxea, voces:
Attonitaeque diu similis fuit. Utque dolore
Pulsa gravi gravis est amentia; curribus auras

Exit in aetherias: ibi toto nubila vultu
Ante Iovem passis stetit invidiosa capillis:
Proque meo supplex venio tibi, Iupiter, inquit,
Sanguine, proque tuo. Si nulla est gratia matris;
Nata patrem moveat: neu sit tibi cura, precamur,
Vilior illius, quod nostro est edita partu.
En! quaesita diu tandem mihi nata reperta est;
Si reperire vocas, amittere certius; aut si
Scire, ubi sit, reperire vocas. Quod rapta, feremus:
Dummodo reddat eam: neque enim praedone marito
Filia digna tua est; si iam mea filia digna est.
Iupiter excepit: Commune est pignus onusque
Nata mihi tecum; sed, si modo nomina rebus
Addere vera placet, non hoc iniuria factum,
Verum amor est; neque erit nobis gener ille pudori.
Tu modo, Diva, velis. Ut desint caetera, quantum est
Esse Iovis fratrem! quid quod nec caetera desunt,
Nec cedit nisi forte mihi? Sed tanta cupido
Si tibi discidii est, repetat Proserpina coelum;
Lege tamen certa, si nullos contigit illic
Ore cibos: nam sic Parcarum foedere cautum est.
Dixerat. At Cereri certum est educere natam.
Non ita fata sinunt: quoniam ieiunia virgo
Solverat, et, cultis dum simplex errat in hortis,
Puniceum curva decerpserat arbore pomum,
Sumtaque pallenti septem de cortice grana
Presserat ore suo. Solusque ex omnibus illud
Viderat Ascalaphus: quem quondam dicitur Orphne,
Inter Avernales haud ignotissima Nymphas,
Ex Acheronte suo furvis peperisse sub antris.
Vidit: et indicio reditum crudelis ademit.
Ingemuit regina Erebi, testemque profanam
Fecit avem, sparsumque caput Phlegethontide lympha
In rostrum, et plumas, et grandia lumina vertit.
Ille sibi ablatus fulvis amicitur ab alis,
Inque caput crescit, longosque reflectitur ungues,
Vixque movet notas per inertia brachia pennas:
Foedaque fit volucris, venturi nuntia luctus,
Ignavus bubo, dirum mortalibus omen.
Hic tamen indicio poenam linguaque videri
Commeruisse potest. Vobis, Acheloides, unde
Pluma pedesque avium, cum virginis ora geratis?
An quia, cum legeret vernos Proserpina flores,
In comitum numero mistae, Sirenes, eratis?

Quam postquam toto frustra quaesistis in orbe,
Protinus ut vestram sentirent aequora curam,
Posse super fluctus alarum insistere remis
Optastis: facilesque deos habuistis, et artus
Vidistis vestros subitis flavescere pennis.
Ne tamen ille canor, mulcendas natus ad aures,
Tantaque dos oris linguae deperderet usum;
Virginei vultus, et vox humana remansit.
  At medius fratrisque sui moestaeque sororis
Iupiter ex aequo volventem dividit annum.
Nunc dea regnorum numen commune duorum
Cum matre est totidem, totidem cum coniuge menses.
Vertitur extemplo facies, et mentis, et oris:
Nam, modo quae poterat Diti quoque moesta videri,
Laeta deae frons est: ut Sol, qui tectus aquosis
Nubibus ante fuit, victis ubi nubibus exit.
  Exigit alma Ceres, nata secura reperta,
Quae tibi causa viae? cur sis, Arethusa, sacer fons?
Conticuere undae; quarum dea sustulit alto
Fonte caput, viridesque manu siccata capillos
Fluminis Elei veteres narravit amores.
Pars ego Nympharum, quae sunt in Achaide, dixit,
Una fui: nec me studiosius altera saltus
Legit, nec posuit studiosius altera casses.
Sed, quamvis formae nunquam mihi fama petita est,
Quamvis fortis eram, formosae nomen habebam.
Nec mea me facies nimium laudata iuvabat;
Quaque aliae gaudere solent, ego rustica dote
Corporis erubui, crimenque placere putavi.
Lassa revertebar; memini, Stymphalide silva:
Aestus erat, magnumque labor geminaverat aestum.
Invenio sine vortice aquas, sine murmure euntes,
Perspicuas imo, per quas numerabilis alte
Calculus omnis erat: quas tu vix ire putares.
Cana salicta dabant, nutritaque populus unda,
Sponte sua natas ripis declivibus umbras.
Accessi, primumque pedis vestigia tinxi:
Poplite deinde tenus: neque eo contenta, recingor,
Molliaque impono salici velamina curvae,
Nudaque mergor aquis: quas dum ferioque, trahoque
Mille modis labens, excussaque brachia iacto;
Nescio quod medio sensi sub gurgite murmur:
Territaque insisto propioris margine ripae.
Quo properas, Arethusa? suis Alpheus ab undis,

Quo properas? iterum rauco mihi dixerat ore.
Sicut eram, fugio sine vestibus: altera vestes
Ripa meas habuit. Tanto magis instat, et ardet:
Et quia nuda fui, sum visa paratior illi.
Sic ego currebam, sic me ferus ille premebat;
Ut fugere accipitrem penna trepidante columbae,
Ut solet accipiter trepidas agitare columbas.
Usque sub Orchomenon, Psophidaque, Cyllenemque,
Maenaliosque sinus, gelidumque Erymanthon, et Elin
Currere sustinui: nec me velocior ille.
Sed tolerare diu cursus ego, viribus impar,
Non poteram: lonvi patiens erat ille laboris.
Per tamen et campos, per opertos arbore montes,
Saxa quoque, et rupes, et qua via nulla, cucurri.
Sol erat a tergo: vidi praecedere longam
Ante pedes umbram; nisi si timor illa videbat.
Sed certe sonituque pedum terrebar; et ingens
Crinales vittas afflabat anhelitus oris.
Fessa labore fugae, Fer opem, deprendimur, inquam,
Armigerae, Dictynna, tuae: cui saepe dedisti
Ferre tuos arcus, inclusaque tela pharetra.
Mota dea est, spissisque ferens e nubibus unam
Me super iniecit. Lustrat caligine tectam
Amnis: et ignarus circum cava nubila quaerit,
Bisque locum, quo me dea texerat, inscius ambit,
Et bis, Io Arethusa, Io Arethusa, vocavit.
Quid mihi tunc animi miserae fuit? anne quod agnae est,
Si qua lupos audit circum stabula alta frementes?
Aut lepori, qui vepre latens hostilia cernit
Ora canum, nullosque audet dare corpore motus?
Non tamen abscedit: neque enim vestigia cernit
Longius ire pedum: servat nubemque locumque.
Occupat obsessos sudor mihi frigidus artus,
Coeruleaeque cadunt toto de corpore guttae.
Quaque pedem movi, manat lacus: eque capillis
Ros cadit: et citius, quam nunc tibi facta renarro,
In laticem mutor. Sed enim cognoscit amatas
Amnis aquas, positoque viri, quod sumserat, ore,
Vertitur in proprias, ut se mihi misceat, undas.
Delia rumpit humum. Caecis ego mersa cavernis
Advehor Ortygiam: quae me cognomine Divae
Grata meae superas eduxit prima sub auras.
Hac Arethusa tenus. Geminos dea fertilis angues
Curribus admovit, frenisque coërcuit ora,

Et medium coeli terraeque per aëra vecta est:
Atque levem currum Tritonida misit in arcem
Triptolemo, partimque rudi data semina iussit
Spargere humo, partim post tempora longa recultae.
Iam super Europen sublimis et Asida terras
Vectus erat iuvenis; Scythias advertitur oras.
Rex ibi Lyncus erat. Regis subit ille penates.
Qua veniat, causamque viae, nomenque rogatus,
Et patriam, Patria est clarae mihi, dixit, Athenae;
Triptolemus nomen: veni nec puppe per undas
Nec pede per terras: patuit mihi pervius aether.
Dona fero Cereris, latos quae sparsa per agros
Frugiferas messes, alimentaque mitia reddant.
Barbarus invidit: tantique ut muneris auctor
Ipse sit, hospitio recipit: somnoque gravatum
Aggreditur ferro. Conantem figere pectus
Lynca Ceres fecit: rursusque per aëra misit
Mopsopium iuvenem sacros agitare iugales.
  Finierat dictos e nobis maxima cantus.
At Nymphae vicisse deas, Helicona colentes,
Concordi dixere sono. Convicia victae
Cum iacerent, Quoniam, dixit, certamine vobis
Supplicium meruisse parum est, maledictaque culpae
Additis, et non est patientia libera nobis;
Ibimus in poenas, et, quo vocat ira, sequemur.
Rident Emathides, spernuntque minacia verba;
Conataeque loqui, et magno clamore protervas
Intentare manus, pennas exire per ungues
Adspexere suos, operiri brachia plumis:
Alteraque alterius rigido concrescere nostro
Ora vident, volucresque novas accedere silvis.
Dumque volunt plangi; per brachia mota levatae
Aëre pendebant, nemorum convicia, picae.
Nunc quoque in altibus facundia prisca remansit,
Raucaque garrulitas, studiumque immane loquendi.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER SEXTUS.

Praebuerat dictis Tritonia talibus aurem,
Carminaque Aonidum, iustamque probaverat iram.
Tum secum, Laudare parum est; laudemur et ipsae,
Numina nec sperni sine poena nostra sinamus.
Maeoniaeque animum fatis intendit Arachnes,
Quam sibi lanificae non cedere laudibus artis
Audierat. Non illa loco, nec origine gentis
Clara, sed arte, fuit. Pater huic Colophonius Idmon
Phocaico bibulas tingebat murice lanas.
Occiderat mater: sed et haec de plebe, suoque
Aequa viro fuerat. Lydas tamen illa per urbes
Qnaesierat studio nomen memorabile; quamvis
Orta domo parva, parvis habitabat Hypaepis.
Huius ut adspicerent opus admirabile, saepe
Deseruere sui Nymphae vineta Tymoli:
Deseruere suas Nymphae Pactolides undas.
Nec factas solum vestes spectare iuvabat;
Tum quoque, cum fierent: tantus decor affuit arti.
Sive rudem primos lanam glomerabat in orbes:
Seu digitis subigebat opus, repetitaque longo
Vellera mollibat nebulas aequantia tractu:
Sive levi teretem varsabat pollice fusum:
Seu pingebat acu; scires a Pallade doctam.
Quod tamen ipsa negat: tantaque offensa magistra,
Certet, ait, mecum; nihil est, quod victa recusem.
Pallas anum simulat, falsosque in tempore canos
Addit, et infirmos baculo quoque sustinet artus.

Tum sic orsa loqui: Non omnia grandior aetas,
Quae fugiamus, habet: seris venit usus ab annis.
Consilium ne sperne meum. Tibi fama petatur
Inter mortales faciendae maxima lanae.
Cede deae, veniamque tuis temeraria dictis
Supplice voce roga: veniam dabit illa roganti.
Adspicit hanc torvis, inceptaque fila relinquit;
Vixque manum retinens, confessaque vultibus iram,
Talibus obscuram resecuta est Pallada dictis:
Mentis inops, longaque venis confecta senecta,
Et nimium vixisse diu nocet. Audiat istas,
Si qua tibi nurus est, si qua est tibi filia, voces.
Consilii satis est in me mihi: neve monendo
Profecisse putes; eadem sententia nobis.
Cur non ipsa venit? cur haec certamina vitat?
Tum dea, Venit, ait; formamque removit anilem,
Palladaque exhibuit. Venerantur numina Nymphae,
Mygdonidesque nurus: sola est non territa virgo.
Sed tamen erubuit, subitusque invita notavit
Ora rubor, rursusque evanuit: ut solet aër
Purpureus fieri, cum primum Aurora movetur,
Et breve post tempus candescere Solis ab ortu.
Perstat in incepto, stolidaeque cupidine palmae
In sua fata ruit. Neque enim Iove nata recusat,
Nec monet ulterius, nec iam certamina differt.
Haud mora; consistunt diversis partibus ambae,
Et gracili geminas intendunt stamine telas.
Tela iugo vincta est: stamen secernit arundo:
Inseritur medium radiis subtemen acutis;
Quod digiti expediunt, atque inter stamina ductum
Percusso feriunt insecti pectine dentes.
Utraque festinant, cinctaeque ad pectora vestes,
Brachia docta movent, studio fallente laborem.
Illic et Tyrium quae purpura sensit aënum
Texitur, et tenues parvi discriminis umbrae:
Qualis ab imbre solet percussus solibus arcus
Inficere ingenti longum curvamine coelum:
In quo diversi niteant cum mille colores,
Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit;
Usque adeo quod tangit idem est: tamen ultima distant.
Illic et lentum filis immittitur aurum,
Et vetus in tela deducitur argumentum.
Cecropia Pallas scopulum Mavortis in arce
Pingit, et antiquam de terrae nomine litem.

Bis sex coelestes, medio Iove, sedibus altis
Augusta gravitate sedent. Sua quemque deorum
Inscribit facies. Iovis est regalis imago.
Stare deum pelagi, longoque ferire tridente
Aspera saxa facit, medioque e vulnere saxi
Exsiluisse fretum, quo pignore vindicet urbem.
At sibi dat clipeum, dat acutae cuspidis hastam;
Dat galeam capiti: defenditur aegide pectus:
Percussamque sua simulat de cuspide terram
Prodere cum baccis foetum canentis olivae:
Mirarique deos. Operi victoria finis.
Ut tamen exemplis intelligat aemula laúdis,
Quod pretium speret pro tam furialibus ausis;
Quattuor in partes certamina quattuor addit
Clara colore suo, brevibus distincta sigillis.
Threïciam Rhodopen habet angulus unus, et Haemon,
Nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam;
Nomina summorum sibi qui tribuere deorum.
Altera Pygmaeae fatum miserabile matris
Pars habet. Hanc Iuno victam certamine iussit
Esse gruem, populisque suis indicere bellum.
Pingit et Antigonen, ausam contendere quondam
Cum magni consorte Iovis; quam regia Iuno
In volucrem vertit: nec profuit Ilion illi,
Laomedonve pater, sumtis quin candida pennis
Ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.
Qui superest solus Cinyran habet angulus orbum:
Isque gradus templi, natarum membra suarum,
Amplectens, saxoque iacens, lacrimare videtur.
Circuit extremas oleis pacalibus oras.
Is modus est; operique sua facit arbore finem.

Maeonis elusam designat imagine tauri
Europen: verum taurum, freta vera putares.
Ipsa videbatur terras spectare relictas,
Et comites clamare suas, tactumque vereri
Assilientis aquae, timidasque reducere plantas.
Fecit et Asterien aquila luctante teneri:
Fecit olorinis Ledam recubare sub alis:
Addidit, ut Satyri celatus imagine pulcram
Iupiter implerit gemino Nycteïda foetu:
Amphitryon fuerit, cum te, Tirynthia, cepit;
Aureus ut Danaën, Asopida luserit igneus;
Mnemosynen pastor, varius Deoïda serpens.
Te quoque mutatum torvo, Neptune, iuvenco

Virgine in Aeolia posuit. Tu visus Enipeus
Gignis Aloidas; aries Bisaltida fallis.
Et te, flava comas, frugum mitissima mater,
Sensit equum; te sensit avem crinita colubris
Mater equi volucris; sensit delphina Melantho.
Omnibus his faciemque suam, faciemque locorum
Reddidit. Est illic agrestis imagine Phoebus;
Utque modo accipitris pennas, modo terga leonis
Gesserit: ut pastor Macareïda luserit Issen;
Liber ut Erigonen falsa deceperit uva:
Ut Saturnus equo geminum Chirona crearit.
Ultima pars telae, tenui circumdata limbo,
Nexilibus flores hederis habet intertextos.
  Non illud Pallas, non illud carpere Livor
Possit opus. Doluit successu flava virago,
Et rupit pictas, coelestia crimina, vestes.
Utque Cytoriaco radium de monte tenebat;
Ter quater Idmoniae frontem percussit Arachnes.
Non tulit infelix, laqueoque animosa ligavit
Guttura. Pendentem Pallas miserata levavit,
Atque ita, Vive quidem, pende tamen, improba, dixit:
Lexque eadem poenae, ne sis secura futuri,
Dicta tuo generi, serisque nepotibus esto.
Post ea discedens succis Hecateidos herbae
Spargit: et extemplo tristi mendicamine tactae
Defluxere comae, cumque his et naris et auris:
Fitque caput minimum, totoque in corpore parva est.
In latere exile digiti pro cruribus haerent:
Caetera venter habet: de quo tamen illa remittit
Stamen, et antiquas exercet aranea telas.
  Lydia tota fremit: Phrygiaeque per oppida facti
Rumor it, et magnum sermonibus occupat orbem.
Ante suos Niobe thalamos cognoverat illam,
Tum cum Maeoniam virgo Sipylumque colebat:
Nec tamen admonita est poena popularis Arachnes
Cedere Coelitibus, verbisque minoribus uti.
Multa dabant animos. Sed enim nec coniugis artes,
Nec genus amborum, magnique potentia regni,
Sic placuere illi, quamvis ea cuncta placebant,
Ut sua progenies; et felicissima matrum
Dicta foret Niobe, si non sibi visa fuisset.
Nam sata Tiresia, venturi praescia, Manto
Per medias fuerat, divino concita motu,
Vaticinata vias: Ismenides, ite frequentes,

Et date Latonae, Latonigenisque duobus,
Cum prece tura pia, lauroque innectite crinem:
Ore meo Latona iubet. Paretur; et omnes
Thebaides iussis sua tempora frondibus ornant,
Turaque dans sanctis, et verba precantia, flammis.
Ecce! venit comitum Niobe celeberrima turba,
Vestibus intexto Phrygiis spectabilis auro:
Et, quantum ira sinit, formosa, movensque decoro
Cum capite immissos humerum per utrumque capillos,
Constitit: utque oculos circumtulit alta superbos;
Quis furor auditos, inquit, praeponere visis
Coelestes? aut cur colitur Latona per aras,
Numen adhuc sine ture meum est? mihi Tantalus auctor,
Cui licuit soli Superorum tangere mensas.
Pleïadum soror est genetrix mihi: maximus Atlas
Est avus, aetherium qui fert cervicibus axem:
Iupiter alter avus: socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiae: me regia Cadmi
Sub domina est: fidibusque mei commissa mariti
Moenia cum populis a meque viroque reguntur.
In quamcunque domus adverto lumina partem,
Immensae spectantur opes. Accedit eodem
Digna dea facies: huc natas adiice septem,
Et totidem iuvenes, et mox generosque nurusque.
Quaerite nunc, habeat quam nostra superbia causam:
Nescio quoque audete satam Titanida Caeo
Latonam praeferre mihi; cui maxima quondam
Exiguam sedem pariturae terra negavit:
Nec coelo, nec humo, nec aquis dea vestra recepta est.
Exul erat mundi; donec miserata vagantem,
Hospita tu terris erras, ego, dixit, in undis,
Instabilemque locum Delos dedit. Illa duobus
Facta parens: uteri pars est haec septima nostri.
Sum felix: quis enim neget hoc? felixque manebo.
Hoc quoque quis dubitet? tutam me copia fecit.
Maior sum, quam cui possit Fortuna nocere.
Multaque ut eripiat, multo mihi plura relinquet.
Excessere metum mea iam bona. Fingite demi
Huic aliquid populo natorum posse meorum;
Non tamen ad numerum redigar spoliata duorum
Latonae, turba quae quantum distat ab orba?
Ite sacris, properate sacris, laurumque capillis
Ponite. Deponunt, infectaque sacra relinquunt:
Quodque licet, tacito venerantur murmure numen.

Indignata dea est: summoque in vertice Cynthi
Talibus est dictis gemina cum prole locuta:
En ego vestra parens, vobis animosa creatis,
Et, nisi Iunoni, nulli cessura dearum,
An dea sim, dubitor: perque omnia saecula cultis
Arceor, o nati, nisi vos succurritis, aris.
Nec dolor hic solus: diro convicia facto
Tantalis adiecit: vosque est postponere natis
Ausa suis: et me, quod in ipsam recidat, orbam
Dixit, et exhibuit linguam scelerata paternam.
Adiectura preces erat his Latona relatis;
Desine, Phoebus ait, poenae mora longa, querelas.
Dixit idem Phoebe: celerique per aëra lapsu
Contigerant tecti Cadmeïda nubibus arcem.
Planus erat lateque patens prope moenia campus,
Assiduis pulsatus equis; ubi turba rotarum,
Duraque mollierant subiectas ungula glebas.
Pars ibi de septem genitis Amphione fortes
Conscendunt in equos, Tyrioque rubentia fuco
Terga premunt, auroque graves moderantur habenas.
E quibus Ismenos, qui matri sarcina quondam
Prima suae fuerat, dum certum flectit in orbem
Quadrupedes cursus, spumantiaque ora coërcet;
Hei mihi! conclamat; medioque in pectore fixus
Tela gerit, frenisque manu moriente remissis
In latus a dextro paullatim defluit armo.
Proximus, audito sonitu per inane pharetrae,
Frena dabat Sipylus: veluti cum praescius imbris
Nube fugit visa, pendentiaque undique rector
Carbasa deducit, ne qua levis effluat aura.
Frena dabat: dantem non evitabile telum
Consequitur: summaque tremens cervice sagitta
Haesit, et exstabat nudum de gutture ferrum.
Ille, ut erat pronus, per colla admissa iubasque
Volvitur, et calido tellurem sanguine foedat.
Phaedimus infelix, et aviti nominis heres
Tantalus, ut solito finem imposuere labori,
Transierant ad opus nitidae iuvenile palaestrae:
Et iam contulerant arcto luctantia nexu
Pectora pectoribus; cum tento concita cornu,
Sicut erant iuncti, traiecit utrumque sagitta.
Ingemuere simul; simul incurvata dolore
Membra solo posuere; simul suprema iacentes
Lumina versarunt; animam simul exhalarunt.

Adspicit Alphenor, laniataque pectora plangens
Advolat, ut gelidos complexibus allevet artus:
Inque pio cadit officio. Nam Delius illi
Intima fatifero rumpit praecordia ferro.
Quod simul eductum, pars est pulmonis in hamis
Eruta: cumque anima cruor est effusus in auras.
At non intonsum simplex Damasichthona vulnus
Afficit. Ictus erat, qua crus esse incipit, et qua
Mollia nervosus facit internodia poples.
Dumque manu tentat trahere exitiabile telum,
Altera per iugulum pennis tenus acta sagitta est.
Expulit hanc sanguis, seque eiaculatus in altum
Emicat, et longe terebrata prosilit aura.
Ultimus Ilioneus non profectura precando
Brachia sustulerat, dique o! communiter omnes,
Dixerat, ignarus non omnes esse rogandos,
Parcite. motus erat, cum iam revocabile telum
Non fuit, Arcitenens: minimo tamen occidit ille
Vulnere, non alte percusso corde sagitta.
  Fama mali, populique dolor, lacrimaeque suorum
Tam subitae matrem certam fecere ruinae,
Mirantem potuisse, irascentemque, quod ausi
Hoc essent Superi, quod tantum iuris haberent.
Nam pater Amphion, ferro per pectus adacto,
Finierat moriens pariter cum luce dolorem.
Heu! quantum haec Niobe Niobe distabat ab illa,
Quae modo Latois populum submoverat aris,
Et mediam tulerat gressus resupina per urbem,
Invidiosa suis; at nunc miseranda vel hosti
Corporibus gelidis incumbit, et ordine nullo
Oscula dispensat natos suprema per omnes.
A quibus ad coelum liventia brachia tendens,
Pascere, crudelis, nostro, Latona, dolore,
[Pascere, ait, satiaque meo tua pectora luctu:]
Corque ferum satia, dixit: per funera septem
Efferor: exsulta, victrixque inimica triumpha.
Cur autem victrix? miserae mihi plura supersunt,
Quam tibi felici: post tot quoque funera vinco.
Dixerat: insonuit contento nervus ab arcu;
Qui, praeter Nioben unam, conterruit omnes.
Illa malo est audax. Stabant cum vestibus atris
Ante toros fratrum demisso crine sorores.
E quibus una, trahens haerentia viscere tela,
Imposito fratri moribunda relanguit ore.

Altera, solari miseram conata parentem,
Conticuit subito, duplicataque vulnere caeco est.
[Oraque non pressit, nisi postquam spiritus exit.]
Haec frustrà fugiens collabitur; illa sorori
Immoritur; latet haec; illam trepidare videres.
Sexque datis leto, diversaque vulnera passis,
Ultima restabat: quam toto corpore mater,
Tota veste tegens, Unam minimamque relinque;
De multis minimam posco, clamavit, et unam.
Dumque rogat, pro qua rogat, occidit. Orba resedit
Exanimes inter natos, natasque, virumque:
Diriguitque malis. Nullos movet aura capillos.
In vultu color est sine sanguine: lumina moestis
Stant immota genis: nihil est in imagine vivi.
Ipsa quoque interius cum duro lingua palato
Congelat, et venae desistunt posse moveri.
Mec flecti cervix, nec brachia reddere gestus,
Nec pes ire potest: intra quoque viscera saxum est.
Flet tamen, et validi circumdata turbine venti
In patriam rapta est; ubi fixa cacumine montis
Liquitur, et lacrimas etiamnum marmora manant.
Tum vero tanti manifestam numinis iram
Femina virque timent: cultuque impensius omnes
Magna gemelliparae venerantur numina Divae.
Utque fit, a facto propiore priora renarrant.
E quibus unus ait: Lyciae quoque fertilis agris
Haud impune deam veteres sprevere coloni.
Res obscura quidem est ignobilitate virorum;
Mira tamen. Vidi praesens stagnumque locumque
Prodigio notum; nam me iam grandior aevo,
Impatiensque viae genitor deducere lectos
Iusserat inde boves, gentisque illius eunti
Ipse ducem dederat: cum quo dum pascua lustro;
Ecce lacus medio sacrorum nigra favilla
Ara vetus stabat, tremulis circumdata cannis.
Restitit, et pavido, Faveas mihi, murmure dixit
Dux meus: et simili, Faveas, ego murmure dixi.
Naïadum, Faunine foret, tamen, ara, rogabam,
Indigenaeve dei; cum talia reddidit hospes:
Non hac, o iuvenis, montanum numen in ara est.
Illa suam vocat hanc, cui quondam regia Iuno
Orbem interdixit: quam vix erratica Delos
Orantem accepit, tum cum levis insula nabat.
Illic incumbens cum Palladis arbore palmae,

Edidit invita geminos Latona noverca.
Hinc quoque Iunonem fugisse puerpera fertur,
Inque suo portasse sinu, duo numina, natos.
Iamque Chimaeriferae, cum Sol gravis ureret arva,
Finibus in Lyciae, longo dea fessa labore,
Sidereo siccata sitim collegit ab aestu:
Uberaque ebiberant avidi lactantia nati.
Forte lacum melioris aquae prospexit in imis
Vallibus: agrestes illic fruticosa legebant
Vimina cum iuncis, gratamque paludibus ulvam.
Accessit, positoque genu Titania terram
Pressit, ut hauriret gelidos potura liquores.
Rustica turba vetant. Dea sic affata vetantes:
Quid prohibetis aquis? usus communis aquarum.
Nec Solem proprium Natura, nec aëra fecit,
Nec tenues undas: ad publica munera veni.
Quae tamen, ut detis, supplex peto. Non ego nostros
Abluere hic artus, lassataque membra parabam:
Sed relevare sitim. Caret os humore loquentis,
Et fauces arent, vixque est via vocis in illis.
Haustus aquae mihi nectar erit, vitamque fatebor
Accepisse simul: vitam dederitis in unda.
Hi quoque vos moveant, qui nostro brachia tendunt
Parva sinu: et casu tendebant brachia nati.
Quem non blanda deae potuissent verba movere?
Hi tamen orantem perstant prohibere: minasque,
Ni procul abscedat, conviciaque insuper addunt.
Nec satis hoc; ipsos etiam pedibusque manuque
Turbavere lacus, imoque e gurgite mollem
Huc illuc limum saltu movere maligno.
Distulit ira sitim. Neque enim iam filia Caei
Supplicat indignis, nec dicere sustinet ultra
Verba minora dea; tollensque ad sidera palmas,
Aeternum stagno, dixit, vivatis in isto.
Eveniunt optata deae: iuvat isse sub undas;
Et modo tota cava submergere membra palude:
Nunc proferre caput: summo modo gurgite nare:
Saepe super ripam stagni considere: saepe
In gelidos resilire lacus. Et nunc quoque turpes
Litibus exercent linguas: pulsoque pudore,
Quamvis sint sub aqua, sub aqua maledicere tentant.
Vox quoque iam rauca est, inflataque colla tumescunt;
Ipsaque dilatant patulos convicia rictus.
Terga caput tangunt: colla intercepta videntur:

Spina viret: venter, pars maxima corporis, albet:
Limosoque novae saliunt in gurgite ranae.
Sic ubi nescio quis Lycia de gente virorum
Retulit exitium; Satyri reminiscitur alter,
Quem Tritoniaca Latous arundine victum
Affecit poena. Quid me mihi detrahis? inquit.
Ah! piget, ah! non est, clamabat, tibia tanti!
Clamanti cutis est summos derepta per artus:
Nec quidquam, nisi vulnus, erat: cruor undique manat;
Detectique patent nervi, trepidaeque sine ulla
Pelle micant venae; salientia viscera possis
Et perlucentes numerare in pectore fibras.
Illum ruricolae, silvarum numina, Fauni,
Et Satyri fratres, et tunc quoque clarus Olympus,
Et Nymphae flerunt: et quisquis montibus illis
Lanigerosque greges, armentaque bucera pavit.
Fertilis immaduit, madefactaque terra caducas
Concepit lacrimas, ac venis perbibit imis.
Quas ubi fecit aquam, vacuas emisit in auras.
Inde petens rapidum ripis declivibus aequor,
Marsya nomen habet, Phrygiae liquidissimus amnis.
Talibus extemplo redit ad praesentia dictis
Vulgus; et extinctum cum stirpe Amphiona lugent.
Mater in invidia est. Tamen hanc quoque dicitur unus
Flesse Pelops, humeroque, suas ad pectora postquam
Deduxit vestes, ebur ostendisse sinistro.
Concolor hic humerus, nascendi tempore, dextro,
Corporeusque fuit. Manibus mox caesa paternis
Membra ferunt iunxisse deos; aliisque repertis,
Qui locus est iuguli medius, summique lacerti,
Defuit. Impositum est non comparentis in usum
Partis ebur: factoque Pelops fuit integer illo.
Finitimi proceres coëunt: urbesque propinquae
Oravere suos ire ad solatia reges,
Argosque, et Sparte, Pelopeïadesque Mycenae,
Et nondum torvae Calydon invisa Dianae,
Orchomenosque ferax, et nobilis aere Corinthos,
Messeneque ferox, Patraeque, humilesque Cleonae,
Et Nelea Pylos, neque adhuc Pittheïa Troezen,
Quaeque urbes aliae bimari clauduntur ab Isthmo,
Exteriusque sitae bimari spectantur ab Isthmo.
Credere quis possit? solae cessastis Athenae.
Obstitit officio bellum, subvectaque ponto
Barbara Mopsopios terrebant agmina muros.

Threicius Tereus haec auxiliaribus armis
Fuderat: et clarum vincendo nomen habebat.
Quem sibi Pandion opibusque virisque potentem,
Et genus a magno ducentem forte Gradivo,
Connubio Procnes iunxit. Non pronuba Iuno,
Non Hymenaeus adest, non illi Gratia lecto.
Eumenides tenuere faces de funere raptas:
Emenides stravere torum: tectoque profanus
Incubuit bubo, thalamique in culmine sedit.
Hac ave sunt iuncti Procne Tereusque; parentes
Hac ave sunt facti. Gratata est scilicet illis
Thracia: disque ipsi grates egere: diemque,
Quaque data est claro Pandione nata tyranno,
Quaque erat ortus Itys, festam iussere vocari:
Usque adeo latet utilitas. Iam tempora Titan
Quinque per autumnos repetiti duxerat anni;
Cum blandita viro Procne, Si gratia, dixit,
Ulla mea est, vel me visendae mitte sorori;
Vel soror huc veniat. Redituram tempore parvo
Promittes socero: magni mihi numinis instar
Germanam vidisse dabis. Iubet ille carinas
In freta deduci: veloque et remige portus
Cecropios intrat, Piraeaque littora tangit.
Ut primum soceri data copia, dextera dextrae
Iungitur, et fausto committitur omine sermo.
Coeperat, adventus causam, mandata referre
Coniugis, et celeres missae spondere recursus.
Ecce! venit magno dives Philomela paratu;
Divitior forma: quales audire solemus
Naidas et Dryadas mediis incedere silvis:
Si modo des illis cultus, similesque paratus.
Non secus exarsit conspecta virgine Tereus,
Quam si quis canis ignem supponat aristis:
Aut frondem, positasque cremet foenilibus herbas.
Digna quidem facies: sed et hunc innata libido
Exstimulat: pronumque genus regionibus illis
In Venerem est: flagrat vitio gentisque suoque.
Impetus est illi, comitum corrumpere curam,
Nutricisque fidem: nec non ingentibus ipsam
Sollicitare datis, totumque impendere regnum:
Aut rapere, et saevo raptam defendere bello;
Et nihil est, quod non effreno captus amore
Ausit: nec capiunt inclusas pectora flammas.
Iamque moras male fert, cupidoque revertitur ore

Ad mandata Procnes; et agit sua vota sub illis.
Facundum faciebat amor: quotiesque rogabat
Ulterius iusto; Procnen ita velle ferebat.
Addidit et lacrimas, tanquam mandasset et illas.
Pro! Superi, quantum mortalia pectora caecae
Noctis habent! ipso sceleris molimine Tereus
Creditur essepius, laudemque a crimine sumit.
Quid, quod idem Philomela cupit, patriosque lacertis
Blanda tenens humeros, ut eat visura sororem,
Perque suam, contraque suam, petit usque salutem.
Spectat eam Tereus, praecontrectatque videndo:
Osculaque, et collo circumdata brachia cernens,
Omnia pro stimulis, facibusque, ciboque furoris
Accipit; et quoties amplectitur illa parentem,
Esse parens vellet: neque enim minus impius esset.
Vincitur ambarum genitor prece: gaudet, agitque
Illa patri grates: et successisse duabus
Id putat infelix, quod erit lugubre duabus.
Iam labor exiguus Phoebo restabat: equique
Pulsabant pedibus spatium declivis Olympi;
Regales epulae mensis, et Bacchus in auro
Ponitur: hinc placido dantur sua corpora somno.
At rex Odrysius, quamvis secessit, in illa
Aestuat: et repetens faciem, motusque manusque;
Qualia vult fingit, quae nondum vidit, et ignes
Ipse suos nutrit, cura removente soporem.
Lux erat: et generi dextram complexus euntis,
Pandion comitem lacrimis commendat obortis:
Hanc ego, care gener, quoniam pia causa coëgit,
[Et voluere ambae, voluisti tu quoque, Tereu,]
Do tibi: perque fidem, cognataque pectora supplex,
Per Superos oro, patrio tuearis amore:
Et mihi sollicitae lenimen dulce senectae
Quamprimum, omnis erit nobis mora longa, remittas.
Tu quoque quam primum, satis est procul esse sororem,
Si pietas ulla est, ad me, Philomela, redito.
Mandabat, pariterque suae dabat oscula natae:
Et lacrimae mites inter mandata cadebant.
Utque fide pignus dextras utriusque poposcit,
Inter seque datas iunxit; natamque, nepotemque,
Absentes memori pro se iubet ore salutent:
Supremumque vale, pleno singultibus ore,
Vix dixit: timuitque suae praesagia mentis.
At simul imposita est pictae Philomela carinae,

Admotumque fretum remis, tellusque repulsa;
Vicimus, exclamat: mecum mea vota feruntur:
Exsultatque animo, vix et sua gaudia differt
Barbarus, et nusquam lumen detorquet ab illa.
Non aliter, quam cum pedibus praedator obuncis
Deposuit nido leporem Iovis ales in alto:
Nulla fuga est capto: spectat sua praemia raptor.
Iamque iter effectum: iamque in sua littora fessis
Puppibus exierant; cum rex Pandione natam
In stabula alta trahit, silvis obscura vetustis:
Atque ibi pallentem, trepidamque, et cuncta timentem,
Et iam cum lacrimis, ubi sit germana, rogantem,
Includit: fassusque nefas, et virginem, et unam
Vi superat; frustra clamato saepe parente,
Saepe sorore sua, magnis super omnia Divis.
Illa tremit, velut agna pavens, quae saucia cani
Ore excussa lupi, nondum sibi tuta videtur;
Utque columba, suo madefactis sanguine plumis,
Horret adhuc, avidosque timet, quibus haeserat, ungues.
Mox ubi mens rediit; passos laniata capillos,
[Lugenti similis, caesis plangore lacertis,]
Intendens palmas, Pro! diris, Barbare, factis,
Pro! crudelis, ait! nec te mandata parentis
Cum lacrimis movere piis, nec cura sororis,
Nec mea virginitas, nec coniugialia iura?
Omnia turbasti: pellex ego facta sororis:
Tu geminus coniux; non haec mihi debita poena.
Quin animam hanc, ne quod facinus tibi, perfide, restet,
Eripis? atque utinam fecisses ante nefandos
Concubitus! vacuas habuissem criminis umbras.
Si tamen haec Superi cernunt; si numina Divum
Sunt aliquid; si non perierunt omnia mecum;
Quandocumque mihi poenas dabis. Ipsa, pudore
Proiecto, tua facta loquar. Si copia detur,
In populos veniam: si silvis clausa tenebor,
Implebo silvas, et conscia saxa movebo.
Audiat haec aether, et si deus ullus in illo est.
Talibus ira feri postquam commota tyranni,
Nec minor hac metus est; causa stimulatus utraque,
Quo fuit accinctus, vagina liberat ensem,
Arreptamque coma, flexis post terga lacertis,
Vincla pati cogit. Iugulum Philomela parabat,
Spemque suae mortis viso conceperat ense.
Ille indignanti, et nomen patris usque vocanti,

Luctantique loqui, compressam forcipe linguam
Abstulit ense fero: radix micat ultima linguae.
Ipsa iacet, terraeque tremens immurmurat atrae.
Utque salire solet mutilatae cauda colubrae;
Palpitat, et moriens dominae vestigia quaerit.
Hoc quoque post facinus, vix ausim credere, fertur
Saepe sua lacerum repetisse libidine corpus.
Substinet ad Procnen post talia facta reverti;
Coniuge quae viso germanam quaerit. At ille
Dat gemitus fictos, commentaque funera narrat.
Et lacrimae fecere fidem. Velamina Procne
Deripit ex humeris, auro fulgentia lato:
Induiturque atras vestes: et inane sepulcrum
Constituit: falsisque piacula manibus infert:
Et luget non sic lugendae fata sororis.
Signa deus bis sex acto lustraverat anno.
Quid faciat Philomela? fugam custodia claudit:
Structa rigent solido stabulorum moenia saxo:
Os mutum facti caret iudice. Grande dolori
Ingenium est, miserisque venit sollertia rebus.
Stamina barbarica suspendit callida tela:
Purpureasque notas filis intexuit albis,
Indicium sceleris: perfectaque tradidit uni,
Utque ferat dominae gestu rogat. Ille rogata
Pertulit ad Procnen, nec scit, quid tradat in illis.
Evolvit vestes saevi matrona tyranni,
Germanaeque suae carmen miserabile legit,
Et, mirum potuisse, silet; dolor ora repressit,
Verbaque quaerenti satis indignantia linguae
Defuerunt; nec flere vacat; sed fasque nefasque
Confusura ruit, poenaeque in imagine tota est.
  Tempus erat, quo sacra solent Trieterica Bacchi
Sithoniae celebrare nurus. Nox conscia sacris.
Nocte sonat Rhodope tinnitibus aeris acuti:
Nocte sua est egressa domo regina, deique
Ritibus instruitur, furialiaque accipit arma.
Vite caput tegitur: lateri cervina sinistro
Vellera dependent: humero levis incubat hasta.
Concita per silvas, turba comitante suarum,
Terribilis Procne, furiisque agitata doloris,
Bacche, tuas simulat. Venit ad stabula avia tandem,
Exululatque, Evoeque sonat, portasque refringit,
Germanamque rapit: raptaeque insignia Bacchi
Induit, et vultus hederarum frondibus abdit,

Attonitamque trahens intra sua limina ducit.
Ut sentit tetigisse domum Philomela nefandam;
Horruit infelix, totoque expalluit ore.
Nacta locum Procne, sacrorum pignora demit,
Oraque develat miserae pudibunda sorori,
Amplexuque petit. Sed non attollere contra
Sustinet haec oculos, pellex sibi visa sororis:
Deiectoque in humum vultu, iurare volenti,
Testarique deos, per vim sibi dedecus illud
Illatum, pro voce manus fuit. Ardet, et iram
Non capit ipsa suam Procne: fletumque sororis
Corripiens, Non est lacrimis hic, inquit, agendum.
Sed ferro, sed si quid habes, quod vincere ferrum
Possit; in omne nefas ego me, germana, paravi.
Aut ego, cum facibus regalia tecta cremaro,
Artificem mediis immittam Terea flammis:
Aut linguam, aut oculos, aut quae tibi membra pudorem
Abstulerunt, ferro rapiam: aut per vulnera mille
Sontem animam expellam. Magnum quodcunque paravi;
Quid sit, adhuc dubito. Peragit dum talia Procne,
Ad matrem veniebat Itys. Quid possit, ab illo
Admonita est: oculisque tuens immitibus, Ah! quam
Es similis patri! dixit. Nec plura locuta,
Triste parat facinus, tacitaque exaestuat ira.
Ut tamen accessit natus, matrique salutem
Attulit, et parvis adduxit colla lacertis,
Mistaque blanditiis puerilibus oscula iunxit;
Mota quidem est genetrix, infractaque constitit ira:
Invitique oculi lacrimis maduere coactis.
Sed simul ex nimia matrem pietate labare
Sensit; ab hoc iterum est ad vultus versa sororis:
Inque vicem spectans ambos, Cur admovet, inquit,
Alter blanditias, rapta silet altera lingua?
Quam vocat hic matrem, cur non vocat illa sororem?
Cui sis nupta, vide, Pandione nata, marito.
Degeneras: scelus est pietas in coniuge Tereo.
Nec mora; traxit Ityn: veluti Gangetica cervae
Lactentem foetum per silvas tigris opacas.
Utque domus altae partem tenuere remotam;
Tendentemque manus, et iam sua fata videntem,
Et, mater, mater, clamantem, et colla petentem
Ense ferit Procne, lateri qua pectus adhaeret.
Nec vultum avertit. Satis illi ad fata vel unum
Vulnus erat: iugulum ferro Philomela resolvit:

Vivaque adhuc, animaeque aliquid retinentia membra
Dilaniant. Pars inde cavis exsultat aënis:
Pars verubus stridet: manant penetralia tabo.
His adhibet coniux ignarum Terea mensis,
Et patrii moris sacrum mentita, quod uni
Fas sit adire viro, comites famulosque removit.
Ipse sedens solio Tereus sublimis avito
Vescitur, inque suam sua viscera congerit alvum.
Tantaque nox animi est, Ityn huc arcessite, dixit.
Dissimulare nequit crudelia gaudia Procne,
Iamque suae cupiens exsistere nuntia cladis:
Intus habes, quod poscis, ait. Circumspicit ille,
Atque ubi sit, quaerit. Quaerenti, iterumque vocanti,
Sicut erat sparsis furiali caede capillis;
Prosiluit, Ityosque caput Philomela cruentum
Misit in ora patri: nec tempore maluit ullo
Posse loqui, et meritis testari gaudia dictis.
Thracius ingenti mensas clamore repellit,
Vipereasque ciet Stygia de valle sorores:
Et modo, si possit, reserato pectore diras
Egerére inde dapes, demersaque viscera gestit:
Flet modo, seque vocat bustum miserabile nati:
Nunc sequitur nudo genitas Pandione ferro.
Corpora Cecropidum pennis pendere putares;
Pendebant pennis. Quarum petit altera silvas:
Altera tecta subit. Neque adhuc de pectore caedis
Excessere notae, signataque sanguine pluma est.
Ille dolore suo, poenaeque cupidine velox,
Vertitur in volucrem, cui stant in vertice cristae,
Prominet immodicum pro longa cuspide rostrum.
Nomen Epops volucri; facies armata videtur.
Hic dolor ante diem longaeque extrema senectae
Tempora Tartareas Pandiona misit ad umbras.
Sceptra loci rerumque capit moderamen Erechtheus,
Iustitia dubium, validisne potentior armis.
Quattuor ille quidem iuvenes, totidemque crearat
Femineae sortis; sed erat par forma duarum.
E quibus Aeolides Cephalus te coniuge felix,
Procri fuit; Boreae Tereus Thracesque nocebant:
Dilectaque diu caruit deus Orithyia,
Dum rogat, et precibus mavult, quam viribus, uti.
Ast ubi blanditiis agitur nihil; horridus ira,
Quae solita est illi, nimiumque domestica, vento,
Et merito, dixit: quid enim mea tela reliqui,

Saevitiam, et vires, iramque, animosque minaces,
Admovique preces, quarum me dedecet usus?
Apta mihi vis est: vi tristia nubila pello;
Vi freta concutio, nodosaque robora verto,
Induroque nives, et terras grandine pulso.
Idem ego, cum fratres coelo sum nactus aperto,
Nam mihi campus is est, tanto molimine luctor,
Ut medius nostris concursibus intonet aether,
Exiliantque cavis elisi nubibus ignes.
Idem ego, cum subii convexa foramina terrae,
Supposuique ferox imis mea terga cavernis;
Sollicito manes, totumque tremoribus orbem.
Hac ope debueram thalamos petiisse: socerque
Non orandus erat, sed vi faciendus, Erechtheus.
Haec Boreas, aut his non inferiora locutus,
Excussit pennas. Quarum iactatibus omnis
Afflata est tellus, latumque perhorruit aequor.
Pulvereamque trahens per summa cacumina pallam,
Verrit humum: pavidamque metu caligine tectus
Orithyian amans fulvis amplectitur alis.
Dum volat; arserunt agitati fortius ignes.
Nec prius aërii cursus suppressit habenas,
Quam Ciconum tenuit populos, sua moenia, raptor.
Illic et gelidi coniux Actaea tyranni,
Et genetrix facta est, partus enixa gemellos,
Caetera qui matris, pennas genitoris haberent.
Non tamen has una memorant cum corpore natas:
Barbaque dum rutilis aberat submissa capillis,
Implumes Calaisque puer Zetesque fuerunt.
Mox pariter ritu pennae coepere volucrum
Cingere utrumque latus, pariter flavescere malae.
Ergo, ubi concessit tempus puerile iuventae,
Vellera cum Minyis nitido radiantia villo
Per mare non motum prima petiere carina.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER SETPIMUS.

Iamque fretum Minyae Pagasaea puppe secabant,
Perpetuaque trahens inopem sub nocte senectam
Phineus visus erat; iuvenesque Aquilone creati
Virgineas volucres miseri senis ore fugarant;
Multaque perpessi claro sub Iäsone, tandem
Contigerant rapidas limosi Phasidos undas.
Dumque adeunt regem, Phryxeaque vellera poscunt,
Lexque datur numeris magnorum horrenda laborum;
Concipit interea validos Aeetias ignes:
Et luctata diu, postquam ratione furorem
Vincere non poterat; Frustra, Medea, repugnas;
Nescio quis deus obstat, ait: mirumque, nisi hoc est,
Aut aliquid certe simile huic, quod amare vocatur.
Nam cur iussa patris nimium mihi dura videntur?
Sunt quoque dura nimis. Cur, quem modo denique vidi,
Ne pereat, timeo? quae tanti causa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flammas,
Si potes, infelix. Si possem, sanior essem.
Sed trahit invitam nova vis; aliudque Cupido,
Mens aliud suadet. Video meliora, proboque;
Deteriora sequor. Quid in hospite, regia virgo,
Vreris? et thalamos alieni concipis orbis?
Haec quoque terra potest, quod ames, dare. Vivat, an ille
Occidat, in dîs est. Vivat tamen; idque precari
Vel sine amore licet. Quid enim commisit Iäson?
Quam, nisi crudelem, non tangat Iäsonis aetas,
Et genus, et virtus? quam non, ut caetera desint,

Forma movere potest? certe mea pectora movit.
At, nisi opem tulero, taurorum afflabitur ore:
Concurretque suae segeti, tellure creatis
Hostibus: aut avido dabitur fera praeda draconi.
Hoc ego si patiar, tum me de tigride natam,
Tum ferrum et scopulos gestare in corde fatebor.
Cur non et specto pereuntem? oculosque videndo
Conscelero? cur non tauros exhortor in illum,
Terrigenasque feros, insopitumque draconem?
Dî meliora velint. Quamquam non ista precanda,
Sed facienda mihi. Prodamne ego regna parentis,
Atque ope nescio quis servabitur advena nostra,
Ut per me sospes, sine me, det lintea ventis,
Virque sit alterius; poenae Medea relinquar?
Si facere hoc, aliamve potest praeponere nobis,
Occidat ingratus. Sed non is vultus in illo,
Non ea nobilitas animo est, ea gratia formae,
Ut timeam fraudem, meritique oblivia nostri.
Et dabit ante fidem: cogamque in foedera testes
Esse deos. Quid tuta times? accingere, et omnem
Pelle moram. Tibi se semper debebit Iäson,
Te face sollenni iunget sibi: perque Pelasgas
Servatrix urbes matrum celebrabere turba.
Ergo ego germanam, fratremque, patremque, deosque,
Et natale solum, ventis ablata, relinquam?
Nempe pater saevus, nempe est mea barbara tellus,
Frater adhuc infans: stant mecum vota sororis.
Maximus intra me deus est. Non magna relinquam;
Magna sequar: titulum servatae pubis Achivae,
Notitiamque loci melioris, et oppida, quorum
Hic quoque fama viget, cultusque, artesque virorum:
Quemque ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
Aesoniden mutasse velim: quo coniuge felix,
Et dîs cara ferar, et vertice sidera tangam.
Quid, quod nescio qui mediis concurrere in undis
Dicuntur montes, ratibusque inimica Charybdis
Nunc sorbere fretum, nunc reddere; cinctaque saevis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
Nempe tenens, quod amo, gremioque in Iäsonis haerens
Per freta longa trahar. Nihil, illum amplexa, verebor:
Aut, si quid metuam, metuam de coniuge solo.
Coniugiumne vocas, speciosaque nomina culpae
Imponis, Medea, tuae? quin adspice, quantum
Aggrediare nefas: et, dum licet, effuge crimen.

Dixit: et ante oculos rectum, pietasque, pudorque
Constiterant: et victa dabat iam terga Cupido.
Ibat ad antiquas Hecates Perseïdos aras,
Quas nemus umbrosum, secretaque silva tegebant.
Et iam fortis erat, pulsusque residerat ardor;
Cum videt Aesoniden: extinctaque flamma revixit,
Et rubuere genae, totoque recanduit ore.
Ut solet a ventis alimenta assumere, quaeque
Parva sub inducta latuit scintilla favilla,
Crescere, et in veteres agitata resurgere vires;
Sic iam lentus amor, iam quem languere putares,
Ut vidit iuvenem, specie praesentis inarsit.
Et casu solito formosior Aesone natus
Illa luce fuit. Posses ignoscere amanti.
Spectat, et in vultu, veluti tum denique viso,
Lumina fixa tenet: nec se mortalia demens
Ora videre putat: nec se declinat ab illo.
Ut vero coepitque loqui, dextramque prehendit
Hospes, et auxilium submissa voce rogavit,
Promisitque torum; lacrimis ait illa profusis:
Quid faciam video: nec me ignorantia veri
Decipiet, sed amor. Servabere munere nostro:
Servatus promissa dato. Per sacra triformis
Ille deae, lucoque foret quod numen in illo,
Perque patrem soceri, cernentem cuncta, futuri,
Eventusque suos, et tanta pericula iurat.
Creditus accepit cantatas protinus herbas,
Edidicitque usum; laetusque in castra recessit.
Postera depulerat stellas Aurora micantes;
Conveniunt populi sacrum Mavortis in arvum,
Consistuntque iugis. Medio rex ipse resedit
Agmine purpureus, sceptroque insignis eburno.
Ecce! adamanteis Vulcanum naribus efflant
Aeripedes tauri: tactaeque vaporibus herbae
Ardent. Utque solent pleni resonare camini,
Aut ubi terrena silices fornace soluti
Concipiunt ignem liquidarum adspergine aquarum;
Pectora sic intus clausas volventia flammas,
Gutturaque usta sonant. Tamen illis Aesone natus
Obvius it. Vertere truces venientis ad ora
Terribiles vultus, praefixaque cornua ferro;
Pulvereumque solum pede pulsavere bisulco;
Fumificisque locum mugitibus implevere.
Diriguere metu Minyae. Subit ille, nec ignes

Sentit anhelatos: tantum medicamina possunt:
Pendulaque audaci mulcet palearia dextra:
Suppositoque iugo pondus grave cogit aratri
Ducere, et insuetum ferro proscindere campum.
Mirantur Colchi: Minyae clamoribus implent,
Adiiciuntque animos. Galea tum sumit aëna
Vipereos dentes, et aratos spargit in agros.
Semina mollit humus, valido praetincta veneno:
Et crescunt, fiuntque sati nova corpora dentes.
Utque hominis speciem materna sumit in alvo,
Perque suos intus numeros componitur infans,
Nec nisi maturus communes exit in auras;
Sic ubi visceribus gravidae telluris imago
Effecta est hominis, foeto consurgit in arvo,
Quodque magis mirum, simul edita concutit arma.
Quos ubi viderunt praeacutae cuspidis hastas
In caput Haemonii iuvenis torquere paratos;
Demisere metu vultumque animumque Pelasgi.
Ipsa quoque extimuit, que tutum fecerat illum;
Utque peti iuvenem tot vidit ab hostibus unum,
Palluit, et subito sine sanguine frigida sedit.
Neve parum valeant a se data gramina, carmen
Auxiliare canit, secretasque advocat artes.
Ille gravem medios silicem iaculatus in hostes,
A se depulsum Martem convertit in ipsos.
Terrigenae pereunt per mutua vulnera fratres,
Civilique cadunt acie. Gratantur Achivi,
Victoremque tenent, avidisque amplexibus haerent.
Tu quoque victorem complecti, barbara, velles;
Obstitit incepto pudor: et complexa fuisses;
Sed te, ne faceres, tenuit reverentia famae.
Quod licet, affectu tacito laetaris: agisque
Carminibus grates, et dis auctoribus horum.
Pervigilem superest herbis sopire draconem,
Qui crista linguisque tribus praesignis, et uncis
Dentibus horrendus, custos erat arietis aurei.
Hunc postquam sparsit Lethaei graminie succi,
Verbaque ter dixit placidos facientia somnos,
Quae mare turbatum, quae concita flumina sistant;
Somnus in ignotos oculos advenit: et auro
Heros Aesonius potitur: spolioque superbus,
Muneris auctorem secum, spolia altera, portans,
Victor Iölciacos tetigit cum coniuge portus.
Haemoniae matres pro gnatis dona receptis,

Grandaevique ferunt patres: congestaque flamma
Tura liquefiunt, inductaque cornibus aurum
Victima vota cadit. Sed abest gratantibus Aeson,
Iam propior leto, fessusque senilibus annis.
Tum sic Aesonides: O! cui debere salutem
Confiteor, coniux, quamquam mihi cuncta dedisti,
Excessitque fidem meritorum summa tuorum;
Si tamen hoc possunt; quid enim non carmina possint?
Deme meis annis, et demtos adde parenti.
Nec tenuit lacrimas. Mota est pietate rogantis:
Dissimilemque animum subiit Aeeta relictus.
Non tamen affectus tales confessa, Quod, inquit,
Excidit ore pio, coniux, scelus? ergo ego cuiquam
Posse tuae videar spatium transscribere vitae?
Nec sinat hoc Hecate, nec tu petis aequa; sed isto,
Quod petis, experiar maius dare munus, Iäson.
Arte mea soceri longum tentabimus aevum,
Non annis revocare tuis. Modo diva triformis
Adiuvet, et praesens ingentibus annuat ausis.
Tres aberant noctes, ut cornua tota coirent,
Efficerentque orbem. Postquam plenissima fulsit,
Ac solida terras spectavit imagine Luna;
Egreditur tectis, vestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos:
Fertque vagos mediae per muta silentia noctis
Incomitata gradus. Homines, volucresque, ferasque
Solverat alta quies: nullo cum murmure sepes,
Immotaeque silent frondes: silet humidus aër:
Sidera sola micant. Ad quae sua brachia tendens
Ter se convertit: ter sumtis flumine crinem
Irroravit aquis: ternis ululatibus ora
Solvit: et in dura submisso poplite terra,
Nox, ait, arcanis fidissima, quaeque diurnis
Aurea cum Luna succeditis ignibus, astra,
Tuque triceps Hecate, quae coeptis conscia nostris
Adiutrixque venis, cantusque, artesque magarum,
Quaeque magas, Tellus, pollentibus instruis herbis,
Auraeque, et venti, montesque, amnesque, lacusque,
Dîque omnes nemorum, dîque omnes noctis adeste:
Quorum ope, cum volui, ripis mirantibus, amnes
In fontes rediere suos: concussaque sisto,
Stantia concutio cantu freta: nubila pello,
Nubilaque induco: ventos abigoque, vocoque:
Vipereas rumpo verbis et carmine fauces:

Vivaque saxa, sua convulsaque robora terra,
Et silvas moveo: iubeoque tremiscere montes,
Et mugire solum, manesque exire sepulcris:
Te quoque, Luna, traho, quamvis Temesaea labores
Aera tuos minuant: currus quoque carmine nostro
Pallet avi, pallet nostris Aurora venenis.
Vos mihi taurorum flammas hebetastis, et unco
Haud patiens oneris collum pressistis aratro.
Vos serpentigenis in se fera bella dedistis:
Custodemque rudem somni sopistis: et aurum,
Vindice decepto, Graias misistis in urbes.
Nunc opus est succis, per quos renovata senectus
In florem redeat, primosque recolligat annos.
Et dabitis: neque enim micuerunt sidera frustra;
Nec frustra volucrum tractus cervice draconum
Currus adest. Aderat demissus ab aethere currus.
Quo simul adscendit, frenataque colla draconum
Permulsit, manibusque leves agitavit habenas;
Sublimis rapitur, subiectaque Thessala Tempe
Despicit, et cretis regionibus applicat angues:
Et quas Ossa tulit, quas altus Pelion herbas,
Othrysque, Pindusque, et Pindo maior Olympus,
Perspicit: et placitas partim radice revellit,
Partim succidit curvamine falcis aënae.
Multa quoque Apidani placuerunt gramina ripis,
Multa quoque Amphrysi: neque eras immunis, Enipeu:
Nec non Peneae, nec non Sperchéïdes undae
Contribuere aliquid, iuncosaque littora Boebes.
Carpit et Euboïca vivax Anthedone gramen,
Nondum mutato vulgatum corpore Glauci.
Et iam nona dies curru pennisque draconum,
Nonaque nox omnes lustrantem viderat agros;
Cum rediit: neque erant tacti, nisi odore, dracones,
Et tamen annosae pellem posuere senectae.
Constitit adveniens citra limenque, foresque;
Et tantum coelo tegitur: refugitque viriles
Contactus: statuitque aras e cespite binas,
Dexteriore Hecates, at laeva parte Iuventae.
Quas ubi verbenis, silvaque incinxit agresti;
Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit: cultrosque in guttura velleris atri
Coniicit, et patulas perfundit sanguine fossas.
Tum super invergens liquidi carchesia Bacchi,
Aeneaque invergens tepidi carchesia lactis,

Verba simul fundit, terrenaque numina poscit,
Umbrarumque rogat rapta cum coniuge regem,
Ne properent artus anima fraudare seniles.
Quos ubi placavit precibusque, et murmure longo;
Aesonis effoetum proferri corpus ad aras
Iussit: et in plenos resolutum carmine somnos,
Exanimi similem, stratis porrexit in herbis.
Hinc procul Aesoniden, procul hinc iubet ire ministros,
Et monet arcanis oculos removere profanos.
Diffugiunt iussi. Sparsis Medea capillis,
Bacchantum ritu, flagrantes circuit aras,
Multifidasque faces in fossa sanguinis atra
Tingit, et intinctas geminis accendit in aris:
Terque senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.
Interea validum posito medicamen aëno
Fervet, et exsultat, spumisque tumentibus albet.
Illic Haemonia radices valle resectas,
Seminaque, floresque, et succos incoquit acres.
Adiicit extremo lapides Oriente petitos,
Et, quas Oceani refluum mare lavit, arenas.
Addit et exceptas Luna pernocte pruinas,
Et strigis infames, ipsis cum carnibus, alas,
Inque virum soliti vultus mutare ferinos
Ambigui prosecta lupi. Nec defuit illic
Squamea Cinyphii tenuis membrana chelydri,
Vivacisque iecur cervi; quibus insuper addit
Ora caputque novem cornicis saecula passae.
His et mille aliis postquam sine nomine rebus
Propositum instruxit mortali barbara munus;
Arenti ramo iampridem mitis olivae
Omnia confudit, summisque immiscuit ima.
Ecce! vetus calido versatus stipes aëno
Fit viridis primo: nec longo tempore frondem
Induit: et subito gravidis oneratur olivis.
At quacunque cavo spumas eiecit aëno
Ignis, et in terram guttae cecidere calentes;
Vernat humus: floresque, et mollia pabula surgunt.
Quod simul ac vidit; stricto Medea recludit
Ense senis iugulum: veteremque exire cruorem
Passa, replet succis. Quos postquam combibit Aeson
Aut ore acceptos, aut vulnere; barba, comaeque
Canitie posita nigrum rapuere colorem.
Pulsa fugit macies; abeunt pallorque, situsque;
Adiectoque cavae supplentur sanguine venae;

Membraque luxuriant. Aeson miratur, et olim
Ante quater denos hunc se reminiscitur annos.
Viderat ex alto tanti miracula monstri
Liber; et admonitus iuvenes nutricibus annos
Posse suis reddi, petit hoc Aeetida munus.
Neve doli cessent; odium cum coniuge falsum
Phasias assimulat, Peliaeque ad limina supplex
Confugit; atque illam, quoniam gravis ipse senecta,
Excipiunt natae. Quas tempore callida parvo
Colchis amicitiae mendacis imagine cepit.
Dumque refert, inter meritorum maxima, demtos
Aesonis esse situs, atque hac in parte moratur;
Spes est virginibus Pelia subiecta creatis,
Arte suum parili revirescere posse parentem.
Iamque petunt, pretiumque iubent sine fine pacisci.
Illa brevi spatio silet, et dubitare videtur:
Suspenditque animos ficta gravitate rogantes.
Mox ubi pollicita est, Quo sit fiducia maior
Muneris huius, ait; qui vestras maximus aevo est
Dux gregis inter oves, agnus medicamine fiet.
Protinus innumeris effoetus laniger annis
Attrahitur, flexo circum cava tempora cornu:
Cuius ut Haemonia marcentia guttura cultro
Fodit, et exiguo maculavit sanguine ferrum;
Membra simul pecudis, validosque venefica succos
Mergit in aere cavo. Minuuntur corporis artus:
Cornuaque exuitur, nec non cum cornibus annos:
Et tener auditur medio balatus aëno.
Nec mora; balatum mirantibus, exsilit agnus,
Lascivitque fuga, lactantiaque ubera quaerit.
Obstupuere satae Pelia: promissaque postquam
Exhibuere fidem; tum vero impensius instant.
Ter iuga Phoebus equis, in Ibero gurgite mersis,
Demserat, et quarta radiantia nocte micabant
Sidera; cum rapido fallax Aeetias igni
Imponit purum laticem, et sine viribus herbas.
Iamque neci similis, resoluto corpore, regem,
Et cum rege suo custodes somnus habebat,
Quem dederant cantus, magicaeque potentia linguae.
Intrarant iussae cum Colchide limina natae,
Ambierantque torum. Quid nunc dubitatis inertes?
Stringite, ait, gladios, veteremque haurite cruorem;
Ut repleam vacuas iuvenili sanguine venas.
In manibus vestris ita est, aetasque parentis.

Si pietas ulla est, nec spes agitastis inanes;
Officium praestate patri, telisque senectam
Exigite, et saniem coniecto emittite ferro.
His, ut quaeque pia est, hortatibus impia prima est:
Et ne sit scelerata, facit scelus. Haud tamen ictus
Ulla suos spectare potest: oculosque reflectunt,
Caecaque dant saevis aversae vulnera dextris.
Ille, cruore fluens, cubito tamen allevat artus,
Semilacerque toro tentat consurgere: et inter
Tot medius gladios pallentia brachia tendens,
Quid facitis, gnatae? quid vos in fata parentis
Armat, ait? cecidere illis animique manusque.
Plura locuturo cum verbis guttura Colchis
Abstulit, et calidis laniatum mersit aënis.
   Quod nisi pennatis serpentibus isset in auras;
Non exemta foret poenae. Fugit alta superque
Pelion umbrosum, Philyreia tecta, superpue
Othryn, et eventu veteris loca nota Cerambi.
Hic ope Nympharum sublatus in aëra pennis,
Cum gravis infuso tellus foret obruta ponto,
Deucalioneas effugit inobrutus undas.
Aeoliam Pitanen a laeva parte relinquit,
Factaque de saxo longi simulacra draconis,
Idaeumque nemus: quo, nati furta, iuvencum
Occuluit Liber falsi sub imagine cervi:
Quaque pater Corythi parva tumulatus arena:
Et quos Maera novo latratu terruit agros:
Eurypylique urbem, qua Coae cornua matres
Gesserunt, tum cum discederet Herculis agmen:
Phoebeamque Rhodon, et Iälysios Telchinas,
Quorum oculos ipso vitiantes omni visu
Iupiter exosus, fraternis subdidit undis:
Transit et antiquae Cartheïa moenia Ceae,
Qua pater Alcidamas placidam de corpore natae
Miraturus erat nasci potuisse columbam:
Inde lacus Hyries videt, et Cycneïa Tempe,
Quae subitus celebravit olor. Nam Phyllius illic
Imperio pueri volucresque ferumque leonem
Tradiderat domitos: taurum quoque vincere iussus
Vicerat, et, spreto toties iratus amore,
Premia poscenti taurum suprema negarat.
Ille indignatus, Cupies dare, dixit: et alto
Desiluit saxo. Cuncti cecidisse putabant:
Factus olor niveis pendebat in aëra pennis.

At genetrix Hyrie, servati nescia, flendo
Delicuit: stagnumque suo de nomine fecit.
Adiacet his Pleuron: in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum vulnera Combe.
Inde Calaureae Letoidos adspicit arva,
In volucrem versi cum coniuge conscia regis.
Dextera Cyllene est: in qua cum matre Menephron
Concubiturus erat, saevarum more ferarum.
Cephison procul hinc deflentem fata nepotis
Respicit in tumidam phocen ab Apolline versi:
Eumelique domum lugentis in aëre natam.
Tandem vipereis Ephyren Pirenida pennis
Contigit. Hic aevo veteres mortalia primo
Corpora vulgarunt pluvialibus edita fungis.
Sed postquam Colchis arsit nova nupta venenis,
Flagrantemque domum regis mare vidit utrumque;
Sanguine natorum perfunditur impius ensis:
[Ultaque se male mater, Iäsonis effugit arma.]
Hinc Titaniacis ablata draconibus, intrat
Palladias arces: quae te, iustissima Phini,
Teque, senex Peripha, pariter videre volantes,
Innixamque novis neptem Polypemonis alis.
Excipit hanc Aegeus, facto damnandus in uno:
Nec satis hospitium est, thalami quoque foedere iungit.
Iamque aderat Theseus, proles ignara parenti;
Qui virtute sua bimarem pacaverat Isthmon.
Huius in exitium miscet Medea, quod olim
Attulerat secum Scythicis aconiton ab oris.
Illud Echidneae memorant e dentibus ortum
Esse canis. Specus est tenebroso caecus hiatu:
Est via declivis, per quam Tirynthius heros
Restantem, contraque diem radiosque micantes
Obliquantem oculos, nexis adamante catenis,
Cerberon abstraxit: rabida qui concitus ira
Implevit pariter ternis latratibus auras,
Et sparsit virides spumis albentibus agros.
Has concresse putant, nactasque alimenta feracis
Fecundique soli, vires cepisse nocendi.
Quae, quia nascuntur dura vivacia caute,
Agrestes aconita vocant. Ea coniugis astu
Ipse parens Aegeus nato porrexit, ut hosti.
Sumserat ignara Theseus data pocula dextra;
Cum pater in capulo gladii cognovit eburno
Signa sui generis, facinusque excussit ab ore.

Effugit illa necem, nebulis per carmina motis.
At genitor, quamquam laetatur sospite nato,
Attonitus tantum, leti discrimine parvo
Committi potuisse nefas, fovet ignibus aras,
Muneribusque deos implet: feriuntque secures
Colla torosa boum, vinctorum cornua vittis.
Nullus Erechthidis fertur celebratior illo
Illuxisse dies. Agitant convivia patres,
Et medium vulgus: nec non et carmina, vino
Ingenium faciente, canunt. Te, maxime Theseu,
Mirata est Marathon Cretaei sanguine tauri:
Quodque suis securus arat Cromyona colonus,
Munus opusque tuum est. Tellus Epidauria per te
Clavigeram vidit Vulcani occumbere prolem:
Vidit et immitem Cephesias ora Procrusten:
Cercyonis letum vidit Cerealis Eleusin.
Occidit ille Sinis, magnis male viribus usus;
Qui poterat curvare trabes, et agebat ab alto
Ad terram late sparsuras corpora pinus.
Tutus ad Alcathoën, Lelegeïa moenia, limes,
Composito Scirone, patet: sparsique latronis
Terra negat sedem, sedem negat ossibus unda:
Quae iactata diu fertur durasse vetustas
In scopulos: scopulis nomen Scironis inhaeret.
Si titulos, annosque tuos numerare velimus;
Facta premant annos. Pro te, fortissime, vota
Publica suscipimus: Bacchi tibi sumimus haustus.
Consonat assensu populi, precibusque faventum
Regia: nec tota tristis locus ullus in urbe est.
Nec tamen, usque adeo nulli sincera voluptas,
Sollicitique aliquid laetis intervenit, Aegeus
Gaudia percepit nato secura recepto.
Bella parat Minos: qui quamquam milite, quamquam
Classe valet; patria tamen est firmissimus ira,
Androgeïque necem iustis ulciscitur armis.
Ante tamen bello vires acquirit amicas:
Quaque potens habitus, volucri freta classe pererrat.
Hinc Anaphen sibi iungit, et Astypaleïa regna,
Promissis Anaphen, regna Astypaleïa bello:
Hinc humilem Myconon, cretosaque rura Cimoli,
Florentemque Cythnon, Scyron, planamque Seriphon,
Marmoreamque Paron, quamque impia prodidit Arne
Sithonis accepto, quod avara poposcerat, auro.
Mutata est in avem, quae nunc quoque diligit aurum;

Nigra pedem, nigris velata monedula pennis.
At non Oliaros, Didymaeque, et Tenos, et Andros,
Et Gyaros, nitidaeque ferax Peparethos olivae,
Gnosiacas iuvere rates. Latere inde sinistro
Oenopiam Minos petit, Aeacideïa regna.
Oenopiam veteres appellavere: sed ipse
Aeacus Aeginam genetricis nomine dixit.
Turba ruit, tantaeque virum cognoscere famae
Expetit. Occurrunt illi Telamonque, minorque,
Quam Telamon, Peleus, et proles tertia Phocus.
Ipse quoque egreditur, tardus gravitate senili,
Aeacus: et quae sit veniendi causa requirit.
Admonitus patrii luctus suspirat, et illi
Dicta refert rector populorum talia centum:
Arma iuves oro pro gnato sumta, piaeque
Pars sis militiae: tumulo solatia posco.
Huic Asopiades, Petis irrita, dixit, et urbi
Haud facienda meae; neque enim coniunctior ulla
Cecropidis hac est tellus: ea foedera nobis.
Tristis abit, Stabuntque tibi tua foedera magno,
Dixit: et utilius bellum putat esse minari,
Quam gerere, atque suas ibi praeconsumere vires.
Classis ab Oenopiis etiamnum Lyctia muris
Spectari poterat; cum pleno concita velo
Attica puppis adest, in portusque intrat amicos,
Quae Cephalum, patriaeque simul mandata ferebat.
Aeacidae longo iuvenes post tempore visum
Agnovere tamen Cephalum, dextrasque dedere,
Inque patris duxere domum. Spectabilis heros,
Et veteris retinens etiamnum pignora formae,
Ingreditur, ramumque tenens popularis olivae,
A dextra laevaque duos aetate minores
Maior habet, Clyton et Buten, Pallante creatos.
Postquam congressus primi sua verba tulerunt;
Cecropidum Cephalus peragit mandata, rogatque
Auxilium; foedusque refert, et iura parentum,
Imperiumque peti totius Achaïdos addit.
Sic ubi mandatam iuvit facundia causam;
Aeacus in capulo sceptri nitente sinistra,
Ne petite auxilium, sed sumite, dixit, Athenae.
Nec dubie vires, quas haec habet insula, vestras
Ducite, et omnis eat rerum status iste mearum.
Robora non desunt; superat mihi miles, et hosti.
Gratia dis; felix et inexcusabile tempus.

Immo ita sit! Cephalus, crescat tua civibus opto
Res, ait. Adveniens equidem modo gaudia cepi;
Cum tam pulcra mihi, tam par aetate iuventus
Obvia processit. Multos tamen inde requiro,
Quos quondam vidi vestra prius urbe receptus.
Aeacus ingemuit, tristique ita voce locutus:
Flebile principium melior fortuna sequuta est.
Hanc utinam possem vobis memorare sine illo!
Ordine nunc repetam: neu longa ambage morer vos;
Ossa cinisque iacent, memori quos mente requiris.
Et quota pars illi rerum periere mearum!
Dira lues ira populis Iunonis iniquae
Incidit, exosae dictas a pellice terras.
Dum visum mortale malum, tantaeque latebat
Causa nocens cladis; pugnatum est arte medendi.
Exitium superabat opem, quae victa iacebat.
Principio coelum spissa caligine terras
Pressit, et ignavos inclusit nubibus aestus.
Dumque quater iunctis implevit cornibus orbem
Luna, quater plenum tenuata retexuit orbem;
Letiferis calidi spirarunt flatibus Austri.
Constat et in fontes vitium venisse, lacusque,
Milliaque incultos serpentum multa per agros
Errasse, atque suis fluvios temerasse venenis.
Strage canum prima, volucrumque, oviumque, boumque
Inque feris subiti deprensa potentia morbi.
Concidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros, medioque recumbere sulco.
Lanigeris gregibus, balatus dantibus aegros,
Sponte sua lanaeque cadunt, et corpora tabent.
Acer equus quondam, magnaeque in pulvere famae,
Degenerat palmas; veterumque oblitus honorum,
Ad praesepe gemit, morbo moriturus inerti.
Non aper irasci meminit; non fidere cursu
Cerva; nec armentis incurrere fortibus ursi.
Omnia languor habet; silvisque, agrisque, viisque
Corpora foeda iacent: vitiantur odoribus aurae.
Mira loquor: non illa canes, avidaeque volucres,
Non cani tetigere lupi; dilapsa liquescunt,
Afflatuque nocent, et agunt contagia late.
Pervenit ad miseros damno graviore colonos
Pestis, et in magnae dominatur moenibus urbis.
Viscera torrentur primo: flammaeque latentis
Indicium rubor est, et ductus anhelitus aegre.

Aspera lingua tumet; tepidisque arentia ventis
Ora patent, auraeque graves captantur hiatu.
Non stratum, non ulla pati velamina possunt;
Dura sed in terra ponunt praecordia: nec fit
Corpus humo gelidum, sed humus de corpore fervet.
Nec moderator adest; inque ipsos saeva medentes
Erumpit clades, obsuntque auctoribus artes.
Quo propior quisque est, servitque fidelius aegro;
In partem leti citius venit. Utque salutis
Spes abiit, finemque vident in funere morbi;
Indulgent animis: et nulla, quid utile, cura est:
Utile enim nihil est. Passim, positoque pudore,
Fontibus, et fluviis, puteisque capacibus haerent:
Nec prius est exstincta sitis, quam vita, bibendo.
Inde graves multi nequeunt consurgere, et ipsis
Immoriuntur aquis: aliquis tamen haurit et illas.
Tantaque sunt miseris invisi taedia lecti;
Prosiliunt: aut, si prohibent consistere vires,
Corpora devolvunt in humum; fugiuntque penates
Quisque suos: sua cuique domus funesta videtur,
Et quia causa latet, locus est in crimine. Notis
Semanimes errare viis, dum stare valebant,
Adspiceres; flentes alios, terraeque iacentes,
Lassaque versantes supremo lumina motu.
Membraque pendentis tendunt ad sidera coeli,
Hic, illic ubi mors deprenderat, exhalantes.
Quid mihi tunc animi fuit? an, quod debuit esse,
Ut vitam odissem, et cuperem pars esse meorum?
Quo se cunque acies oculorum flexerat; illic
Vulgus erat stratum: veluti cum putria motis
Poma cadunt ramis, agitataque ilice glandes.
  Templa vides contra, gradibus sublimia longis:
Iupiter illa tenet. Quis non altaribus illis
Irrita tura tulit? quoties pro coniuge coniux,
Pro gnato genitor, dum verba precantia dicit,
Non exoratis animam finivit in aris:
Inque manu turis pars inconsumta reperta est!
Admoti quoties templis, dum vota sacerdos
Concipit, et fundit purum inter cornua vinum,
Haud exspectato ciciderunt vulnere tauri!
Ipse ego sacra Iovi pro me, patriaque, tribusque
Cum facerem natis; mugitus victima diros
Edidit, et subito collapsa sine ictibus ullis
Exiguo tinxit subiectos sanguine cultros.

Fibra quoque aegra notas veri, monitusque deorum
Perdiderat: tristes penetrant ad viscera morbi.
Ante sacros vidi proiecta cadavera postes:
Ante ipsas, quo mors foret invidiosior, aras.
Pars animam laqueo claudunt, mortisque timorem
Morte fugant, ultroque vocant venientia fata.
Corpora missa neci nullis de more feruntur
Funeribus; neque enim capiebant funera portae.
Aut inhumata premunt terras: aut dantur in altos
Indotata rogos. Et iam reverentia nulla est:
Deque rogis pugnant, alienisque ignibus ardent.
Qui lacriment, desunt: indefletaeque vagantur
Natarumque matrumque animae, iuvenumque senumque.
Nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes.
  Attonitus tanto miserarum turbine rerum,
Iupiter o! dixi, si te non falsa loquuntur
Dicta sub amplexus Aeginae Asopidos isse:
Nec te, magne pater, nostri pudet esse parentem;
Aut mihi redde meos, aut me quoque conde sepulcro.
Ille notam fulgore dedit, tonitruque secundo.
Accipio, sintque ista precor felicia mentis
Signa tuae, dixi: quod das mihi, pigneror, omen.
  Forte fuit iuxta patulis rarissima ramis
Sacra Iovi quercus de semine Dodonaeo.
Hic nos frugilegas aspeximus agmine longo
Grande onus exiguo formicas ore gerentes,
Rugosoque suum servantes cortice callem.
Dum numerum miror, Totidem, pater optime, dixi,
Tu mihi da cives, et inania moenia supple.
Intremuit, ramisque sonum sine flamine motis
Alta dedit quercus. Pavido mihi membra timore
Horruerant, stabantque comae. Tamen oscula terrae,
Roboribusque dedi: nec me sperare fatebar;
Sperabam tamen, atque animo mea vota fovebam.
Nox subit: et curis exercita corpora somnus
Occupat. Ante oculos eadem mihi quercus adesse,
Et ramos totidem, totidemque animalia ramis
Ferre suis visa est, pariterque tremiscere motu,
Graniferumque agmen subiectis spargere in arvis.
Crescere quod subito, et maius maiusque videri,
Ac se tollere humo, rectoque adsistere trunco;
Et maciem, numerumque pedum, nigrumque colorem
Ponere, et humanam membris inducere formam.
Somnus abit. Damno vigilans mea visa, querorque,

In Superis opis esse nihil. At in aedibus ingens
Murmur erat: vocesque hominum exaudire videbar,
Iam mihi desuetas. Dum suspicor has quoque somni;
Ecce! venit Telamon properus: foribusque reclusis,
Speque fideque, pater, dixit, maiora videbis.
Egredere. Egredior: qualesque in imagine somni
Visus eram vidisse viros; ex ordine tales
Adspicio, agnoscoque. Adeunt, regemque salutant.
Vota Iovi solvo, populisque recentibus urbem
Partior, et vacuos priscis cultoribus agros;
Myrmidonasque voco, nec origine nomina fraudo.
Corpora vidisti. Mores, quos ante gerebant,
Nunc quoque habent; parcumque genus, patiensque laborum,
Quaesitique tenax, et qui quaesita reservent.
Hi te ad bella, pares annis animisque, sequentur,
Cum primum, qui te feliciter attulit, Eurus,
Eurus enim attulerat, fuerit mutatus in Austros.
Talibus atque aliis longum sermonibus illi
Implevere diem. Lucis pars ultima mensae
Est data, nox somnis. Iubar aureus extulerat Sol;
Flabat adhuc Eurus, redituraque vela tenebat.
Ad Cephalum Pallante sati, cui grandior aetas,
Ad regem Cephalus, simul et Pallante creati
Conveniunt. Sed adhuc regem sopor altus habebat.
Excipit Aeacides illos in limine Phocus;
Nam Telamon, fraterque, viros ad bella legebant.
Phocus in interius spatium pulcrosque recessus
Cecropidas ducit: cum quis simul ipse resedit.
Adspicit Aeoliden ignota ex arbore factum
Ferre manu iaculum, cuius fuit aurea cuspis.
Pauca prius mediis sermonibus ille locutus,
Sum nemorum studiosus, ait, caedisque ferinae;
Qua tamen e silva teneas hastile recisum.
Iamdudum dubito: certe, si fraxinus esset,
Fulva colore foret; si cornus, nodus inesset.
Unde sit ignoro; sed non formosius isto
Viderunt oculi telum iaculabile nostri.
Excipit Actaeis e fratribus alter, et, Usum
Maiorem specie mirabere, dixit, in isto.
Consequitur, quodcunque petit; Fortunaque missum
Non regit; et revolat, nullo referente, cruentum.
Tum vero iuvenis Nereïus omnia quaerit;
Cur sit, et unde datum; quis tanti muneris auctor.
Quae petit, ille refert, sed, quae narrare pudori est,

Qua tulerit mercede, silet: tactusque dolore
Coniugis amissae, lacrimis ita fatur obortis:
Hoc me, nate dea, quis possit credere? telum
Flere facit, facietque diu, si vivere nobis
Fata diu dederint. Hoc me cum coniuge cara
Perdidit; hoc utinam caruissem munere semper!
Procris erat, si forte magis pervenit ad aures
Orithyia tuas, raptae soror Orithyiae.
Si faciem moresque velis conferre duarum;
Dignior ipsa rapi. Pater hanc mihi iunxit Erechtheus:
Hanc mihi iunxit Amor. Felix dicebar, eramque,
Non ita dis visum est, ac nunc quoque forsitan essem.
Alter agebatur post sacra iugalia mensis;
Cum me cornigeris tendentem retia cervis
Vertice de summo semper florentis Hymetti
Lutea mane videt pulsis Aurora tenebris,
Invitumque rapit. Liceat mihi vera referre
Pace deae, quod sit roseo spectabilis ore,
Quod teneat lucis, teneat confinia noctis,
Nectareis quod alatur aquis; ego Procrin amabam:
Pectore Procris erat, Procris mihi semper in ore.
Sacra tori, coitusque novos, thalamosque recentes,
Primaque deserti referebam foedera lecti.
Mota dea est: et, Siste tuas, ingrate, querelas;
Procrin habe, dixit. Quod si mea provida mens est,
Non habuisse voles: meque illi irata remisit.
Dum redeo, mecumque deae memorata retracto;
Esse metus coepit, ne iura iugalia coniux
Non bene servasset. Faciesque aetasque iubebant
Credere adulterium; prohibebant credere mores.
Sed tamen abfueram: sed et haec erat, unde redibam.
Criminis exemplum: sed cuncta timemus amantes.
Quaerere, quod doleam, studeo, denisque pudicam
Sollicitare fidem. Favet huic Aurora timori,
Immutatque meam, videor sensisse, figuram.
Palladias ineo non cognoscendus Athenas:
Ingrediorque domum. Culpa domus ipsa carebat,
Castaque signa dabat, dominoque erat anxia rapto.
Vix aditu per mille dolos ad Erechthida facto,
Ut vidi, obstupui, meditataque paene reliqui
Tentamenta fide; male me, quin vera faterer,
Continui; male quin, ut oportuit, oscula ferrem.
Tristis erat; sed nulla tamen formosior illa
Esse potest tristi; desiderioque calebat

Coniugis abrepti. Tu collige, qualis in illa,
Phoce, decor fuerit; quam sic dolor ipse decebat.
Quid referam, quoties tentamina nostra pudici
Repulerint mores? quoties, Ego, dixerit, uni
Servor, ubicunque est: uni mea gaudia servo?
Cui non ista fide satis experientia sano
Magna foret? non sum contentus, et in mea pugno
Vulnera, dum census dare me pro nocte paciscor.
Muneraque augendo tandem dubitare coëgi.
Exclamo: Male tectus ego en! male pactus adulter,
Verus eram coniux: me, perfida, teste teneris.
Illa nihil; tacito tantummodo victa pudore
Insidiosa malo cum coniuge limina fugit:
Offensaque mei genus omne perosa virorum
Montibus errabat, studiis operata Dianae.
Tum mihi deserto violentior ignis ad ossa
Pervenit; orabam veniam, et peccasse fatebar,
Et potuisse datis simili succumbere culpae
Me quoque muneribus, si munera tanta darentur.
Hoc mihi confesso, laesum prius ulta puderem,
Redditur, et dulces concorditer exigit annos.
Dat mihi praeterea, tanquam se parva dedisset
Dona, canem munus: quem cum sua traderet illi
Cynthia, Currendo superabit, dixerat, omnes.
Dat simul et iaculum, manibus quod, cernis, habemus.
Muneris alterius quae sit fortuna requiris?
Accipe: mirandi novitate movebere facti.
Carmina Laïades non intellecta priorum
Solverat ingeniis; et praecipitata iacebat,
Immemor ambagum, vates obscura, suarum.
Scilicet alma Themis non talia linquit inulta.
Protinus Aoniis immittitur altera Thebis
Pestis; et exitio multi pecorumque suoque
Rurigenae pavere feram. Vicina iuventus
Venimus, et latos indagine cinximus agros.
Illa levi velox superabat retia saltu,
Summaque transibat positarum lina plagarum.
Copula detrahitur canibus, quas illa sequentes
Effugit, et volucri non segnius alite ludit.
Poscor et ipse meum consensu Laelapa magno.
Muneris hoc nomen. Iamdudum vincula pugnat
Exuere ipse sibi, colloque morantia tendit.
Vix bene missus erat; nec iam poteramus, ubi esset,
Scire: pedum calidus vestigia pulvis habebat;
Ipse oculis ereptus erat. Non ocior illo

Hasta, nec excussae contorto verbere glandes,
Nec Gortyniaco calamus levis exit ab arcu.
Collis apex medii subiectis imminet arvis:
Tollor eo, capioque novi spectacula cursus:
Quo modo deprendi, modo se subducere ab ipso
Vulnere visa fera est. Nec limite callida recto,
In spatiumve fugit; sed decipit ora sequentis,
Et redit in gyrum, ne sit suus impetus hosti.
Imminet hic, sequiturque parem, similisque tenenti
Non tenet, et vacuos exercet in aëra morsus.
Ad iaculi vertebar opem: quod dextera librat
Dum mea, dum digitos amentis indere tento;
Lumina deflexi, revocataque rursus eodem
Retuleram: medio, mirum! duo marmora campo
Adspicio; fugere hoc, illud latrare putares.
Scilicet invictos ambo certamine cursus
Esse deus voluit, si quis deus adfuit illis.
Hactenus: et tacuit. Iaculo quod crimen in ipso?
Phocus ait. Iaculi sic crimina reddidit ille:
  Gaudia principium nostri sunt, Phoce, doloris.
Illa prius referam. Iuvat o! meminisse beati
Temporis, Aeacida, quo primos rite per annos
Coniuge eram felix; felix erat illa marito.
Mutua cura duos, et amor socialis habebat.
Nec Iovis illa meo thalamos praeferret amori:
Nec, me quae caperet, non si Venus ipsa veniret,
Ulla erat: aequales urebant pectora flammae.
Sole fere radiis feriente cacumina primis,
Venatum in silvas iuveniliter ire solebam:
Nec mecum famulos, nec equos, nec naribus acres
Ire canes, nec lina sequi nodosa sinebam:
Tutus eram iaculo. Sed cum satiata ferinae
Dextera caedis erat; repetebam frigus, et umbras,
Et, quae de gelidis halabat vallibus, auram.
Aura petebatur medio mihi lenis in aestu:
Auram exspectabam: requies erat illa labori.
Aura, recordor enim, venias, cantare solebam:
Meque iuves, intresque sinus, gratissima, nostros:
Utque facis, relevare velis, quibus urimur, aestus.
Forsitan addiderim, sic me mea fata trahebant,
Blanditias plures, et, Tu mihi magna voluptas,
Dicere sim solitus: tu me reficisque, fovesque:
Tu facis, ut silvas, ut amem loca sola, meoque
Spiritus iste tuus semper captatur ab ore.
Vocibus ambiguis deceptam praebuit aurem

Nescio quis, nomenque aurae tam saepe vocatum
Esse putans Nymphae, Nympham mihi credit amari.
Criminis extemplo ficti temerarius auctor
Procrin adit, linguaque refert audita susurra.
Credula res amor est. Subito collapsa dolore,
Ut sibi narratur, cecidit: longoque refecta
Tempore, se miseram, se fati dixit iniqui:
Deque fide questa est: crimine concita vano,
Quod nihil est, metuit; metuit sine corpore nomen,
Et dolet infelix veluti de pellice vera.
Saepe tamen dubitat, speratque miserrima falli,
Indicioque fidem negat; et, nisi viderit ipsa,
Damnatura sui non est delicta mariti.
Postera depulerant Aurorae lumina noctem;
Egredior, silvasque peto: victorque per herbas,
Aura veni, dixi, nostroque medere labori.
Et subito gemitus inter mea verba videbar
Nescio quos audisse. Veni, tamen, optima, dixi.
Fronde levem rursus strepitum faciente caduca,
Sum ratus esse feram, telumque volatile misi.
Procris erat: medioque tenens in pectore vulnus,
Hei mihi! conclamat. Vox est ubi cognita fidae
Coniugis; ad vocem praeceps amensque cucurri.
Semanimem, et sparsas foedantem sanguine vestes,
Et sua, me miserum! de vulnere dona trahentem
Invenio: corpusque meo mihi carius ulnis
Sontibus attollo: scissaque a pectore veste
Vulnera saeva ligo: conorque inhibere cruorem:
Neu me morte sua sceleratum deserat, oro.
Viribus illa carens, et iam moribunda, coëgit
Haec se pauca loqui: Per nostri foedera lecti,
Perque deos supplex oro, superosque, meosque;
Per si quid merui de te bene; perque manentem
Nunc quoque, cum pereo, causam mihi mortis, amorem;
Ne thalamis Auram patiare innubere nostris.
Dixit: et errorem tum denique nominis esse,
Et sensi, et docui. Sed quid docuisse iuvabat?
Labitur, et parvae fugiunt cum sanguine vires.
Dumque aliquid spectare potest, me spectat; et in me
Infelicem animam nostroque exhalat in ore.
Sed vultu meliore mori secura videtur.
Flentibus haec lacrimans heros memorabat; et ecce!
Aeacus ingreditur duplici cum prole, novoque
Milite, quem Cephalus cum fortibus accipit armis.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER OCTAVUS.

Iam nitidum retegente diem, noctisque fugante
Tempora Lucifero, cadit Eurus; et humida surgunt
Nubila. Dant placidi cursum redeuntibus Austri
Aeacidis, Cephaloque; quibus feliciter acti
Ante exspectatum portus tenuere petitos.
Interea Minos Lelegeïa littora vastat:
Praetentatque sui vires Mavortis in urbe
Alcathoi, quam Nisus habet; cui splendidus ostro
Inter honoratos medio de vertice canos
Crinis inhaerebat, magni fiducia regni.
Sexta resurgebant orientis cornua Phoebes:
Et pendebat adhuc belli Fortuna: diuque
Inter utrumque volat dubiis Victoria pennis.
Regia turris erat vocalibus addita muris:
In quibus auratam proles Letoïa fertur
Deposuisse lyram: saxo sonus eius inhaesit.
Saepe illuc solita est adscendere filia Nisi,
Et petere exiguo resonantia saxa lapillo,
Tum cum pax esset. Bello quoque saepe solebat
Spectare ex illa rigidi certamina Martis.
Iamque mora belli procerum quoque nomina norat,
Armaque, equosque, habitusque, Cydoneasque pharetras.
Noverat ante alios faciem ducis Europaei;
Plus etiam, quam nosse sat est. Hac iudice Minos,
Seu caput abdiderat cristata casside pennis,
In galea formosus erat: seu sumserat auro
Fulgentem clipeum, clipeum sumsisse decebat.

Torserat adductis hastilia lenta lacertis;
Laudabat virgo iunctam cum viribus artem.
Imposito patulos calamo sinuaverat arcus;
Sic Phoebum sumtis iurabat stare sagittis.
Cum vero faciem demto nudaverat aere,
Parpureusque albi stratis insignia pictis
Terga premebat equi, spumantiaque ora regebat;
Vix sua, vix sanae virgo Niseïa compos
Mentis erat. Felix iaculum, quod tangeret ille,
Quaeque manu premeret, felicia frena vocabat.
Impetus est illi, liceat modo, ferre per agmen
Virgineos hostile gradus: est impetus illi,
Turribus e summis in Gnosia mittere corpus
Castra; vel aeratas hosti recludere portas;
Vel si quid Minos aliud velit. Utque sedebat
Candida Dictaei spectans tentoria regis;
Laeter, ait, doleamne geri lacrimabile bellum,
In dubio est. Doleo, quod Minos hostis amanti est.
Sed nisi bella forent, numquid mihi cognitus esset?
Me tamen accepta poterat deponere bellum
Obside: me comitem, me pacis pignus habere.
Si, quae te genuit, talis, pulcerrime rerum,
Qualis es ipse, fuit; merito deus arsit in illa.
O! ego ter felix, si pennis lapsa per auras
Gnosiaci possim castris insistere regis;
Fassaque me, flammasque meas, qua dote, rogarem,
Vellet emi! tantum patrias ne posceret arces.
Nam pereant potius sperata cubilia, quam sim
Proditione potens: quamvis saepe utile vinci
Victoris placidi fecit clementia multis.
Iusta gerit certe pro nato bella peremto:
In causaque valet; causamque tuentibus armis,
Ut puto, vincemur. Qui si manet exitus urbem,
Cur suus haec illi reserabit moenia Mavors,
Et non noster amor? melius sine caede, moraque,
Impensaque sui poterit superare cruoris.
Quam metuo certe, ne quis tua pectora, Minos,
Vulneret imprudens! quis enim tam dirus, ut in te
Dirigere immitem, nisi nescius, audeat hastam?
Coepta placent, et stat sententia tradere mecum
Dotalem patriam, finemque imponere bello.
Verum velle parum est. Aditus custodia servat:
Claustraque portarum genitor tenet: hunc ego solem
Infelix timeo: solus mea vota moratur.

Dî facerent, sine patre forem! sibi quisque profecto
Fit deus: ignavis precibus Fortuna repugnat.
Altera iamdudum succensa Cupidine tanto
Perdere gauderet, quodcunque obstaret amori.
Et cur ulla foret me fortior? ire per ignes,
Per gladios ausim. Neque in hoc tamen ignibus ullis,
Aut gladiis opus est: opus est mihi crine paterno.
Illa mihi est auro pretiosior; illa beatam
Purpura me, votique mei factura potentem.
Talia dicenti, curarum maxima nutrix,
Nox intervenit; tenebrisque audacia crevit.
Prima quies aderat, qua curis fessa diurnis
Pectora somnus habet. Thalamos taciturna paternos
Intrat, et, heu facinus! fatali nata parentem
Crine suum spoliat: praedaque potita nefanda
Fert secum spolium sceleris; progressaque porta
Per medios hostes, meritis fiducia tanta est,
Pervenit ad regem: quem sic affata paventem est:
Suasit amor facinus. Proles ego regia Nisi
Scylla, tibi trado patriosque, meosque Penates.
Praemia nulla peto, nisi te. Cape pignus amoris
Purpureum crinem: nec me nunc tradere crinem,
Sed patrium tibi crede caput. Scelerataque dextra
Munera porrexit. Minos porrecta refugit;
Turbatusque novi, respondit, imagine facti:
Dî te submoveant, o! nostri infamia saecli,
Orbe suo: tellusque tibi pontusque negentur.
Certe ego non patiar, Iovis incunabula, Creten,
Quae meus est orbis, tantum contingere monstrum.
Dixit: et, ut leges captis iustissimus auctor
Hostibus imposuit, classis retinacula solvi
Iussit, et aeratas impelli remige puppes.
Scylla, freto postquam deductas nare carinas,
Nec praestare ducem sceleris sibi praemia vidit;
Consumtis precibus violentam transit in iram:
Intendensque manus, sparsis furibunda capillis,
Quo fugis, exclamat, meritorum auctore relicta,
O! patriae praelate meae, praelate parenti?
Quo fugis, immitis? cuius victoria nostrum
Et scelus et meritum est. Nec te data munera, nec te
Noster movit amor; nec quod spes omnis in unum
Te mea congesta est? Nam quo deserta revertar?
In patriam? superata iacet. Sed finge manere:
Proditione mea clausa est mihi. Patris ad ora?

Quae tibi donavi. Cives odere merentem:
Finitimi exemplum metuunt. Obstruximus orbem
Terrarum, nobis ut Crete sola pateret.
Hac quoque si prohibes, et nos, ingrate, relinquis;
Non genetrix Europa tibi, sed inhospita Syrtis,
Armeniaeve tigres, Austrove agitata Charybdis.
Nec Iove tu natus: nec mater imagine tauri
Ducta tua est: generis falsa est ea fabula vestri:
Et ferus, et captus nullius amore iuvencae,
Qui te progenuit, taurus fuit. Exige poenas,
Nise pater. Gaudete malis modo prodita nostris
Moenia: nam fateor, merui; et sum digna perire.
Me tamen ex illis aliquis, quos impia laesi,
Me perimat. Cur, qui vicisti crimine nostro,
Insequeris crimen? scelus hoc patriaeque patrique,
Officium tibi sit. Te vere coniuge digna est,
Quae torvum ligno decepit adultera taurum,
Discordemque utero foetum tulit. Ecquid ad aures
Perveniunt mea dicta tuas? an inania venti
Verba ferunt, idemque tuas, ingrate, carinas?
Iam iam Pasiphaën non est mirabile taurum
Praeposuisse tibi: tu plus feritatis habebas.
Me miseram! properare iuvat: divulsaque remis
Unda sonat. Mecum simul ah! mea terra recedit.
Nil agis, o! frustra meritorum oblite meorum.
Insequar invitum: puppimque amplexa recurvam,
Per freta longa trahar. Vix dixerat; insilit undas,
Consequiturque rates, faciente Cupidine vires,
Gnosiacaeque haeret comes invidiosa carinae.
Quam pater ut vidit, nam iam pendebat in auras,
Et modo factus erat fulvis haliaeëtos alis;
Ibat, ut haerentem rostro laniaret adunco.
Illa metu puppim dimittit: at aura cadentem
Sustinuisse levis, ne tangeret aequora, visa est.
Pluma fuit: plumis in avem mutata vocatur
Ciris: et a tonso est hoc nomen adepta capillo.
  Vota Iovi Minos taurorum corpora centum
Solvit, ut egressus ratibus Curetida terram
Contigit; et spoliis decorata est regia fixis.
Creverat opprobrium generis: foedumque patebat
Matris adulterium monstri novitate biformis.
Destinat hunc Minos thalamis removere pudorem,
Multiplicique domo, caecisque includere tectis.
Daedalus ingenio fabrae celeberrimus artis

Ponit opus: turbatque notas, et lumina flexum
Ducit in errorem variarum ambage viarum.
Non secus ac liquidus Phrygiis Maeandros in arvis
Ludit, et ambiguo lapsu refluitque fluitque:
Occurrensque sibi venturas adspicit undas:
Et nunc ad fontes, nunc in mare versus apertum,
Incertas exercet aquas; ita Daedalus implet
Innumeras errore vias: vixque ipse reverti
Ad limen potuit; tanta est fallacia tecti.
Quo postquam tauri geminam iuvenisque figuram
Clausit, et Actaeo bis pastum sanguine monstrum
Tertia sors annis domuit repetita novenis;
Utque ope virginea, nullis iterata priorum,
Ianua difficilis filo est inventa relecto;
Protinus Aegides, rapta Minoide, Dian
Vela dedit: comitemque suam crudelis in illo
Littore deseruit. Desertae, et multa querenti,
Amplexus et opem Liber tulit. Utque perenni
Sidere clara foret, sumtam de fronte coronam
Immisit coelo. Tenues volat illa per auras:
Dumque volat, gemmae subitos vertuntur in ignes:
Consistuntque loco, specie remanente Coronae,
Qui medius nixique genu est, anguemque tenentis.
Daedalus interea Creten longumque perosus
Exsilium, tactusque soli natalis amore,
Clausus erat pelago. Terras licet, inquit, et undas
Obstruat; at coelum certe patet: ibimus illac.
Omnia possideat; non possidet aëra Minos.
Dixit: et ignotas animum dimittit in artes,
Naturamque novat. Nam ponit in ordine pennas,
A minima coeptas, longam breviore sequenti;
Ut clivo crevisse putes. Sic rustica quondam
Fistula disparibus paullatim surgit avenis.
Tum lino medias, et ceris alligat imas,
Atque ita compositas parvo curvamine flectit;
Ut veras imitentur aves. Puer Icarus una
Stabat: et, ignarus sua se tractare pericla,
Ore renidenti, modo quas vaga moverat aura,
Captabat plumas: flavam modo pollice ceram
Mollibat; lusuque suo mirabile patris
Impediebat opus. Postquam manus ultima coeptis
Imposita est; geminas opifex libravit in alas
Ipse suum corpus, motaque pependit in aura.
Instruit et natum: Medioque ut limite curras,

Icare, ait, moneo, ne, si demissior ibis,
Unda gravet pennas; si celsior, ignis adurat.
Inter utrumque vola. Nec te spectare Booten,
Aut Helicen iubeo, strictumve Orionis ensem:
Me duce carpe viam. Pariter praecepta volandi
Tradit; et ignotas humeris accommodat alas.
Inter opus monitusque genae maduere seniles:
Et patriae tremuere manus. Dedit oscula nato
Non iterum repetenda suo; pennisque levatus
Ante volat, comitique timet; velut ales, ab alto
Quae teneram prolem produxit in aëra nido,
Hortaturque sequi, damnosasque erudit artes:
Et movet ipse suas, et nati respicit alas.
Hos aliquis, tremula dum captat arundine pisces,
Aut pastor baculo, stivave innixus arator,
Vidit; et obstupit, quique aethera carpere possent,
Credidit esse deos. Et iam Iunonia laeva
Parte Samos fuerant, Delosque, Parosque relictae:
Dextra Lebynthos erant, fecundaque melle Calymne;
Cum puer audaci coepit gaudere volatu,
Deseruitque ducem, coelique cupidine tactus
Altius egit iter. Rapidi vicinia Solis
Mollit odoratas, pennarum vincula, ceras.
Tabuerant cerae: nudos quatit ille lacertos,
Remigioque carens non ullas percipit auras.
Oraque caerulea, patrium clamantia nomen,
Excipiuntur aqua: quae nomen traxit ab illo.
At pater infelix, nec iam pater, Icare, dixit,
Icare, dixit, ubi es? qua te regione requiram?
Icare, dicebat: pennas conspexit in undis,
Devovitque suas artes; corpusque sepulcro
Condidit; et tellus a nomine dicta sepulti.
Hunc miseri tumulo ponentem corpora nati
Garrula ramosa prospexit ab ilice perdix:
Et plausit pennis, testataque gaudia cantu est;
Unica tunc volucris, nec visa prioribus annis,
Factaque nuper avis, longum tibi, Daedale, crimen.
Namque huic tradiderat, fatorum ignara, docendam
Progeniem germana suam, natalibus actis
Bis puerum senis, animi ad praecepta capacis.
Ille etiam medio spinas in pisce notatas
Traxit in exemplum: ferroque incidit acuto
Perpetuos dentes, et serrae reperit usum.
Primus et ex uno duo ferrea brachia nodo

Vinxit, ut, aequali spatio distantibus illis,
Altera pars staret, pars altera duceret orbem.
Daedalus invidit, sacraque ex arce Minervae
Praecipitem mittit, lapsum mentitus. At illum,
Quae favet ingeniis, excepit Pallas: avemque
Reddidit, et medio velavit in aëre pennis.
Sed vigor ingenii quondam velocis in alas,
Inque pedes abiit: nomen, quod et ante, remansit.
Non tamen haec alte volucris sua corpora tollit,
Nec facit in ramis, altoque cacumine, nidos;
Propter humum voliat: ponitque in sepibus ova:
Antiquique memor metuit sublimia casus.
   Iamque fatigatum tellus Aetnaea tenebat
Daedalon: et sumtis pro supplice Cocalus armis
Mitis habebatur. Iam lamentabile Athenae
Pendere desierant, Thesea laude, tributum.
Templa coronantur: bellatricemque Minervam
Cum Iove disque vocant aliis: quos sanguine voto,
Muneribusque datis, et acerris turis adorant.
Sparserat Argolicas nomen vaga Fama per urbes
Theseos: et populi, quos dives Achaïa cepit,
Huius opem magnis imploravere periclis:
Huius opem Calydon, quamvis Meleagron haberet,
Sollicita supplex petiit prece. Causa petendi
Sus erat, infestae famulus vindexque Dianae.
Oenea namque ferunt, pleni successibus anni,
Primitias, frugem Cereri, sua vina Lyaeo,
Palladios flavae latices libasse Minervae.
Coeptus ab agricolis Superos pervenit ad omnes
Invidiosus honos: solas sine ture relictas
Praeteritae cessasse ferunt Letoïdos aras.
Tangit et ira deos. At non impune feremus;
Quaeque inhonoratae, non et dicemur inultae;
Inquit: et Oeneos ultorem spreta per agros
Misit aprum: quanto maiores herbida tauros
Non habet Epiros: set habent Sicula arva minores.
Sanguine et igne micant oculi, riget ardua cervix:
Et setae densis similes hastilibus horrent:
[Stantque velut vallum, vel ut alta hastilia setae.]
Fervida cum rauco latos stridore per armos
Spuma fluit: dentes aequantur dentibus Indis.
Fulmen ab ore venit: frondes afflatibus ardent.
Is modo crescenti segetes proculcat in herba:
Nunc matura metit fleturi vota coloni:

Et Cererem in spicis intercipit. Area frustra,
Et frustra exspectant promissas horrea messes.
Sternuntur gravidi longò cum palmite foetus,
Baccaque cum ramis semper frondentis olivae.
Saevit et in pecudes. Non has pastorve canesve,
Non armenta truces possunt defendere tauri.
Diffugiunt populi, nec se, nisi moenibus urbis,
Esse putant tutos: donec Meleagros, et una
Lecta manus iuvenum coïere cupidine laudis.
Tyndaridae gemini, spectatus caestibus alter,
Alter equo: primaeque ratis molitor Iason,
Et cum Pirithoo, felix concordia, Theseus,
Et duo Thestiadae, prolesque Aphareïa Lynceus,
Et velox Idas, et iam non femina Caeneus,
Leucippusque ferox, iaculoque insignis Acastus,
Hippothoosque, Dryasque, et cretus Amyntore Phoenix,
Actoridaeque pares, et missus ab Elide Phyleus.
Nec Telamon aberat, magnique creator Achillis:
Cumque Pheretiade, es Hyanteo Iolao
Impiger Eurytion, et cursu invictus Echion,
Naryciusque Lelex, Panopeusque, Hyleusque, feroxque
Hippasus, et primis etiamnum Nestor in armis.
Et quos Hippocoon antiquis misit Amyclis;
Penelopesque socer, cum Parrhasio Ancaeo,
Ampycidesque sagax, et adhuc a coniuge tutus
Oeclides, nemorisque decus Tegeaea Lycaei.
Rasilis huic summam mordebat fibula vestem;
Crinis erat simplex, nodum collectus in unum:
Ex humero pendens resonabat eburnea laevo
Telorum custos: arcum quoque laeva tenebat.
Talis erat cultus: facies, quam dicere vere
Virgineam in puero, puerilem in virgine possis.
Hanc pariter vidit, pariter Calydonius heros
Optavit, renuente deo: flammasque latentes
Hausit, et O! felix, si quem dignabitur, inquit,
Ista virum! nec plura sinunt tempusque, pudorque
Dicere: maius opus magni certaminis urget.
Silva frequens trabibus, quam nulla ceciderat aetas,
Incipit a plano, devexaque prospicit arva.
Quo postquam venere viri; pars retia tendunt:
Vincula pars adimunt canibus: pars pressa sequuntur
Signa pedum: cupiuntque suum reperire periclum.
Concava vallis erat, qua se demittere rivi
Assuerant pluvialis aquae; tenet ima lacunae

Lenta salix, ulvaeque leves, iuncique palustres,
Viminaque, et longa parvae sub arundine cannae.
Hinc aper excitus medios violentus in hostes
Fertur, ut excussis elisi nubibus ignes.
Sternitur incursu nemus, et propulsa fragorem
Silva dat. Exclamant iuvenes, praetentaque forti
Tela tenent dextra, lato vibrantia ferro.
Ille ruit, spargitque canes, ut quisque ruenti
Obstat, et obliquo latrantes dissipat ictu.
Cuspis Echionio primum contorta lacerto
Vana fuit, truncoque dedit leve vulnus acerno.
Proxima, si nimiis mittentis viribus usa
Non foret, in tergo visa est haesura petito:
Longius it: auctor teli Pagasaeus Iason.
Phoebe, ait Ampycides, si te coluique, coloque;
Da mihi, quod petitur, certo contingere telo.
Qua potuit, precibus deus annuit. Ictus ab illo,
Sed sine vulnere, aper; ferrum Diana volanti
Abstulerat iaculo: lignum sine acumine venit.
Ira feri mota est; nec fulmine lenius arsit:
Lux micat ex oculis, spiratque e pectore flamma.
Utque volat moles, adducto concita nervo,
Cum petit aut muros, aut plenas milite turres;
In iuvenes vasto sic impete vulnificus sus
Fertur: et Eupalamon Pelagonaque, dextra tuentes
Cornua, prosternit. Socii rapuere iacentes.
At non letiferos effugit Enaesimus ictus,
Hippocoonte satus. Trepidantem, et terga parantem
Vertere, succiso liquerunt poplite nervi.
Forsitan et Pylius citra Troiana perisset
Tempora; sed sumto posita conamine ab hasta,
Arboris insiluit, quae stabat proxima, ramis:
Despexitque, loco tutus, quem fugerat, hostem.
Dentibus ille ferox in querno stipite tritis
Imminet exitio, fidensque recentibus armis
Actoridae magni rostro femur hausit adunco.
At gemini, nondum coelestia sidera, fratres,
Ambo conspicui, nive candidioribus ambo
Vectabantur equis: ambo vibrata per auras
Hastarum tremulo quatiebant spicula motu.
Vulnera fecissent; nisi setiger inter opacas
Nec iaculis isset, nec equo loca pervia, silvas.
Persequitur Telamon, studioque incautus eundi,
Pronus ab arborea cecidit radice retentus.

Dum levat hunc Peleus, celerem Tegeaea sagittam
Imposuit nervo, sinuatoque expulit arcu.
Fixa sub aure feri summum destringit arundo
Corpus, et exiguo rubefecit sanguine setas.
Nec tamen illa sui successu laetior ictus,
Quam Meleagros erat. Primus vidisse putatur,
Et primus sociis visum ostendisse cruorem:
Et, Meritum, dixisse, feres virtutis honorem.
Erubuere viri, seque exhortantur, et addunt
Cum clamore animos, iaciuntque sine ordine tela.
Turba nocet iactis, et, quos petit, impedit ictus.
Ecce! furens contra sua fata bipennifer Arcas,
Discite, femineis quid tela virilia praestent,
O iuvenes, operique meo concedite, dixit.
Ipsa suis licet hunc Latonia protegat armis;
Hunc tamen invita perimet mea dextra Diana.
Talia magniloquo tumidus memoraverat ore:
Ancipitemque manu tollens utraque securim,
Institerat digitis, primos suspensus in artus.
Occupat audacem, quaque est via proxima leto,
Summa ferus geminos direxit in inguina dentes.
Concidit Ancaeus: glomerataque sanguine multo
Viscera lapsa fluunt, madefactaque terra cruore est.
Ibat in adversum, proles Ixionis, hostem
Pirithous, valida quatiens venabula dextra.
Cui procul Aegides, O me mihi carior, inquit,
Pars animae consiste meae: licet eminus esse
Fortibus: Ancaeo nocuit temeraria virtus.
Dixit: et aerata torsit grave cuspide cornum:
Quo bene librato, votique potente futuro,
Obstitit aesculea frondosus ab arbore ramus.
Misit et Aesonides iaculum: quod casus ab illo
Vertit in immeriti fatum latrantis, et, inter
Ilia coniectum, tellure per ilia fixum est.
At manus Oenidae variat: missisque duabus,
Hasta prior terra, medio stetit altera tergo.
Nec mora: dum saevit, dum corpora versat in orbem,
Stridentemque novo spumam cum sanguine fundit;
Vulneris auctor adest, hostemque irritat ad iram,
Splendidaque adversos venabula condit in armos.
Gaudia testantur socii clamore secundo;
Victricemque petunt dextrae coniungere dextram:
Immanemque ferum, multa tellure iacentem
Mirantes spectant: neque adhuc contingere tutum

Esse putant; sed tela tamen sua quisque cruentant.
Ipse pede imposito caput exitiabile pressit:
Atque ita, Sume mei spolium, Nonacria, iuris,
Dixit, et in partem veniat mihi gloria tecum.
Protinus exuvias, rigidis horrentia setis
Terga, dat, et magnis insignia dentibus ora.
Illi laetitiae est cum munere muneris auctor.
Invidere alii; totoque erat agmine murmur.
E quibus, ingenti tendentes brachia voce,
Pone age, nec titulos intercipe, femina, nostros,
Thestiadae clamant: nec te fiducia formae
Decipiat; longeque tuo sit captus amore
Auctor. Et huic adimunt munus, ius muneris illi.
Non tulit, et tumida frendens Mavortius ira,
Discite raptores alieni, dixit, honoris,
Facta minis quantum distent: hausitque nefando
Pectora Plexippi, nil tale timentia, ferro.
Toxea, quid faciat, dubium, pariterque volentem
Ulcisci fratrem, fraternaque fata timentem,
Haud patitur dubitare diu: calidumque priori
Caede recalfecit consorti sanguine telum.
Dona deûm templis, nato victore, ferebat,
Cum videt extinctos fratres, Althaea, referri.
Quae, plangore dato, moestis ululatibus urbem
Implet, et auratas mutavit vestibus atris.
At simul est auctor necis editus; excidit omnis
Luctus, et a lacrimis in poenae versus amorem est.
Stipes erat, quem, cum partus enixa iaceret
Thestias, in flammam triplices posuere Sorores:
Staminaque impresso fatalia pollice nentes,
Tempora, dixerunt, eadem lignoque tibique,
O modo nate, damus. Quo postquam carmine dicto
Excessere deae; flagrantem mater ab igne
Eripuit torrem, sparsitque liquentibus undis.
Ille diu fuerat penetralibus abditus imis:
Servatusque tuos, iuvenis, servaverat annos.
Protulit hunc genetrix, taedasque in fragmina poni
Imperat, et positis inimicos admovet ignes.
Tum conata quater flammis imponere ramum,
Coepta quater tenuit. Pugnant materque sororque,
Et diversa trahunt unum duo nomina pectus.
Saepe metu sceleris pallebant ora futuri:
Saepe suum fervens oculis dabat ira ruborem.
Et modo nescio quid similis crudele minanti

Vultus erat; modo quem misereri credere posses.
Cumque ferus lacrimas animi siccaverat ardor;
Inveniebantur lacrimae tamen. Utque carina,
Quam ventus, ventoque rapit contrarius aestus,
Vim geminam sentit, paretque incerta duobus;
Thestias haud aliter dubiis affectibus errat,
Inque vicem ponit, positamque resuscitat iram.
Incipit esse tamen melior germana parente:
Et, consanguineas ut sanguine leniat umbras,
Impietate pia est. Nam postquam pestifer ignis
Convaluit; Rogus iste cremet mea viscera, dixit.
Utque manu dira lignum fatale tenebat;
Ante sepulcrales infelix adstitit aras:
Poenarumque deae triplices, furialibus, inquit,
Eumenides, sacris vultus advertite vestros.
Ulciscor, facioque nefas: mors morte pianda est:
In scelus addendum scelus est, in funera funus:
Per coacervatos pereat domus impia luctus.
An felix Oeneus nato victore fruetur,
Thestius orbus erit? melius lugebitis ambo.
Vos modo, fraterni manes, animaeque recentes,
Officium sentite meum: magnoque paratas
Accipite inferias, uteri mala pignora nostri.
Heu mihi! quo rapior? fratres ignoscite matri.
Deficiunt ad coepta manus. Meruisse fatemur
Illum, cur pereat: mortis mihi displicet auctor.
Ergo impune feret; vivusque, et victor, et ipso
Successu tumidus regnum Calydonis habebit?
Vos, cinis exiguus, gelidaeque iacebitis umbrae?
Haud equidem patiar. Pereat sceleratus et ille,
Spemque patris, regnique trahat, patriaeque ruinam.
Mens ubi materna est? ubi nunc pia vota parentum?
Et, quos sustinui, bis mensum quinque labores?
O! utinam primis arsisses ignibus infans:
Idque ego passa forem! Vixisti munere nostro:
Nunc merito moriere tuo. Cape praemia facti,
Bisque datam, primum partu, mox stipite rapto,
Redde animam: vel me fraternis adde sepulcris.
Et cupio, et nequeo. Quid agam? modo vulnera fratrum
Ante oculos mihi sunt, et tantae caedis imago:
Nunc animum pietas, maternaque nomina frangunt,
Me miseram! male vincetis: sed vincite, fratres:
Dummodo, quae dedero vobis solatia, vosque
Ipsa sequar. Dixit, dextraque aversa trementi

Funereum torrem medios coniecit in ignes.
Aut dedit, aut visus gemitus est ille dedisse
Stipes: et invitis correptus ab ignibus arsit.
Inscius atque absens flamma Meleagros in illa
Uritur, et caecis torreri viscera sentit
Ignibus; at magnos superat virtute dolores.
Quod tamen ignavo cadat et sine sanguine leto,
Moeret: et Ancaei felicia vulnera dicit:
Grandaevumque patrem, fratremque, piasque sorores
Cum gemitu, sociamque tori vocat ore supremo;
Forsitan et matrem. Crescunt ignisque dolorque,
Languescuntque iterum: simul est extinctus uterque,
Inque leves abiit paullatim spiritus auras.
Alta iacet Calydon: lugent iuvenesque senesque:
Vulgusque, proceresque gemunt: scissaeque capillos
Planguntur matres Calydonides Eueninae.
Pulvere canitiem genitor, vultusque seniles
Foedat humi fusus, spatiosumque increpat aevum.
Nam de matre manus, diri sibi conscia facti,
Exegit poenas, acto per viscera ferro.
Non mihi si centum deus ora sonantia linguis,
Ingeniumque capax, totumque Helicona dedisset;
Tristia persequerer miserarum dicta sororum.
Immemores decoris liventia pectora tundunt:
Dumque manet corpus, corpus refoventque foventque:
Oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto.
Post cinerem, cineres haustos ad pectora pressant:
Affusaeque iacent tumulo; signataque saxa
Nomine complexae, lacrimas in nomine fundunt.
Quas, Parthaoniae tandem Letoïa clade
Exsatiata domus, praeter Gorgenque, nurumque
Nobilis Alcmenae, natis in corpore pennis
Adlevat; et longas per brachia porrigit alas:
Corneaque ora facit: versasque per aëra mittit.
  Interea Theseus, sociati parte laboris
Functus, Erechtheas Tritonidos ibat ad arces.
Clausit iter, fecitque moras Achelous eunti,
Imbre tumens. Succede meis, ait, inclite, tectis,
Cecropida; nec te committe rapacibus undis.
Ferre trabes solidas, obliquaque volvere magno
Murmure saxa solent. Vidi contermina ripae
Cum gregibus stabula alta trahi: nec fortibus illic
Profuit armentis, nec equis velocibus esse.
Multa quoque hic torrens, nivibus de monte solutis,

Corpora turbineo iuvenilia vortiee mersit.
Tutior est requies, solito dum flumina currant
Limite, dum tenues capiat suus alveus undas.
Annuit Aegides, Utarque, Acheloë, domoque,
Consilioque tuo, respondit: et usus utroque est.
Pumice multicavo, nec levibus atria tophis
Structa subit: molli tellus erat humida musco.
Summa lacunabant alterno murice conchae.
Iamque duas lucis partes Hyperione menso,
Discubuere toris Theseus comitesque laborum:
Hac Ixionides, illa Troezenius heros
Parte Lelex, raris iam sparsus tempora canis:
Quosque alios parili fuerat dignatus honore
Amnis Acarnanum, laetissimus hospite tanto.
Protinus appositas nudae vestigia Nymphae
Instruxere epulis mensas: dapibusque remotis
In gemma posuere merum. Tum maximus heros,
Aequora prospiciens oculis subiecta, Quis, inquit,
Ille locus? digitoque ostendit, et, Insula nomen
Quod gerat illa, doce: quamquam non una videtur.
Amnis ad haec, Non est, inquit, quod cernimus, unum.
Quinque iacent terrae: spatium discrimina fallit.
Quoque minus spretae factum mirere Dianae;
Naïdes hae fuerant: quae cum bis quinque iuvencos
Mactassent, rurisque deos ad sacra vocassent;
Immemores nostri festas duxere choreas.
Intumui, quantusque feror, cum plurimus unquam,
Tantus eram: pariterque animis immanis, et undis
A silvis silvas, et ab arvis arva revelli,
Cumque loco Nymphas, memores tum denique nostri,
In freta provolvi. Fluctus nosterque marisque
Continuam diduxit humum, partesque resolvit
In totidem, mediis quot cernis Echinadas undis.
  Ut tamen ipse vides, procul, en! procul una recessit
Insula grata mihi: Perimelen navita dicit.
Huic ego virgineum dilectae nomen ademi.
Quod pater Hippodamas aegre tulit, inque profundum
Propulit e scopulo pariturae corpora natae.
Excepi; nantemque ferens, o proxima coelo
Regna vagae, dixi, sortite, Tridentifer, undae,
In quo desinimus, quo sacri currimus amnes,
[Huc ades, atque audi placidus, Neptune, precantem.]
Huic ego, quam porto, nocui. Si mitis, et aequus,
Si pater Hippodamas, aut si minus impius esset;

Debuit illius misereri, ignoscere nobis.
Affer opem; mersaeque, precor, feritate paterna
Da, Neptune, locum: vel sit locus ipsa, licebit:
Hunc quoque complectar. Movit caput aequoreus rex,
Concussitque suis omnes assensibus undas.
Exstimuit Nymphe; nabat tamen. Ipse natantis
Pectora tangebam trepido salientia motu:
Dumque ea contrecto, totum durescere sensi
Corpus, et inducta condi praecordia terra.
[Dum loquor; amplexa est artus nova terra natantes,
Et gravis increvit mutatis insula membris.]
Amnis ab his tacuit. Factum mirabile cunctos
Moverat. Irridet credentes, utque deorum
Spretor erat, mentisque ferox Ixione natus,
Ficta refers, nimiumque putas, Acheloë, potentes
Esse deos, dixit; si dant adimuntque figuras.
Obstupuere omnes, nec talia dicta probarunt:
Ante omnesque Lelex, animo maturus et aevo,
Sic ait: Immensa est, finemque potentia coeli
Non habet: et quidquid Superi voluere, peractum est.
Quoque minus dubites; tiliae contermina quercus
Collibus est Phrygiis, modico circumdata muro.
Ipse locum vidi: nam me Pelopeïa Pittheus
Misit in arva, suo quondam regnata parenti.
Haud procul hinc stagnum; tellus habitabilis olim;
Nunc celebres mergis, fulicisque palustribus undae.
Iupiter huc, specie mortali, cumque parente
Venit Atlantiades positis caducifer alis.
Mille domos adiere, locum requiemque petentes:
Mille domos clausere serae. Tamen una recepit,
Parva quidem, stipulis et canna tecta palustri:
Sed pia Baucis anus, parilique aetate Philemon
Illa sunt annis iuncti iuvenilibus; illa
Consenuere casa: paupertatemque fatendo
Effecere levem, nec iniqua mente ferendam.
Nec refert, dominos illic, famulosve requiras;
Tota domus, duo sunt: idem parentque iubentque.
Ergo ubi Coelicolae parvos tetigere penates,
Submissoque humiles intrarunt vertice postes;
Membra senex posito iussit relevare sedili,
Quo superiniecit textum rude sedula Baucis.
Inde foco tepidum cinerem dimovit: et ignes
Suscitat hesternos, foliisque et cortice sicco
Nutrit, et ad flammas anima producit anili:

Multifidasque faces, ramaliaque arida tecto
Detulit, et minuit, parvoque admovit aëno.
Quodque suus coniux riguo collegerat horto,
Truncat olus foliis. Furca levat ille bicorni
Sordida terga suis, nigro pendentia tigno:
Servatoque diu resecat de tergore partem
Exiguam, sectamque domat ferventibus undis.
Interea medias fallunt sermonibus horas:
Sentirique moram prohibent. Erat alveus illic
Fagineus, curva clavo suspensus ab ansa:
Is tepidis impletur aquis, artusque fovendos
Accipit. In medio torus est de mollibus ulvis
Impositus lecto, sponda pedibusque salignis.
Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo
Sternere consuerant; sed et haec vilisque vetusque
Vestis erat, lecto non indignanda saligno.
Accubuere dei. Mensam succincta tremensque
Ponit anus; mensae sed erat pes tertius impar:
Testa parem fecit. Quae postquam subdita clivum
Sustulit; aequatam mentae tersere virentes.
Ponitur hic bicolor sincerae bacca Minervae,
Conditaque in liquida corna autumnalia faece,
Intubaque, et radix, et lactis massa coacti,
Ovaque, non acri leviter versata favilla;
Omnia fictilibus. Post haec caelatus eadem
Sistitur argilla crater, fabricataque fago
Pocula, qua cava sunt, flaventibus illita ceris.
Parva mora est; epulasque foci misere calentes:
Nec longae rursus referuntur vina senectae,
Dantque locum mensis paullum seducta secundis.
Hic nux, hic mista est rugosis carica palmis,
Prunaque, et in patulis redolentia mala canistris,
Et de purpureis collectae vitibus uvae.
Candidus in medio favus est. Super omnia vultus
Accessere boni, nec iners pauperque voluntas.
Interea, quoties haustum cratera repleri
Sponte sua, per seque vident succrescere vina,
Attoniti novitate pavent, manibusque supinis
Concipiunt Baucisque preces timidusque Philemon,
Et veniam dapibus, nullisque paratibus orant.
Unicus anser erat, minimae custodia villae,
Quem dis hospitibus domini mactare parabant:
Ille celer penna tardos aetate fatigat,
Eluditque diu: tandemque est visus ad ipsos

Confugisse deos. Superi vetuere necari;
Dîque sumus, meritasque luet vicinia poenas
Impia, dixerunt: vobis immunibus huius
Esse mali dabitur: modo vestra relinquite tecta,
Ac nostros comitate gradus: et in ardua montis
Ite simul. Parent ambo, baculisque levati
Nituntur longo vestigia ponere clivo.
Tantum aberant summo, quantum semel ire sagitta
Missa potest: flexere oculos, et mersa palude
Caetera prospiciunt: tantum sua tecta manere.
  Dumque ea mirantur, dum deflent fata suorum;
Illa vetus, dominis etiam casa parva duobus,
Vertitur in templum: furcas subiere columnae:
Stramina flavescunt; adopertaque marmore tellus,
Caelataeque fores, aurataque tecta videntur.
Talia cum placido Saturnius edidit ore:
Dicite, iuste senex, et femina coniuge iusto
Digna, quid optetis. Cum Baucide pauca locutus,
Iudicium Superis aperit commune Philemon:
Esse sacerdotes, delubraque vestra tueri
Poscimus: et quoniam concordes egimus annos;
Auferat hora duos eadem: nec coniugis unquam
Busta meae videam, neu sim tumulandus ab illa.
Vota fides sequitur: templi tutela fuere,
Donec vita data est. Annis aevoque soluti
Ante gradus sacros cum starent forte, locique
Inciperent casus; frondere Philemona Baucis,
Baucida conspexit senior frondere Philemon.
Iamque super geminos crescente cacumine vultus,
Mutua, dum licuit, reddebant dicta; Valeque,
O coniux, dixere simul, simul abdita texit
Ora frutex. Ostendit adhuc Tyaneïus illic
Incola de gemino vicinos corpore truncos.
Haec mihi non vani, neque erat cur fallere vellent,
Narravere senes. Equidem pendentia vidi
Serta super ramos: ponensque recentia, dixi,
Cura pii dîs sunt, et, qui coluere, coluntur.
  Desierat: cunctosque et res et moverat auctor;
Thesea praecipue: quem facta audire volentem
Mira deum, nixus cubito Calydonius amnis
Talibus alloquitur: Sunt, o fortissime, quorum
Forma semel mota est, et in hoc renovamine mansit.
Sunt, quibus in plures ius est transire figuras:
Ut tibi, complexi terram maris incola, Proteu.

Nam modo te iuvenem, modo te videre leonem;
Nunc violentus aper, nunc, quem tetigisse timerent,
Anguis eras; modo te faciebant cornua taurum.
Saepe lapis poteras, arbor quoque saepe videri.
Interdum, faciem liquidarum imitatus aquarum,
Flumen eras: interdum undis contrarius ignis.
Nec minus Autolyci coniux, Erisichthone nata,
Iuris habet. Pater huius erat, qui numina Divum
Sperneret, et nollus aris adoleret honores.
Ille etiam Cereale nemus violasse securi
Dicitur, et lucos ferro temerasse vetustos.
Stabat in his ingens annoso robore quercus;
Una nemus: vittae mediam, memoresque tabellae,
Sertaque cingebant, voti argumenta potentis.
Saepe sub hac Dryades festas duxere choreas:
Saepe etiam, manibus nexis ex ordine, trunci
Circuiere modum; mensuraque roboris ulnas
Quinque ter implebat: nec non et caetera tanto
Silva sub hac, silva quanto iacet herba sub omni.
Non tamen idcirco ferrum Triopeïus illa
Abstinuit; famulosque iubet succidere sacrum
Robur: et ut iussos cunctari vidit, ab uno
Edidit haec rapta sceleratus verba securi:
Non dilecta deae solum, sed et ipsa licebit
Sit dea, iam tanget frondente cacumine terram.
Dixit: et; obliquos dum telum librat in ictus,
Contremuit, gemitumque dedit Deoïa quercus:
Et pariter frondes, pariter pallescere glandes
Coepere, ac longi pallorem ducere rami.
Cuius ut in trunco fecit manus impia vulnus;
Haud aliter fluxit, discussa cortice, sanguis,
Qnam solet, ante aras ingens ubi victima taurus
Concidit, abrupta cruor e cervice profusus.
Obstupuere omnes: aliquisque ex omnibus audet
Deterrere nefas, saevamque inhibere bipennim.
Adspicit hunc, Mentisque piae cape praemia, dixit
Thessalus: inque virum convertit ab arbore ferrum,
Detruncatque caput; repetitaque robora caedit.
Editus e medio sonus est cum robore talis:
Nympha sub hoc ego sum, Cereri gratissima, ligno:
Quae tibi factorum poenas instare tuorum
Vaticinor moriens, nostri solatia leti.
Persequitur scelus ille suum: labefactaque tandem
Ictibus innumeris, adductaque funibus arbor

Corruit, et multam prostravit pondere silvam.
Attonitae Dryades damno nemorisque, suoque,
Omnes germanae, Cererem cum vestibus atris
Moerentes adeunt; poenamque Erisichthonis orant.
Annuit his, capitisque sui pulcerrima motu
Concussit gravidis oneratos messibus agros:
Moliturque genus poenae miserabile, si non
Ille suis esset nulli miserabilis actis,
Pestifera lacerare Fame. Quae quatenus ipsi
Non adeunda deae, neque enim Cereremque Famemque
Fata coire sinunt, montani numinis unam
Talibus agrestem compellat Oreada dictis:
Est locus extremis Scythiae glacialis in oris,
Triste solum, sterilis, sine fruge, sine arbore, tellus;
Frigus iners illic habitant, Pallorque, Tremorque,
Et ieiuna Fames: ea se in praecordia condat
Sacrilegi scelerata, iube: nec copia rerum
Vincat eam, superetque meas certamine vires.
Neve viae spatium te terreat accipe currus:
Accipe, quos frenis alte moderere, draconos.
Et dedit. Illa dato subvecta per aëra curru
Devenit in Scythiam: rigidique cacumine montis,
Caucason appellant, serpentum colla levavit:
Quaesitamque Famem lapidoso vidit in agro,
Unguibus, et raras vellentem dentibus herbas.
Hirtus erat crinis: cava lumina: pallor in ore:
Labra incana situ: scabri rubigine dentes:
Dura cutis, per quam spectari viscera possent:
Ossa sub incurvis exstabant arida lumbis:
Ventris erat pro ventre locus: pendere putares
Pectus, et a spinae tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies, genuumque rigebat
Orbis, et immodico prodibant tubere tali.
Hanc procul ut vidit, neque enim est accedere iuxta
Ausa, refert mandata deae; paullumque morata,
Quamquam aberat longe, quamquam modo venerat illuc,
Visa tamen sensisse Famem; retroque dracones
Egit in Haemoniam, versis sublimis habenis.
Dicta Fames Cereris, quamvis contraria semper
Illius est operi, peragit; perque aëra vento
Ad iussam delata domum est: et protinus intrat
Sacrilegi thalamos: altoque sopore solutum,
Noctis erat tempus, geminis amplectitur alis:
Seque viro inspirat, faucesque, et pectus, et ora

Afflat, et in vacuis spargit ieiunia venis.
Functaque mandato fecundum deserit orbem,
Inque domos inopes, assueta revertitur arva.
Lenis adhuc somnus placidis Erisichthona pennis
Mulcebat. Petit ille dapes sub imagine somni:
Oraque vana movet, dentemque in dente fatigat:
Exercetque cibo delusum guttur inani:
Proque epulis tenues nequidquam devorat auras.
Ut vero est expulsa quies; furit ardor edendi:
Perque avidas fauces, immensaque viscera regnat.
Nec mora: quod pontus, quod terra, quod educat aër,
Poscit; et appositis queritur ieiunia mensis:
Inque epulis epulas quaerit: quodque urbibus esse,
Quodque satis populo poterat, non sufficit uni:
Plusque cupit, quo plura suam demittit in alvum.
Utque fretum recipit de dota flumina terra,
Nec satiatur aquis, peregrinosque ebibit amnes;
Utque rapax ignis non unquam alimenta recusat,
Innumerasque trabes cremat, et, quo copia maior
Est data, plura petit, turbaque voracior ipsa est;
Sic epulas omnes Erisichthonis ora profani
Accipiunt, poscuntque simul. Cibus omnis in illo
Causa cibi est: semperque locus fit inanis edendo.
Iamque fame patrias altique voragine ventris
Attenuarat opes: sed inattenuata manebas
Tum quoque, dira fames; implacataeque vigebat
Flamma gulae. Tandem, demisso in viscera censu,
Filia restabat, non illo digna parente.
Hanc quoque vendit inops. Dominum generosa recusat:
Et vicina suas tendens super aequora palmas,
Eripe me domino, qui raptae praemia nobis
Virginitatis habes, ait: haec Neptunus habebat;
Qui prece non spreta, quamvis modo visa sequenti
Esset hero, formamque novat, vultumque virilem
Induit, et cultus piscem capientibus aptos.
Hanc dominus spectans, O qui pendentia parvo
Aera cibo celas, moderator arundinis, inquit,
Sic mare compositum, sic sit tibi piscis in unda
Credulus, et nullos, nisi fixus, sentiat hamos;
Quae modo cum vili turbatis veste capillis
Littore in hoc steterat, nam stantem in littore vidi,
Dic ubi sit: neque enim vestigia longius exsant.
Illa dei munus bene cedere sentit: et a se
Se quaeri gaudens, his est resecuta rogantem:

Quisquis es, ignoscas; in nullam lumina partem
Gurgite ab hoc flexi, studioque operatus inhaesi.
Quoque minus dubites, sic has deus aequoris artes
Adiuvet, ut nemo iamdudum littore in isto,
Me tamen excepto, nec femina constitit ulla.
Credidit, et verso dominus pede pressit arenam;
Elususque abiit. Illi sua reddita forma est.
Ast ubi habere suam transformia corpora sentit,
Saepe pater dominis Triopeïda vendit. At illa
Nunc equa, nunc ales, modo bos, modo cervus abibat:
Praebebatque avido non iusta alimenta parenti.
Vis tamen illa mali postquam consumserat omnem
Materiam, dederatque gravi nova pabula morbo;
Ipse suos artus lacero divellere morsu
Coepit, et infelix minuendo corpus alebat.
Quid moror externis? etiam mihi saepe novandi
Corporis, o iuvenes, numero finita potestas.
Nam modo, quod nunc sum, videor: modo flector in anguem:
Armenti modo dux vires in cornua sumo:
Cornua, dum potui: nunc pars caret altera telo
Frontis, ut ipse vides. Gemitus sunt verba secuti.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER NONUS.

Quae gemitus, truncaeque deo Neptunius heros
Causa rogat frontis: cum sic Calydonius amnis
Coepit, inornatos redimitus arundine crines:
Triste petis munus: quis enim sua proelia victus
Commemorare velit? referam tamen ordine. Nec tam
Turpe fuit vinci, quam contendisse decorum est:
Magnaque dat nobis tantus solatia victor.
Nomine si qua suo tandem pervenit ad aures
Deïanira tuas; quondam pulcerrima virgo,
Multorumque fuit spes invidiosa procorum.
Cum quibus ut soceri domus est intrata petiti;
Accipe me generum, dixi, Parthaone nate.
Dixit et Alcides. Alii cessere duobus.
Ille Iovem socerum dare se, famamque laborum,
Et superata suae referebat iussa novercae.
Contra ego: turpe deum mortali cedere duxi:
Nondum erat ille deus; Regem me cernis aquarum
Cursibus obliquis inter tua regna fluentum.
Nec gener externis hospes tibi missus ab oris,
Sed popularis ero, et rerum pars una tuarum.
Tantum ne noceat, quod me nec regia Iuno
Odit, et omnis abest iussorum poena laborum.
Nam quod de iactas Alcmena matre creatum:
Iupiter aut falsus pater est, aut crimine verus.
Matris adulterio patrem petis. Elige, fictum
Esse Iovem malis, an te per dedecus ortum.
Talia dicentem iamdudum lumine torvo

Spectat; et accensae non fortiter imperat irae,
Verbaque tot reddit: Melior mihi dextera lingua.
Dummodo pugnando superem; tu vince loquendo.
Congrediturque ferox. Puduit modo magna locutum
Cedere. Reieci viridem de corpore vestem,
Brachiaque opposui: tenuique a pectore varas
In statione manus, et pugnae membra paravi.
Ille cavis hausto spargit me pulvere palmis,
Inque vicem fulvae iactu flavescit arenae.
Et modo cervicem, modo crura micantia captat,
Aut captare putes: omnique a parte lacessit.
Me mea defendit gravitas, frustraque petebar.
Haud secus ac moles, quam magno murmure fluctus
Oppugnat: manet illa, suoque est pondere tuta.
Digredimur paullum: rursumque ad bella coimus;
Inque gradu stetimus, certi non cedere; eratque
Cum pede pes iunctus: totoque ego pectore pronus
Et digitos digitis, et frontem fronte premebam.
Non aliter fortes vidi concurrere tauros,
Cum pretium pugnae, toto nitidissima saltu,
Expetitur coniux. Spectant armenta, paventque
Nescia quem maneat tanti victoria regni.
Ter sine profectu voluit nitentia contra
Reiicere Alcides a se mea pectora; quarto
Exuit amplexus, adductaque brachia solvit:
Impulsumque manu, certum mihi vera fateri,
Protinus avertit, tergoque onerosus inhaesit.
Si qua fides; neque enim ficta mihi gloria voce
Quaeritur; imposito pressus mihi monte videbar.
Vix tamen exserui sudore fluentia multo
Brachia; vix solvi duros a pectore nexus.
Instat anhelanti, prohibetque resumere vires:
Et cervice mea potitur. Tum denique tellus
Pressa genu nostro est, et arenas ore momordi.
Inferior virtute, meas devertor ad artes:
Elaborque viro, longum formatus in anguem.
Qui postquam flexos sinuavi corpus in orbes,
Cumque fero movi linguam stridore bisulcam;
Risit, et illudens nostras Tirynthius artes,
Cunarum labor est angues superare mearum,
Dixit: et, ut vincas alios, Acheloë, dracones,
Pars quota Lernaeae serpens eris unus Echidnae?
Vulneribus fecunda suis erat illa: nec ullum
De centum numero caput est impune recisum,

Quin gemino cervix herede valentior esset.
Hanc ego ramosam natis e caede colubris,
Crescentemque malo, domui, domitamque peremi.
Quid fore te credas, falsum qui versus in anguem
Arma aliena moves? quem forma precaria celat?
Dixerat: et summo digitorum vincula collo
Iniicit. Angebar, ceu guttura forcipe pressus:
Pollicibusque meas pugnabam evellere fauces.
Sic quoque devicto restabat tertia tauri
Forma trucis: tauro mutatus membra rebello.
Induit ille toris a laeva parte lacertos,
Admissumque trahens sequitur: deprensaque dura
Cornua figit humo; meque alta sternit arena.
Nec satis id fuerat; rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit, truncaque a fronte revellit.
Naïdes hoc, pomis et odoro flore repletum,
Sacrarunt; divesque meo bona Copia cornu est.
Dixerat. At Nymphe, ritu succincta Dianae,
Una ministrarum, fusis utrimque capillis,
Incessit, totumque tulit praedivite cornu
Autumnum, et mensas, felicia poma, secundas.
Lux subit: et, primo feriente cacumina Sole,
Discedunt iuvenes: neque enim, dum flumina pacem
Et placidos habeant lapsus, motaeque residant,
Opperiuntur, aquae. Vultus Achelous agrestes,
Et lacerum cornu mediis caput abdidit undis.
Hunc tantum ablati domuit iactura decoris:
Caetera sospes erat. Capitis quoque fronde saligna
Aut super imposita celatur arundine damnum.
At te, Nesse ferox, eiusdem virginis ardor
Perdiderat, volucri traiectum terga sagitta.
Namque, nova repetens patrios cum coniuge muros,
Venerat Eveni rapidas Iove natus ad undas.
Uberius solito nimbis hiemalibus auctus,
Vorticibusque frequens erat, atque impervius amnis.
Intrepidum pro se, curam de coniuge agentem
Nessus adit, membrisque valens, scitusque vadorum;
Officioque meo ripa sistetur in illa
Haec, ait, Alcide: tu viribus utere nando.
[Pallentemque metu fluviumque, ipsumque timentem]
Tradidit Aonius pavidam Calydonida Nesso.
Mox, ut erat, pharetraque gravis, spolioque leonis,
Nam clavam, et curvos trans ripam miserat arcus,
Quandoquidem coepi, superentur flumina, dixit.

Nec tubitat; nec qua sit clementissimus amnis
Quaerit: et obsequio deferri spernit aquarum.
Iamque tenens ripam, missos cum tolleret arcus,
Coniugis agnovit vocem; Nessoque parante
Fallere depositum, Quo te fiducia, clamat,
Vana pedum, violente, rapit? tibi, Nesse biformis,
Dicimus, exaudi, nec res intercipe nostras.
Si te nulla mei reverentia movit; at orbes
Concubitus vetitos poterant inhibere paterni.
Haud tamen effugies, quamvis ope fidis equina.
Vulnere, non pedibus te consequar. Ultima dicta
Re probat: et missa fugientia terga sagitta
Traiicit. Exstabat ferrum de pectore aduncum.
Quod simul evulsum est, sanguis per utrumque foramen
Emicuit, mistus Lernaei tabe veneni.
Excipit hunc Nessus: Neque enim moriemur inulti,
Secum ait: et calido velamina tincta cruore
Dat munus raptae, velut irritamen amoris.
  Longa fuit medii mora temporis: actaque magni
Herculis implerant terras, odiumque novercae.
Victor ab Oechalia Cenaeo sacra parabat
Vota Iovi; cum Fama loquax praecessit ad aures,
Deïanira, tuas, quae veris addere falsa
Gaudet, et e minima sua per mendacia crescit,
Amphitryoniaden Ioles ardore teneri.
Credit amans; Venerisque novae perterrita fama
Indulsit primo lacrimis, flendoque dolorem
Diffudit miseranda suum: mox deinde, Quid autem
Flemus, ait? pellex lacrimis laetabitur istis.
Quae quoniam adventat, properandum, aliquidque novandum est,
Dum licet, et nondum thalamos tenet altera nostros.
Conquerar, an sileam? repetam Calydona, moverne?
Excedam tectis? an, si nihil amplius, obstem?
Quid si, me, Meleagre, tuam memor esse sororem,
Forte paro facinus; quantumque iniuria possit,
Femineusque dolor, iugulata pellice testor?
Incursus animus varios habet: omnibus illi
Praetulit imbutam Nesseo sanguine vestem
Mittere, quae vires defecto reddat amori.
Ignaroque Lichae, quid tradat nescia, luctus
Ipsa suos tradit: blandisque miserrima verbis
Dona det illa viro, mandat. Capit inscius heros,
Induiturque humeris Lernaeae virus Echidnae.
Tura dabat primis, et verba precantia, flammis;

Vinaque marmoreas patera fundebat in aras:
Incaluit vis illa mali; resolutaque flammis
Herculeos abiit, late diffusa, per artus.
Dum potuit, solita gemitum virtute repressit.
Victa malis postquam patientia, repulit aras,
Implevitque suis nemorosum vocibus Oeten.
Nec mora; letiferam conatur scindere vestem;
Qua trahitur, trahit illa cutem; foedumque relatu,
Aut haeret membris frustra tentata revelli,
Aut laceros artus, et grandia detegit ossa.
Ipse cruor, gelido ceu quondam lamina candens
Tincta lacu, stridit, coquiturque ardente veneno.
Nec modus est: sorbent avidae praecordia flammae:
Caeruleusque fluit toto de corpore sudor:
Ambustique sonant nervi: caecaque medullis
Tabe liquefactis, tendens ad sidera palmas,
Cladibus, exclamat, Saturnia, pascere nostris:
Pascere, et hanc pestem specta, crudelis, ab alto,
Corque ferum satia; vel si miserandus et hosti,
Hostis enim tibi sum, diris cruciatibus aegram,
Invisamque animam, natamque laboribus, aufer.
Mors mihi munus erit: decet haec dare dona novercam.
Ergo ego foedantem peregrino templa cruore
Busirin domui? saevoque alimenta parentis
Antaeo eripui? nec me pastoris Iberi
Forma triplex, nec forma triplex tua, Cerbere, movit?
Vosne, manus, validi pressistis cornua tauri?
Vestrum opus Elis habet, vestrum Stymphalides undae,
Partheniumque nemus? vestra virtute relatus
Thermodontiaco caelatus balteus auro,
Pomaque ab insomni male custodita dracone?
Nec mihi Centauri potuere resistere, nec mi
Arcadiae vastator aper? nec profuit Hydrae
Crescere per damnum, geminasque resumere vires?
Quid? cum Thracas equos, humano sanguine pingues,
Plenaque corporibus laceris praesepia vidi,
Visaque deieci, dominumque, ipsosque peremi?
His elisa iacet moles Nemeaea lacertis?
Hac coelum cervice tuli? Defessa iubendo est
Saeva Iovis coniux; ego sum indefessus agendo.
Sed nova pestis adest: cui nec virtute resisti,
Nec telis armisve potest. Pulmonibus errat
Ignis edax imis, perque omnes pascitur artus.
At valet Eurystheus: et sunt, qui credere possint

Esse Deos? Dixit: perque altum saucius Oeten
Haud aliter graditur, quam si venabula tigris
Corpore fixa gerat, factique refugerit auctor.
Saepe illum gemitus edentem, saepe frementem
Saepe retentantem totas refringere vestes,
Sternentemque trabes, irascentemque videres
Montibus, aut patrio tendentem brachia coelo.
Ecce! Lichan trepidum, et latitantem rupe cavata
Adspicit: utque dolor rabiem collegerat omnem;
Tune, Licha, dixit, feralia dona tulisti?
Tune meae necis auctor eris? Tremit ille, pavetque
Pallidus, et timide verba excusantia dicit.
Dicentem, genibusque manus adhibere parantem
Corripit Alcides, et terque quaterque rotatum
Mittit in Euboicas, tormento fortius, undas.
Ille per aërias pendens induruit auras.
Utque ferunt imbres gelidis concrescere ventis,
Inde nives fieri, nivibus quoque molle rotatis
Adstringi, et spissa glomerari grandine corpus;
Sic illum validis actum per inane lacertis,
Exsanguemque metu, nec quidquam humoris habentem,
In rigidas versum silices prior edidit aetas.
Nunc quoque in Euboico scopulus brevis emicat alte
Gurgite, et humanae servat vestigia formae.
Quem, quasi sensurum, nautae calcare verentur;
Appellantque Lichan. At tu, Iovis inclita proles,
Arboribus caesis, quas ardua gesserat Oete,
Inque pyram structis, arcus, pharetramque capacem,
Regnaque visuras iterum Troiana sagittas,
Ferre iubes Poeante satum: quo flamma ministro
Subdita: dumque avidis comprenditur ignibus agger,
Congeriem silvae Nemeaeo vellere summam
Sternis, et imposita clavae cervice recumbis,
Haud alio vultu, quam si conviva iaceres
Inter plena meri redimitus pocula sertis.
Iamque valens, et in omne latus diffusa sonabat,
Securosque artus, contemtoremque petebat
Flamma suum. Timuere dei pro vindice terrae.
Quos ita, sensit enim, laeto Saturnius ore
Iupiter alloquitur: Nostra est timor iste voluptas,
O Superi: totoque libens mihi pectore grator,
Quod memoris populi dicor rectorque paterque,
Et mea progenies vestro quoque tuta favore est.
Nam quamquam ipsius datur hoc immanibus actis;

Obligor ipse tamen. Sed enim, ne pectora vano
Fida metu paveant, Oetaeas spernite flammas.
Omnia qui vicit, vincet, quos cernitis, ignes:
Nec nisi materna Vulcanum parte potentem
Sentiet. Aeternum est, a me quod traxit, et expers
Atque immune necis, nullaque domabile flamma.
Idque ego defunctum terra coelestibus oris
Accipiam, cunctisque meum laetabile factum
Dis fore confido. Si quis tamen Hercule, si quis
Forte deo doliturus erit; data praemia nolet:
Sed meruisse dari sciet, invitusque probabit.
Assensere dei: coniux quoque regia visa est
Caetera non duro, duro tamen ultima vultu
Dicta tulisse Iovis, seque indoluisse notatam.
Interea, quodcunque fuit populabile flammae,
Mulciber abstulerat; nec cognoscenda remansit
Hereulis effigies; nee quidquam ab imagine ductum
Matris habet, tantumque Iovis vestigia servat.
Utque novus serpens, posita cum pelle senecta,
Luxuriare solet, squamaque virere recenti;
Sic, ubi mortales Tirynthius exuit artus,
Parte sui meliore viget, maiorque videri
Coepit, et augusta fieri gravitate verendus.
Quem pater omnipotens, inter cara nubila raptum,
Quadriiugo curru radiantibus intulit astris.
Sensit Atlas pondus. Neque adhuc Stheneleius iras
Solverat Eurystheus; odiumque in prole paternum
Exercebat atrox. At longis anxia curis
Argolis Alcmene, questus ubi ponat aniles,
Cui referat nati testatos orbe labores,
Cuive suos casus, Iolen habet. Herculis illam
Imperiis thalamoque animoque receperat Hyllus:
Impleratque uterum generoso germine. Cui sic
Incipit Alcmene: Faveant tibi numina saltem,
Corripiantque moras, tum cum matura vocabis
Praepositam timidis parientibus Ilithyiam;
Quam mihi difficilem Iunonis gratia fecit.
Namque laboriferi cum iam natalis adesset
Herculis, et decimum premeretur sidere signum;
Tendebat gravitas uterum mihi: quodque ferebam,
Tantum erat, ut posses auctorem dicere tecti
Ponderis esse Iovem. Nec iam tolerare labores
Ulterius poteram: quin nunc quoque frigidus artus,
Dum loquor, horror habet, parsque est meminisse doloris.

Septem ego per noctes, totidem cruciata diebus,
Fessa malis, tendensque ad coelum brachia, magno
Lucinam, Nixosque pares, clamore vocabam.
Illa quidem venit, sed praecorrupta, meumque
Quae donare caput Iunoni vellet iniquae.
Utque meos audit gemitus; subsedit in illa
Ante fores ara: dextroque a poplite laevum
Pressa genu, digitis inter se pectine iunctis,
Sustinuit partus. Tacita quoque carmina voce
Dixit: et inceptos tenuerunt carmina partus.
Nitor, et ingrato facio convicia demens
Vana Iovi, cupioque mori, moturaque duras
Verba queror silices. Matres Cadmeïdes adsunt,
Votaque suscipiunt, exhortanturque dolentem.
Una ministrarum, media de plebe, Galanthis,
Flava comas, aderat, faciendis strenua iussis,
Officiis dilecta suis. Ea sensit iniqua
Nescio quid Iunone geri: dumque exit, et intrat
Saepe fores; Divam residentem vidit in ara,
Brachiaque in genibus digitis connexa tenentem;
Et, Quaecunque es, ait, dominae gratare; levata est
Argolis Alcmene, potiturque puerpera voto.
Exsiluit, iunctasque manus pavefacta remisit
Diva potens uteri. Vinclis levor ipsa remissis.
Numine decepto risisse Galanthida fama est.
Ridentem, prensamque ipsis dea saeva capillis
Traxit, et e terra corpus relevare volentem
Arcuit, inque pedes mutavit brachia primos.
Strenuitas antiqua manet: nec terga colorem
Amisere suum: forma est diversa priori.
Quae, quia mendaci parientem iuverat ore,
Ore parit: nostrasque domos, ut et ante, frequentat.
  Dixit: et, admonitu veteris commota ministrae,
Ingemuit; quam sic nurus est affata dolentem:
Te tamen, o genetrix, alienae sanguine vestro
Rapta movet facies. Quid si tibi mira sororis
Fata meae referam? quamquam lacrimaeque dolorque
Impediunt, prohibentque loqui. Fuit unica matri,
Me pater ex alia genuit, notissima forma
Oechalidum Dryope: quam virginitate carentem,
Vimque dei passam, Delphos Delonque tenentis,
Excipit Andraemon, et habetur coniuge felix.
Est lacus, acclivi devexo margine formam
Littoris efficiens: summum myrteta coronant.

Venerat huc Dryope fatorum nescia, quoque
Indignere magis, Nymphis latura coronas.
Inque sinu puerum, qui nondum impleverat annum,
Dulce ferebat onus, tepidique ope lactis alebat.
Haud procul a stagno, Tyrios imitata colores,
In spem baccarum florebat aquatica lotos.
Carpserat hinc Dryope, quos oblectamina nato
Porrigeret, flores: et idem factura videbar;
Namque aderam. Vidi guttas e flore cruentas
Decidere, et tremulo ramos horrore moveri
Scilicet, ut referunt tardi nunc denique agrestes,
Lotis in hanc Nymphe, fugiens obscoena Priapi,
Contulerat versos, servato nomine, vultus.
Nescierat soror hoc; quae cum perterrita retro
Ire, et adoratis vellet discedere Nymphis;
Haeserunt radice pedes. Convellere pugnat:
Nec quidquam, nisi summa, movet. Succrescit ab imo,
Totaque paullatim lentus premit inguina cortex.
Ut vidit; conata manu laniare capillos,
Fronde manum implevit: frondes caput omne tenebant.
At puer Amphissos, namque hoc avus Eurytus illi
Addiderat nomen, materna rigescere sentit
Ubera: nec sequitur ducentem lacteus humor.
Spectatrix aderam fati crudelis, opemque
Non poteram tibi ferre, soror: quantumque valebam,
Crescentem truncum, ramosque amplexa, morabar:
Et, fateor, volui sub eodem cortice condi.
Ecce! vir Andraemon, genitorque miserrimus adsunt,
Et quaerunt Dryopen: Dryopen quaerentibus illis
Ostendi loton. Tepido dant oscula ligno,
Affusique suae radicibus arboris haerent.
Nil, nisi iam faciem, quod non foret arbor, habebas,
Cara soror. Lacrimae misero de corpore factis
Irrorant foliis: ac dum licet, oraque prestant
Vocis iter, tales effundit in aëra questus:
Si qua fides miseris, hoc me per numina iuro
Non meruisse nefas; patior sine crimine poenam.
Viximus innocuae: si mentior, arida perdam,
Quas habeo, frondes, et caesa securibus urar.
Hunc tamen infantem maternis demite ramis,
Et date nutrici: nostraque sub arbore saepe
Lac facitote bibat; nostraque sub arbore ludat.
Cumque loqui poterit, matrem facitote salutet,
Et tristis dicat, Latet hoc sub stipite mater.

Stagna tamen timeat; nec carpat ab arbore flores;
Et frutices omnes corpus putet esse dearum.
Care, vale, coniux, et tu germana, paterque,
Quîs si qua est pietas, ab acutae vulnere falcis,
A pecoris morsu, frondes defendite nostras.
Et quoniam mihi fas ad vos incumbere non est;
Erigite huc artus, et ad oscula nostra venite,
Dum tangi possum, parvumque attollite natum.
Plura loqui nequeo: nam iam per candida mollis
Colla liber serpit, summoque cacumine condor.
Ex oculis removete manus. Sine munere vestro
Contegat inductus morientia lumina cortex.
Desierant simul ora loqui, simul esse: diuque
Corpore mutato rami caluere recentes.
Dumque refert Iole fatum miserabile, dumque
Eurytidos lacrimas admoto pollice siccat
Alcmene, flet et ipsa tamen; compescuit omnem
Res nova tristitiam. Nam limine constitit alto
Paene puer, dubiaque tegens lanugine malas,
Ora reformatus primos Iolaus in annos.
Hoc illi dederat Iunonia muneris Hebe,
Victa viri precibus. Quae cum iurare pararet,
Dona tributuram posthac se talia nulli;
Non est passa Themis. Nam iam discordia Thebae
Bella movent, dixit: Capaneusque nisi ab Iove vinci
Haud poterit: ibuntque pares in vulnera fratres:
Subductaque suos manes tellure videbit
Vivus adhuc vates: ultusque parente parentem
Natus erit facto pius et sceleratus eodem:
Attonitusque malis, exsul mentisque domusque,
Vultibus Eumenidum, matrisque agitabitur umbris;
Donec eum coniux fatale poposcerit aurum,
Cognatumque latus Phegeïus hauserit ensis.
Tum demum magno petet hoc Acheloïa supplex
Ab Iove Callirhoë, natis infantibus annos
Addat, neve necem sinat esse ultoris inultam.
Iupiter his motus, privignae dona nurusque
Praecipiet, facietque viros impubibus annis.
Haec ubi faticano venturi praescia dixit
Ore Themis; vario Superi sermone fremebant:
Et, cur non aliis eadem dare dona liceret,
Murmur erat. Queritur veteres Pallantias annos
Coniugis esse sui: queritur canescere mitis
Iäsiona Ceres: repetitum Mulciber aevum

Poscit Erichthonio: Venerem quoque cura futuri
Tangit, et Anchisae renovare paciscitur annos.
Cui studeat, deus omnis habet: crescitque favore
Turbida seditio; donec sua Iupiter ora
Solvit, et, O! nostri si qua est reverentia, dixit,
Quo ruitis? tantumne sibi quis posse videtur,
Fata quoque ut superet? Fatis Iölaus in annos,
Quos egit, rediit: fatis iuvenescere debent
Callirhoë geniti; non ambitione, nec armis.
Vos etiam, quoque hoc animo meliore feratis,
Me quoque fata regunt; quae si mutare valerem,
Nec nostrum seri curvarent Aeacon anni:
Perpetuumque aevi florem Rhadamanthus haberet,
Cum Minoë meo: qui propter amara senectae
Pondera despicitur, nec, quo prius, ordine regnat.
Dicta Iovis movere deos: nec sustinet ullus,
Cum videant fessos Rhadamanthon et Aeacon annis
Et Minoa, queri. Qui, dum fuit integer aevi,
Terruerat magnas ipso quoque nomine gentes:
Tunc erat invalidus, Deïonidenque iuventae
Robore Miletum Phoeboque parente superbum,
Pertimuit; credensque suis insurgere regnis,
Haud tamen est patriis arcere penatibus ausus.
Sponte fugis, Milete, tua; celerique carina
Aegaeas metiris aquas, et in Aside terra
Moenia constituis, positoris habentia nomen.
Hic tibi, dum sequitur patriae curvamina ripae,
Filia Maeandri, toties redeuntis eodem,
Cognita Cyanëe, praestanti corpore forma,
Byblida cum Cauno prolem est enixa gemellam.
Byblis in exemplo est, ut ament concessa puellae.
Byblis Apollinei correpta cupidine fratris,
Non soror ut fratrem, nec qua debebat, amavit.
Illa quidem primo nullos intelligit ignes:
Nec peccare putat, quod saepius oscula iungat,
Quod sua fraterno circumdet brachia collo:
Mendacique diu pietatis fallitur umbra.
Paullatim declinat amor; visuraque fratrem
Culta venit, nimiumque cupit formosa videri:
Et, si qua est illic formosior, invidet illi.
Sed nondum manifesta sibi est, nullumque sub illo
Igne facit votum; verumtamen aestuat intus.
Iam dominum appellat: iam nomina sanguinis odit:
Byblida iam mavult, quam se vocet ille sororem.

Spes tamen obscoenas animo demittere non est
Ausa suo vigilans. Placida resoluta quiete
Saepe videt, quod amat. Visa est quoque iungere fratri
Corpus; et erubuit, quamvis sopita iacebat.
Somnus abit: silet illa diu, repetitque quietis
Ipsa suae speciem, dubiaque ita mente profatur:
Me miseram! tacitae quid vult sibi noctis imago?
Quam nolim rata sit! cur haec ego somnia vidi?
Ille quidem est oculis quamvis formosus iniquis:
Et placet, et possum, si non sit frater, amare:
Et me dignus erat. Verum nocet esse sororem.
Dummodo tale nihil vigilans committere tentem;
Saepe licet simili redeat sub imagine somnus.
Testis abest somno, nec abest imitata voluptas.
Pro! Venus, et tenera volucer cum matre Cupido,
Gaudia quanta tuli! quam me manifesta libido
Contigit! ut iacui totis resoluta medullis!
Ut meminisse iuvat! quamvis brevis illa voluptas,
Noxque fuit praeceps, et coeptis invida nostris.
O! ego, si liceat mutato nomine iungi,
Quam bene, Caune, tuo poteram nurus esse parenti!
Quam bene, Caune meo poteras gener esse parenti!
Omnia, dî facerent, essent communia nobis,
Praeter avos. Tu me vellem generosior esses.
Nescio quam facies igitur, pulcerrime, matrem;
At mihi, quae male sum, quos tu, sortita parentes,
Nil nisi frater eris. Quod obest, id habebimus unum.
Quid mihi significant ergo mea visa? quod autem
Somnia pondus habent? an habent et somnia pondus?
Dî melius! dî nempe suas habuere sorores.
Sic Saturnus Opim, iunctam sibi sanguine, duxit,
Oceanus Tethyn, Iunonem rector Olympi.
Sunt Superis sua iura. Quid ad coelestia ritus
Exigere humanos, diversaque foedera tento?
Aut nostro vetitus de corde fugabitur ardor:
Aut, hoc si nequeo, peream, precor, ante, toroque
Mortua componar, positaeque det oscula frater.
Et tamen arbitrium quaerit res ista duorum.
Finge placere mihi: scelus esse videbitur illi.
At non Aeolidae thalamos timuere sororum.
Unde sed hos novi? cur haec exempla paravi?
Quo feror? obscoenae procul hinc discedite flammae:
Nec, nisi qua fas est germanae, frater ametur.
Si tamen ipse mei captus prior esset amore,

Forsitan illius possem indulgere furori.
Ergo ego, quem fueram non reiectura petentem,
Ipsa petam? poterisne loqui? poterisne fateri?
Coget amor; potero. Vel, si pudor ora tenebit,
Littera celatos arcana fatebitur ignes.
Haec placet, haec dubiam vincit sententia mentem.
In latus erigitur; cubitoque innixa sinistro,
Viderit: insanos, inquit, fateamur amores.
Heu mihi! quo labor? quem mens mea concipit ignem?
Et meditata manu componit verba trementi.
Dextra tenet ferrum: vacuam tenet altera ceram.
Incipit, et dubitat: scribit, damnatque tabellas:
Et notat, et delet: mutat, culpatque, probatque:
Inque vicem sumtas ponit, positasque resumit.
Quid velit, ignorat: quidquid factura videtur,
Displicet. In vultu est audacia mista pudori.
Scripta soror fuerat; visum est delere sororem,
Verbaque correctis incidere talia ceris:
Quam, nisi tu dederis, non est habitura salutem,
Hanc tibi mittit amans: pudet, ah! pudet, edere nomen!
Et si, quid cupiam, quaeris; sine nomine vellem
Posset agi mea causa meo: nec cognita Byblis
Ante forem, quam spes votorum certa fuisset.
Esse quidem laesi poterant tibi pectoris index,
Et color, et macies, et vultus, humida saepe
Lumina, nec causa suspiria moda patenti,
Et crebri amplexus, et quae, si forte notasti,
Oscula sentiri non esse sororia possent.
Ipsa tamen, quamvis animo grave vulnus habebam,
Quamvis intus erat furor igneus, omnia feci,
Sunt mihi dî testes, ut tandem sanior essem:
Pugnavique diu violenta Cupidinis arma
Effugere infelix; et plus, quam ferre puellam
Posse putes, ego dura tuli. Superata fateri
Cogor, opemque tuam timidis exposcere votis.
Tu servare potes, tu perdere solus amantem.
Elige, utrum facias. Non hoc inimica praecatur;
Sed quae, cum tibi sit iunctissima, iunctior esse
Expetit, et vinclo tecum propiore ligari.
Iura senes norint, et quid liceatque, nefasque,
Fasque sit, inquirant, legumque examina sernent;
Conveniens Venus est annis temeraria nostris.
Quid liceat, nescimus adhuc: et cuncta licere
Credimus; et sequimur magnorum exempla deorum.

Nec nos aut durus pater, aut reverentia famae,
Aut timor impedient; tantum absit causa timendi.
Dulcia fraterno sub nomine furta tegemus.
Est mihi libertas tecum secreta loquendi,
Et damus amplexus, et iungimus oscula coram.
Quantum est, quod desit! miserere fatentis amorem,
Et non fassurae, nisi cogeret ultimus ardor:
Neve merere, meo subscribi causa sepulcro.
Talia nequidquam perarantem plena reliquit
Cera manum, summusque in margine versus adhaesit.
Protinus impressa signat sua crimina gemma;
Quam tinxit lacrimis; linguam defecerat humor.
Deque suis unum famulis pudibunda vocavit,
Et pavidum blandita, Fer has, fidissime, nostro,
Dixit, et adiecit longo post tempore, fratri.
Cum daret, elapsae manibus cecidere tabellae.
Omine turbata est; misit tamen. Apta minister
Tempora nactus adit, traditque latentia verba.
Attonitus subita iuvenis Maeandrius ira,
Proiicit acceptas, lecta sibi parte, tabellas:
Vixque manus retinens trepidantis ab ore ministri,
Dum licet, o! vetitae scelerate libidinis auctor,
Effuge, ait: qui, si nostrum tua fata pudorem
Non traherent secum, poenas mihi morte dedisses.
Ille fugit pavidus, dominaeque ferocia Cauni
Dicta refert. Palles audita, Bybli, repulsa:
Et pavet obsessum glaciali frigore pectus.
Mens tamen ut rediit; pariter rediere furores:
Linguaque vix tales icto dedit aëre voces:
Et merito: quid enim temeraria vulneris huius
Indicium feci? quid, quae celanda fuerunt,
Tam cito commisi properatis verba tabellis?
Ante erat ambiguis animi sententia dictis
Praetentanda mihi. Ne non sequeretur euntem,
Parte aliqua veli, qualis foret aura, notare
Debueram, tutoque mari decurrere: quae nunc
Non exploratis implevi lintea ventis.
Auferor in scopulos igitur, submersaque toto
Obruor Oceano; neque habent mea vela recursus.
Quid? quod et ominibus certis prohibebar amori
Indulgere meo, tum cum mihi ferre iubenti
Excidit, et fecit spes nostras cera caducas?
Nonne vel illa dies fuerat, vel tota voluntas,
Sed potius mutanda dies? Deus ipse monebat,

Signaque certa dabat: si non male sana fuissem.
Et tamen ipsa loqui, nec me committere cerae
Debueram, praesensque meos aperire furores.
Vidisset lacrimas: vultus vidisset amantis
Plura loqui poteram, quam quae cepere tabellae.
Invito potui circumdare brachia collo,
Amplectique pedes, affusaque poscere vitam:
Et, si reiicerer, potui moritura videri.
Omnia fecissem; quorum si singula duram
Flectere non poterant, potuissent omnia, mentem.
Forsitan et missi sit quaedam culpa ministri.
Non adiit apte: non legit idonea, credo,
Tempora: nec petiit horamque animumque vacantem.
Haec nocuere mihi. Neque enim de tigride natus;
Nec rigidas silices, solidumve in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit, nec lac bibit ille leaenae.
Vincetur. Repetendus erit: nec taedia coepti
Ulla mei capiam, dum spiritus iste manebit.
Nam primum, si facta mihi revocare liceret,
Non coepisse fuit: coepta expugnare, secundum est.
Quippe nec ille potest, ut iam mea vota relinquam,
Non tamen ausorum semper memor esse meorum.
Et, quia desierim, leviter voluisse videbor:
Aut etiam tentasse illum, insidiisque petisse:
Vel certe non hoc, qui plurimus ussit et urit
Pectora nostra, deo, sed victa libidine credar.
Denique iam nequeo nil commisise nefandum.
Et scripsi, et petii: temerata est nostra voluntas.
Ut nihil adiiciam, non possum innoxia dici.
Quod superest, multum est in vota, in crimina parvum.
Dixit: et, incertae tanta est discordia mentis,
Cum pigeat tentasse, libet tentare: modumque
Exit, et infelix committit saepe repelli.
Mox ubi finis abest; patriam fugit ille, nefasque:
Inque peregrina ponit nova moenia terra.
Tum vero moestam tota Miletida mente
Defecisse ferunt: tum vero a pectore vestem
Deripuit, planxitque suos furibunda lacertos.
Iamque palam est demens, inconcessamque fatetur
Spem Veneris, sine qua patriam, invisosque penates
Deserit, et profugi sequitur vestigia fratris.
Utque tuo motae, proles Semeleïa, thyrso
Ismariae celebrant repetita triennia Bacchae;
Byblida non aliter latos ululasse per agros

Bubasides videre nurus: quibus illa relictis
Caras, et armiferos Lelegas, Lyciamque pererrat
Iam Cragon, et Lymiren, Xanthique reliquerat undas,
Quoque Chimaera iugo mediis in partibus ignem,
Pectus et ora leae, caudam serpentis habebat.
Deficiunt silvae: cum tu lassata sequendo
Procidis, et, dura positis tellure capillis,
Bybli, jaces, frondesque tuo premis ore caducas.
Saepe etiam Nymphae teneris Lelegeïdes ulmis
Tollere conantur: saepe, ut moderetur amori,
Praecipiunt: surdaeque adhibent solatia menti.
Muta iacet, viridesque suis terit unguibus herbas
Byblis, et humectat lacrimarum gramina rivo.
Naïdas his venam, quae nunquam arescere posset,
Supposuisse ferunt: quid enim dare maius habebant?
Protinus, ut secto piceae de cortice guttae,
Utve tenax gravida manat tellure bitumen;
Utve sub adventum spirantis lene Favoni
Sole remollescit, quae frigore constitit unda;
Sic lacrimis consumta suis Phoebeïa Byblis
Vertitur in fontem, qui nunc quoque vallibus illis
Nomen habet dominae, nigraque sub ilice manat.
Fama novi centum Cretaeas forsitan urbes
Implesset monstri; si non miracula nuper
Iphide mutata Crete propiora tulisset.
Proxima Gnosiaco nam quondam Phaestia regno
Progenuit tellus, ignoto nomine Ligdum,
Ingenua de plebe virum. Nec census in illo
Nobilitate sua maior: sed vita fidesque
Inculpata fuit. Gravidae qui coniugis aures
Vocibus his movit, cum iam prope partus adesset:
Quae voveam duo sunt: minimo ut relevere labore;
Utque marem parias. Onerosior altera sors est,
Et vires Fortuna negat. Quod abominor, ergo
Edita forte tuo fuerit si femina partu;
Invitus mando; pietas, ignosce! necetur.
Dixerat: et lacrimis vultum lavere profusis,
Tam qui mandabat, quam cui mandata dabantur.
Sed tamen usque suum vanis Telethusa maritum
Sollicitat precibus, ne spem sibi ponat in arto.
Certa sua est Ligdo sententia. Iamque ferendo
Vix erat illa gravem maturo pondere ventrem;
Cum medio noctis spatio, sub imagine somni,
Inachis ante torum, pompa comitata suorum,

Aut stetit, aut visa est. Inerant lunaria fronti
Cornua, cum spicis nitido flaventibus auro,
Et regale decus; cum qua latrator Anubis,
Sanctaque Bubastis, variusque coloribus Apis:
Quique premit vocem, digitoque silentia suadet;
Sistraque erant, nunquamque satis quaesitus Osiris
Plenaque somniferi serpens peregrina veneni.
Cum, velut excussam somno, et manifesta videntem
Sic affata dea est: Pars o Telethusa mearum,
Pone graves curas, mandataque falle mariti.
Nec dubita, cum te partu Lucina levarit,
Tollere quidquid erit. Dea sum auxiliaris, opemque
Exorata fero; nec te coluisse quereris
Ingratum numen. Monuit, thalamoque recessit.
Laeta toro surgit, purasque ad sidera supplex
Cressa manus tollens, rata sint sua visa precatur.
Ut dolor increvit, seque ipsum pondus in auras
Expulit, et nata est ignaro femina patri;
Iussit ali mater, puerum mentita: fidemque
Res habuit: neque erat facti nisi conscia nutrix.
Vota pater solvit, nomenque imponit avitum:
Iphis avus fuerat. Gavisa est nomine mater,
Quod commune foret, nec quemquam falleret illo.
Impercepta pia mendacia fraude latebant.
Cultus erat pueri: facies, quam sive puellae,
Sive dares puero, fieret formosus uterque.
Tertius interea decimo successerat annus;
Cum pater, Iphi, tibi flavam despondet Iänthen:
Inter Phaestiadas quae laudatissima formae
Dote fuit virgo, Dictaeo nata Teleste.
Par aetas, par forma fuit: primasque magistris
Accepere artes, elementa aetatis, ab isdem.
Hinc amor ambarum tetigit rude pectus, et aequum
Vulnus utrique tulit; sed erat fiducia dispar.
Coniugii pactaeque exspectat tempora taedae,
Quamque virum putat esse, suum fore credit Iänthe.
Iphis amat, qua posse frui desperat, et auget
Hoc ipsum flammas: ardetque in virgine virgo.
Vixque tenens lacrimas, Quis me manet exitus, inquit,
Cognita quam nulli, quam prodigiosa, novaeque
Cura tenet Veneris? Si dî mihi parcere vellent,
Perdere debuerant: si non et perdere vellent;
Naturale malum saltem et de more dedissent.
Nec vaccam vaccae, nec equas amor urit equarum.

Vrit oves aries: sequitur sua femina cervum.
Sic et aves coëunt: interque animalia cuncta
Femina femineo correpta cupidine nulla est.
Vellem nulla forem. Ne non tamen omnia Crete
Monstra ferat; taurum dilexit filia Solis,
Femina nempe marem. Meus est furiosior illo,
Si verum profitemur, amor. Tamen illa secuta est
Spem Veneris: tamen illa dolis et imagine vaccae
Passa bovem est: et erat, qui deciperetur, adulter.
Huc licet e toto sollertia confluat orbe,
Ipse licet revolet ceratis Daedalus alis;
Quit faciet? num me puerum de virgine doctis
Artibus efficiet? num te mutabit, Iänthe?
Quin animum firmas, teque ipsa recolligis, Iphi:
Consiliique inopes et stultos excutis ignes?
Quit sis nata vide: nisi te quoque decipis ipsam;
Et pete quod fas est: et ama, quod femina debes.
Spes est, quae capiat: spes est, quae pascat amorem.
Hanc tibi res adimit: non te custodia caro
Arcet ab amplexu, nec cauti cura mariti:
Non patris asperitas, non se negat ipsa roganti.
Nec tamen est potiunda tibi: nec, ut omnia fiant,
Esse potes felix; ut dîque hominesque laborent.
Nunc quoque votorum pars nulla est vana meorum:
Dîque mihi faciles, quidquid valuere, dederunt.
Quodque ego, vult genitor, vult ipsa, socerque futurus:
At non vult natura, potentior omnibus istis;
Quae mihi sola nocet. Venit ecce! optabile tempus:
Luxque iugalis adest, ut iam mea fiat Iänthe;
Nec mihi continget: mediis sitiemus in undis.
Pronuba quid Iuno, quid ad haec, Hymenaee, venitis
Sacra; quibus qui ducat abest, ubi nubimus ambae?
Pressit ab his vocem. Nec lenius altera virgo
Aestuat: utque celer venias, Hymenaee, precatur.
Quod petit haec, Telethusa timens, modo tempora differt:
Nunc ficto languore moram trahit. Omina saepe,
Visaque causatur. Sed iam consumserat omnem
Materiam ficti: dilataque tempora taedae
Institerant, unusque dies restabat. At illa
Crinalem capiti vittam nataeque sibique
Detrahit: et passis aram complexa capillis,
Isi, Paraetonium, Mareoticaque arva, Pharonque
Quae colis, et septem digestum in cornua Nilum;
Fer, precor, inquit, opem, nostroque medere timori.

Te, Dea, te quondam, tuaque haec insignia vidi:
Cunctaque cognovi, comitesque, facesque, sonumque
Sistrorum, memorique animo tua iussa notavi.
Quod videt haec lucem, quod non ego punior ipsa;
Consilium, monitumque tuum est. Miserere duarum,
Auxilioque iuva. Lacrimae sunt verba secutae.
Visa dea est movisse suas, et moverat, aras:
Et templi tremuere fores, imitataque Lunam
Cornua fulserunt, crepuitque sonabile sistrum.
Non secura quidem, fausto tamen omine laeta
Mater abit templo. Sequitur comes Iphis euntem,
Quam solita est, maiore gradu: nec candor in ore
Permanet et vires augentur: et acrior ipse est
Vultus: et incomtis brevior mensura capillis:
Plusque vigoris adest, habuit quam femina. Iam, quae
Femina nuper eras, puer es. Date munera templis:
Nec timida gaudete fide: Dant munera templis:
Addunt et titulum: titulus breve carmen habebat:
Dona puer solvit, quae femina voverat, Iphis.
Postera lux radiis latum patefecerat orbem;
Cum Venus, et Iuno, sociosque Hymenaeus ad ignes
Conveniunt: potiturque sua puer Iphis Iänthe.

P. OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBER DECIMUS.

Inde per immensum croceo velatus amictu
Aëra digreditur, Ciconumque Hymenaeus ad oras
Tendit; et Orphea nequidquam voce vocatur.
Adfuit ille quidem; sed nec sollennia verba,
Nec laetos vultus, nec felix attulit omen.
Fax quoque, quam tenuit, lacrimoso stridula fumo
Usque fuit, nullosque invenit motibus ignes.
Exitus auspicio gravior: nam nupta, per herbas
Dum nova Naïadum turba comitata vagatur,
Occidit, in talum serpentis dente recepto.
Quam satis ad superas postquam Rhodopeïus auras
Deflevit vates; ne non tentaret et umbras,
Ad Styga Taenaria est ausus descendere porta:
Perque leves populos, simulacraque functa sepulcris,
Persephonen adiit, inamoenaque regna tenentem
Vmbrarum dominum; pulsisque ad carmina nervis
Sic ait: O positi sub terra numina mundi,
In quem recidimus, quidquid mortale creamur;
Si licet, et, falsi positis ambagibus oris,
Vera loqui sinitis; non huc, ut opaca viderem
Tartara, descendi; nec uti villosa colubris
Terna Medusaei vincirem guttura monstri.
Causa viae coniux, in quam calcata venenum
Vipera diffudit, crescentesque abstulit annos.
Posse pati volui: nec me tentasse negabo:
Vicit Amor. Supera deus hic bene notus in ora est:
An sit et hic, dubito: sed et hic tamen auguror esse.

Famaque si viterem non est mentita rapinam,
Vos quoque iunxit Amor. Per ego haec loca plena timoris,
Per Chaos hoc ingens, vastique silentia regni,
Eurydices, oro, properata retexite fata.
Omnia debemur vobis: paullumque morati,
Serius aut citius sedem properamus ad unam.
Tendimus huc omnes, haec est domus ultima: vosque
Humani generis longissima regna tenetis.
Haec quoque, cum iustos matura peregerit annos,
Iuris erit vestri. Pro munere poscimus usum.
Quod si fata negant veniam pro coniuge, certum est
Nolle redire mihi. Leto gaudete duorum.
Talia dicentem, nervosque ad verba moventem,
Exsangues flebant animae. Nec Tantalus undam
Captavit refugam: stupuitque Ixionis orbis:
Nec carpsere iecur volucres: urnisque vacarunt
Belides: inque tuo sedisti, Sisyphe, saxo.
Tum primum lacrimis victarum carmine fama est
Eumenidum maduisse genas: nec regia coniux
Sustinet oranti, nec qui regit ima, negare:
Eurydicenque vocant. Vmbras erat illa recentes
Inter, et incessit passu de vulnere tardo.
Hanc simul, et legem Rhodopeïus accipit heros,
Ne flectat retro sua lumina, donec Avernas
Exierit valles: aut irrita dona futura.
Carpitur acclivus per muta silentia trames,
Arduus, obscurus, caligine densus opaca:
Nec procul abfuerunt telluris margine summae.
Hic, ne deficeret, metuens, avidusque videndi,
Flexit amans oculos: et protinus illa relapsa est:
Brachiaque intendens, prendique et prendere captans
Nil nisi cedentes infelix arripit auras.
Iamque iterum moriens non est de coniuge quidquam
Questa suo: quid enim nisi si quereretur amatam?
Supremumque vale, quod iam vix auribus ille
Acciperet, dixit: revolutaque rursus eodem est.
Non aliter stupuit gemina nece coniugis Orpheus,
Quam tria qui timidus, medio portante catenas,
Colla canis vidit: quem non pavor ante reliquit,
Quam natura prior, saxo per corpus oborto:
Quique in se crimen traxit, voluitque videri
Olenos esse nocens: tuque o! confisa figurae,
Infelix Lethaea, tuae; iunctissima quondam
Pectora, nunc lapides, quos humida sustinet Ide.

Orantem, frustraque iterum transire volentem,
Portitor arcuerat. Septem tamen ille diebus
Squalidus in ripa, Cereris sine munere, sedit.
Cura dolorque animi, lacrimaeque alimenta fuere.
Esse deos Erebi crudeles questus, in altam
Se recipit Rhodopen, pulsumque Aquilonibus Haemon.
Tertius aequoreis inclusum Piscibus annum
Finierat Titan: omnemque refugerat Orpheus
Femineam Venerem; seu quod male cesserat illi,
Sive fidem dederat. Multas tamen ardor habebat
Iungere se vati: multae doluere repulsae.
Ille etiam Thracum populis fuit auctor, amorem
In teneros transferre mares: citraque iuventam
Aetatis breve ver, et primos carpere flores.
Collis erat, collemque super planissima campi
Area, quam viridem faciebant graminis herbae.
Umbra loco deerat. Qua postquam parte resedit
Dis genitus vates, et fila sonantia movit;
Umbra loco venit. Non Chaonis abfuit arbos,
Non nemus Heliadum, non frondibus aesculos altis,
Nec tiliae molles, nec fagus, et innuba laurus,
Et coryli fragiles, et fraxinus utilis hastis,
Enodisque abies, curvataque glandibus ilex,
Et platanus genialis, acerque coloribus impar,
Amnicolaeque simul salices, et aquatica lotos,
Perpetuoque virens buxus, tenuesque myricae,
Et bicolor myrtus, et baccis caerula tinus.
Vos quoque flexipedes hederae venistis, et una
Pampineae vites, et amictae vitibus ulmi:
Ornique, et piceae, pomoque onerata rubenti
Arbutus, et lentae, victoris praemia, palmae;
Et succincta comas, hirsutaque vertice pinus,
Grata deum matri: siquidem Cybeleïus Attis
Exuit hac hominem, truncoque induruit illo.
Adfuit huic turbae, metas imitata, cupressus,
Nunc arbor, puer ante deo dilectus ab illo,
Qui citharam nervis, et nervis temperat arcus.
Namque sacer Nymphis Carthaea tenentibus arva
Ingens cervus erat: lateque patentibus altas
Ipse suo capiti praebebat cornibus umbras:
Cornua fulgebant auro: demissaque in armos
Pendebant tereti gemmata monilia collo.
Bulla super frontem parvis argentea loris
Vincta movebatur; parilesque ex aere nitebant

Auribus in geminis circum cava tempora baccae.
Isque metu vacuus, naturalique pavore
Deposito, celebrare domos, mulcendaque colla
Qnamlibet ignotis manibus praebere solebat:
Sed tamen ante alios, Ceae pulcerrime gentis,
Gratus erat, Cyparisse, tibi. Tu pabula cervum
Ad nova, tu liquidi ducebas fontis ad undam:
Tu modo texebas varios per cornua flores:
Nunc, eques in tergo residens, huc latus et illuc
Mollia purpureis frenabas ora capistris.
Aestus erat, mediusque dies: Solisque vapore
Conçava littorei fervebant brachia Cancri.
Fessus in herbosa posuit sua corpora terra
Cervus, et arborea ducebat frigus ab umbra.
Hunc puer imprudens iaculo Cyparissus acuto
Fixit: et, ut saevo morientem vulnere vidit,
Velle mori statuit. Quae non solatia Phoebus
Dixit? et ut leviter, pro materiaque doleret,
Admonuit. Gemit ille tamen: munusque supremum
Hoc petit a Superis, ut tempore lugeat omni.
Iamque, per immensos egesto sanguine fletus,
In viridem verti coeperunt membra colorem;
Et modo, qui nivea pendebant fronte capilli,
Horrida caesaries fieri: sumtoque rigore
Sidereum gracili spectare cacumine coelum.
Ingemuit, tristisque deus, Lugebere nobis,
Lugebisque alios, aderisque dolentibus, inquit.
Tale nemus vates attraxerat: inque ferarum
Concilio medius, turba volucrumque sedebat.
Ut satis impulsas tentavit pollice chordas,
Et sensit varios, quamvis diversa sonarent,
Concordare modos; hoc vocem carmine rupit:
Ab Iove, Musa parens, cedunt Iovis omnia regno,
Carmina nostra move. Iovis est mihi saepe potestas
Dicta prius. Cecini plectro graviore Gigantas,
Sparsaque Phlegraeis victricia fulmina campis.
Nunc opus est leviore lyra: puerosque canamus
Dilectos Superis, inconcessisque puellas
Ignibus attonitas meruisse libidine poenam.
Rex Superum Phrygii quondam Ganymedis amore
Arsit: et inventum est aliquid, quod Iupiter esse,
Quam quod erat, mallet. Nulla tamen alite verti
Dignatur, nisi quae possit sua fulmina ferre.
Nec mora: percusso mendacibus aëre pennis

Abripit Iliaden, qui nunc quoque pocula miscet,
Invitaque Iovi nectar Iunone ministrat.
Te quoque, Amyclide, posuisset in aethere Phoebus;
Tristia si spatium ponendi fata dedissent.
Qua licet, aeternus tamen es: quotiesque repellit
Ver hiemem, Piscique Aries succedit aquoso;
Tu toties oreris, viridique in cespite flores.
Te meus ante alios genitor dilexit: et orbe
In medio positi caruerunt praeside Delphi,
Dum deus Eurotan, immunitamque frequentat
Sparten; nec citharae, nec sunt in honore sagittae.
Immemor ipse sui non retia ferre recusat,
Non tenuisse canes, non per iuga montis iniqui
Isse comes: longaque alit assuetudine flammas.
Iamque fere medius Titan venientis et actae
Noctis erat, spatioque pari distabat utrimque;
Corpora veste levant, et succo pinguis olivi
Splendescunt, latique ineunt certamina disci.
Quem prius aërias libratum Phoebus in auras
Misit, et oppositas disiecit pondere nubes.
Recidit in solidam longo post tempore terram
Pondus, et exhibuit iunctam cum viribus artem.
Protinus imprudens, actusque cupidine ludi,
Tollere Taenarides orbem properabat; at illum
Dura repercussum subiecit in aëra tellus,
In vultus, Hyacinthe, tuos. Expalluit aeque,
Ac puer, ipse deus: collapsosque excipit artus:
Et modo te refovet, modo tristia vulnera siccat:
Nunc animam admotis fugientem sustinet herbis.
Nil prosunt artes: erat immedicabile vulnus.
Ut si quis violas, riguove papaver in horto,
Liliaque infringat, fulvis haerentia virgis;
Marcida demittant subito caput illa gravatum,
Nec se sustineant, spectentque cacumine terram;
Sic vultus moriens iacet, et defecta vigore
Ipsa sibi est oneri cervix, humeroque recumbit.
Laberis, Oebalide, prima fraudate iuventa,
Phoebus ait: videoque tuum, mea crimina, vulnus.
Tu dolor es, facinusque meum: mea dextera leto
Inscribenda tuo est: ego sum tibi funeris auctor.
Quae mea culpa tamen? nisi si lusisse vocari
Culpa potest: nisi culpa postest, et amasse, vocari.
Atque utinam pro te vitam, tecumve liceret
Reddere! Sed quoniam fatali lege tenemur;

Semper eris mecum, memorique haerebis in ore.
Te lyra, pulsa manu, te carmina nostra sonabunt:
Flosque novus scripto gemitus imitabere nostros.
Tempus et illud erit, quo se fortissimus heros
Addat in hunc florem, folioque legatur eodem.
Talia dum vero memorantur Apollinis ore,
Ecce cruor, qui fusus humi signaverat herbam,
Desinit esse cruor, Tyrioque nitentior ostro
Flos oritur, formamque capit, quam lilia: si non
Purpureus color huic, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phoebo est, is enim fuit auctor honoris;
Ipse suos gemitus foliis inscribit: et ai ai
Flos habet inscriptum: funestaque littera ducta est.
Nec genuisse pudet Sparten Hyacinthon: honorque
Durat in hoc aevi: celebrandaque more priorum
Annua praelata redeunt Hyacinthia pompa.
At si forte roges fecundam Amathunta metalli,
An genuisse velit Propoetidas; abnuat aeque,
Atque illos, gemino quondam quibus aspera cornu
Frons erat; unde etiam nomen traxere Cerastae.
Ante fores horum stabat Iovis Hospitis ara,
Lugubris sceleris; quam si quis sanguine tinctam
Advena vidisset, mactatos crederet illic
Lactentes vitulos, Amathusiacasve bidentes:
Hospes erat caesus. Sacris offensa nefandis,
Ipsa sua urbes, Ophiusiaque arva parabat
Deserere alma Venus. Sed quid loca grata, quid urbes
Peccavere meae? quod crimen, dixit, in illis?
Exsilio poenam potius gens impia pendat,
Vel nece, vel si quid medium mortisque fugaeque.
Idque quid esse potest, nisi versae poena figurae?
Dum dubitat, quo mutet eos; ad cornua vultum
Flexit, et admonita est haec illis posse relinqui:
Grandiaque in torvos transformat membra iuvencos.
Sunt tamen obscoenae Venerem Propoetides ausae
Esse negare deam: pro quo sua, numinis ira,
Corpora cum forma primae vulgasse feruntur:
Utque pudor cessit, sanguisque induruit oris,
In rigidum parvo silicem discrimine versae.
Quae quia Pygmalion aevum per crimen agentes
Viderat, offensus vitiis, quae plurima menti
Femineae Natura dedit; sine coniuge caelebs
Vivebat, thalamique diu consorte carebat.
Interea niveum mira feliciter arte

Sculpit ebur, formamque dedit, qua femina nasci
Nulla potest: operisque sui concepit amorem.
Virginis est verae facies, quam vivere credas,
Et, si non obstet reverentia, velle moveri.
Ars adeo latet arte sua. Miratur, et haurit
Pectore Pygmalion simulati corporis ignes.
Saepe manus operi tentantes admovet, an sit
Corpus, an illud ebur: nec ebur tamen esse fatetur.
Oscula dat, reddique putat: loquiturque, tenetque:
Et credit tactis digitos insidere membris:
Et metuit, pressos veniat ne livor in artus.
Et modo blanditias adhibet: modo, grata puellis
Munera, fert illi conchas, teretesque lapillos,
Et parvas volucres, et flores mille colorum,
Liliaque, pictasque pilas, et ab arbore lapsas
Heliadum lacrimas; ornat quoque vestibus artus:
Dat digitis gemmas, longoque monilia collo.
Aure leves baccae, redimicula pectore pendent.
Cuncta decent: nec nuda minus formosa videtur.
Collocat hanc stratis, concha Sidonide tinctis:
Appellatque tori sociam: acclinataque colla
Mollibus in plumis, tanquam sensura, reponit.
Festa dies Veneri, tota celeberrima Cypro,
Venerat: et pandis inductae cornibus aurum
Conciderant ictae nivea cervice iuvencae;
Turaque fumabant: cum munere functus ad aras
Constitit, et timide, Si di dare cuncta potestis;
Sit coniux opto, (non ausus, eburnea virgo,
Dicere Pygmalion) similis mea, dixit, eburnae.
Sensit, ut ipsa suis aderat Venus aurea festis,
Vota quid illa velint: et, amici numinis omen,
Flamma ter accensa est, apicemque per aëra duxit.
Ut rediit, simulacra suae petit ille puellae,
Incumbensque toro dedit oscula. Visa tepere est.
Admovet os iterum: manibus quoque pectora tentat.
Tentatum mollescit ebur: positoque rigore
Subsidit digitis, ceditque: ut Hymettia sole
Cera remollescit, tractataque pollice multas
Flectitur in facies, ipsoque fit utilis usu.
Dum stupet, et timide gaudet, fallique veretur;
Rursus amans rursusque manu sua vota retractat.
Corpus erat: saliunt tentatae pollice venae.
Tum vero Paphius plenissima concipit heros
Verba, quibus Veneri grates agat; oraque tandem

Ore suo non falsa premit: dataque oscula virgo
Sensit, et erubuit: timidumque ad lumina lumen
Attollens, pariter cum coelo vidit amantem.
Coniugio, quod fecit, adest dea. Iamque coactis
Cornibus in plenum novies lunaribus orbem,
Illa Paphon genuit: de quo tenet insula nomen.
Editus hac ille est, qui, si sine prole fuisset,
Inter felices Cinyras potuisset haberi.
Dira canam; natae procul hinc, procul este parentes:
Aut, mea si vestras mulcebunt carmina mentes,
Desit in hac mihi parte fides; nec credite factum:
Vel, si credetis, facti quoque credite poenam.
Si tamen admissum sinit hoc Natura videri;
Gentibus Ismariis, et nostro gratulor orbi;
Gratulor huic terrae, quod abest regionibus illis,
Quae tantum genuere nefas. Sit dives amomo,
Cinnamaque, costumque suam, sudataque ligno
Tura ferat, floresque alios Panchaïa tellus;
Dum ferat et Myrrham: tanti nova non fuit arbos.
Ipse negat nocuisse tibi sua tela Cupido,
Myrrha, facesque suas a crimine vindicat isto.
Stipite te Stygio, tumidisque adflavit Echidnis
E tribus una Soror. Scelus est odisse parentem:
Hic amor est odio maius scelus. Undique lecti
Te cupiunt proceres, totoque Oriente iuventus
Ad thalami certamen adest. Ex omnibus unum
Elige, Myrrha, tibi; dum ne sit in omnibus unus.
Illa quidem sentit, foedoque repugnat amori,
Et secum, Quo mente feror? quid molior? inquit.
Dî, precor, et Pietas, sacrataque iura parentum,
Hoc prohibete nefas, scelerique resistite tanto;
Si tamen hoc scelus est. Sed enim damnare negatur
Hanc Venerem pietas: coëuntque animalia nullo
Caetera delectu: nec habetur turpe iuvencae
Ferre patrem tergo: fit equo sua filia coniux:
Quasque creavit, init pecudes, caper: ipsaque, cuius
Semine concepta est, ex illo concipit ales.
Felices, quibus ista licent! humana malignas
Cura dedit leges: et quod Natura remittit,
Invida iura negant. Gentes tamen esse feruntur,
In quibus et nato genetrix, et nata parenti
Iungitur, et pietas geminato crescit amore.
Me miseram! quod non nasci mihi contigit illic,
Fortunaque loci laedor! Quid in ista revolvor?

Spes interdictae discedite. Dignus amari
Ille, sed ut pater, est. Ergo si filia magni
Non essem Cinyrae, Cinyrae concumbere possem.
Nunc quia tam meus est, non est meus; ipsaque damno
Est mihi proximitas: aliena potentior essem.
Ire libet procul hinc, patriosque relinquere fines,
Dum scelus effugiam. Retinet malus error amantem,
Ut praesens spectem Cinyram, tangamque, loquarque,
Osculaque admoveam. si nil conceditur ultra.
Ultra autem sperare aliquid potes, impia virgo?
Nec, quot confundas et iura et nomina, sentis?
Tune eris et matris pellex, et adultera patris?
Tune soror gnati, genetrixque vocabere fratris?
Nec metues atro crinitas angue Sorores,
Quas, facibus saevis oculos atque ora petentes,
Noxia corda vident? At tu, dum corpore non es
Passa, nefas animo ne concipe: neve potentis
Concubitu vetito Naturae pollue foedus.
Velle puta: res ipsa vetat. Pius ille, memorque
Iuris; et o vellem similis furor esset in illo!
Dixerat; at Cinyras, quem copia digna procorum,
Quid faciat, dubitare facit, scitatur ab ipsa,
Nominibus dictis, cuius velit esse mariti.
Illa silet primo: patriisque in vultibus haerens,
Aestuat, et tepido suffundit lumina rore.
Virginei Cinyras haec credens esse timoris,
Flere vetat, siccatque genas, atque oscula iungit.
Myrrha datis nimium gaudet: consultaque, qualem
Optet habere virum, Similem tibi, dixit. At ille
Non intellectam vocem collaudat, et, Esto
Tam pia semper, ait. Pietatis nomine dicto
Demisit vultus, sceleris sibi conscia, virgo.
Noctis erat medium, curasque, et pectora somnus
Solverat. At virgo Cinyreïa pervigil igni
Carpitur indomito, furiosaque vota retractat.
Et modo desperat, modo vult tentare: pudetque,
Et cupit; et, quod agat, non invenit. Utque securi
Saucia trabs ingens, ubi plaga novissima restat,
Quo cadat, in dubio est, omnique a parte timetur;
Sic animus vario labefactus vulnere nutat
Huc levis, atque illuc, momentaque sumit utroque.
Nec modus aut requies, nisi mors, reperitur amoris.
Mors placet. Erigitur: laqueoque innectere fauces
Destinat: et, zona summo de poste revincta,

Care vale Cinyra, causamque intellige mortis,
Dixit, et aptabat pallenti vincula collo.
Murmura verborum fidas nutricis ad aures
Pervenisse ferunt, limen servantis alumnae.
Surgit anus, reseratque fores: mortisque paratae
Instrumenta videns, spatio conclamat eodem,
Seque ferit, scinditque sinus, ereptaque collo
Vincula dilaniat. Tum denique flere vacavit;
Tum dare complexus, laqueique requirere causam.
Muta silet virgo, terramque immota tuetur,
Et deprensa dolet tardae conamina mortis.
Instat anus; canosque suos, et inania nudans
Ubera, per cunas alimentaque prima precatur,
Ut sibi committat, quidquid dolet. Illa rogantem
Aversata gemit. Certa est exquirere nutrix,
Nec solam spondere fidem. Dic, inquit, opemque
Me sine ferre tibi; non est mea pigra senectus.
Seu furor est; habeo, quae carmine sanet et herbis.
Sive aliquis nocuit; magico lustrabere ritu.
Sive est ira deûm; sacris placabilis ira.
Quid rear ulterius? certe fortuna domusque
Sospes, et in cursu est; vivunt genetrixque, paterque.
Myrrha, patre audito, suspiria duxit ab imo
Pectore. Nec nutrix etiamnum concipit ullum
Mente nefas: aliquemque tamen praesentit amorem.
Propositique tenax, quodcunque sit, orat, ut ipsi
Indicet, et gremio lacrimantem tollit anili:
Atque ita complectens infirmis membra lacertis,
Sensimus, inquit, amas: et in hoc mea, pone timorem,
Sedulitas erit apta tibi: nec sentiet unquam
Hoc pater. Exsiluit gremio furibunda, torumque
Ore premens, Discede, precor, miseroque pudori
Parce, ait. Instanti, Discede, aut desine, dixit,
Quaerere quid doleam. Scelus est, quod scire laboras.
Horret anus; tremulasque manus annisque metuque
Tendit, et ante pedes supplex procumbit alumnae;
Et modo blanditur, modo, si non conscia fiat,
Terret, et indicium laquei, coeptaeque minatur
Mortis, et officium commisso spondet amori.
Extulit illa caput, lacrimisque implevit obortis
Pectora nutricis: conataque saepe fateri,
Saepe tenet vocem pudibundaque vestibus ora
Texit: et, O, dixit, felicem coniuge matrem!
Hactenus: et gemuit. Gelidos nutricis in artus,

Ossaque, sensit enim, penetrat tremor: albaque toto
Vertice canities rigidis stetit hirta capillis.
Multaque, ut excuteret diros, si posset, amores
Addidit. At virgo scit se non falsa moneri,
Certa mori tamen est, si non potiatur amato.
Vive, ait haec, potiere tuo; non ausa, parente,
Dicere, conticuit: promissaque numine firmat.
Festa piae Cereris celebrabant annua matres
Illa, quibus nivea velatae corpora veste
Primitias frugum dant, spicea serta, suarum:
Perque novem noctes Venerem tactusque viriles
In vetitis numerant. Turba Cenchreis in illa
Regis abest coniux, arcanaque sacra frequentat.
Ergo legitima vacuus dum coniuge lectus,
Nacta gravem vino Cinyram male sedula nutrix,
Nomine mentito, veros exponit amores,
Et faciem laudat. Quaesitis virginis annis,
Par, ait, est Myrrhae. Quam postquam adducere iussa est,
Utque domum rediit, Gaude mea, dixit, alumna:
Vicimus. Infelix non toto corpore sentit
Laetitiam virgo, praesagaque pectora moerent.
Sed tamen et gaudet: tanta est discordia mentis.
Tempus erat, quo cuncta silent, interque Triones
Flexerat obliquo plaustrum temone Bootes:
Ad facinus venit illa suum. Fugit aurea coelo
Luna: tegunt nigrae latitantia sidera nubes;
Nox caret igne suo: primos tegis, Icare, vultus,
Erigoneque pio sacrata parentis amore.
Ter pedis offensi signo est revocata: ter omen
Funereus bubo letali carmine fecit.
It tamen: et tenebae minuunt, noxque atra pudorem:
Nutricisque manum laeva tenet; altera motu
Caecum iter explorat. Thalami iam limina tangit,
Iamque fores aperit, iam ducitur intus: at illi
Poplite succiduo genua intremuere; fugitque
Et color, et sanguis: animusque relinquit euntem.
Quoque suo propior sceleri, magis horret, et ausi
Poenitet, et vellet non cognita posse reverti.
Cunctantem longaeva manu deducit, et alto
Admotam lecto cum traderet, Accipe, dixit;
Ista tua est, Cinyra; devotaque corpora iunxit.
Accipit obscoeno genitor sua viscera lecto,
Virgineosque metus levat, hortaturque timentem.
Forsitan aetatis puoque nomine, Filia, dicat:

Dicat et illa, Pater; sceleri ne nomina desint.
Plena patris thalamis excedit, et impia diro
Semina fert utero, conceptaque crimina portat.
Postera nox facinus geminat: nec finis in illa est:
Cum tandem Cinyras, avidus cognoscere amantem
Post tot concubitus, illato lumine vidit
Et scelus, et natam, verbisque dolore retentis,
Pendenti nitidum vagina deripit ensem.
Myrrha fugit, tenebris et caecae munere noctis
Intercepta neci: latosque vagata per agros,
Palmiferos Arabas, Panchaeaque rura relinquit.
Perque novem erravit redeuntis cornua Lunae;
Cum tandem terra requievit fessa Sabaea,
Vixque uteri portabat onus. Tum nescia voti,
Atque inter mortisque metus, et taedia vitae,
Est tales exorsa preces: O si qua patetis
Numina confessis: merui, nec triste recuso
Supplicium. Sed, ne violem vivosque superstes,
Mortuaque exstinctos, ambobus pellite regnis:
Mutataeque mihi vitamque necemque negate.
Numen confessis aliquod patet. Ultima certe
Vota suos habuere deos; nam crura loquentis
Terra supervenit: ruptosque obliqua per ungues
Porrigitur radix, longi firmamia trunci:
Ossaque robur agunt: mediaque manente medulla
Sanguis it in succos, in magnos brachia ramos,
In parvos digiti; duratur cortice pellis.
Iamque gravem crescens uterum perstrinxerat arbor
Pectoraque obruerat, collumque operire parabat;
Non tulit illa moram: venientique obvia ligno
Subsedit, mersitque suos in cortice vultus.
Quae, quamquam amisit veteres cum corpore sensus,
Flet tamen, et tepidae manant ex arbore guttae.
Est honor et lacrimis: stillataque cortice Myrrha
Nomen herile tenet, nullique tacebitur aevo.
At male conceptus sub robore creverat infans,
Quaerebatque viam, qua se, genetrice relicta,
Exsereret. Media gravidus tumet arbore venter;
Tendit onus matrem: nec habent sua verba dolores;
Nec Lucina potest parientis voce vocari.
Nitenti tamen est similis, curvataque crebros
Dat gemitus arbor, lacrimisque cadentibus humet.
Constitit ad ramos mitis Lucina dolentes,
Admovitque manus, et verba puerpera dixit.

Arbor agit rimas, et fissa cortice vivum
Reddit onus; vagitque puer: quem mollibus herbis
Naïdes impositum lacrimis unxere parentis.
Laudaret faciem Livor quoque. Qualia namque
Corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
Talis erat: sed, ne faciat discrimina cultus,
Aut huic adde leves, aut illis deme pharetras.
Labitur occulte, fallitque volatilis aetas:
Et nihil est annis velocius. Ille sorore
Natus avoque suo, qui conditus arbore nuper,
Nuper erat genitus, modo formosissimus infans,
Iam iuvenis, iam vir, iam se formosior ipso est:
Iam placet et Veneri, matrisque ulciscitur ignes.
Namque pharetratus dum dat puer oscula matri,
Inscius exstanti destrinxit arundine pectus.
Laesa manu natum dea repulit; altius actum
Vulnus erat specie, primoque fefellerat ipsam.
Capta viri forma non iam Cythereïa curat
Litora: non alto repetit Paphon aequore cinctam,
Piscosamque Gnidon, gravidamve Amathunta metalli;
Abstinet et coelo: coelo praefertur Adonis.
Hunc tenet: huic comes est: assuetaque semper in umbra
Indulgere sibi, formamque augere colendo,
Per iuga, per silvas, dumosaque saxa vagatur
Nuda genu, vestem ritu succincta Dianae;
Hortaturque canes, tutaeque animalia praedae,
Aut pronos lepores, aut celsum in cornua cervum,
Aut agitat damas: a fortibus abstinet apris;
Raptoresque lupos, armatosque unguibus ursos
Vitat, et armenti saturatos caede leones.
Te quoque, ut hos timeas, si quid prodesse monendo
Possit, Adoni, monet, Fortisque fugacibus esto,
Inquit: in audaces non est audacia tuta.
Parce meo, iuvenis, temerarius esse periclo:
Neve feras, quibus arma dedit Natura, lacesse:
Stet mihi ne magno tua gloria. Non movet aetas,
Nec facies, nec quae Venerem movere, leones,
Setigerosque sues, oculosque, animosque ferarum.
Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri;
Impetus est fulvis, et vasta leonibus ira:
Invisumque mihi genus est. Quae causa, roganti,
Dicam, ait: et veteris monstrum mirabere culpae.
Sed labor insolitus iam me lassavit: et ecce
Opportuna sua blanditur populus umbra:

Datque torum cespes. Libet hac requiescere tecum,
Et requievit, humo: pressitque et gramen, et ipsum:
Inque sinu iuvenis, posita cervice, renidens
Sic ait, ac mediis interserit oscula verbis.
Forsitan audieris aliquam certamine cursus
Veloces superasse viros. Non fabula rumor
Ille fuit: superabat enim: nec dicere posses,
Laude pedum, formaene bono praestantior esset.
Scitanti deus huic coniuge, Coniuge, dixit,
Nil opus est, Atalanta, tibi. Fuge coniugis usum:
Nec tamen effugies: teque ipsa viva carebis.
Territa sorte dei per opacas innuba silvas
Vivit, et instantem turbam violenta procorum
Conditione fugat: Nec sum potiunda, nisi, inquit,
Victa prius cursu: pedibus contendite mecum.
Praemia veloci coniux thalamique dabuntur,
Mors pretium tardis: ea lex certaminis esto.
Illa quidem immitis: sed, tanta potentia formae est,
Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
Sederat Hippomenes cursus spectator iniqui,
Et, Petitur cuiquam per tanta pericula coniux?
Dixerat, ac nimios iuvenum damnarat amores.
Ut faciem, et posito corpus velamine vidit,
Quale meum, vel quale tuum, si femina fias;
Obstupuit, tollensque manus, Ignoscite, dixit,
Quos modo culpavi: nondum mihi praemia nota,
Quae peteretis, erant. Laudando concipit ignem;
Et, ne quis iuvenum currat velocius, optat:
Invidiaque timet. Sed cur certaminis huius
Intentata mihi fortuna relinquitur? inquit.
Audentes deus ipse iuvat. Dum talia secum
Exigit Hippomenes; passu volat alite virgo.
Quae quamquam Scythica non secius ire sagitta
Aonio visa est iuveni; tamen ille decorem
Miratur magis: et cursus facit ipse decorem.
Aura refert oblata citis talaria plantis:
Tergaque iactantur crines per eburnea, quaeque
Poplitibus suberant picto genualia limbo:
Inque puellari corbus candore ruborem
Traxerat: haud aliter, quam cum super atria velum
Caudida purpureum simulatas inficit umbras.
Dum notat haec hospes, decursa novissima meta est:
Et tegitur festa victrix Atalanta corona.
Dant gemitum victi; penduntque ex foedere poenas.

Non tamen eventu iuvenum deterritus horum
Constitit in medio; vultuque in virgine fixo,
Quid facilem titulum superando quaeris inertes?
Mecum confer, ait. Seu me fortuna potentem
Fecerit; a tanto non indignabere vinci.
Namque mihi genitor Megareus Onchestius; illi
Est Neptunus avus; pronepos ego regis aquarum:
Nec virtus citra genus est. Seu vincar, habebis
Hippomene victo magnum et memorabile nomen.
Talia dicentem molli Schoeneïa vultu
Adspicit, et dubitat, superari an vincere malit.
Atque ita, Quis deus hunc formosis, inquit, iniquus
Perdere vult, caraeque iubet discrimine vitae
Coniugium petere hoc? non sum, me iudice, tanti.
Nec forma tangor, poteram tamen hac quoque tangi,
Sed quod adhuc puer est; non me movet ipse, sed aetas.
Quid? quod inest virtus, et mens interrita leti?
Quid? quod ab aequorea numeratur origine quartus?
Quid? quod amat, tantique putat connubia nostra,
Ut pereat, si me Fors illi dura negarit?
Dum licet, hospes, abi, thalamosque relinque cruentos.
Coniugium crudele meum est. Tibi nubere nulla
Nolet, et optari potes a sapiente puella.
Cur tamen est mihi cura tui, tot iam ante peremtis?
Viderit: intereat, quoniam tot caede procorum
Admonitus non est, agiturque in taedia vitae.
Occidet hic igitur, voluit quia vivere mecum?
Indignamque necem pretium patietur amoris?
Non erit invidiae victoria nostra ferendae.
Sed non culpa mea est. Utinam desistere velles!
Aut, quoniam es demens, utinam velocior esses!
At quam virgineus puerili vultus in ore est!
Ah! miser Hippomene, nollem tibi visa fuissem!
Vivere dignus eras. Quod si felicior essem,
Nec mihi coniugium fata importuna negarent;
Unus eras, cum quo sociare cubilia possem.
Dixerat: utque rudis, primoque Cupidine tacta,
Quit facit ignorans, amat, et non sentit amorem.
Iam solitos poscunt cursus populusque paterque;
Cum me sollicita proles Neptunia voce
Invocat Hippomenes. Cythereïa, comprecor, ausis
Adsit, ait, nostris, et, quos dedit, adiuvet ignes.
Detulit aura preces ad me non invida blandas:
Motaque sum, fateor, nec opis mora longa dabatur.

Est ager, indigenae Tamascum nomine dicunt,
Telluris Cypriae pars optima: quem mihi prisci
Sacravere senes, templisque accedere dotem
Hanc iussere meis. Medio nitet arbor in arvo,
Fulva comam, fulvo ramis crepitantibus auro.
Hinc tria forte mea veniens decerpta ferebam
Aurea poma manu, nullique videnda, nisi ipsi,
Hippomenen adii, docuique, quis usus in illis.
Signa tubae dederant; cum carcere pronus uterque
Emicat, et summam celeri pede libat arenam.
Posse putes illos sicco freta radere passu,
Et segetis canae stantes percurrere aristas.
Addiiciunt animos iuveni clamorque favorque,
Verbaque dicentum, Nunc, nunc incumbere tempus,
Hippomene: propera. Nunc viribus utere totis.
Pelle moram: vinces. Dubium Megareïus heros
Gaudeat an virgo magis his Schoeneïa dictis.
O quoties, cum iam posset transire, morata est;
Spectatosque diu vultus invita reliquit!
Aridus e lasso veniebat anhelitus ore:
Metaque erat longe. Tum denique de tribus unum
Foetibus arboreis proles Neptunia misit.
Obstupuit virgo; nitidique cupidine pomi
Declinat cursus, aurumque volubile tollit.
Praeterit Hippomenes. Resonant spectacula plausu.
Illa moram celeri, cessataque tempora, cursu
Corrigit, atque iterum iuvenem post terga relinquit.
Et rursus pomi iactu remorata secundi,
Consequitur transitque virum. Pars ultima cursus
Restabat; Nunc, inquit, ades, dea muneris auctor:
Inque latus campi, quo tardius illa rediret,
Iecit ab obliquo nitidum iuveniliter aurum.
An peteret, virgo visa est dubitare: coëgi
Tollere, et adieci sublato pondera malo,
Impediique oneris pariter gravitate moraque.
Neve meus sermo cursu sit tardior illo;
Praeterita est virgo, duxit sua praemia victor.
Dignane, cui grates ageret, cui turis honorem
Ferret, Adoni, fui? Nec grates immemor egit,
Nec mihi tura dedit. Subitam convertor in iram:
Contemnique dolens, ne sim spernenda futuris,
Exemplo caveo, meque ipsa exhortor in ambos.
Templa deum matri, quae quondam clarus Echion
Fecerat ex voto, nemorosis abdita silvis,

Transibant: et iter longum requiescere suasit.
Illic concubitus intempestiva cupido
Occupat Hippomenen, a numine concita nostro.
Luminis exigui fuerat prope templa recessus,
Speluncae similis, nativo pumice tectus,
Religione sacer prisca: quo multa sacerdos
Lignea contulerat veterum simulacra deorum.
Hunc init, et vetito temerat sacraria probro.
Sacra retorserunt oculos: turritaque Mater,
An Stygia sontes, dubitavit, mergeret unda.
Poena levis visa est. Ergo modo laevia fulvae
Colla iubae velant: digiti curvantur in ungues:
Ex humeris armi fiunt: in pectora totum
Pondus abit: summae cauda verruntur arenae.
Iram vultus habet: pro verbis murmura reddunt:
Pro thalamis celebrant silvas; aliisque timendi
Dente premunt domito Cybeleïa frena leones.
Hos tu, care mihi, cumque his genus omne ferarum,
Quae non terga fugae, sed pugnae pectora praebent,
Effuge: ne virtus tua sit damnosa duobus.
Illa quidem monuit, iunctisque per aëra cygnis
Carpit iter: sed stat monitis contraria virtus.
Forte suem latebris, vestigia certa secuti,
Excivere canes, silvisque exire parantem
Fixerat obliquo iuvenis Cinyreïus ictu.
Protinus excussit pando venabula rostro,
Sanguine tincta suo: trepidumque, et tuta petentem
Trux aper insequitur: totosque sub inguine dentes
Abdidit, et fulva moribundum stravit arena.
Vecta levi curru medias Cytherea per auras
Cypron olorinis nondum pervenerat alis.
Agnovit longe gemitum morientis, et albas
Flexit aves illuc. Utque aethere vidit ab alto
Exanimem, inque suo iactantem sanguine corpus;
Desiluit, pariterque sinus, pariterque capillos
Rupit, et indignis percussit pectora palmis.
Questaque cum fatis, At non tamen omnia vestri
Iuris erunt, inquit: luctus monumenta manebunt
Semper, Adoni, mei: repetitaque mortis imago
Annua plangoris peraget simulamina nostri.
At cruor in florem mutabitur. An tibi quondam
Femineos artus in olentes vertere menthas,
Persephone, licuit? nobis Cinyreïus heros
Invidiae mutatus erit? Sic fata, cruorem

Nectare odorato spargit; qui tactus ab illo
Intumuit, sic, ut pluvio perlucida coelo
Surgere bulla solet. Nec plena longior hora
Facta mora est, cum flos de sanguine concolor ortus,
Qualem, quae lento celant sub cortice granum,
Punica ferre solent: brevis est tamen usus in illo.
Namque male haerentem, te nimia levitate caducum
Excutiunt idem, qui praesatnt nomina, venti.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON

LIBER UNDECIMUS.

Carmine dum tali silvas, animosque ferarum
Threïcius vates, et saxa sequentia ducit;
Ecce nurus Ciconum, tectae lymphata ferinis
Pectora velleribus, tumuli de vertice cernunt
Orphea percussis sociantem carmina nervis.
E quibus una, levem iactato crine per auram,
En ait, en hic est nostri contemtor: et hastam
Vatis Appollinei vocalia misit in ora:
Quae foliis praesuta notam sine vulnere fecit.
Alterius telum lapis est: qui missus, in ipso
Aëre concentu victus vocisque lyraeque est,
Ac veluti supplex pro tam furialibus ausis
Ante pedes iacuit. Sed enim temeraria crescunt
Bella, modusque abiiit, insanaque regnat Erinnys.
Cunctaque tela forent cantu mollita; sed ingens
Clamor, et inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanaque, plaususque, et Bacchei ululatus
Obstrepuere sono citharae. Tum denique saxa
Non exauditi rubuerunt sanguine vatis.
At primum attonitas etiamnum voce canentis
Innumeras volucres, anguesque, agmenque ferarum,
Maenades Orphei titulum rapuere theatri;
Inde cruentatis vertuntur in Orphea dextris:
Et coëunt, ut aves, si quando luce vagantem
Noctis avem cernunt: structoque utrimque theatro
Ceu matutina cervus periturus arena
Praeda canum est: vatemque petunt, et fronde virenti

Coniiciunt thyrsos, non haec in munera factos.
Hae glebas, illae dereptos arbore ramos,
Pars torquent silices. Neu desint tela furori;
Forte boves presso subigebant vomere terram:
Nec procul hinc, multo fructum sudore parantes,
Dura lacertosi fodiebant arva coloni.
Agmine qui viso fugiunt, operisque relinquunt
Arma sui: vacuosque iacent dispersa per agros
Sarculaque, rastrique graves, longique ligones.
Quae postquam rapuere ferae, cornuque minaci
Divellere boves; ad vatis fata recurrunt,
Tendentemque manus, atque illo tempore primum
Irrita dicentem, nec quidquam voce moventem,
Sacrilegae perimunt: perque os pro Iupiter! illud,
Auditum saxis, intellectumque ferarum
Sensibus, in ventos anima exhalata recessit.
Te moestae volucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidae silices, tua carmina saepe secutae
Fleverunt silvae: positis te frondibus arbos,
Tonsa comam, luxit: lacrimis quoque flumina dicunt
Increvisse suis: obscuraque carbasa pullo
Naïdes et Dryades, passosque habuere capillos.
Membra iacent diversa locis. Caput, Hebre, lyramque
Excipis; et, mirum, medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis: respondent flebile ripae.
Iamque mare invectae flumen populare relinquunt,
Et Methymnaeae potiuntur litore Lesbi.
Hic ferus expositum peregrinis anguis arenis
Os petit, et sparsos stillanti rore capillos.
Tandem Phoebus adest, morsusque inferre parantem
Arcet, et in lapidem rictus serpentis apertos
Congelat, et patulos, ut erant, indurat hiatus.
Umbra subit terras: et, quae loca viderat ante,
Cuncta recognoscit: quaerensque per arva piorum
Invenit Eurydicen, cupidisque amplectitur ulnis.
Hic modo coniunctis spatiantur passibus ambo:
Nunc praecedentem sequitur, nunc praevius anteit,
Eurydicenque suam iam tuto respicit Orpheus.
Non impune tamen scelus hoc sinit esse Lyaeus:
Ammissoque dolens sacrorum vate suorum,
Protinus in silvis matres Edonidas omnes,
Quae fecere nefas, torta radice ligavit.
Quippe pedum digitos, in quantum quaeque secuta est,

Traxit: et in solidam detrusit acumine terram.
Utque suum laqueis, quos callidus abdidit anceps,
Crus ubi commisit volucris, sensitque teneri;
Plangitur, ac trepidans adstringit vincula motu:
Sic, ut quaeque solo defixa cohaeserat harum,
Exsternata fugam frustra tentabat; at illam
Lenta tenet radix, exsultantemque coërcet;
Dumque ubi sint digiti, dum pes ubi quaerit, et ungues,
Adspicit in teretes lignum succedere suras;
Et conata femur moerenti plangere dextra,
Robora percussit. Pectus quoque robora fiunt:
Robora sunt humeri: porrectaque brachia veros
Esse putes ramos, et non fallare putando.
Nec satis hoc Baccho est: ipsos quoque deserit agros,
Cumque choro meliore sui vineta Tymoli,
Pactolonque petit: quamvis non aureus illo
Tempore, neccaris erat invidiosus arenis.
Hunc assueta cohors Satyri, Bacchaeque frequentant:
At Silenus abest. Titubantem annisque meroque
Ruricolae cepere Phryges, vinctumque coronis
Ad regem traxere Midan, cui Thracius Orpheus
Orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
Qui simul agnovit socium, comitemque sacrorum,
Hospitis adventu festum genialiter egit
Per bis quinque dies, et iunctas ordine noctes.
Et iam stellarum sublime coëgerat agmen
Lucifer undecimus, Lydos cum laetus in agros
Rex venit, et iuveni Silenum reddit alumno.
Huic deus optandi gratum, sed inutile, fecit
Muneris arbitrium, gaudens altore recepto.
Ille male usurus donis, ait, Effice, quidquid
Corpore contigero, fulvum vertatur in aurum.
Annuit optatis, nocituraque munera solvit
Liber; at indoluit, non meliora petisset.
Laetus abit, gaudetque malo Berecynthius heros,
Pollicitamque fidem tangendo singula tentat.
Vixque sibi credens, non alta fronde virentem
Ilice detraxit virgam: virga aurea facta est.
Tollit humo saxum: saxum quoque palluit auro.
Contigit et glebam contactu gleba potenti
Massa fit. Arentes Cereris decerpsit aristas:
Aurea messis erat. Demtum tenet arbore pomum:
Hesperidas donasse putes. Si postibus altis
Admovit digitos: postes radiare videntur.

Ille etiam liquidis palmas ubi laverat undis,
Unda fluens palmis Danaën eludere posset.
Vix spes ipse suas animo capit, aurea fingens
Omnia. Gaudenti mensas posuere ministri,
Exstructas dapibus, nec tostae frugis egentes.
Tum vero, sive ille sua Cerealia dextra
Munera contigerat; Cerealia dona rigebant.
Sive dapes avido convellere dente parabat;
Lamina fulva dapes, admoto dente, nitebant.
Miscuerat puris auctorem muneris undis;
Fusile per rictus aurum fluitare videres.
Attonitus novitate mali, divesque, miserque
Effugere optat opes, et, quae modo voverat, odit.
Copia nulla famem relevat: sitis arida guttur
Urit, et inviso meritus torquetur ab auro.
Ad coelumque manus, et splendida brachia tollens,
Da veniam, Lenaee pater, peccavimus, inquit;
Sed miserere, precor, speciosoque eripe damno.
Mite deûm numen Bacchus peccasse fatentem
Restituit, pactamque fidem, data munera, solvit.
Neve male optato maneas circumlitus auro,
Vade, ait, ad magnis vicinum Sardibus amnem;
Perque iugum montis labentibus obvius undis
Carpe viam; donec venias ad fluminis ortus.
Spumiferoque tuum fonti, qua plurimus exit,
Subde caput: corpusque simul, simul elue crimen.
Rex iussae succedit aquae. Vis aurea tinxit
Flumen, et humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque iam veteris percepto semine venae
Arva rigent, auro madidis pallentia glebis.
Ille, perosus opes, silvas et rura colebat,
Panaque montanis habitantem semper in antris.
Pingue sed ingenium mansit: nocituraque, ut ante,
Rursus erant domino stolidae praecordia mentis.
Nam, freta prospiciens, late riget arduus alto
Tmolus in adscensu: clivoque extentus utroque,
Sardibus hinc, illinc parvis finitur Hypaepis.
Pan ibi dum teneris iactat sua carmina Nymphis,
Et leve cerata modulatur arundine carmen;
Ausus Apollineos prae se contemnere cantus,
Iudice sub Tmolo certamen venit ad impar.
Monte suo senior iudex consedit, et aures
Liberat arboribus. Quercu coma caerula tantum
Cingitur, et pendent circum cava tempora glandes.

Isque deum pecoris spectans, In iudice, dixit,
Nulla mora est. Calamis agrestibus insonat ille:
Barbaricoque Midan (aderat nam forte canenti)
Carmine delenit. Post hunc sacer ora retorsit
Tmolus ad os Phoebi: vultum sua silva secuta est.
Ille caput flavum lauro Parnaside vinctus
Verrit humum Tyrio saturata murice palla:
Instructamque fidem gemmis et dentibus Indis
Sustinet a laeva: tenuit manus altera plectrum.
Artificis status ipse fuit. Tum stamina docto
Pollice sollicitat: quorum dulcedine captus
Pana iubet Tmolus citharae submittere cannas.
Iudicium sanctique placet sententia montis
Omnibus. Arguitur tamen, atque iniusta vocatur
Unius sermone Midae. Nec Delius aures
Humanam stolidas patitur retinere figuram;
Sed trahit in spatium, villisque albentibus implet,
Instabilesque imo facit, et dat posse moveri.
Caetera sunt hominis: partem damnatur in unam,
Induiturque aures lente gradientis aselli.
  Ille quidem celat, turpique onerata pudore
Tempora purpureis tentat velare tiaris.
Sed, solitus longos ferro resecare capillos,
Viderat hoc famulus. Qui, cum nec prodere visum
Dedecus auderet, cupiens efferre sub auras,
Nec posset reticere tamen; secedit, humumque
Effodit, et, domini quales adspexerit aures,
Voce refert parva, terraeque immurmurat haustae;
Indiciumque suae vocis tellure regesta
Obruit, et scrobibus tacitus discedit opertis.
Creber arundinibus tremulis ibi surgere lucus
Coepit; et, ut primum pleno maturuit anno,
Prodidit agricolam. Leni nam motus ab Austro
Obruta verba refert; dominique coarguit aures.
  Ultus abit Tmolo, liquidumque per aëra vectus
Angustum citra pontum Nepheleïdos Helles
Laomedonteis Letoïus adstitit arvis.
Dextera Sigei, Rhoetei laeva profundi
Ara Panomphaeo vetus est sacrata Tonanti.
Inde novae primum moliri moenia Troiae
Laomedonta videt, susceptaque magna labore
Crescere difficili, nec opes exposcere parvas.
Cumque tridentigero tumidi genitore profundi
Mortalem induitur formam; Phrygioque tyranno

Aedificant muros, pacto pro moenibus auro.
Stabat opus: pretium rex infitiatur, et addit,
Perfidiae cumulum, falsis periuria verbis.
Non impune feres, rector maris inquit: et omnes
Inclinavit aquas ad avarae littora Troiae.
Inque freti formam terras convertit, opesque
Abstulit agricolis, et fluctibus obruit arva.
Poena neque haec satis est: regis quoque filia monstro
Poscitur aequoreo. Quam dura ad saxa revinctam
Vindicat Alcides, promissaque munera, dictos
Poscit equos: tantique operis mercede negata,
Bis periura capit superatae moenia Troiae.
Nec pars militiae, Telamon, sine honore recessit,
Hesioneque data potitur. Nam coniuge Peleus
Clarus erat Diva: nec avi magis ille superbit
Nómine, quam soceri. Siquidem Iovis esse nepoti
Contigit haud uni: coniux dea contigit uni.
   Namque senex Thetidi Proteus, dea, dixerat, undae,
Concipe: mater eris iuvenis, qui fortibus actis
Acta patris vincet, maiorque vocabitur illo.
Ergo, ne quidquam mundus Iove maius haberet,
Quamvis haud tepidos sub pectore senserat ignes,
Iupiter aequoreae Thetidis connubia vitat:
Inque sua Aeaciden succedere vota nepotem
Iussit, et amplexus in virginis ire marinae.
Est sinus Haemoniae curvos falcatus in arcus:
Brachia procurrunt: ubi, si foret altior unda,
Portus erat; summis inductum est aequor arenis.
Littus habet solidum, quod nec vestigia servet,
Nec remoretur iter, nec opertum pendeat alga.
Myrtea silva subest, bicoloribus obsita baccis.
Est specus in medio, natura factus, an arte,
Ambiguum, magis arte tamen: quo saepe venire
Frenato delphine sedens, Theti nuda, solebas.
Illic te Peleus, ut somno vincta iacebas,
Occupat: et quoniam precibus tentata repugnas,
Vim parat, innectens ambobus colla lacertis.
Quod nisi venisses, variatis saepe figuris,
Ad solitas artes; auso foret ille potitus.
Sed modo tu volucris: volucrem tamen ille tenebat:
Nunc gravis arbor eras: haerebat in arbore Peleus.
Tertia forma fuit maculosae tigridis: illa
Territus Aeacides a corpore brachia solvit.
Inde deos pelagi, vino super aequora fuso,

Et pecoris fibris, et fumo turis adorat;
Donec Carpathius medio de gurgite vates,
Aeacida, dixit, thalamis potiere petitis.
Tu modo, cum gelido sopita quiescet in antro,
Ignaram laqueis vincloque innecte tenaci.
Nec te decipiat centum mentita figuras:
Sed preme, quidquid erit: dum, quod fuit ante, reformet.
Dixerat haec Proteus: et condidit aequore vultum,
Admisitque suos in verba novissima fluctus.
Pronus erat Titan, inclinatoque tenebat
Hesperium temone fretum; cum pulcra relicto
Nereïs ingreditur consueta cubilia ponto.
Vix bene virgineos Peleus invaserat artus;
Illa novat formas, donec sua membra teneri
Sentit, et in partes diversas brachia tendi.
Tum demum ingemuit, Neque, ait, sine numine vincis;
Exhibita estque Thetis. Confessam amplectitur heros,
Et potitur votis, ingentique implet Achille.
  Felix et nato, felix et coniuge Peleus,
Et cui, si demas iugulati crimina Phoci,
Omnia contigerant. Fraterno sanguine sontem,
Fxpulsumque domo patria Trachinia tellus
Accipit. Hic regnum sine vi, sine caede, tenebat
Lucifero genitore satus, patriumque nitorem
Ore ferens Ceyx; illo qui tempore moestus,
Dissimilisque sui, fratrem lugebat ademtum.
Quo postquam Aeacides fessus curaque viaque
Venit, et intravit, paucis comitantibus, urbem;
Quosque greges pecorum, quae secum armenta trahebat,
Haud procul a muris sub opaca valle reliquit;
Copia cum facta est adeundi prima tyranni,
Velamenta manu praetendens supplice, qui sit,
Quoque satus, memorat: tantum sua crimina celat.
Mentitusque fugae causam, petit urbe, vel agro
Se iuvet. Hunc contra placido Trachinius ore
Talibus alloquitur: Mediae quoque commoda plebi
Nostra patent, Peleu, nec inhospita regna tenemus.
Adiicis huic animo momenta potentia, clarum
Nomen, avumque Iovem. Nec tempora perde precando;
Quod petis, omne feres: tuaque haec pro parte videto,
Qualiacunque vides. Utinam meliora videres!
Et flebat. Moveat quae tantos causa dolores,
Peleusque comitesque rogant. Quibus ille profatur:
Forsitan hanc volucrem, rapto quae vivit, et omnes

Terret aves, semper pennas habuisse putetis.
Vir fuit: et tanta est animi constantia, quantum
Acer erat, belloque ferox, ad vimque paratus,
Nomine Daedalion; illo genitore creatus,
Qui vocat Auroram, coeloque novissimus exit.
Culta mihi pax est; pacis mihi cura tuendae,
Coniugiique fuit: fratri fera bella placebant.
Illius virtus reges, gentesque subegit,
Quae nunc Thisbaeas agitat mutata columbas.
Nata erat huic Chione: quae dotatissima forma
Mille procis placuit, bis septem nubilis annis.
Forte revertentes Phoebus, Maiaque creatus,
Ille suis Delphis, hic vertice Cylleneo,
Videre hanc pariter, pariter traxere calorem.
Spem Veneris differt in tempora noctis Apollo:
Non tulit ille moras, virgaque movente soporem
Virginis os tangit. Tactu iacet illa potenti,
Vimque dei patitur. Nox coelum sparserat astris;
Phoebus anum simulat, praeceptaque gaudia sumit.
Ut sua maturus complevit tempora venter;
Alipedis de stirpe dei, versuta propago,
Nascitur Autolycus, furtum ingeniosus ad omne,
Qui facere assuerat, patriae non degener artis,
Candida de nigris, et de candentibus atra.
Nascitur e Phoebo, namque est enixa gemellos,
Carmine vocali clarus, citharaque Philammon.
Quid peperisse duos, et dis placuisse duobus,
Et forti genitore, et progenitore Tonanti
Esse satam prodest? an obest quoque gloria multis?
Obfuit huic certe: quae se praeferre Dianae
Sustinuit, faciemque deae culpavit. At illi
Ira ferox mota est, Factisque placebimus, inquit.
Nec mora; curvavit cornu, nervoque sagittam
Impulit, et meritam traiecit arundine linguam.
Lingua tacet, nec vox, tentataque verba sequuntur:
Conantemque loqui cum sanguine vita reliquit.
Quem, misera o pietas! ego tum patruoque dolorem
Corde tuli, fratrique pio solatia dixi.
Quae pater haud aliter, quam cautes murmura ponti,
Accipit, et natam delamentatur ademtam.
Ut vero ardentem vidit, quater impetus illi
In medios fuit ire rogos; quater inde repulsus
Concita membra fugae mandat, similisque iuvenco,
Spicula crabronum pressa cervice gerenti,

Qua via nulla, ruit. Iam tum mihi currere visus
Plus homine est, alasque pedes sumsisse putares.
Effugit ergo omnes, veloxque cupidine leti
Vertice Parnasi potitur. Miseratus Apollo,
Cum se Daedalion saxo misisset ab alto,
Fecit avem, et subitis pendentem sustulit alis,
Oraque adunca dedit, curvos dedit unguibus hamos,
Virtutem antiquam, maiores corpore vires.
Et nunc accipiter, nulli satis aequus, in omnes
Saevit aves, aliisque dolens fit causa dolendi,
Quae dum Lucifero genitus miracula narrat
De consorte suo; cursu festinus anhelo
Advolat armenti custos Phoceus Anetor.
Heu Peleu, Peleu, magnae tibi nuntius adsum
Cladis, ait. Quodcunque ferat, iubet edere Peleus.
Pendet, et ipse metu trepidat Trachinius heros.
Ille refert: Fessos ad littora curva iuvencos
Appuleram, medio cum Sol altissimus orbe
Tantum respiceret, quantum superesse videret:
Parsque boum fulvis genua inclinarat arenis,
Latarumque iacens campos spectabat aquarum:
Pars gradibus tardis illuc errabat, et illuc:
Nant alii, celsoque exstant super aequora collo.
Templa mari subsunt, nec marmore clara, nec auro,
Sed trabibus densis, lucoque umbrosa vetusto.
Nereïdes Nereusque tenent. Hos navita templi
Edidit esse deos, dum retia littore siccat.
Iuncta palus huic est, densis obsessa salictis,
Quam restagnantis fecit maris unda paludem.
Inde, fragore gravi strepitans, loca proxima terret
Bèllua vasta, lupus; silvisque palustribus exit,
Oblitus èt spumis, et spisso sanguine rictus
Flumineos, rubra suffusus lumina flamma.
Qui, quamquam saevit pariter rabieque fameque,
Acrior est rabie. Neque enim ieiunia curat
Caede boum diramque famem satiare, sed omne
Vulnerat armentum, sternitque hostiliter omne.
Pars quoque de nobis funesto saucia morsu,
Dum defensamus, leto est data. Sanguine littus,
Undaque prima rubent, demugitaeque paludes.
Sed mora damnosa est, nec res dubitare remittit.
Dum superest aliquid, cuncti coëamus, et arma,
Arma capessamus, coniunctaque tela feramus.
Dixerat agrestis. Nec Pelea damna movebant;

Sed, memor admissi, Nereïda colligit orbam
Damna suo inferias exstincto mittere Phoco.
Induere arma viros, violentaque sumere tela
Rex iubet Oetaeus: cum quis simul ipse parabat
Ire: sed Halcyone coniux excita tumultu
Prosilit, et, nondum totos ornata capillos,
Disiicit hos ipsos: colloque infusa mariti,
Mittat ut auxilium sine se, verbisque praecatur,
Et lacrimis, animasque duas ut servet in una.
Aeacides illi, Pulcros, Regina, piosque
Pone metus: plena est promissi gratia vestri.
Non placet arma mihi contra nova monstra moveri:
Numen adorandum pelagi est. Erat ardua turris,
Arce patens summa, fessis loca grata carinis.
Adscendunt illuc, stratosque in littore tauros
Cum gemitu adspiciunt, vastatoremque cruento
Ore ferum, longos infectum sanguine villos.
Inde manus tendens in aperti littora ponti,
Caeruleam Peleus Psamathen, ut finiat iram,
Orat, opemque ferat. Nec vocibus illa rogantis
Flectitur Aeadicae: Thetis hanc pro coniuge supplex
Accepit veniam. Sed enim revocatus ab acri
Caede lupus perstat, dulcedine sanguinis asper;
Donec inhaerentem lacerae cervice iuvencae
Marmore mutavit. Corpus, praeterque colorem
Omnia servavit: lapidis color indicat, illum
Iam non esse lupum, iam non debere timeri.
Nec tamen hac profugum consistere Pelea terra
Fata sinunt: Magnetas adit vagus exsul, et illic
Sumit ab Haemonio purgamina caedis Acasto.
  Interea fratrisque sui, fratremque secutis
Anxia prodigiis turbatus pectora Ceyx,
Consulat ut sacras, hominum oblectamina, sortes,
Ad Clarium parat ire deum: nam templa profanus
Invia cum Phlegyis faciebat Delphica Phorbas.
Consilii tamen ante sui, fidissima, certam
Te facit, Halcyone. Cui protinus intima frigus
Ossa receperunt, buxoque simillimus ora
Pallor obit, lacrimisque genae maduere profusis.
Ter conata loqui, ter fletibus ora rigavit:
Singultuque pias interrumpente querelas,
Quae mea culpa tuam, dixit, carissime, mentem
Vertit? ubi est, quae cura mei prius esse solebat?
Iam potes Halcyone securus abesse relicta:

Iam via longa placet: iam sum tibi carior absens.
At, puto, per terras iter est; tantumque dolebo,
Non etiam metuam; curaeque timore carebunt.
Aequora me terrent, et ponti tristis imago.
Et laceras nuper tabulas in littore vidi;
Et saepe in tumulis sine corpore nomina legi.
Neve tuum fallax animum fiducia tangat,
Quod socer Hippotades tibi sit, qui carcere fortes
Contineat ventos, et, cum velit, aequora placet.
Cum semel emissi tenuerunt aequora venti;
Nil illis vetitum est, incommendataque tellus
Omnis, et omne fretum. Coeli quoque nubila vexant;
Excutiuntque feris rutilos concursibus ignes.
Quo magis hos novi, nam novi, et saepe paterna
Parva domo vidi, magis hos reor esse timendos.
Quod tua si flecti precibus sententia nullis,
Care, potest, coniux, nimiumque es certus eundi;
Me quoque tolle simul. Certe iactabimur una:
Nec, nisi quae patiar, metuam: pariterque feremus,
Quidquid erit: pariter super aequora lata feremur.
Talibus Aeolidis dictis lacrimisque movetur
Sidereus coniux: neque enim minor ignis in ipso est.
Sed neque propositos pelagi dimittere cursus,
Nec vult Halcyonen in partem adhibere pericli.
Multaque respondit, timidum solantia pectus;
Nec tamen idcirco causam probat. Addidit illis
Hoc quoque lenimen, quo solo flexit amantem:
Longa quidem nobis omnis mora: sed tibi iuro
Per patrios ignes, si me modo fata remittent,
Ante reversurum, quam Luna bis impleat orbem.
His ubi promissis spes est admota recursus;
Protinus eductam navalibus aequore tingi,
Aptarique suis pinum iubet armamentis.
Qua rursus visa, veluti praesaga futuri,
Horruit Halcyone: lacrimasque emisit obortas,
Amplexusque dedit, tristique miserrima tandem
Ore, Vale, dixit, collapsaque corpore tota est.
Ast iuvenes, quaerente moras Ceyce, reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos,
Aequalique ictu scindunt freta. Sustulit illa
Humentes oculos; stantemque in puppe recurva,
Concussaque manu dantem sibi signa maritum
Prima videt, redditque notas. Ubi terra recessit
Longius, atque oculi nequeunt cognoscere vultus;

Dum licet, insequitur fugientem lumine pinum.
Haec quoque ut haud poterat, spatio submota, videri;
Vela tamen spectat summo fluitantia malo.
Ut nec vela videt; vacuum petit anxia lectum,
Seque toro ponit. Renovat lectusque locusque
Halcyonae lacrimas, et quae pars, admonet, absit.
Portubus exierant, et moverat aura rudentes;
Obvertit lateri pendentes navita remos:
Cornuaque in summa locat arbore, totaque malo
Carbasa deducit, venientesque accipit auras.
Aut minus, aut certe medium non amplius aequor
Puppe secabatur, longeque erat utraque tellus;
Cum mare sub noctem tumidis albescere coepit
Fluctibus, et praeceps spirare valentius Eurus.
Ardua iamdudum demittite cornua, rector
Clamat, et antennis totum subnectite velum.
Hic iubet: impediunt adversae iussa procellae;
Nec sinit audiri vocem fragor aequoris ullam.
Sponte tamen properant alii subducere remos;
Pars munire latus; pars ventis vela negare.
Egerit hic fluctus, aequorque refundit in aequor:
Hic rapit antennas. Quae dum sine lege geruntur,
Aspera crescit hiems, omnique e parte feroces
Bella gerunt venti, fretaque indignantia miscent.
Ipse pavet, nec se, qui sit status, ipse fatetur
Scire ratis rector, nec quid iubeatve, vetetve:
Tanta mali moles, totaque potentior arte est.
Quippe sonant clamore viri, stridore rudentes,
Undarum incursu gravis unda, tonitribus aether.
Fluctibus erigitur, coelumque aequare videtur
Pontus, et inductas adspergine tangere nubes;
Et modo, cum fulvas ex imo verrit arenas,
Concolor est illis, Stygia modo nigrior unda:
Sternitur interdum, spumisque sonantibus albet.
Ipsa quoque his agitur vicibus Trachinia puppis:
Et modo sublimis, veluti de vertice montis,
Despicere in valles, imumque Acheronta videtur:
Nunc, ubi demissam curvum circumstetit aequor,
Suspicere inferno summum de gurgite coelum.
Saepe dat ingentem fluctu latus icta fragorem:
Nec levius pulsata sonat, quam ferreus olim
Cum laceras aries ballistave concutit arces.
Utque solent, sumtis in cursu viribus, ire
Pectore in arma feri, praetentaque tela leones;

Sic ubi se ventis admiserat unda coortis,
Ibat in arma ratis, multoque erat altior illis.
Iamque labant cunei, spoliataque tegmine cerae
Rima patet, praebetque viam letalibus undis.
Ecce cadunt largi resolutis nubibus imbres;
Inque fretum credas totum descendere coelum,
Inque plagas coeli tumefactum adscendere pontum.
Vela madent nimbis; et cum coelestibus undis
Aequoreae miscentur aquae. Caret ignibus aether;
Caecaque nox premitur tenebris hiemisque suisque.
Discutiunt tamen has, praebentque micantia lumen
Fulmina: fulmineis ardescunt ignibus undae.
Dat quoque iam saltus intra cava texta carinae
Fluctus: et, ut miles, numero praestantior omni,
Cum saepe assiluit defensae moenibus urbis,
Spe potitur tandem, laudisque accensus amore
Inter mille viros, murum tamen occupat unus;
Sic ubi pulsarunt acres latera ardua fluctus,
Vastius insurgens decimae ruit impetus undae:
Nec prius absistit fessam oppugnare carinam,
Quam velut in captae descendat moenia navis.
Pars igitur tentabat adhuc invadere pinum,
Pars maris intus erat. Trepidant haud secius omnes,
Quam solet urbs, aliis murum fodientibus extra,
Atque aliis murum, trepidare, tenentibus intus.
Deficit ars, animique cadunt: totidemque videntur,
Quod veniant fluctus, ruere atque irrumpere mortes.
Non tenet hic lacrimas: stupet hic: vocat ille beatos,
Funera quos maneant: hic votis numen adorat,
Brachiaque ad coelum, quod non videt, irrita tollens
Poscit opem: subeunt illi fratresque parensque;
Huic cum pignoribus domus, et quod cuique relictum est.
Halcyone Ceyca movet: Ceycis in ore
Nulla nisi Halcyone est: et, cum desideret unam,
Gaudet abesse tamen. Patriae quoque vellet ad oras
Respicere, inque domum supremos vertere vultus.
Verum, ubi sit, nescit: tanta vertigine pontus
Fervet, et, inducta piceis e nubibus umbra,
Omne latet coelum, duplicataque noctis imago est.
Frangitur incursu nimbosi turbinis arbos:
Frangitur et regimen: spoliisque animosa superstans
Unda, velut victrix, sinuatas despicit undas:
Nec levius, quam si quis Athon, Pindumve, revulsos
Sede sua, totos in apertum everterit aequor,

Praecipitata ruit: pariterque et pondere et ictu
Mergit in ima ratem; cum qua pars magna virorum
Gurgite pressa gravi, neque in aëra reddita, fato
Functa suo est. Alii partes et membra carinae
Trunca tenent. Tenet ipse manu, qua sceptra solebat,
Fragmina navigii Ceyx: socerumque patremque
Invocat, heu! frustra. Sed plurima nantis in ore
Halcyone coniux. Illam meminitque refertque:
Illius ante oculos ut agant sua corpora fluctus,
Optat, et exanimis manibus tumuletur amicis.
Dum natat, absentem, quoties sinit hiscera fluctus,
Nominat Halcyonen, ipsisque immurmurat undis.
Ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
Frangitur, et rupta mersum caput obruit unda.
Lucifer obscurus, nec quem cognoscere posses,
Illa nocte fuit: quoniamque excedere Olympo
Non licuit, densis texit sua nubibus ora.
  Aeolis interea tantorum ignara malorum
Dinumerat noctes: et iam, quas induat ille,
Festinat vestes, iam quas, ubi venerit ille,
Ipsa gerat: reditusque sibi promittit inanes.
Omnibus illa quidem Superis pia tura ferebat;
Ante tamen cunctos Iunonis templa colebat,
Proque viro, qui nullus erat, veniebat ad aras,
Utque foret sospes coniux suus, utque rediret,
Optabat, nullamque sibi praeferret. At illi
Hoc de tot votis poterat contingere solum.
  At dea non ultra pro functo morte rogari
Sustinet; utque manus funestas arceat aris,
Iri, meae, dixit, fidissima nuntia vocis,
Vise soporiferam Somni velociter aulam,
Extinctique iube Ceycis imagine mittat
Somnia ad Halcyonen, veros narrantia casus.
Dixerat. Induitur velamina mille colorum
Iris, et arquato coelum curvamine signans
Tecta petit iussi sub rupe latentia regis.
  Est prope Cimmerios longo spelunca recessu,
Mons cavus, ignavi domus et penetralia Somni:
Quo nunquam radiis oriens, mediusve, cadensve
Phoebus adire potest. Nebulae caligine mistae
Exhalantur humo, dubiaeque crepuscula lucis.
Non vigil ales ibi cristati cantibus oris
Evocat Auroram: nec voce silentia rumpunt
Sollicitive canes, canibusve sagacior anser.

Non fera, non pecudes, non moti flamine rami,
Humanaeve sonum reddunt convicia linguae.
Muta quies habitat. Saxo tamen exit ab imo
Rivus aquae Lethes: per quem cum murmure labens
Invitat somnos crepitantibus unda lapillis.
Ante fores antri fecunda papavera florent,
Innumeraeque herbae: quarum de lacte soporem
Nox legit, et spargit per opacas humida terras.
Ianua, quae verso stridorem cardine reddat,
Nulla domo tota; custos in limine nullus.
At medio torus est, ebeno sublimis in atra,
Plumeus, unicolor, pullo velamine tectus:
Quo cubat ipse deus, membris languore solutis.
Hunc circa passim, varias imitantia formas,
Somnia vana iacent totidem, quot messis aristas,
Silva gerit frondes, eiectas littus arenas.
Quo simul intravit, manibusque obstantia virgo
Somnia dimovit; vestis fulgore reluxit
Sacra domus: tardaque deus gravitate iacentes
Vix oculos tollens, iterumque iterumque relabens
Summaque percutiens nutanti pectora mento,
Excussit tandem sibi se: cubitoque levatus,
Quid veniat, cognorat enim, scitatur. At illa:
Somne, quies rerum, placidissime, Somne, deorum,
Pax animi, quem cura fugit, qui corda diurnis
Fessa ministeriis mulces, reparasque labori;
Somnia, quae veras aequent imitamine formas,
Herculea Trachine iube, sub imagine regis,
Halcyonen adeant, simulacraque naufraga fingant.
Imperat hoc Iuno. Postquam mandata peregit
Iris, abit: neque enim ulterius tolerare vaporis
Vim poterat; labique ut Somnum sensit in artus,
Effugit, et remeat per quos modo venerat arcus.
At pater e populo natorum mille suorum
Excitat artificem, simulatoremque figurae
Morphea. Non illo iussos sollertius alter
Exprimit incessus, vultumque sonumque loquendi,
Adiicit et vestes, et consuetissima cuique
Verba. Sed hic solos homines imitatur: at alter
Fit fera, fit volucris, fit longo corpore serpens.
Hunc Icelon Superi, mortale Phobetora vulgus
Nominat. Est etiam diversae tertius artis
Phantasos. Ille in humum, saxumque, undamque, trabemque,
Quaeque vacant anima, feliciter omnia transit.

Regibus hi, ducibusque suos ostendere vultus
Nocte solent: populos alii plebemque pererrant.
Praeterit hos senior: cunctisque e fratribus unum
Morphea, qui peragat Thaumantidos edita, Somnus
Eligit: et rursus molli languore solutus
Deposuitque caput, stratoque recondidit alto.
Ille volat, nullos strepitus facientibus alis,
Per tenebras, intraque morae breve tempus in urbem
Pervenit Haemoniam: positisque e corpore pennis
In faciem Ceycis abit, formaque sub illa
Luridus, exsangui similis, sine vestibus ullis,
Coniugis ante torum miserae stetit. Uda videtur
Barba viri, madidisque gravis fluere unda capillis.
Tum lecto incumbens, fletu super ora refuso,
Haec ait: Agnoscis Ceyca, miserrima coniux?
An mea mutata est facies nece? respice; nosces,
Inveniesque tuo pro coniuge coniugis umbram.
Nil opis, Halcyone, nobis tua vota tulerunt.
Occidimus: falsae tibi me promittere noli.
Nubilus Aegaeo deprendit in aequore navim
Auster, et ingenti iactatam flamine solvit:
Oraque nostra, tuum frustra clamantia nomen,
Implerunt fluctus. Non haec tibi nuntiat auctor
Ambiguus: non ista vagis rumoribus audis:
Ipse ego fata tibi praesens mea naufragus edo.
Surge, age, da lacrimas, lugubriaque indue: nec me
Indeploratum sub inania Tartara mitte.
Adiicit his vocem Morpheus, quam coniugis illa
Crederet esse sui. Fletus quoque fundere veros
Visus erat, gestumque manus Ceycis habebant.
Ingemit Halcyone lacrimans, motatque lacertos
Per somnum, corpusque petens amplectitur auras,
Exclamatque, Mane. Quo te rapis? ibimus una.
Voce sua, specieque viri turbata soporem
Excutit: et primo si sit circumspicit illic,
Qua modo visus erat: nam moti voce ministri
Intulerant lumen. Postquam non invenit usquam;
Percutit ora manu, laniatque a pectore vestes,
Pectoraque ipsa ferit. Nec crinem solvere curat;
Scindit: et altrici, quae luctus causa, roganti,
Nulla est Halcyone, nulla est, ait: occidit una
Cum Ceyce suo. Solantia tollite verba.
Naufragus interiit. Vidi, agnovique, manusque
Ad discedentem, cupiens retinere, tetendi.

Umbra fuit: sed et umbra tamen manifesta, virique
Vera mei. Non ille quidem, si quaeris, habebat
Assuetos vultus, nec, quo prius ore, nitebat.
Pallentem, nudumque, et adhuc humente capillo
Infelix vidi. Stetit hoc miserabilis ipso
Ecce loco: et quaerit, vestigia si qua supersint.
Hoc erat, hoc, animo quod divinante timebam,
Et ne, me fugiens, ventos sequerere, rogabam.
At certe vellem, quoniam periturus abibas,
Me quoque duxisses. Tecum fuit utile, tecum
Ire mihi. Neque enim de vitae tempore quidquam
Non simul egissem: nec mors discreta fuisset.
Nunc absens pereo, iactor nunc fluctibus absens:
Et sine me me pontus habet. Crudelior ipso
Sit mihi mens pelago, si vitam ducere nitar
Longius, et tanto pugnem superesse dolori.
Sed neque pugnabo, nec te, miserande, relinquam:
Et tibi nunc saltem veniam comes. Inque sepulcro,
Si non urna, tamen iunget nos littera: si non
Ossibus ossa meis, at nomen nomine tangam.
Plura dolor prohibet, verboque intervenit omni
Plangor, et attonito gemitus e corde trahuntur.
Mane erat: egreditur tectis ad littus, et illum
Moesta locum repetit, de quo spectarat euntem.
Dumque, Moratus ibi; dumque, Hic retinacula solvit,
Hoc mihi discedens dedit oscula littore, dicit,
Dumque notata oculis reminiscitur acta, fretumque
Prospicit; in liquida, spatio distante, tuetur
Nescio quid, quasi corpus, aqua; primoque, quid illud
Esset, erat dubium. Postquam paulo appulit unda,
Et quamvis aberat, corpus tamen esse liquebat;
Qui foret, ignorans, quia naufragus, omine mota est:
Et, tanquam ignoto lacrimam daret, Heu! miser, inquit,
Quisquis es, et si qua est coniux tibi! Fluctibus actum
Fit propius corpus. Quod quo magis illa tuetur,
Hoc minus et minus est amens sua. Iamque propinquae
Admotum terrae, iam quod cognoscere posset,
Cernit: erat coniux. Ille est, exclamat, et una
Ora, comas, vestem lacerat: tendensque trementes
Ad Ceyca manus, Sic, o, carissime coniux,
Sic ad me, miserande, redis? ait. Adiacet undis
Facta manu moles, quae primas aequoris iras
Frangit, et incursus quae praedelassat aquarum.
Insilit huc: mirumque fuit potuisse; volabat,

Percutiensque levem modo natis aëra pennis,
Stringebat summas ales miserabilis undas.
Dumque volat, moesto similem, plenumque querelae
Ora dedere sonum, tenui crepitantia rostro.
Ut vero tetiget mutum et sine sanguine corpus;
Dilectos artus amplexa recentibus alis,
Frigida nequidquam duro dedit oscula rostro.
Senserit hoc Ceyx, an vultum motibus undae
Tollere sit visus, populus dubitabat: at ille
Senserat. Et tandem, Superis miserantibus, ambo
Alite mutantur. Fatis obnoxius isdem
Tunc quoque mansit amor, nec coniugiale solutum
Foedus in alitibus. Coëunt, fiuntque parentes:
Perque dies placidos, hiberno tempore, septem
Incubat Halcyone pendentibus aequore nidis.
Tum via tuta maris: ventos custodit, et arcet
Aeolus egressu, praestatque nepotibus aequor.
Hos aliquis senior circum freta lata volantes
Spectat, et ad finem servatos laudat amores.
Proximus, aut idem, si fors tulit, Hic quoque, dixit,
Quem mare carpentem substrictaque crura gerentem
Adspicis, (ostendens spatiosum guttura mergum)
Regia progenies; et, si descendere ad ipsum
Ordine perpetuo quaeris, sunt huius origo
Ilus, et Assaracus, raptusque Iovi Ganymedes,
Laomedonque senex, Priamusque novissima Troiae
Tempora sortitus. Frater fuit Hectoris iste:
Qui nisi sensisset prima nova fata iuventa,
Forsitan inferius non Hectore nomen haberet:
Quamvis est illum proles enixa Dymantis.
Aesacon umbrosa furtim peperisse sub Ida
Fertur Alexirhoë, Granico nata bioorni.
Oderat hic urbes: nitidaque remotus ab aula
Secretos montes, et inambitiosa colebat
Rura: nec Iliacos coetus, nisi rarus, adibat.
Non agreste tamen, nec inexpugnabile Amori
Pectus habens, silvas captatam saepe per omnes
Adspicit Hesperien patria Cebrenida ripa,
Iniectos humeris siccantem sole capillos.
Visa fugit Nymphe, veluti perterrita fulvum
Cerva lupum, longeque lacu deprensa relicto
Accipitrem fluvialis anas. Quam Troïus heros
Insequitur, celeremque metu celer urget amore.
Ecce latens herba coluber fugientis adunco

Dente pedem strinxit, virusque in corpore liquit.
Cum vita suppressa fuga est. Amplectitur amens.
Exanimem, clamatque, Piget, piget esse secutum:
Sed non hoc timui: nec erat mihi vincere tanti.
Perdidimus miseram nos te duo. Vulnus ab angue,
A me causa data est. Ego sim sceleratior illo,
Ni tibi morte mea mortis solatia mittam.
Dixit: et e scopulo, quem rauca subederat unda,
Se dedit in pontum. Tethys miserata cadentem
Molliter excepit, nantemque per aequora pennis
Texit: et optatae non est data copia mortis.
Indignatur amans invitum vivere cogi,
Obstarique animae, misera de sede volenti
Exire. Utque novas humeris assumserat alas,
Subvolat, atque iterum corpus super aequora mittit.
Pluma levat casus. Furit Aesacos, inque profundum
Pronus abit, letique viam sine fine retentat.
Fecit amor maciem: longa internodia crurum,
Longa manet cervix: caput est a corpore longe.
Aequor amat, nomenque tenet, quia mergitur illo.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER DUODECIMUS.

Nescius assumtis Priamus pater Aesacon alis
Vivere, lugebat: tumulo quoque nomen habenti
Inferias dederat cum fratribus Hector inanes.
Defuit officio Paridis praesentia tristi,
Postmodo qui rapta longum cum coniuge bellum
Attulit in patriam: coniurataeque sequuntur
Mille rates, gentisque simul commune Pelasgae.
Nec dilata foret vindicta, nisi aequora saevi
Invia fecissent venti, Boeotaque tellus
Aulide piscosa puppes tenuisset ituras.
Hic patrio de more Iovi cum sacra parassent,
Ut vetus accensis incanduit ignibus ara;
Serpere caeruleum Danai videre draconem
In platanum, coeptis quae stabat proxima sacris.
Nidus erat volucrum bis quatuor arbore summa:
Quas simul, et matrem circum sua damna volantem,
Corripuit serpens, avidaque recondidit alvo.
Obstupuere omnes; at veri providus augur
Thestorides, Vincemus, ait: gaudete, Pelasgi.
Troia cadet; sed erit nostri mora longa laboris.
Atque novem volucres in belli digerit annos.
Ille, ut erat, virides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis, et servat serpentis imagine saxum.
Permanet Aoniis Nereus violentus in undis,
Bellaque non transfert; et sunt, qui parcere Troiae
Neptunum credant, quia moenia fecerat urbi.
At non Thestorides. Nec enim nescitve tacetve,

Sanguine virgineo placandam virginis iram
Esse deae. Postquam pietatem publica causa,
Rexque patrem vicit, castumque datura cruorem
Flentibus ante aram stetit Iphigenia ministris;
Victa dea est, nubemque oculis obiecit, et inter
Officium turbamque sacri, vocesque precantum,
Supposita fertur mutasse Mycenida cerva.
Ergo ubi, qua decuit, lenita est caede Diana,
Et pariter Phoebes, pariter maris ira recessit;
Accipiunt ventos a tergo mille carinae,
Multaque perpessae Phrygia potiuntur arena.
  Orbe locus medio est inter terrasque, fretumque,
Coelestesque plagas, triplicis confinia mundi;
Vnde quod est usquam, quamvis regionibus absit,
Inspicitur, penetratque cavas vox omnis ad aures.
Fama tenet, summaque domum sibi legit in arce:
Innumerosque aditus, ac mille foramina tectis
Addidit, et nullis inclusit limina portis.
Nocte dieque patent. Tota est ex ore sonanti:
Tota fremit, vocesque refert: iteratque, quod audit.
Nulla quies intus, nullaque silentia parte.
Nec tamen est clamor, sed parvae murmura vocis:
Qualia de pelagi, si quis procul audiat, undis
Esse solent: qualemve sonum, cum Iupiter atras
Increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt.
Atria turba tenent: veniunt leve vulgus, euntque,
Mistaque cum veris passim commenta vagantur
Millia rumorum, confusaque verba volutant.
E quibus hi vacuas implent sermonibus aures:
Hi narrata ferunt alio: mensuraque ficti
Crescit, et auditis aliquid novus adiicit auctor.
Illic Credulitas, illic temerarius Error,
Vanaque Laetitia est, consternatique Timores,
Seditioque repens, dubioque auctore Susurri.
Ipsa, quid in coelo rerum, pelagoque geratur,
Et tellure, videt, totumque inquirit in orbem.
  Fecerat haec notum, Graias cum milite forti
Adventare rates: neque inexspectatus in armis
Hostis adest. Prohibent aditu, littusque tuentur
Troës: et Hectorea primus fataliter hasta,
Protesilaë, cadis: commissaque proelia magno
Stant Danaïs: fortisque animae nece cognitus Hector:
Nec Phryges exiguo, quid Achaïa dextera posset,
Sanguine senserunt. Et iam Sigea rubebant

Littora: iam leto, proles Neptunia, Cygnus
Mille viros dederat: iam curru instabat Achilles,
Troaque Peliacae sternebat cuspidis ictu
Agmina, perque acies aut Cygnum aut Hectora quaerens
Congreditur Cygno: decimum dilatus in annum
Hector erat. Tum colla iugo candentia pressos
Exhortatus equos, currum direxit in hostem:
Concutiensque suis vibrantia tela lacertis,
Quisquis es, o iuvenis, solatia mortis habeto,
Dixit, ab Haemonia quod sis iugulatus Achille.
Hactenus Aeacides. Vocem gravis hasta secuta est.
Sed quamquam certa nullus fuit error in hasta;
Nil tamen emissi profecit acumine ferri:
Utque hebeti pectus tantummodo contudit ictu
Nate dea, nam te fama praenovimus, inquit
Ille, quid a nobis vulnus miraris abesse?
Mirabatur enim; non haec, quam cernis, equinis
Fulva iubis cassis, neque onus cava parma sinistrae
Auxilio mihi sunt: decor est quaesitus ab istis.
Mars quoque ob hoc capere arma solet. Removebitur omne
Tegminis officium; tamen indestrictus abibo.
Est aliquid, non esse satum Nereede, sed qui
Nereaque, et natas, et totum temperet aequor.
Dixit: et haesurum clipei curvamine telum
Misit in Aeaciden, quod et aes, et proxima rupit
Terga novena boum, decimo tamen orbe moratum.
Excutit hoc heros, rursusque trementia forti
Tela manu torsit; rursus sine vulnere corpus,
Sincerumque fuit, nec tertia cuspis apertum
Et se praebentem valuit destringere Cygnum.
Haud secus exarsit, quam Circo taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu,
Puniceas vestes, elusaque vulnera sentit.
Num tamen exciderit ferrum, considerat, hastae:
Haerebat ligno. Manus est mea debilis ergo,
Quasque, ait, ante habuit vires, effudit in uno.
Nam certe valuit, vel cum Lyrnesia primus
Moenia disieci; vel cum Tenedonque suoque
Eëtioneas implevi sanguine Thebas;
Vel cum purpureus populari caede Caycus
Fluxit, opusque meae bis sensit Telephus hastae.
Hic quoque tot caesis, quorum per littus acervos
Et feci, et video, valuit mea dextra, valetque.
Dixit: et, ante actis veluti male crederet, hastam

Misit in adversum Lycia de plebe Menoeten:
Loricamque simul, subiectaque pectora rupit
Quo plangente gravem moribundo vertice terram,
Extrahit illud idem calido de vulnere telum,
Atque ait, Haec manus est, haec, qua modo vicimus, hasta.
Utar in hunc isdem: sit in hoc precor exitus idem.
Sic fatus, Cygnumque petit, nec fraxinus errat:
Inque humero sonuit non evitata sinistro.
Inde, velut muro, solidave a caute, repulsa est.
Qua tamen ictus erat, signatum sanguine Cygnum
Viderat, et frustra fuerat gavisus, Achilles.
Vulnus erat nullum: sanguis erat ille Menoetae.
Tum vero praeceps curru fremebundus ab alto
Desilit, et nitido securum cominus hostem
Ense petens, parmam gladio, galeamque cavari
Cernit, et in duro laedi quoque corpore ferrum.
Haud tulit ulterius: clipeoque adversa reducto
Ter, quater ora viri, capulo cava tempora pulsat,
Cedentique sequens instat, turbatque, ruitque,
Attonitoque negat requiem. Pavor occupat illum:
Ante oculosque natant tenebrae: retroque ferenti
Aversos passus medio lapis obstitit arvo:
Quem super inpulsum resupino pectore Cygnum
Vi multa vertit, terraeque adflixit Achilles.
Tum, clipeo genibusque premens praecordia duris,
Vincla trahit galeae: quae presso subdita mento
Elidunt fauces, et respiramen, iterque
Eripiunt animae. Victum spoliare parabat;
Arma relicta videt: corpus deus aequoris albam
Contulit in volucrem, cuius modo nomen habebat.
Hic labor, haec requiem multorum pugna dierum
Attulit, et positis pars utraque substitit armis.
Dumque vigil Phrygios servat custodia muros,
Et vigil Argolicas servat custodia fossas;
Festa dies aderat, qua Cygni victor Achilles
Pallada vittatae placabat sanguine vaccae.
Cuius ut imposuit prosecta calentibus aris,
Et dis acceptus penetravit in aethera nidor;
Sacra tulere suam, pars est data caetera mensis.
Discubuere toris proceres, et corpora tosta
Carne replent, vinoque levant curasque sitimque.
Non illos citharae, non illos carmina vocum,
Longave multifori delectat tibia buxi;
Sed noctem sermone trahunt, virtusque loquendi

Materia est. Pugnam referunt hostisque suamque,
Inque vices adita atque exhausta pericula saepe
Commemorare iuvat. Quid enim loqueretur Achilles?
Aut quid apud magnum potius loquerentur Achillem?
Proxima praecipue domito victoria Cygno
In sermone fuit. Visum mirabile cunctis,
Quod iuveni corpus nullo penetrabile telo,
Invictumque ad vulnera erat, ferrumque terebat.
Hoc ipsum Aeacides, hoc mirabantur Achivi.
Cum sic Nestor ait: Vestro fuit unicus aevo
Contemtor ferri, nulloque forabilis ictu
Cygnus. At ipse olim patientem vulnera mille,
Corpore non laeso, Perrhaebum Caenea vidi:
Caenea Perrhaebum, qui, factis inclitus, Othryn
Incoluit. Quoque id mirum magis esset in illo,
Femina natus erat. Monstri novitate moventur,
Quisquis adest, narretque rogant. Quos inter Achilles,
Dic age, nam cunctis eadem est audire voluntas,
O facunde senex, aevi prudentia nostri,
Quis fuerit Caeneus, cur in contraria versus:
Qua tibi militia, cuius certamine pugnae
Cognitus: a quo sit victus, si victus ab ullo est.
Tum senior: Quamvis obstet mihi tarda vetustas,
Multaque me fugiant, primis spectata sub annis;
Plura tamen memini: nec, quae magis haereat illa,
Pectore res nostro est, inter bellique domique
Acta tot. Ac si quem potuit spatiosa senectus
Spectatorem operum multorum reddere; vixi
Annos bis centum: nunc tertia vivitur aetas.
Clara decore fuit proles Elateïa Caenis,
Thessalidum virgo pulcerrima, perque propinquas,
Perque tuas urbes, tibi enim popularis, Achille,
Multorum frustra votis optata procorum.
Tentasset Peleus thalamos quoque forsitan illos;
Sed iam aut contingerant illi connubia matris,
Aut fuerant promissa, tuae. Nec Caenis in ullos
Denupsit thalamos: secretaque littora carpens
Aequorei vim passa dei est: ita fama ferebat.
Utque novae Veneris Neptunus gaudia cepit;
Sint tua vota licet, dixit, secura repulsae:
Elige quid voveas: eadem hoc quoque fama ferebat.
Magnum, Caenis ait, facit haec iniuria votum,
Tale pati nil posse, mihi: da, femina ne sim:
Omnia praestiteris. Graviore novissima dixit

Verba sono, poteratque viri vox illa videri,
Sicut erat. Nam iam voto deus aequoris alti
Annuerat: dederatque super, ne saucius ullis
Vulneribus fieri, ferrove occumbere posset.
Munere laetus abit, studiisque virilibus aevum
Exigit Atracides, Peneïaque arva pererrat.
  Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus,
Nubigenasque feros, positis ex ordine mensis,
Arboribus tecto discumbere iusserat antro.
Haemonii proceres aderant, aderamus et ipsi:
Festaque confusa resonabat regia turba.
Ecce canunt Hymenaeon: et ignibus atria fumant:
Cinctaque adest virgo matrum nuruumque caterva,
Praesignis facie. Felicem dicimus illa
Coniuge Pirithoum: quod paene fefellimus omen.
Nam tibi, saevorum saevissime Centaurorum,
Euryte, quam vino pectus, tam virgine visa
Ardet, et ebrietas geminata libidine regnat.
Protinus eversae turbant convivia mensae,
Raptaturque comis per vim nova nupta prehensis.
Eurytus Hippodamen, alii, quam quisque probarant,
Aut poterant, rapiunt: captaeque erat urbis imago.
Femineo clamore sonat domus. Ocius omnes
Surgimus, et primus, Quae te vecordia, Theseus,
Euryte, pulsat, ait; qui, me vivente, lacessas
Pirithoum, violesque duos ignarus in uno?
Neve ea magnanimus frustra memoraverit heros,
Submovet instantes, raptamque furentibus aufert.
Ille nihil contra: neque enim defendere verbis
Talia facta potest; sed vindicis ora protervis
Insequitur manibus, generosaque pectora pulsat.
Forte fuit iuxta signis exstantibus asper
Antiquus crater, quem vastum vastior ipse
Sustulit Aegides, adversaque misit in ora.
Sanguinis ille globos pariter, cerebrumque, merumque,
Vulnere et ore vomens, madida resupinus arena,
Calcitrat. Ardescunt germani caede bimembres,
Certatumque omnes uno ore, Arma, arma, loquuntur.
Vina dabant animos: et prima pocula pugna
Missa volant, fragilesque cadi, curvique lebetes,
Res epulis quondam, nunc bello et caedibus, aptae.
Primus Ophionides Amycus penetralia donis
Haud timuit spoliare suis et primus ab aede
Lampadibus densum rapuit funale coruscis:

Elatumque altè, veluti qui candida tauri
Rumpere sacrifica molitur colla securi,
Illisit fronti Lapithae Celadontis, et ossa
Non agnoscendo confusa reliquit in ore.
Exsiluere oculi, disiectisque ossibus oris
Acta retro naris, medioque infixa palato est.
Hunc pede convulso mensae Pellaeus acernae
Stravit humi Belates, disiecto in pectora mento,
Cumque atro mistos sputantem sanguine dentes
Vulnere Tartareas geminato mittit ad umbras.
Proximus ut steterat, spectans altaria vultu
Fumida terribili, Cur non, ait, utimur istis?
Cumque suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus, et medium Lapitharum iecit in agmen,
Depressitque duos, Brotean, et Orion. Orio
Mater erat Mycale: quam deduxisse canendo
Saepe reluctantis constabat cornua Lunae.
Non impune feres, teli modo copia detur,
Dixerat Exadius: telique habet instar, in alta
Quae fuerant pinu, votivi cornua cervi.
Figitur huic duplici Gryneus in lumina ramo,
Eruiturque oculos: quorum pars cornibus haeret,
Pars fluit in barbam, concretaque sanguine pendet.
Ecce rapit mediis flagrantem Rhoetus ab aris
Prunitium torrem, dextraque à parte Charaxi
Tempora perfringit fulvo protecta capillo.
Correpti rapida, veluti seges arida, flamma
Arserunt crines: et vulnere sanguis inustus
Terribilem stridore sonum dedit; ut dare ferrum
Igne rubens plerumque solet, quod forcipe curva
Cum faber eduxit, lacubus demittit: at illud
Stridet, et in trepida submersum sibilat unda.
Saucius hirsutis avidum de crinibus ignem
Excutit, inque humeros limen tellure revulsum
Tollit, onus plaustri: quod ne permittat in hostem,
Ipsa facit gravitas. Socium quoque saxea moles
Oppressit spatio stantem propiore Cometen.
Gaudia nec retinet Rhoetus. Sic comprecor, inquit,
Caetera sit fortis castrorum turba tuorum!
Semicremoque novat repetitum stipite vulnus,
Terque quaterque gravi iuncturas verticis ictu
Rupit: et in liquido sederunt ossa cerebro.
Victor ad Euagrum, Corythumque, Dryantaque transit.
E quibus ut prima lectus lanugine malas

Procubuit Corythus; Puero quae gloria fuso
Parta tibi est? Euagros ait. Nec dicere Rhoetus
Plura sinit: rutilasque ferox in aperta loquentis
Condidit ora viri, perque os in pectora, flammas.
Te quoque, saeve Drya, circum caput igne rotato
Insequitur: sed non in te quoque constitit idem
Exitus; assiduae successu caedis ovantem,
Qua iuncta est humero cervix, sude figis obusta.
Ingemuit, duroque sudem vix osse revellit
Rhoetus, et ipse suo madefactus sanguine fugit.
Fugit et Ornëus, Lycabasque, et saucius armo
Dexteriore Medon, et cum Pisenore Thaumas:
Quique pedum nuper certamine vicerat omnes
Mermeros, accepto nunc vulnere tardius ibat:
Et Pholus, et Melaneus, et Abas praedator aprorum:
Quique suis frustra bellum dissuaserat augur
Astylos. Ille etiam metuenti vulnera Nesso,
Ne fuge: ad Herculeos, inquit, servaberis arcus.
At non Eurynomus, Lycidasque, et Areos, et Imbreus
Effugere necem: quos omnes dextra Dryantis
Perculit adversos. Adversum tu quoque, quamvis
Terga fugae dederis, vulnus, Crenaee, tulisti.
Nam grave, respiciens, inter duo lumina ferrum,
Qua naris fronti committitur, accipis, imae.
In tanto fremitu ductis sine fine iacebat
Sopitus vinis, et inexperrectus Aphidas,
Languentique manu carchesia mista tenebat,
Fusus in Ossaeae villosis pellibus ursae.
Quem procul ut vidit frustra nulla arma moventem,
Inserit amento digitos, Miscendaque, dixit,
Cum Styge vina bibas, Phorbas: nec plura moratus
In iuvenem torsit iaculum: ferrataque collo
Fraxinus, ut casu iacuit resupinus, adacta est.
Mors caruit sensu: plenoque e gutture fluxit
Inque toros, inque ipsa niger carchesia sanguis.
Vidi ego Petraeum, conantem evellere terra
Glandiferam quercum: quam dum complexibus ambit,
Et quatit huc illuc, labefactaque robora iactat,
Lancea Pirithoi, costis immissa Patraei,
Pectora cum duro luctantia robore fixit.
Pirithoi virtute Lycum cecidisse ferebant,
Pirithoi cecidisse Chromin. Sed uterque minorem
Victori titulum, quam Dictys, Helopsque, dederunt.
Fixus Helops iaculo, quod pervia tempora fecit.

Et missum a dextra laevam penetravit in aurem.
Dictys, ab ancipiti delapsus acumine montis,
Dum fugit instantem trepidans Ixione natum,
Decidit in praeceps, et pondere corporis ornum
Ingentem fregit, suaque induit ilia fractae.
Ultor adest Aphareus, saxumque e monte revulsum
Mittere conatur. Conantem stipite querno
Occupat Aegides, cubitique iugentia frangit
Ossa: nec ulterius dare corpus inutile leto
Aut vacat, aut curat: tergoque Bianoris alti
Insilit, haud solito quemquam portare, nisi ipsum:
Opposuitque genu costis, prensamque sinistra
Caesariem retinens, vultum, minitantiaque ora
Robore nodoso, praeduraque tempora, fregit.
Robore Nedymnum, iaculatoremque Lycotan
Sternit, et immissa protectum pectora barba
Hippason, et summis exstantem Riphea silvis,
Tereaque, Haemoniis qui prensus montibus ursos
Ferre domum vivos, indignantesque solebat.
Haud tulit utentem pugnae successibus ultra
Thesea Demoleon, solidoque revellere trunco
Annosam pinum magno molimine tentat.
Quod quia non potuit, praefractam misit in hostem.
Sed procul a telo Theseus veniente recessit,
Pallados admonitu; credi sic ipse volebat.
Non tamen arbor iners cecidit: nam Crantoris alti
Abscidit iugulo pectusque, humerumque sinistrum.
Armiger ille tui fuerat genitoris, Achille:
Quem Dolopum rector, bello superatus, Amyntor
Aeacidae dederat pacis pignusque, fidemque.
Hunc procul ut foedo disiectum vulnere Peleus
Vidit, At inferias, iuvenum gratissime Crantor,
Accipe, ait: validoque in Demoleonta lacerto
Fraxineam misit, mentis quoque viribus, hastam,
Quae laterum cratem perrumpit, et ossibus haerens
Intremuit. Trahit ille manu sine cuspide lignum:
Id quoque vix sequitur: cuspis pulmone retenta est.
Ipse dolor vires animo dabat: aeger in hostem
Erigitur, pedibusque virum proculcat equinis.
Excipit ille ictus galea clipeoque sonantes,
Defensatque humeros, praetentaque sustinet arma,
Perque armos uno duo pectora perforat ictu.
Ante tamen leto dederat Phlegraeon, et Hylen,
Eminus: Hiphinoum collato Marte, Claninque.

Additur his Dorylas, qui tempora tecto gerebat
Pelle lupi, saevique vicem praestantia teli
Cornua vara boum multo rubefacta cruore.
Huic ego, nam vires animus dabat, Adspice, dixi,
Quantum concedant nostro tua cornua ferro:
Et iaculum torsi: quod cum vitare nequiret,
Opposuit dextram passurae vulnera fronti.
Affixa est cum fronte manus: fit clamor; at illum
Haerentem Peleus, et acerbo vulnere victum,
Stabat enim propior, mediam ferit ense sub alvum.
Prosiluit, terraque ferox sua viscera traxit,
Tractaque calcavit, calcataque rupit, et illis
Crura quoque impediit, et inani concidit alvo.
Nec te pugnantem tua, Cyllare, forma redemit,
Si modo naturae formam concedimus illi.
Barba erat incipiens: barbae color aureus: aureaque
Ex humeris medios coma dependebat in armos.
Gratus in ore vigor: cervix, humerique, manusque,
Pectoraque artificum laudatis proxima signis,
Et qua parte viri est; nec equi mendosa sub illa
Deteriorque viro facies. Da colla, caputque;
Castore dignus erit. Sic tergum sessile, sic stant
Pectora celsa toris: totus pice nigrior atra.
Candida cauda tamen: color est quoque cruribus albus.
Multae illum petiere sua de gente; sed una
Abstulit Hylonome, qua nulla decentior inter
Semiferos altis habitavit femina silvis.
Haec et blanditiis, et amando, et amare fatendo
Cyllaron una tenet. Cultus quoque, quantus in illis
Esse potest membris; ut sit coma pectine levis:
Ut modo rore maris, modo se violave, rosave
Implicet: interdum canentia lilia gestet:
Bisque die lapsis Pagasaeae vertice silvae
Fontibus ora lavet, bis flumine corpora tingat:
Nec, nisi quae deceant, electarumque ferarum
Aut humero, aut lateri praetendat vellera laevo.
Par amor est illis: errant in montibus una:
Antra simul subeunt; et tum Lapitheïa tecta
Intrarant pariter, pariter fera bella gerebant.
Auctor incerto est: iaculum de parte sinistra
Venit., et inferius, quam collo pectora subsunt,
Cyllare, te fixit: parvo cor vulnere laesum
Corpore cum toto post tela educta refrixit.
Protinus Hylonome morientes excipit artus,

Impositaque manu vulnus fovet, oraque ad ora
Admovet, atque animae fugienti obsistere tentat.
Ut videt exstinctum, dictis, quae clamor ad aures
Arcuit ire meas, telo, quod inhaeserat illi,
Incubuit, moriensque suum complexa maritum est.
Ante oculos stat et ille meos, qui sena leonum
Vinxerat inter se connexis vellera nodis,
Phaeocomes, hominemque simul protectus equumque:
Codice qui misso, quem vix iuga bina moverent
Iuncta, Phonoleniden a summo vertice fregit.
Fracta volubilitas capitis latissima: perque os,
Perque cavas nares, oculosque, auresque, cerebrum
Molle fluit: veluti concretum vimine querno
Lac solet, utve liquor rari sub pondere cribri
Manat, et exprimitur per densa foramina spissus.
Ast ego, dum parat hunc armis nudare iacentem,
Scit tuus hoc genitor, gladium spoliantis in ima
Ilia demisi. Chthonius quoque, Teleboasque
Ense iacent nostro. Ramum prior ille bifurcum
Gesserat: hic iaculum. Iaculo mihi vulnera fecit.
Signa vides: apparet adhuc vetus ecce cicatrix.
Tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti;
Tunc poteram magni, si non superare, morari
Hectoris arma meis. Illo sed tempore nullus,
Aut puer Hector erat. Nunc me mea deficit aetas.
Quid tibi victorem gemini Periphanta Pyreti;
Ampyca quid referam? qui quadrupedantis Oëcli
Fixit in adverso cornum sine cuspide vultu.
Vecte Pelethronium Macareus in pectus adacto
Stravit Erigdupum. Memimi et venabula condi
Inguine, Nesseis manibus coniecta, Cymeli.
Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampyciden Mopsum. Mopso iaculante biformis
Occubuit, frustraque loqui tentavit Odites,
Ad mentum lingua, mentoque ad guttura fixo.
Quinque neci Caeneus dederat, Styphelumque, Bromumque
Antimachumque, Helimumque, securiferumque Pyracmon.
Vulnera non memini: numerum, nomenque notavi.
Provolat Emathii spoliis armatus Halesi,
Quem dederat leto, membris et corpore Latreus
Maximus. Huic aetas inter iuvenemque, senemque.
Vis iuvenilis erat: variabant tempora cani.
Qui clipeo, galeaque, Macedoniaque sarissa
Conspicuus, faciemque obversus in agmen utrumque,

Armaque concussit, certumque equitavit in orbem,
Verbaque tot fudit vacuas animosus in auras:
Et te, Caeni, feram? nam tu mihi femina semper,
Tu mihi Caenis eris: nec te natalis origo
Comminuit? memtemque subit, quo praemia facto,
Quaque viri falsam speciem mercede pararis?
Vel quid nata vide, vel quid sis passa: columque,
I, cape cum calathis, et stamina pollice torque;
Bella relinque viris. Iactanti talia Caeneus
Extentum cursu missa latus eruit hasta,
Qua vir equo commissus erat. Furit ille dolore,
Nudaque Phyllei iuvenis ferit ora sarissa.
Non secus haec resilit, quam tecti a culmine grando,
Aut si quis parvo feriat cava tympana saxo.
Cominus aggreditur, laterique recondere duro
Luctatur gladium: gladio loca pervia non sunt.
Haud tamen effugies: medio iugulaberis ense,
Quandoquidem mucro est hebes, inquit; et in latus ensem
Obliquat, longaque amplectitur ilia dextra.
Plaga facit gemitus, ceu corpore marmoris icti:
Fractaque dissiluit percusso lamina collo.
Ut satis illaesos miranti praebuit artus;
Nunc age, ait Caeneus, nostro tua corpora ferro
Tentemus; capuloque tenus demisit in armos
Ensem fatiferum, caecamque in viscera movit,
Versavitque manum, vulnusque in vulnere fecit.
Ecce ruunt vasto rabidi clamore bimembres,
Telaque in hunc omnes unum mittuntque, feruntque.
Tela retusa cadunt; manet imperfossus ab omni,
Inque cruentatus Caeneus Elateïus ictu.
Fecerat attonitos nova res. Heu dedecus ingens!
Monychus exclamat: populus superamur ab uno,
Vixque viro: quamquam ille vir est: nos segnibus actis,
Quod fuit ille, sumus. Quid membra immania prosunt?
Quid geminae vires? quid, quod fortissima rerum
In nobis duplex natura animalia iunxit?
Nec nos matre dea, nec nos Ixione natos
Esse reor; qui tantus erat, Iunonis ut altae
Spem caperet: nos semimari superamur ab hoste.
Saxa, trabesque super, totosque involvite montes,
Vivacemque animam missis elidite silvis.
Silva premat fauces: et erit pro vulnere pondus.
Dixit: et insani deiectam viribus Austri
Forte trabem nactus, validum coniecit in hostem.

Exemplumque fuit; parvoque in tempore nudus
Arboris Othrys erat, nec habebat Pelion umbras.
Obrutus immani cumulo, sub pondere Caeneus
Aestuat arboreo, congestaque robora duris
Fert humeris. Sed enim postquam super ora caputque
Crevit onus, neque habet, quas ducat, spiritus auras,
Deficit interdum: modo se super aëra frustra
Tollere conatur, iactasque evolvere silvas;
Interdumque movet: veluti, quam cernimus, ecce!
Ardua si terrae quatiatur motibus Ide.
Exitus in dubio est: alii sub inania corpus
Tartara detrusum silvarum mole ferebant;
Abnuit Ampycides, medioque ex aggere fulvis
Vidit avem pennis liquidas exire sub auras,
Quae mihi tunc primum, tunc est conspecta supremum.
Hanc ubi lustrantem leni sua castra volatu
Mopsus, et ingenti circum clangore sonantem
Adspexit, pariterque oculis animoque secutus,
O salve, dixit, Lapithaeae gloria gentis,
Maxime vir quondam, sed nunc avis unica, Caeneu.
Credita res auctore suo est. Dolor addidit iram,
Oppressumque aegre tulimus tot ab hostibus unum;
Nec prius abstitimus ferrum exercere cruore,
Quam data pars leto, partem fuga noxque diremit.
  Haec inter Lapithas, et semihomines Centauros
Proelia, Tlepolemus, Pylio referente, dolorem
Praeteriti Alcidae tacito non pertulit ore,
Atque ait, Herculeae mirum est oblivia laudis
Acta tibi, senior; certe mihi referre
Nubigenas domitos a se pater ipse solebat.
Tristis ad haec Pylius: Quid me meminisse malorum
Cogis, et obductos annis rescindere luctus,
Inque tuum genitorem odium, offensasque fateri?
Ille quidem maiora fide, di! gessit, et orbem
Implevit meritis, quod mallem posse negari;
Sed neque Deïphobum, nec Polydamanta, nec ipsum
Hectora laudamus. Quis enim laudaverit hostem?
Ille tuus genitor Messania moenia quondam
Stravit, et immeritas urbes Elinque, Pylonque
Diruit, inque meos ferrum flammamque penates
Impulit. Utque alios taceam, quos ille peremit;
Bis sex Nelidae fuimus, conspecta iuventus:
Bis sex Herculeis ceciderunt, me minus uno,
Viribus. Atque alios vinci potuisse ferendum est:

Mira Periclymeni mors est: cui posse figuras
Sumere quas vellet, rursusque reponere sumtas
Neptunus dederat, Nelëi sanguinis auctor.
Hic, ubi nequidquam est formas variatus in omnes,
Vertitur in faciem volucris, quae fulmina curvis
Ferre solet pedibus, Divum gratissima regi.
Viribus usus avis, pennis rostroque redunco,
Hamatisque viri laniaverat unguibus ora.
Tendit in hunc nimium certos Tirynthius arcus,
Atque inter nubes sublimia membra ferentem,
Pendentemque ferit; lateri qua iungitur ala.
Nec grave vulnus erat; sed rupti vulnere nervi
Deficiunt, motumque negant viresque volandi.
Decidit in terram, non concipientibus auras
Infirmis pennis: et qua levis haeserat alae,
Corporis affixi pressa est gravitate sagitta,
Perque latus summum iugulo est exacta sinistro.
Num videor debere tui praeconia rebus
Herculis, o Rhodiae ductor pulcerrime classis?
Nec tamen ulterius, quam fortia facta silendo,
Ulciscar fratres: solida est mihi gratia tecum.
 Haec postquam dulci Neleïus edidit ore;
A sermone senis, repetito munere Bacchi,
Surrexere toris: nox est data caetera somno.
 At deus, aequoreas qui cuspide temperat undas,
In volucrem corpus nati Stheneleïda versum
Mente dolet patria: saevumque perosus Achillem
Exercet memores, plus quam civiliter, iras.
Iamque fere tracto duo per quinquennia bello,
Talibus intonsum compellat Sminthea dictis:
O mihi de fratris longe gratissime natis,
Irrita qui mecum posuisti moenia Troiae,
Ecquid, ut has iam iam casuras adspicis arces,
Ingemis? aut ecquid tot defendentia muros
Millia caesa doles? ecquid, ne persequar omnes.
Hectoris umbra subit circum sua Pergama tracti?
Cum tamen ille ferox, belloque cruentior ipso,
Vivit adhuc, operis nostri populator, Achilles.
Det mihi se: faxo, triplici quid cuspide possim,
Sentiat. At quoniam concurrere cominus hosti
Non datur; occulta necopinum perde sagitta.
Annuit, atque animo pariter patruoque suoque
Delius indulgens, nebula velatus in agmen
Pervenit Iliacum, mediaque in caede virorum

Rara per ignotos spargentem cernit Achivos
Tela Parin: fassusque deum, Quid spicula perdis
Sanguine plebis? ait; si qua est tibi cura tuorum,
Vertere in Aeaciden, caesosque ulciscere fratres.
Dixit: et ostendens sternentem Troïa ferro
Corpora Peliden, arcus obvertit in illum,
Certaque letifera direxit spicula dextra.
Quod Priamus gaudere senex post Hectora posset,
Hoc fuit. Ille igitur tantorum victor, Achille,
Vinceris a timido Graiae raptore maritae!
At si femineo fuerat tibi Marte cadendum;
Thermodontiaca malles cecidisse bipenni.
Iam timor ille Phrygum, decus et tutela Pelasgi
Nominis, Aeacides, caput insuperabile bello,
Arserat; armarat deus idem, idemque cremarat.
Iam cinis est; et de tam magno restat Achille
Nescio quid, parvam quod non bene compleat urnam.
At vivit, totum quae gloria compleat orbem.
Haec illi mensura viro respondet, et hac est
Par sibi Pelides; nec inania Tartara sentit.
Ipse etiam, ut, cuius fuerit, cognoscere possis,
Bella movet clipeus, dequearmis arma feruntur.
Non ea Tydides, non audet Oïleos Aiax,
Non minor Atrides, non bello maior et aevo
Poscere, non alii: soli Telamone creato,
Laërtaque fuit tantae fiducia laudis.
A se Tantalides onus invidiamque removit,
Argolicosque duces mediis considere castris
Iussit, et arbitrium litis traiecit in omnes.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER TERTIUS DECIMUS.

Consedere duces, et, vulgi stante corona,
Surgit ad hos clipei dominus septemplicis Aiax.
Utque erat impatiens irae, Sigeïa torvo
Littora respexit, classemque in littore, vultu;
Intendensque manus, Agimus, pro Iupiter! inquit,
Ante rates causam, et mecum confertur Vlixes!
At non Hectoreis dubitavit cedere flammis,
Quas ego sustinui, quas hac a classe fugavi.
Tutius est igitur fictis contendere verbis,
Quam pugnare manu. Sed nec mihi dicere promtum,
Nec facere est isti: quantumque ego Marte feroci,
Quantum acie valeo, tantum valet iste loquendo.
Nec memoranda tamen vobis mea facta, Pelasgi,
Esse reor, vidistis enim: sua narret Ulixes,
Quae sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.
Praemia magna peti fateor: sed demit honorem
Aemulus. Aiaci non est tenuisse superbum,
Sit licet hoc ingens, quidquid speravit Ulixes.
Iste tulit pretium iam nunc certaminis huius;
Quo cum victus erit, mecum certasse feretur.
Atque ego, si virtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem, Telamone creatus,
Moenia qui forti Troiana sub Hercule cepit,
Littoraque intravit Pagasaea Colcha carina.
Aeacus huic pater est, qui iura silentibus illic
Reddit, ubi Aeoliden saxum grave Sisyphon urget.
Aeacon agnoscit summus; prolemque fatetur

Iupiter esse suam. Sic ab Iove tertius Aiax.
Nec tamen haec series in causa prosit, Achivi,
Si mihi cum magno non est communis Achille.
Frater erat: fraterna peto. Quid sanguine cretus
Sisyphio, furtisque, et fraude simillimus illi,
Inserit Aeacidis alienae nomina gentis?
An quod in arma prior, nulloque sub indice veni,
Arma neganda mihi? potiorque videbitur ille,
Ultima qui cepit, detrectavitque furore
Militiam ficto; donec sollertior isto,
Sed sibi inutilior, timidi commenta retexit
Naupliades animi, vitataque traxit in arma?
Optima nunc sumat, qui sumere noluit ulla;
Nos inhonorati, et donis patruelibus orbi,
Obtulimus qui nos ad prima pericula, simus.
Atque utinam aut verus furor ille, aut creditus esset;
Nec comes hic Phrygias unquam venisset ad arces
Hortator scelerum! non te, Poeantia proles,
Expositum Lemnos nostro cum crimine haberet:
Qui nunc, ut memorant, silvestribus abditus antris
Saxa moves gemitu, Laërtiadaeque precaris,
Quae meruit: quae, si dî sunt, non vana preceris.
Et nunc ille eadem nobis iuratus in arma,
Heu! pars una ducum, quo successore sagittae
Herculis utuntur, fractus morboque fameque,
Velaturque, aliturque avibus; volucresque petendo
Debita Troianis exercet spicula fatis.
Ille tamen vivit, quia non comitavit Ulixen.
Mallet et infelix Palamedes esse relictus.
Viveret: aut certe letum sine crimine haberet.
Quem male convicti nimium memor iste furoris
Prodere rem Danaam finxit, fictumque probavit
Crimen, et ostendit, quod iam praefoderat, aurum.
Ergo aut exsilio vires subduxit Achivis,
Aut nece. Sic pugnat, sic est metuendus Ulixes.
Qui, licet eloquio fidum quoque Nestora vincat,
Haud tamen efficiet, desertum ut Nestora crimen
Esse rear nullum: qui, cum imploraret Ulixen
Vulnere tardus equi, fessusque senilibus annis,
Proditus a socio est. Non haec mihi crimina fingi,
Scit bene Tydides, qui nomine saepe vocatum
Corripuit, trepidoque fugam exprobravit amico.
Adspiciunt oculis Superi mortalia iustis.
En eget auxilio, qui non tulit: utque reliquit,

Sic linquendus erat. Legem sibi dixerat ipse.
Conclamat socios. Adsum; videoque trementem,
Pallentemque metu, et trepidantem morte futura.
Opposui molem clipei, texique iacentem;
Servavique animam, minimum est hoc laudis, inertem.
Si perstas certare, locum redeamus in illum;
Redde hostem, vulnusque tuum, solitumque timorem,
Post clipeumque late, et mecum contende sub illo.
At postquam eripui, cui standi vulnera vires
Non dederant, nullo tardatus vulnere fugit.
Hector adest, secumque deos in proelia ducit:
Quaque ruit, non tu tantum terreris, Ulixe,
Sed fortes etiam: tantum trahit ille timoris.
Hunc ego sanguineae successu caedis ovantem
Cominus ingenti resupinum pondere fudi:
Hunc ego poscentem, cum quo concurreret, unus
Sustinui: sortemque meam vovistis, Achivi:
Et vestrae valuere preces. Si quaeritis huius
Fortunam pugnae; non sum superatus ab illo.
Ecce ferunt Troës ferrumque, ignemque, Iovemque
In Danaas classes: ubi nunc facundus Ulixes?
Nempe ego mille meo protexi pectore puppes,
Spem vestri reditus. Date tot pro navibus arma.
Quod si vera licet mihi dicere, quaeritur istis,
Quam mihi, maior honos, coniunctaque gloria nostra est;
Atque Aiax armis, non Aiaci arma petuntur.
Conferat his Ithacus Rhesum, imbellemque Dolona,
Priamidenque Helenum rapta cum Pallade captum;
Luce nihil gestum, nihil est Diomede remoto.
Si semel ista datis meritis tam vilibus arma;
Dividite, et maior pars sit Diomedis in illis.
Quo tamen haec Ithaco? qui clam, qui semper inermis
Rem gerit, et furtis incautum decipit hostem?
Ipse nitor galeae, claro radiantis ab auro,
Insidias prodet, manifestabitque latentem.
Sed neque Dulichius sub Achillis casside vertex
Pondera tanta feret: nec non onerosa, gravisque
Pelias esse potest imbellibus hasta lacertis.
Nec clipeus, vasti caelatus imagine mundi,
Conveniet timidae, nataeque ad furta sinistrae.
Debilitaturum quid de petis, improbe, munus?
Quod tibi si populi donaverit error Achivi;
Cur spolieris, erit: non, cur metuaris ab hoste.
Et fuga, qua sola cunctos, timidissime, vincis,

Tarda futura tibi est, gestamina tanta trahenti.
Adde, quod iste tuus, tam raro proelia passus,
Integer est clipeus: nostro, qui tela ferendo
Mille patet plagis, novus est successor habendus.
Denique, quid verbis opus est? spectemur agendo;
Arma viri fortis medios mittantur in hostes:
Inde iubete peti, et referentem ornate relatis.
  Finierat Telamone satus, vulgique secutum
Ultima murmur erat; donec Laërtius heros
Adstitit, atque oculos paulum tellure moratos
Sustulit ad proceres, exspectatoque resolvit
Ora sono: neque abest facundis gratia dictis.
Si mea cum vestris valuissent vota, Pelasgi;
Non foret ambiguus tanti certaminis heres,
Tuque tuis armis, nos te poteremur, Achille.
Quem quoniam non aequa mihi vobisque negarunt
Fata, (manuque simul veluti lacrimantia tersit
Lumina,) quis magno melius succedat Achilli,
Quam per quem magnus Danais successit Achilles?
Huic modo ne prosit, quod, ut est, hebes esse videtur;
Neve mihi noceat, quod vobis semper, Achivi,
Profuit ingenium: meaque haec facundia, si qua est,
Quae nunc pro domino, pro vobis saepe locuta est,
Invidia careat: bona nec sua quisque recuset.
Nam genus, et proavos, et quae non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco. Sed enim, quia retulit Aiax
Esse Iovis pronepos, nostri quoque sanguinis auctor
Iupiter est, totidemque gradus distamus ab illo.
Nam mihi Laërtes pater est, Arcesius illi,
Iupiter huic: neque in his quisquam damnatus, et exsul.
Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas. Deus est in utroque parente.
Sed neque materno quod sum generosior ortu,
Nec mihi, quod pater est fraterni sanguinis insons,
Proposita arma peto: meritis expendite causam.
Dummodo quod fratres Telamon, Peleusque fuerunt.
Aiacis meritum non sit: nec sanguinis ordo,
Sed virtutis honos spoliis quaeratur in istis.
Aut si proximitas, primusque requiritur heres;
Est genitor Peleus, est Pyrrhus filius illi.
Quis locus Aiaci? Phthiam Scyronve ferantur.
Nec minus est isto Teucer patruelis Achilli.
Num petit ille tamen, num sperat, ut auferat arma?
Ergo operum quoniam nudum certamen habetur;

Plura quidem feci, quam quae comprendere dictis
In promtu mihi sit: rerum tamen ordine ducar.
Praescia venturi genitrix Nereïa leti
Dissimulat cultu natum; deceperat omnes,
In quibus Aiacem, sumtae fallacia vestis.
Arma ego femineis, animum motura virilem,
Mercibus inserui. Neque adhuc proiecerat heros
Virgineos habitus, cum parmam hastamque tenenti,
Nata dea, dixi, tibi se peritura reservant
Pergama. Quid dubitas ingentem evertere Troiam?
Iniecique manum, fortemque ad fortia misi.
Ergo opera illius mea sunt. Ego Telephon hasta
Pugnantem domui: victum orantemque refeci.
Quod Thebae cecidere, meum est. Me credite Lesbon,
Me Tenedon, Chrysenque, et Cillan, Apollinis urbes,
Et Syron cepisse: mea concussa putate
Procubuisse solo Lyrnesia moenia dextra.
Utque alias taceam: qui saevum perdere posset
Hectora, nempe dedi: per me iacet inclitus Hector.
Illis haec armis, quibus est inventus Achilles,
Arma peto: vivo dederam, post fata reposco.
Ut dolor unius Danaos pervenit ad omnes,
Aulidaque Euboicam complerunt mille carinae;
Exspectata diu, nulla, aut contraria classi,
Flamina sunt: duraeque iubent Agamemnona sortes
Immeritam saevae natam mactare Dianae.
Denegat hoc genitor, Divisque irascitur ipsis,
Atque in rege tamen pater est. Ego mite parentis
Ingenium verbis ad publica commoda verti.
Nunc equidem fateor, fassoque ignoscat Atrides;
Difficilem tenui sub iniquo iudice causam.
Hunc tamen utilitas populi, fraterque, datique
Summa movet sceptri, laudem ut cum sanguine penset.
Mittor et ad matrem, quae non hortanda, sed astu
Decipienda fuit. Quo si Telamonius isset,
Orba suis essent etiamnum lintea ventis.
Mittor et Iliacas audax orator ad arces:
Visaque, et intrata est altae mihi curia Troiae:
Plenaque adhuc erat illa viris. Interritus egi,
Quam mihi mandarat communis Graecia, causam,
Accusoque Parin, praedamque, Helenamque reposco,
Et moveo Priamum, Priamoque Antenora iunctum.
At Paris, et fratres, et qui rapuere sub illo,
Vix tenuere manus, scis hoc, Menelaë, nefandas:

Primaque lux nostri tecum fuit illa pericli.
Longa referre mora est, quae consilioque, manuque
Utiliter feci spaciosi tempore belli.
Post acies primas, urbis se moenibus hostes
Continuere diu, nec aperti copia Martis
Ulla fuit: decimo demum pugnavimus anno.
Quid facis interea, qui nil, nisi proelia, nosti?
Quis tuus usus erat? nam si mea facta requiris;
Hostibus insidior: fossas munimine cingo:
Consolor socios, ut longi taedia belli
Mente ferant placida: doceo, quo simus alendi,
Armandive modo: mittor, quo postulat usus.
Ecce Iovis monitu, deceptus imagine somni,
Rex iubet incepti curam dimittere belli.
Ille potest auctore suam defendere causam.
Non sinat hoc Aiax, delendaque Pergama poscat,
Quodque potest, pugnet. Cur non remoratur ituros?
Cur non arma capit? dat, quod vaga turba sequatur?
Non erat hoc nimium nunquam nisi magna loquenti.
Quid? quod et ipse fugis? vidi, puduitque videre,
Cum tu terga dares, inhonestaque vela parares.
Nec mora; Quid facitis? quae vos dementia, dixi,
Concitat, o socii, captam dimittere Troiam?
Quidve domum fertis decimo, nisi dedecus, anno?
Talibus atque aliis, in quae dolor ipse disertum
Fecerat, aversos profuga de classe reduxi.
Convocat Atrides socios terrore paventes:
Nec Telamoniades etiam nunc hiscere quidquam
Ausit; at ausus erat reges incessere dictis
Thersites, etiam per me haud impune, protervis.
Erigor, et trepidos cives exhortor in hostem:
Amissamque mea virtutem voce reposco.
Tempore ad hoc, quodcunque potest fecisse videri
Fortiter iste, meum est: qui dantem terga retraxi.
Denique de Danais quis te laudatve petitve?
At sua Tydides mecum communicat acta:
Me probat: et socio semper confidit Ulixe.
Est aliquid, de tot Graiorum millibus, unum
A Diomede legi. Nec me sors ire iubebat:
Sic tamen et spreto noctisque hostisque periclo,
Ausum eadem, quae nos, Phrygia de gente Dolona
Interimo: non ante tamen, quam cuncta coëgi
Prodere, et edidici, quid perfida Troia pararet.
Omnia cognoram, nec, quod specularer, habebam:

Et iam promissa poteram cum laude reverti.
Haud contentus ea, petii tentoria Rhesi,
Inque suis ipsum castris comitesque peremi:
Atque ita captivo victor votisque potitus,
Ingredior curru laetos imitante triumphos.
Cuius equos pretium pro nocte poposcerat hostis,
Arma negate mihi: fueritque benignior Aiax.
Quid Lycii referam Sarpedonis agmina ferro
Devastata meo? cum multo sanguine fudi
Coeranon, Hippasiden et, Alastoraque, Chromiumque.
Alcandrumque, Haliumque, Noëmonaque, Prytaninque,
Exitioque dedi cum Chersidamante Thoona,
Et Charopen, fatisque immitibus Ennomon actum,
Quique minus celebres nostra sub moenibus urbis
Procubuere manu. Sunt et mihi vulnera, cives,
Ipso pulcra loco: nec vanis credite verbis.
Adspicite en! (vestemque manu diducit) et, Haec sunt
Pectora semper, ait, vestris exercita rebus.
At nihil impendit per tot Telamonius annos
Sanguinis in socios, et habet sine vulnere corpus.
Quid tamen hoc refert, si se pro classe Pelasga
Arma tulisse refert contra Troasque, Iovemque?
Confiteorque, tulit: neque enim benefacta maligne
Detrectare meum est: sed nec communia solus
Occupet, atque aliquem vobis quoque reddat honorem.
Repulit Actorides, sub imagine tutus Achillis,
Troas ab arsuris cum defensore carinis.
Ausum etiam Hectoreo solum concurrere Marti
Se putat, oblitus regisque, ducumque, meique;
Nonus in officio, et praelatus munere sortis.
Sed tamen eventus vestrae, fortissime, pugnae
Quis fuit? Hector abit violatus vulnere nullo.
Me miserum, quanto cogor meminisse dolore
Temporis illius, quo, Graium murus, Achilles
Procubuit! nec me lacrimae, luctusve, timorve
Tardarunt, quin corpus humo sublime referrem.
His humeris, his, inquam, humeris ego corpus Achillis,
Et simul arma tuli: quae nunc quoque ferre laboro.
Sunt mihi, quae valeant in talia pondera, vires:
Est animus vestros certe sensurus honores.
Scilicet idcirco pro gnato caerula mater
Ambitiosa suo fuit, ut coelestia dona,
Artis opus tantae, rudis et sine pectore miles
Indueret? neque enim clipei caelamina norit,

Oceanum, et terras, cumque alto sidera coelo,
Pleïadasque, Hyadasque, immunemque aequoris Arcton,
Diversasque urbes, nitidumque Orionis ensem.
Postulat, ut capiat, quae non intelligit, arma.
Quid? quod me, duri fugientem munera belli,
Arguit incepto serum accessisse labori?
Nec se magnanimo maledicere sentit Achilli?
Si simulasse vocat crimen; simulavimus ambo.
Si mora pro culpa est; ego sum maturior illo.
Me pia detinuit coniux: pia mater Achillem:
Primaque sunt illis data tempora, caetera vobis.
Haud timeo, si iam nequeo defendere crimen
Cum tanto commune viro. Deprensus Ulixis
Ingenio tamen ille; at non Aiacis Ulixes.
Neve in me stolidae convicia fundere linguae
Admiremur eum; vobis quoque digna pudore
Obiicit. An falso Palameden crimine turpe
Accusasse mihi, vobis damnasse decorum est?
Sed neque Naupliades facinus defendere tantum,
Tamque patens, valuit: nec vos audistis in illo
Crimina; vidistis, pretioque obiecta patebant.
Nec Poeantiaden quod habet Vulcania Lemnos,
Esse reus merui: factum defendite vestrum.
Consensistis enim, nec me suasisse negabo,
Ut se subtraheret bellique viaeque labori,
Tentaretque feros requie lenire dolores.
Paruit; et vivit. Non haec sententia tantum
Fida, sed et felix; cum sit satis, esse fidelem.
Quem quoniam vates delenda ad Pergama poscunt;
Ne mandate mihi: melius Telamonius ibit,
Eloquioque virum morbis iraque furentem
Molliet, aut aliqua producet callidus arte.
Ante retro Simois fluet, et sine frondibus Ide
Stabit, et auxilium promittet Achaïa Troiae;
Quam, cessante meo pro vestris pectore rebus,
Aiacis stolidi Danais sollertia prosit.
Sis licet infestus sociis, regique, mihique,
Dure Philoctete; licet exsecrere, meumque
Devoveas sine fine caput, cupiasque dolenti
Me tibi forte dari, nostrumque haurire cruorem;
[Utque tui mihi, sic fiat tibi copia nostri:]
Te tamen aggrediar: [mecumque reducere nitar:]
Tamque tuis potiar, faveat Fortuna, sagittis,
Quam sum Dardanio, quem cepi, vate potitus:

Quam responsa deûm, Troianaque fata retexi:
Quam rapui phrygiae signum penetrale Minervae
Hostibus e mediis. Et se mihi comparet Aiax?
Nempe capi Troiam prohibebant fata sine illo.
Fortis ubi est Aiax? ubi sunt ingentia magni
Verba viri? cur hic metuis? cur audet Ulixes
Ire per excubias, et se committere nocti?
Perque feros enses, non tantum moenia Troum,
Verum etiam summas arces intrare, suaque
Eripere aede deam, raptamque efferre per hostes?
Quae nisi fecissem, frustra Telamone creatus
Gestasset laeva taurorum tergora septem.
Illa nocte mihi Troiae victoria parta est;
Pergama tum vici, cum vinci posse coëgi.
Desine Tydiden vultuque et murmure nobis
Ostentare meum: pars est sua laudis in illis.
Nec tu, cum socia clipeum pro classe tenebas,
Solus eras: tibi turba comes, mihi contigit unus;
Qui, nisi pugnacem sciret sapiente minorem
Esse, nec indomitae deberi praemia dextrae,
Ipse quoque haec peteret: peteret moderatior Aiax,
Eurypylusque ferox, claroque Andremone natus:
Nec minus Idomeneus, patriaque creatus eadem
Meriones: peteret maioris frater Atridae.
Quippe manu fortes, nec sunt tibi Marte secundi;
Consiliis cessere meis. Tibi dextera bello
Utilis; ingenium est, quod eget moderamine nostri.
Tu vires sine mente geris; mihi cura futuri est.
Tu pugnare potes; pugnandi tempora mecum
Eligit Atrides. Tu tantum corpore prodes;
Nos animo. Quantoque ratem qui temperat, anteit
Remigis officium, quanto dux milite maior;
Tanto ego te supero. Nec non in corpore nostro
Pectora sunt potiora manu: vigor omnis in illis.
At vos, o proceres, vigili date praemia vestro:
Proque tot annorum cura, quos anxius egi,
Hunc titulum meritis pensandum reddite nostris.
Iam labor in fine est: obstantia fata removi:
Altaque, posse capi faciendo, Pergama cepi.
Per spes nunc socias, casuraque moenia Troum,
Perque deos oro, quos hosti nuper ademi;
Per, si quid superest, quod sit sapienter agendum,
Si quid adhuc audax, ex praecipitique petendum;
Si Troiae fatis aliquid restare putatis;

Este mei memores: aut si mihi non datis arma;
Huic date. Et ostendit signum fatale Minervae.
Mota manus procerum est; et, quid facundia posset,
Re patuit; fortisque viri tulit arma disertus.
Hectora qui solus, qui ferrum, ignemque, Iovemque
Sustinuit toties, unam non sustinet iram:
Invictumque virum vincit dolor. Arripit ensem,
Et, Meus hic certe est. An et hunc sibi posoet Ulixes?
Hoc, ait, utendum est in me mihi: quique cruore
Saepe Phrygum maduit, domini nunc caede madebit;
Ne quisquam Aiacem possit superare, nisi Aiax.
Dixit: et in pectus, tum denique vulnera passum,
Qua patuit ferro, letalem condidit ensem.
Nec valuere manus infixum educere telum;
Expulit ipse cruor; rubefactaque sanguine tellus
Purpureum viridi genuit de cespite florem,
Qui prius Oebalio fuerat de vulnere natus.
Littera communis mediis pueroque viroque
Inscripta est foliis: haec nominis, illa querelae.
Victor ad Hypsipyles patriam, clarique Thoantis,
Et veterum terras infames caede virorum,
Vela dat, ut referat, Tirynthia tela, sagittas.
Quae postquam ad Graios, domino comitante, revexit;
Imposita est sero tandem manus ultima bello.
Troia simul Priamusque cadunt: Priameïa coniux
Perdidit infelix hominis post omnia formam,
Externasque novo latratu terruit auras.
Longus in angustum qua clauditur Hellespontus,
Ilion ardebat, neque adhuc consederat ignis:
Exiguumque senis Priami Iovis ara cruorem
Combiberat. Tractata comis antistita Phoebi
Non profecturas tendebat ad aethera palmas.
Dardanidas matres patriorum signa deorum
Dum licet, amplexas, succensaque templa tenentes
Invidiosa trahunt victores praemia Graii.
Mittitur Astyanax illis de turribus, unde
Pugnantem pro se, proavitaque regna tuentem,
Saepe videre patrem monstratum a matre solebat.
Iamque viam suadet Boreas; flatuque secundo
Carbasa mota sonant; iubet uti navita ventis.
Troia, vale: rapimur, clamant, dantque oscula terrae
Troades, et patriae fumantia tecta relinquunt.
Ultima conscendit classem, miserabile visu,
In mediis Hecube natorum inventa sepulcris.

Prensantem tumulos, atque ossibus oscula dantem
Dulichiae traxere manus. Tamen unius hausit,
Inque sinu cineres secum tulit Hectoris haustos.
Hectoris in tumulo canum de vertice crinem,
Inferias inopes, crinem, lacrimasque relinquit.
Est, ubi Troia fuit, Phrygiae contraria tellus,
Bistoniis habitata viris. Polymestoris illic
Regia dives erat, cui te commisit alendum
Clam, Polydore, pater, Phrygiisque removit ab armis.
Consilium sapiens, sceleris nisi praemia magnas
Adiecisset opes, animi irritamen avari.
Ut cecidit Fortuna Phrygum, capit impius ensem
Rex Thracum, iuguloque sui defigit alumni:
Et tanquam tolli cum corpore crimina possent,
Exanimem e scopulo subiectas misit in undas.
Littore Threïcio classem religarat Atrides,
Dum mare pacatum, dum ventus amicior esset.
Hic subito, quantus, cum viveret, esse solebat,
Exit humo late rupta, similisque minaci
Temporis illius vultum referebat Achilles,
Quo ferus iniusto petiit Agamemnona ferro;
Immemoresque mei disceditis, inquit, Achivi?
Obrutaque est mecum virtutis gratia nostrae?
Ne facite: utque meum non sit sine honore sepulcrum,
Placet Achilleos mactata Polyxena manes.
Dixit: et, immiti sociis parentibus umbrae,
Rapta sinu matris, quam iam prope sola fovebat,
Fortis, et infelix, et plus quam femina, virgo
Ducitur ad tumulum, diroque fit hostia busto.
Quae memor ipsa sui, postquam crudelibus aris
Admota est, sentitque sibi fera sacra parari;
Utque Neoptolemum stantem, ferrumque tenentem,
Inque suo vidit figentem lumina vultu;
Utere iamdudum generoso sanguine, dixit:
Nulla mora est. At tu iugulo vel pectore telum
Conde meo: iugulumque simul, pectusque retexit.
Scilicet aut ulli servire Polyxena ferrem,
Aut per tale sacrum numen placabitur ullum.
Mors tantum vellem matrem mea fallere posset.
Mater obest, minuitque necis mihi gaudia: quamvis
Non mea mors illi, verum sua vita gemenda est.
Vos modo, ne Stygios adeam non libera manes,
Este procul, si iusta peto: tactuque viriles
Virgineo removete manus. Acceptior illi,

Quisquis is est, quem caede mea placare paratis,
Liber erit sanguis. Si quos tamen ultima nostri
Vota movent oris; Priami vos filia regis,
Non captiva, rogat: genetrici corpus inemtum
Reddite: neve auro redimat ius triste sepulcri,
Sed lacrimis: tunc, cum poterat, redimebat et auro.
Dixerat. At populus lacrimas, quas illa tenebat,
Non tenet. Ipse etiam flens invitusque sacerdos
Praebita coniecto rupit praecordia ferro.
Illa, super terram defecto poplite labens,
Pertulit intrepidos ad fata novissima vultus.
Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas,
Cum caderet, castique decus servare pudoris.
Troades excipiunt; deploratosque recensent
Priamidas, et quid dederit domus una cruoris.
Teque gemunt, virgo, teque, o modo regia coniux,
Regia dicta parens, Asiae florentis imago,
Nunc etiam praedae mala sors: quam victor Ulixes
Esse suam nollet, nisi quod tamen Hectora partu
Edideras: dominum matri vix reperit Hector.
Quae corpus complexa animae tam fortis inane,
Quas toties patriae dederat, natisque, viroque,
Huic quoque dat lacrimas; lacrimas in vulnera fundit,
Osculaque ore tegit, consuetaque pectora plangit,
Canitiemque suam concreto in sanguine verrens,
Plura quidem, sed et haec laniato pectore dixit:
Nata tuae, quid enim superest? dolor ultime matri,
Nata, iaces: videoque tuum, mea vulnera, vulnus.
En, ne perdiderim quemquam sine caede meorum,
Tu quoque vulnus habes. At te, quia femina, rebar
A ferro tutam: cecidisti et femina ferro:
Totque tuos idem fratres, te perdidit idem,
Exitium Troiae nostrique orbator, Achilles.
At postquam Paridis cecidit, Phoebique sagittis:
Nunc certe, dixi, non est metuendus Achilles.
Nunc quoque mi metuendus erat. Cinis ipse sepulti
In genus hoc saevit: tumulo quoque sensimus hostem:
Aeacidae fecunda fui. Iacet Ilion ingens:
Eventuque gravi finita est publica clades:
Si finita tamen. Soli mihi Pergama restant,
In cursuque meus dolor est. Modo maxima rerum,
Tot generis natisque potens, nuribusque, viroque,
Nunc trahor exsul, inops, tumulis avulsa meorum,
Penelopae munus: quae me data pensa trahentem

Matribus ostendens Ithacis, Haec Hectoris illa est
Clara parens, haec est, dicet, Priameïa coniux.
Postque tot amissos tu nunc, quae sola levabas
Maternos luctus, hostilia busta piasti.
Inferias hosti peperi. Quo ferrea resto?
Quidve moror? quo me servas, damnosa senectus?
Quid, di crudeles, nisi quo nova funera cernam,
Vivacem differtis anum? quis posse putaret
Felicem Priamum, post diruta Pergama, dici?
Felix morte sua nec te, mea nata, peremtam
Adspicit, et vitam pariter regnumque reliquit.
At, puto, funeribus dotabere, regia virgo,
Condeturque tuum monumentis corpus avitis.
Non haec est Fortuna domus. Tibi munera matris
Contingent fletus, peregrinaeque haustus arenae.
Omnia perdidimus: superest, cur vivere tempus
In breve sustineam, proles gratissima matri,
Nunc solus, quondam minimus de stirpe virili,
Has datus Ismario regi Polydorus in oras.
Quid moror interea crudelia vulnera lymphis
Abluere, et sparsos immiti sanguine vultus?
Dixit: et ad littus passu processit anili,
Albentes laniata comas. Date, Troades, urnam,
Dixerat infelix, liquidas hauriret ut undas:
Adspicit eiectum Polydori in littore corpus,
Factaque Threïciis ingentia vulnera telis.
Troades exclamant: obmutuit illa dolore;
Et pariter vocem, lacrimasque introrsus obortas
Devorat ipse dolor, duroque simillima saxo
Torpet, et adversa figit modo lumina terra:
Interdum torvos sustollit ad aethera vultus:
Nunc positi spectat vultum, nunc vulnera nati,
Vulnera praecipue: seque armat et instruit ira.
Qua simul exarsit, tanquam regina maneret,
Ulcisci statuit, poenaeque in imagine tota est.
Utque furit catulo lactente orbata leaena;
Signaque nacta pedum sequitur, quem non videt, hostem;
Sic Hecube, postquam cum luctu miscuit iram,
Non oblita animorum, annorum oblita suorum,
Vadit ad artificem dirae, Polymestora, caedis:
Colloquiumque petit: nam se monstrare relictum
Velle latens illi, quod nato redderet, aurum.
Credidit Odrisius, praedaeque assuetus amore.
In secreta venit; cum blando callidus ore,

Tolle moras, Hecube, dixit, da munera nato.
Omne fore illius quod das, quod et ante dedisti,
Per superos iuro. Spectat truculenta loquentem,
Falsaque iurantem: tumidaque exaestuat ira.
Atque ita correptum captivarum agmine matrum
Involat, et digitos in perfida lumina condit,
Exspoliatque genas oculis, facit ira valentem,
Immergitque manus, foedataque sanguine sonti
Non lumen, neque enim superest, loca luminis haurit.
Clade sui Thracum gens irritata tyranni
Troada telorum lapidumque incessere iactu
Coepit. At haec missum rauco cum murmure saxum
Morsibus insequitur: rictuque in verba parato
Latravit, conata loqui. Locus exstat, et ex re
Nomen habet: veterumque diu memor illa malorum,
Tum quoque Sithonios ululavit moesta per agros.
Illius Troasque suos hostesque Pelasgos,
Illius Fortuna deos quoque moverat omnes:
Sic omnes, ut et ipsa Iovis coniuxque, sororque,
Eventus Hecubam meruisse negaverit illos.
Non vacat Aurorae, quamquam isdem faverat armis,
Cladibus et casu Troiaeque Hecubaeque moveri.
Cura deam propior, luctusque domesticus angit
Memnonis amissi: Phrygiis quem lutea campis
Vidit Achillea pereuntem cuspide mater.
Vidit; et ille color, quo matutina rubescunt
Tempora, palluerat: latuitque in nubibus aether.
At non impositos supremis ignibus artus
Sustinuit spectare parens; sed crine soluto,
Sicut erat, magni genibus procumbere non est
Dedignata Iovis, lacrimisque has addere voces:
Omnibus inferior, quas sustinet aureus aether,
Nam mihi sunt totum rarissima templa per orbem,
Diva tamen venio, non ut delubra, diesque
Des mihi sacrificos, caliturasque ignibus aras.
Si tamen adspicias, quantum tibi femina praestem,
Tum cum luce nova noctis confinia servo;
Praemia danda putes. Sed non ea cura, neque hic est
Nunc status Aurorae, meritos ut poscat honores.
Memnonis orba mei venio: qui fortia frustra
Pro patruo tulit arma suo, primisque sub annis
Occidit a forti, sic vos voluistis, Achille.
Da, precor, huic aliquem, solatia mortis, honorem,
Summe deum rector, maternaque vulnera leni.

Iupiter annuerat; cum Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus, nigrique volumina fumi
Infecere diem. Veluti cum flumina natas
Exhalant nebulas, nec Sol admittitur infra;
Atra favilla volat, glomerataque corpus in unum
Densatur, faciemque capit, sumitque calorem
Atque animam ex igni; levitas sua praebuit alas.
Et primo similis volucri, mox vera volucris
Insonuit pennis: pariter sonuere sorores
Innumerae, quibus est eadem natalis origo.
Terque rogum lustrant, et consonus exit in auras
Ter clangor: quarto seducunt castra volatu.
Tum duo diversa populi de parte feroces
Bella gerunt, rostrisque, et aduncis unguibus iras
Exercent, alasque, adversaque pectora lassant,
Inferiaeque cadunt cineri cognata sepulto
Corpora, seque viro forti meminere creatas.
Praepetibus subitis nomen facit auctor; ab illo
Memnonides dictae, cum Sol duodena peregit
Signa, parentali perituræ Marte rebellant.
Ergo aliis latrasse Dymantida flebile visum;
Luctibus est Aurora suis intenta, piasque
Nunc quoque dat lacrimas, et toto rorat in orbe.
  Nec tamen eversam Troiae cum moenibus esse
Spem quoque fata sinunt. Sacra, et sacra altera, patrem
Fert humeris venerabile onus Cythereïus heros.
De tantis opibus praedam pius eligit illam,
Ascaniumque suum: profugaque per aequora classe
Fertur ab Antandro, sceleratque limina Thracum,
Et Polydoreo manantem sanguine terram
Linquit: et utilibus ventis aestuque secundo.
Intrat Apollineam, sociis comitantibus, urbem.
Hunc Anius, quo rege homines, antistite Phoebus
Rite colebantur, temploque, domoque recepit:
Urbemque ostendit, delubraque vota, duasque
Latona quondam stirpes pariente retentas.
Ture dato flammis, vinoque in tura profuso,
Caesorumque boum fibris de more crematis,
Regia tecta petunt, positique tapetibus altis
Munera cum liquido capiunt Cerealia Baccho.
Tum pius Anchises: O Phoebi lecte sacerdos,
Fallor? an et natum, cum primum haec moenia vidi,
Bisque duas natas, quantum reminiscor, habebas?
Huic Anius, niveis circumdata tempora vittis

Concutiens, et tristis, ait: Non falleris, heros
Maxime: natorum vidisti quinque parentem
Quem nunc, tanta homines rerum inconstantia versat,
Paene vides orbum. Quid enim mihi filius absens
Auxilii? quem dicta suo de nomine tellus
Andros habet, pro patre locumque et regna tenentem.
Delius augurium dedit huic: dedit altera Liber
Femineae sorti voto maiora fideque
Munera: nam tactu natarum cuncta mearum
In segetem, laticemque meri, baccamque Minervae
Transformabantur, divesque erat usus in illis.
Hoc ubi cognovit, Troiae populator, Atrides;
Ne non ex aliqua vestram sensisse procellam
Nos quoque parte putes, armorum viribus usus
Abstrahit invitas gremio genitoris, alantque,
Imperat, Argolicam coelesti munere classem.
Effugiunt quo quaeque potest. Euboea duabus,
Et totidem natis Andros fraterna petita est.
Miles adest, et, ni dedantur, bella minatur.
Victa metu pietas consortia pectora poenae
Dedit; et ut timido possis ignoscere fratri,
Non hic Aeneas, non, qui defenderet Andron,
Hector erat, per quos decimum durastis in annum.
Iamque parabantur captivis vincla lacertis:
Illae tollentes etiamnum libera coelo
Brachia, Bacche pater, fer opem, dixere; tulitque
Muneris auctor opem: si miro perdere more
Ferre vocatur opem. Nec, qua ratione figuram
Perdiderint, potui scire, aut nunc dicere possim.
Summa mali nota est: pennas sumsere, tuaeque
Coniugis in volucrem, niveas abiere columbas.
  Talibus atque aliis postquam convivia dictis
Implerunt, mensa somnum petiere remota.
Cumque die surgunt, adeuntque oracula Phoebi,
Qui petere antiquam matrem, cognataque iussit
Littora. Prosequitur rex, et dat munus ituris,
Anchisae sceptrum, chlamydem, pharetramque nepoti,
Cratera Aeneae, quem quondam miserat illi
Hospes ab Aoniis Therses Ismenius oris.
Miserat hunc illi Therses, fabricaverat Alcon
Myleus, et longo caelaverat argumento.
Urbs erat, et septem posses ostendere portas:
Hae pro nomine erant, et, quae foret illa, docebant.
Ante urbem exequiae, tumulique, ignesque, rogique,

Effusaeque comas, et apertae pectora matres
Significant luctum. Nymphae quoque flere videntur,
Siccatosque queri fontes. Sine frondibus arbos
Nuda riget: rodunt arentia saxa capellae.
Ecce facit mediis natas Orione Thebis,
Hanc non femineum iugulo dare pectus aperto,
Illam, demisso per fortia vulnera telo,
Pro populo cecidisse suo; pulcrisque per urbem
Funeribus ferri, celebrique in parte cremari;
Tum de virginea geminos exire favilla,
Ne genus intereat, iuvenes, quos fama Coronas
Nominat, et cineri materno ducere pompam.
Hactenus antiquo signis fulgentibus aere,
Summus inaurato crater erat asper acantho.
Nec leviora datis Troiani dona remittunt:
Dantque sacerdoti, custodem turis, acerram,
Dant pateram, claramque auro gemmisque coronam.
  Inde recordati Teucros a sanguine Teucri
Ducere principium, Creten tenuere, locique
Ferre diu nequiere Iovem: centumque relictis
Urbibus, Ausonios optant contingere portus,
Saevit hiems, iactatque viros: Strophadumque receptos
Portubus infidis exterruit ales Aëllo.
Et iam Dulichios portus, Ithacamque, Samenque,
Neritiasque domos, regnum fallacis Ulyxei,
Praeter erant vecti: certatam lite deorum
Ambraciam, versique vident sub imagine saxum
Iudicis, Actiaco quae nunc ab Apolline nota est,
Vocalemque sua terram Dodonida quercu,
Chaoniosque sinus: ubi nati rege Molosso
Impia subiectis fugere incendia pennis.
  Proxima Phaeacum felicibus obsita pomis
Rura petunt. Epiros ab his, regnataque vati
Buthrotos Phrygio, simulataque Troia tenentur.
Inde futurorum certi, quae cuncta fideli
Priamides Helenus monitu praedixerat, intrant
Sicaniam. Tribus haec excurrit in aequora linguis:
E quibus imbriferos obversa Pachynos ad Austros:
Mollibus expositum Zephyris Lilybaeon: at Arcton
Aequoris expertem spectat Boreanque Peloros.
Hac subeunt Teucri: remisque aestuque secundo
Sub noctem potitur Zanclaea classis arena.
Scylla latus dextrum, laevum irrequieta Charybdis
Infestant. Vorat haec raptas, revomitque carinas:

Illa feris atram canibus succingitur alvum,
Virginis ora gerens: et, si non omnia vates
Ficta reliquerunt, aliquo quoque tempore virgo.
Hanc multi petiere proci: quibus illa repulsis
Ad pelagi Nymphas, pelagi gratissima Nymphis,
Ibat, et elusos iuvenum narrabat amores.
Quam, dum pectendos praebet Galatea capillos,
Talibus alloquitur, repetens suspiria, dictis:
Te tamen, o virgo, genus haud immite virorum
Expetit: utque facis, potes his impune negare.
At mihi, cui pater est Nereus, quam caerula Doris
Enixa est, quae sum turba quoque tuta sororum,
Non nisi per fluctus licuit Cyclopis amorem
Effugere; et lacrimae vocem impediere loquentis.
Quas ubi marmoreo detersit pollice virgo,
Et solata deam est; refer, o carissima, dixit,
Neve tui causam tege, sum tibi fida, doloris.
Nereïs his contra resecuta Crataeide natam:
Acis erat, Fauno Nymphaque Symaethide cretus,
Magna quidem patrisque sui, matrisque voluptas,
Nostra tamen maior. Nam me sibi iunxerat uni
Pulcer: et, octonis iterum natalibus actis,
Signarat dubia teneras lanugine malas.
Hunc ego, me Cyclops nullo cum fine petebat:
Nec, si quaesieris, odium Cyclopis, amorne
Acidis in nobis fuerit praesentior, edam:
Par utrumque fuit. Pro quanta potentia regni
Est, Venus alma, tui! nempe ille immitis, et ipsis
Horrendus silvis, et visus ab hospite nullo
Impune, et magni cum dîs contemtor Olympi,
Quid sit amor, sentit, nostrique cupidine captus
Uritur, oblitus pecorum, antrorumque suorum.
Iamque tibi formae, iamque est tibi cura placendi;
Iam rigidos pectis rastris, Polypheme, capillos:
Iam libet hirsutam tibi falce recidere barbam,
Et spectare feros in aqua, et componere vultus.
Caedis amor, feritasque, sitisque immensa cruoris
Cessant: et tutae veniuntque, abeuntque carinae.
Telemus interea Siculam delatus ad Aetnen,
Telemus Eurymides, quem nulla fefellerat ales,
Terribilem Polyphemon adit, Lumenque, quod unum
Fronte geris media, rapiet tibi, dixit, Ulixes.
Risit, et, O vatum stolidissime, falleris, inquit:
Altera iam rapuit. Sic frustra vera monentem

Spernit, et aut gradiens ingenti littora passu
Degravat, aut fessus sub opaca revertitur antra.
Prominet in pontum cuneatus acumine longo
Collis: utrumque latus circumfluit aequoris unda.
Huc ferus adscendit Cyclops, mediusque resedit.
Lanigerae pecudes, nullo ducente, secutae.
Cui postquam pinus, baculi quae praebuit usum,
Ante pedes posita est, antennis apta ferendis,
Sumtaque arundinibus compacta est fistula centum;
Senserunt toti pastoria sibila montes:
Senserunt undae. Latitans ego rupe, meique
Acidis in gremio residens, procul auribus hausi
Talia dicta meis, auditaque mente notavi:
Candidior nivei folio, Galatea, ligustri;
Floridior pratis; longa procerior alno;
Splendidior vitro; tenero lascivior haedo;
Laevior assiduo detritis aequore conchis;
Solibus hibernis, aestiva gratior umbra;
Nobilior pomis; platano conspectior alta:
Lucidior glacie; matura dulcior uva;
Mollior et cygni plumis, et lacte coacto;
Et, si non fugias, riguo formosior horto;
Saevior indomitis eadem Galatea iuvencis;
Durior annosa quercu; fallacior undis;
Lentior et salicis virgis, et vitibus albis;
His immobilior scopulis; violentior amne;
Laudato pavone superbior; acrior igni;
Asperior tribulis; foeta truculentior ursa;
Surdior aequoribus; calcato immitior hydro;
Et, quod praecipue vellem tibi demere possem,
Non tantum cervo, claris latratibus acto,
Verum etiam ventis, volucrique fugacior aura;
At, bene si noris, pigeat fugisse: morasque
Ipsa tuas damnes, et me retinere labores.
Sunt mihi, pars montis, vivo pendentia saxo
Antra, quibus nec Sol medio sentitur in aestu,
Nec sentitur hiems: sunt poma gravantia ramos:
Sunt auro similes longis in vitibus uvae:
Sunt et purpureae: tibi et has servamus, et illas.
Ipsa tuis manibus, silvestri nata sub umbra,
Mollia fraga leges: ipsa autumnalia corna,
Prunaque, non solum nigro liventia succo,
Verum etiam generosa, novasque imitantia ceras.
Nec tibi castaneae, me coniuge, nec tibi deerunt

Arborei foetus: omnis tibi serviet arbos.
Hoc pecus omne meum est: multae quoque vallibus errant;
Multas silva tegit: multae stabulantur in antris.
Nec, si forte roges, possim tibi dicere, quot sint.
Pauperis est numerare pecus. De laudibus harum
Nil mihi credideris: praesens potes ipsa videre,
Ut vix sustineant distentum cruribus uber.
Sunt, foetura minor, tepidis in ovilibus agni:
Sunt quoque, par aetas, aliis in ovilibus hoedi.
Lac mihi semper adest niveum. Pars inde bibenda
Servatur: partem liquefacta coagula durant.
Nec tibi deliciae faciles, vulgataque tantum
Munera contingent, damae, leporesque, capraeque,
Parve columbarum, demtusve cacumine nidus;
Inveni geminos, qui tecum ludere possint,
Inter se similes, vix ut dignoscere possis,
Villosae catulos in summis montibus ursae;
Inveni, et dominae, dixi, servabimus istos.
Iam modo caeruleo nitidum caput exsere ponto:
Iam, Galatea, veni: nec munera despice nostra.
Certe ego me novi, liquidaeque in imagine vidi
Nuper aquae; placuitque mihi mea forma videnti.
Adspice, sim quantus. Non est hoc corpore maior
Iupiter in coelo: nam vos narrare soletis
Nescio quem regnare Iovem. Coma plurima torvos
Prominet in vultus, humerosque, ut lucus, obumbrat.
Nec mihi quod rigidis horrent densissima setis
Corpora, turpe puta. Turpis sine frondibus arbos:
Turpis equus, nisi colla iubae flaventia velent.
Pluma tegit volucres: ovibus sua lana decori est:
Barba viros, hirtaeque decent in corpore setae.
Unum est in media lumen mihi fronte, sed instar
Ingentis clipei. Quid? non haec omnia magno
Sol videt e coelo? Soli tamen unicus orbis.
Adde, quod in vestro genitor meus aequore regnat.
Hunc tibi do socerum. Tantum miserere, precesque
Supplicis exaudi: tibi enim succumbimus uni.
Quique Iovem et coelum sperno, et penetrabile fulmen,
Nerei, te vereor: tua fulmine saevior ira est.
Atque ego contemtus essem patientior huius,
Si fugeres omnes. Sed cur, Cyclope repulso,
Acin amas, praefersque meis amplexibus Acin?
Ille tamen placeatque sibi, placeatque licebit,
Quod nollem, Galatea, tibi: modo copia detur,

Sentiet esse mihi tanto pro corpore vires.
Viscera viva traham, divulsaque membra per agros,
Perque tuas spargam, sic se tibi misceat, undas.
Uror enim, laesusque exaestuat acrius ignis:
Cumque suis videor translatam viribus Aetnam,
Pectore ferre meo: nec tu, Galatea, moveris.
Talia nequidquam questus, nam cuncta videbam,
Surgit: et ut taurus, vacca furibundus ademta,
Stare nequit, silvaque et notis saltibus errat;
Cum ferus ignaros, nec quidquam tale timentes,
Me videt atque Acin, Videoque, exclamat, et ista
Ultima sit, faciam, Veneri concordia vestrae.
Tantaque vox, quantam Cyclops iratus habere
Debuit, illa fuit. Clamore perhorruit Aetne.
Ast ego vicino pavefacta sub aequore mergor.
Terga fugae dederat conversa Symaethius heros,
Et, Fer opem, Galatea, precor, mihi: ferte parentes,
Dixerat, et vestris periturum admittite regnis.
Insequitur Cyclops, partemque e monte revulsam
Mittit; et extremus quamvis pervenit ad illum
Angulus e saxo, totum tamen obruit Acin,
At nos, quod solum fieri per fata licebat,
Fecimus, ut vires adsumeret Acis avitas.
Puniceus de mole cruor manabat, et intra
Temporis exiguum rubor evanescere coepit:
Fitque color primo turbati fluminis imbre,
Purgaturque mora. Tum moles fracta dehiscit,
Vivaque per rimas, proceraque surgit arundo:
Osque cavum saxi sonat exsultantibus undis;
Miraque res, subito media tenus exstitit alvo
Incinctus iuvenis flexis nova cornua cannis,
Qui, nisi qnod maior, quod toto caerulus ore est,
Acis erat. Sed sic quoque erat tamen Acis in amnem
Versus, et antiquum tenuerunt flumina nomen.
  Desierat Galatea loqui; coetuque soluto
Discedunt, placidisque natant Nereïdes undis.
Scylla redit: neque enim medio se credere ponto
Audet: et aut bibula sine vestibus errat arena,
Aut, ubi lassata est, seductos nacta recessus
Gurgitis, inclusa sua membra refrigerat unda.
Ecce fretum findens alti novus incola ponti,
Nuper in Euboica versis Anthedone membris,
Glaucus adest, visaeque cupidine virginis haeret,
Et, quaecunque putat fugientem posse morari,

Verba refert. Fugit illa tamen, veloxque timore
Pervenit in summum positi prope littora montis.
Ante fretum est ingens, apicem collectus in unum,
Longa sine arboribus convexus ad aequora vertex.
Constitit hic: et tuta loco, monstrumne, deusne
Ille sit, ignorans, admiraturque colorem,
Caesariemque, humeros subiectaque terga tegentem,
Ultimaque excipiat quod tortilis inguina piscis.
Sentit; et innitens, quae stabat proxima, moli,
Non ego prodigium, non sum fera bellua, virgo,
Sum deus, inquit, aquae: nec maius in aequora Proteus
Ius habet, aut Triton, Athamantiadesve Palaemon.
Ante tamen mortalis eram: sed scilicet altis
Deditus aequoribus, iam tum exercebar in illis.
Nam modo ducebam ducentia retia pisces:
Nunc in mole sedens moderabar arundine linum.
Sunt viridi prato confinia littora, quorum
Altera pars undis, pars altera cingitur herbis:
Quas neque cornigerae morsu laesere iuvencae,
Nec placidae carpsistis oves, hirtaeve capellae.
Non apis inde tulit collectos sedula flores:
Non data sunt capiti genialia serta: nec unquam
Falciferae secuere manus. Ego primus in illo
Cespite consedi, dum lina madentia sicco.
Utque recenserem captivos ordine pisces;
Insuper exposui, quos aut in retia casus,
Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
Res similis fictae: sed quid mihi fingere prodest?
Gramine contacto coepit mea praeda moveri,
Et mutare latus, terraque, ut in aequore, niti.
Dumque moror, mirorque simul, fugit omnis in undas
Turba suas, dominumque novum, littusque relinquunt.
Obstupui, dubiusque diu, quae causa, requiro:
Num deus hoc aliquis, num succus fecerit herbae.
Quae tamen has, inquam, vires habet herba? manuque
Pabula decerpsi, decerptaque dente momordi.
Vix bene combiberant ignotos guttura succos;
Cum subito trepidare intus praecordia sensi,
Alteriusque rapi naturae pectus amore.
Nec potui restare loco, Repetendaque nunquam
Terra, vale, dixi, corpusque sub aequora mersi.
Dî maris exceptum socio dignantur honore,
Utque mihi quaecunque feram, mortalia demant,
Oceanum, Tethynque rogant. Ego lustror ab illis:

Et purgante nefas novies mihi carmine dicto
Pectora fluminibus iubeor supponere centum.
Nec mora: diversis lapsi de fontibus amnes,
Totaque vertuntur supra cuput aequora nostrum.
Hactenus acta tibi possum memoranda referre:
Hactenus et memini: nec mens mea caetera sensit.
Quae postquam rediit; alium me corpore toto,
Ac fueram nuper, nec eundem mente, recepi.
Hanc ego tum primum viridem ferrugine barbam,
Caesariemque meam, quam longa per aequora verro,
Ingentesque humeros, et caerula brachia vidi,
Cruraque pinnigero curvata novissima pisce.
Quid tamen haec species, quid dis placuisse marinis,
Quid iuvat esse deum, si tu non tangeris istis?
Talia dicentem, dicturum plura, reliquit
Scylla deum. Furit ille, irritatusque repulsa
Prodigiosa petit Titanidos atria Circes.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER QUARTUS DECIMUS.

Iamque Giganteis iniectam faucibus Aetnen,
Arvaque Cyclopum, quid rastra, quid usus aratri
Nescia, nec quidquam iunctis debentia bubus,
Liquerat Euboicus tumidarum cultor aquarum:
Liquerat et Zanclen, adversaque moenia Rhegi,
Navifragumque fretum, gemino quod littore pressum
Ausoniae Siculaeque tenet confinia terrae.
Inde, manu magna Tyrrhena per aequora lapsus,
Herbiferos adiit colles atque atria Glaucus
Sole satae Circes, variarum plena ferarum.
Quam simul adspexit; dicta, acceptaque salute,
Diva, dei miserere, precor: nam sola levare
Tu potes hunc, dixit, videar modo dignus, amorem.
Quanta sit herbarum, Titani, potentia nulli,
Quam mihi, cognitius, qui sum mutatus ab illis.
Neve mei non nota tibi sit causa furoris;
Littore in Italico, Messania moenia contra,
Scylla mihi visa est. Pudor est promissa, precesque,
Blanditiasque meas, contemtaque verba referre.
At tu, sive aliquid regni est in carmine, carmen
Ore move sacro; sive expugnacior herba est,
Utere tentatis operosae viribus herbae.
Nec medeare mihi, sanesque haec vulnera mando,
Fineque nil opus est: partem ferat illa caloris.
At Circe, neque enim flammis habet aptius ulla
Talibus ingenium, seu causa est huius in ipsa,
Seu Venus indicio facit hoc offensa paterno,

Talia verba refert: Melius sequerere volentem,
Optantemque eadem, parilique cupidine captam.
Dignus eras: ultro poteras certeque rogari:
Et, si spem dederis, mihi crede, rogaberis ultro.
Neu dubites, absitque tuae fiducia formae:
En ego, cum dea sim, nitidi cum filia Solis,
Carmine cum tantum, tantum cum gramine possim,
Ut tua sim, voveo. Spernentem sperne: sequenti
Redde vices: unoque duos ulciscere facto.
Talia tentanti, Prius, inquit, in aequore frondes,
Glaucus, et in summis nascentur montibus algae;
Sospite quam Scylla nostri mutentur amores.
Indignata dea est: et laedere quatenus ipsum
Non poterat, nec vellet amans; irascitur illi,
Quae sibi praelata est: Venerisque offensa repulsa,
Protinus horrendis infamia pabula succis
Conterit, et tritis Hecateïa carmina miscet;
Caerulaque induitur velamina, perque ferarum
Agmen adulantum media procedit ab aula;
Oppositamque petens contra Zancleïa saxa
Rhegion ingreditur, ferventes aestibus undas;
In quibus ut solida ponit vestigia ripa,
Summaque decurrit pedibus super aequora siccis.
Parvus erat gurges, curvos sinuatus in arcus,
Grata quies Scyllae: quo se referebat ab aestu
Et maris et coeli, medio cum plurimus orbe
Sol erat, et minimas a vertice fecerat umbras.
Hunc dea praevitiat, portentiferisque venenis
Inquinat: huic fusos latices radice nocenti
Spargit, et obscurum verborum ambage novorum
Ter novies carmen magico demurmurat ore.
Scylla venit, mediaque tenus descenderat alvo;
Cum sua foedari latrantibus inguina monstris
Adspicit: ac primo non credens corporis illas
Esse sui partes, refugitque, abigitque, timetque
Ora proterva canum. Sed quos fugit, attrahit una.
Et corpus quaerens femorum, crurumque, pedumque,
Cerbereos rictus pro partibus invenit illis.
Statque canum rabies: subiectaque terga ferarum
Inguinibus truncis, uteroque exstante cohaerent.
Flevit amans Glaucus, nimiumque hostiliter usae
Viribus herbarum fugit connubia Circes.
Scylla loco mansit: cumque est data copia primum
In Circes odium sociis spoliavit Ulixen.

Mox eadem Teucras fuerat mersura carinas,
Ni prius in scopulum, qui nunc quoque saxeus exstat,
Transformata foret; scopulum quoque navita vitat.
Hanc ubi Troianae remis, avidamque Charybdin
Evicere rates: cum iam prope littus adessent
Ausonium, Libycas vento referuntur ad oras.
Excipit Aenean illic animoque, domoque,
Non bene discidium Phrygii latura mariti,
Sidonis: inque pyra sacri sub imagine facta
Incubuit ferro, deceptaque decipit omnes.
Rursus arenosae fugiens nova moenia terrae,
Ad sedemque Erycis fidumque relatus Acesten
Sacrificat, tumulumque sui genitoris honorat.
Quasque rates Iris Iunonia paene cremarat,
Solvit: et Hippotadae regnum, terrasque calenti
Sulphure fumantes, Acheloïadumque relinquit
Sirenum scopulos: orbataque praeside pinus
Inarimen, Prochytenque legit, sterilique locatas
Colle Pithecusas, habitantum nomine dictas.
Quippe deûm genitor fraudem et periuria quondam
Cercopum exosus, gentisque admissa dolosae,
In deforme viros animal mutavit: ut idem
Dissimiles homini possent, similesque videri;
Membraque contraxit, naresque a fronte resimas
Contudit, et rugis peraravit anilibus ora:
Totaque velatos flaventi corpora villo
Misit in has sedes; nec non prius abstulit usum
Verborum, et natae dira in periuria linguae:
Posse queri tantum rauco stridore relinquit.
Has ubi praeteriit, et Parthenopeïa dextra
Moenia deseruit, laeva de parte canori
Aeolidae tumulum, et loca feta palustribus ulvis;
Littora Cumarum, vivacisque antra Sibyllae
Intrat: et, ut manes adeat per Averna paternos,
Orat. At illa diu vultus tellure moratos
Erexit: tandemque deo furibunda recepto,
Magna petis, dixit, vir factis maxime, cuius
Dextera per ferrum, pietas spectata per ignes.
Pone tamen, Troiane, metum: potiere petitis,
Elysiasque domos, et regna novissima mundi
Me duce, cognosces, simulacraque cara parentis.
Invia virtuti nulla est via. Dixit: et auro
Fulgentem ramum silva Iunonis Avernae
Monstravit, iussitque suo divellere trunco.

Paruit Aeneas: et formidabilis Orci
Vidit opes, atavosque suos, umbramque senilem
Magnanimi Anchisae: didicit quoque iura locorum,
Quaeque novis essent adeunda pericula bellis.
Inde ferens lassos averso tramite passus,
Cum duce Cumaea fallit sermone laborem.
Dumque iter horrendum per opaca crepuscula carpit,
Seu dea tu praesens, seu dis gratissima, dixit:
Numinis instar eris semper mihi: meque fatebor
Muneris esse tui, quae me loca mortis adire,
Quae loca me visae voluisti evadere mortis.
Pro quibus aërias meritis evectus ad auras
Templa tibi statuam, tribuam tibi turis honorem.
Respicit hunc vates, et suspiratibus haustis,
Nec dea sum, dixit, nec sacri turis honore
Humanum dignare caput. Neu nescius erres;
Lux aeterna mihi, cariturаque fine dabatur,
Si mea virginitas Phoebo patuisset amanti.
Dum tamen hanc sperat, dum praecorrumpere donis
Me cupit; Elige, ait, virgo Cumaea, quid optes:
Optatis potiere tuis. Ego pulveris hausti
Ostendens cumulum, quot haberet corpora pulvis,
Tot mihi natales contingere vana rogavi:
Excidit, optarem iuvenes quoque protinus annos.
Hos tamen ille mihi dabat, aeternamque iuventam,
Si Venerem paterer. Contemto munere Phoebi
Innuba permaneo. Sed iam felicior aetas
Terga dedit, tremuloque gradu venit aegra senectus,
Quae patienda diu est. Nam iam mihi saecula septem
Acta vides: superest, numeros ut pulveris aequem,
Tercentum messes, tercentum musta videre.
Tempus erit, cum me de tanto corpore parvam
Longa dies faciat, consumtaque membra senecta
Ad minimum redigantur onus. Nec amata videbor,
Nec placuisse deo. Phoebus quoque forsitan ipse
Vel non agnoscet, vel dilexisse negabit.
Usque adeo mutata ferar: nullique videnda,
Voce tamen noscar: vocem mihi fata relinquent.
  Talia convexum per iter memorante Sibylla,
Sedibus Euboicam Stygiis emergit in urbem
Troïus Aeneas: sacrisque e more litatis,
Littora adit, nondum nutricis habentia nomen.
Hic quoque substiterat post taedia longa laborum
Neritius Macareus, comes experientis Ulixei;

Desertum quondam mediis qui rupibus Aetnae
Noscit Achaemeniden: improvisoque repertum
Vivere miratus, Qui te casusve deusve
Servat, Achaemenide? cur, inquit, barbara Graium
Prora vehit? petitur vestrae quae terra carinae?
Talia quaerenti iam non hirsutus amictu,
Iam suus, et spinis conserto tegmine nullis,
Fatur Achaemenides: Iterum Polyphemon, et illos
Adspiciam fluidos humano sanguine rictus;
Hac mihi si potior domus est Ithaceque carina,
Si minus Aenean veneror genitore, nec unquam
Esse satis potero, praestem licet omnia, gratus.
Quod loquor, et spiro, coelumque, et sidera Solis
Respicio, possimne ingratus, et immemor esse?
Ille dedit, quod non anima haec Cyclopis in ora
Venit: et ut lumen iam nunc vitale relinquam,
Aut tumulo, aut certe non illa condar in alvo.
Quid mihi tunc animi, nisi si timor abstulit omnem
Sensum animumque, fuit: cum vos petere alta relictus
Aequora prospexi? volui inclamare; sed hosti
Prodere me timui: vestrae quoque clamor Ulixis
Paene rati nocuit. Vidi, cum monte revulso
Immanem scopulum medias permisit in undas.
Vidi iterum, veluti tormenti viribus acta,
Vasta giganteo iaculantem saxa lacerto.
Et, ne deprimeret fluctusve lapisve carinam,
Pertimui, iam me non esse oblitus in illa.
Ut vero fuga vos ab acerba morte removit;
Ille quidem totam fremebundus obambulat Aetnam,
Praetentatque manu silvas, et luminis orbus
Rupibus incursat, foedataque brachia tabo
In mare protendens, gentem exsecratur Achivam,
Atque ait: O si quis referat mihi casus Ulixen,
Aut aliquem e sociis, in quem mea saeviat ira,
Viscera cuius edam, cuius viventia dextra
Membra mea laniem, cuius mihi sanguis inundet
Guttur, et elisi trepident sub dentibus artus;
Quam nullum, aut leve sit damnum mihi lucis ademtae!
Haec, et plura ferox. Me luridus occupat horror,
Spectantem vultus etiamnum caede madentes,
Crudelesque manus, et inanem luminis orbem,
Membraque, et humano concretam sanguine barbam.
Mors erat ante oculos; minimum tamen illa malorum.
Et iam prensurum, iamiam mea viscera rebar

In sua mersurum: mentique haerebat imago
Temporis illius, quo vidi bina meorum
Ter quater affligi sociorum corpora terrae;
Quae super ipse iacens, hirsuti more leonis,
Visceraque, et carnes, cumque albis ossa medullis,
Semanimesque artus avidam condebat in alvum.
Me tremor invasit: stabam sine sanguine moestus:
Mandentemque videns eiectantemque cruentas
Ore dapes, et frusta mero glomerata vomentem,
Talia fingebam misero mihi fata parari.
Perque dies multos latitans, omnemque tremiscens
Ad strepitum, mortemque timens, cupidusque moriri,
Glande famem pellens, et mista frondibus herba,
Solus, inops, exspes, leto poenaeque relictus,
Haud procul adspexi longo post tempore navim:
Oravique fugam gestu, ad littusque cucurri:
Et movi: Graiumque ratis Troiana recepit.
Tu quoque pande tuos, comitum gratissime, casus,
Et ducis, et turbae, quae tecum credita ponto est.
  Aeolon ille refert Tusco regnare profundo,
Aeolon Hippotaden, cohibentem carcere ventos:
Quos bovis inclusos tergo, memorabile munus,
Dulichium sumsisse ducem: flatuque secundo
Lucibus isse novem, et terram adspexisse petitam;
Proxima post nonam cum sese Aurora moveret,
Invidia socios, praedaeque cupidine ductos,
Esse ratos aurum, demsisse ligamina ventis:
Cum quibus isse retro, per quas modo venerat undas,
Aeoliique ratem portus repetisse tyranni.
Inde Lami veterem Laestrygonis, inquit, in urbem
Venimus. Antiphates terra regnabat in illa.
Missus ad hunc ego sum, numero comitante duorum:
Vixque fuga quaesita salus, comitique, mihique.
Tertius e nobis Laestrygonis impia tinxit
Ora cruore suo: fugientibus instat, et agmen
Concitat Antiphates. Coëunt, et saxa trabesque
Continuant, merguntque viros, merguntque carinas.
Una tamen, quae nos ipsumque vehebat Ulixen,
Effugit. Amissa sociorum parte, dolentes
Multaque conquesti terris allabimur illis
Quas procul hinc cernis. Procul hinc tibi, cerne, videnda est
Insula, visa mihi. Tuque, o iustissime Troum,
Nata dea, neque enim finito Marte vocandus
Hostis es, Aenea, moneo, fuge littora Circes.

Nos quoque Circaeo religata in littore pinu
Antiphatae memores, immansuetique Cyclopis,
Ire negabamus, et tecta ignota subire.
Sorte sumus lecti: sors me, fidumque Politen,
Eurylochumque simul, nimiique Elpenora vini,
Bisque novem socios Circaea ad moenia misit.
Quae simul attigimus, stetimus que in limine tecti;
Mille lupi, mistaeque lupis ursaeque, leaeque
Occursu fecere metum: sed nulla timenda,
Nullaque erat nostro factura in corpore vulnus.
Quin etiam blandas movere per aëra caudas,
Nostraque adulantes comitant vestigia; donec
Excipiunt famulae, perque atria marmore tecta
Ad dominam ducunt. Pulcro sedet illa recessu,
Sublimis solio, pallamque induta nitentem,
Insuper aurato circumvelatur amictu;
Nereïdes Nymphaeque simul, quae vellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt,
Gramina disponunt, sparsosque sine ordine flores
Secernunt calathis, variasque coloribus herbas.
Ipsa, quod hae faciunt, opus exigit: ipsa, quis usus
Quoque sit in folio, quae sit concordia mistis,
Novit, et advertens pensas examinat herbas.
Haec ubi nos vidit, dicta acceptaque salute,
Diffudit vultus, et reddidit omnia votis.
Nec mora; misceri tosti iubet hordea grani,
Mellaque, vimque meri, cum lacte coagula passo.
Quique sub hac lateant furtim dulcedine, succos
Adiicit. Accipimus sacra data pocula dextra.
Quae simul arenti sitientes hausimus ore,
Et tetigit summos virga dea dira capillos;
Et pudet, et referam, setis horrescere coepi,
Nec iam posse loqui; pro verbis edere raucum
Murmur, et in terram toto procumbere vultu:
Osque meum sensi pando occallescere rostro:
Colla tumere toris: et qua modo pocula parte
Sumta mihi fuerant, illa vestigia feci.
Cumque eadem passis, tantum medicamina possunt!
Claudor hara: solumque suis caruisse figura
Vidimus Eurylochum: solus data pocula fugit.
Quae nisi vitasset, pecoris pars una manerem
Nunc quoque setigeri, nec tantae cladis ab illo
Certior ad Circen ultor venisset Ulixes.
Pacifer huic dederat florem Cyllenius album;

Moly vocant Superi: nigra radice tenetur.
Tutus eo, monitisque simul coelestibus intrat
Ille domum Circes: et ad insidiosa vocatus
Pocula, conantem virga mulcere capillos
Repulit, et stricto pavidam deterruit ense.
Inde fides, dextraeque datae: thalamoque receptus
Coniugii dotem, sociorum corpora, poscit.
Spargimur innocuae succis melioribus herbae,
Percutimurque caput conversae verbere virgae:
Verbaque dicuntur dictis contraria verbis.
Quo magis illa canit, magis hoc tellure levati
Erigimur: setaeque cadunt, bifidosque relinquit
Rima pedes; redeunt humeri: subiecta lacertis
Brachia sunt. Flentem flentes amplectimur illum:
Haeremusque ducis collo: nec verba locuti
Ulla priora sumus, quam nos testantia gratos.
Annua nos illic tenuit mora: multaque praesens
Tempore tam longo vidi, multa auribus hausi;
Hoc quoque cum multis, quod clam mihi retulit una
Quatuor e famulis, ad talia sacra paratis.
Cum duce namque meo Circe dum sola moratur,
Illa mihi niveo factum de marmore signum
Ostendit iuvenile, gerens in vertice picum,
Aede sacra positum, multisque insigne coronis.
Quis foret, et quare sacra coleretur in aede,
Cur hanc ferret avem, quaerenti, et scire volenti,
Accipe, ait, Macareu, dominaeque potentia quae sit,
Hinc quoque disce meae: tu dictis adiice mentem.
  Picus in Ausoniis, proles Saturnia, terris
Rex fuit, utilium bello studiosus equorum.
Forma viro, quam cernis, erat. Licet ipse decorem
Adspicias, fictaque probes ab imagine veram.
Par animus formae: nec adhuc spectasse per annos
Quinquennem poterat Graia quater Elide pugnam.
Ille suos Dryadas, Latiis in montibus ortas,
Verterat in vultus: illum fontana petebant
Numina, Naïades, quas Albula, quasque Numici,
Quasque Anienis aquae, cursuque brevissimus Almo,
Narque tulit praeceps, et amoenae Farfarus umbrae,
Quaeque colunt Scythicae regnum nemorale Dianae,
Finitimosque lacus. Spretis tamen omnibus unam
Ille fovet Nymphen, quam quondam in colle Palati
Dicitur ancipiti peperisse Venilia Iano.
Haec, ubi nubilibus primum maturuit annis,

Praeposito cunctis Laurenti tradita Pico est:
Rara quidem facie, sed rarior arte canendi:
Unde Canens dicta est. Silvas, et saxa movere,
Et mulcere feras, et flumina longa morari
Ore suo, volucresque vagas retinere solebat.
Quae dum feminea modulatur carmina voce,
Exierat tecto Laurentes Picus in agros,
Indigenas fixurus apros: tergumque premebat
Acris equi, laevaque hastilia bina ferebat,
Puniceam fulvo chlamydem comprensus ab auro.
Venerat in silvas et filia Solis easdem:
Utque novas legeret fecundis collibus herbas,
Nomine dicta suo, Circaea reliquerat arva.
Quae simul ac iuvenem, virgultis abdita, vidit;
Obstupit: cecidere sinu, quas legerat herbas:
Flammaque per totas visa est errare medullas.
Ut primum valido mentem collegit ab aestu;
Quid cuperet, fassura fuit. Ne posset adire,
Cursus equi fecit, circumfususque satelles.
Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modo me novi; si non evanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit: et effigiem, nullo cum corpore, falsi
Finxit apri: praeterque oculos transcurrere regis
Iussit, et in densum trabibus nemus ire videri,
Plurima qua silva est, et equo loca pervia non sunt.
Haud mora: continuo praedae petit inscius umbram
Picus, equique celer fumantia terga relinquit,
Spemque sequens vanam, silva pedes errat in alta.
Concipit illa preces, et verba venefica dicit,
Ignotosque deos ignoto carmine adorat,
Quo solet et niveae vultum confundere Lunae,
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tum quoque cantato densetur carmine coelum,
Et nebulas exhalat humus, caecisque vagantur
Limitibus comites, et abest custodia regi.
Nacta locum tempusque, Per o tua lumina dixit,
Quae mea ceperunt, perque hanc, pulcerrime, formam,
Quae facit ut supplex tibi sim dea, consule nostris
Ignibus, et socerum, qui pervidet omnia, Solem
Accipe, nec durus Titanida despice Circen.
Dixerat. Ille ferox ipsamque precesque repellit,
Et, Quaecunque es, ait, non sum tuus: altera captum
Me tenet, et teneat per longum, comprecor, aevum,

Nec Venere externa socialia foedera laedam,
Dum mihi Ianigenam servabunt fata Canentem.
Saepe retentatis precibus Titania frustra,
Non impune feres, neque enim reddere Canenti,
Laesaque quid faciat, quid amans, quid femina, disces
Rebus, ait: sed amans, et laesa, et femina Circe.
Tum bis ad occasum, bis se convertit ad ortum:
Ter iuvenem baculo tetigit: tria carmina dixit.
Ille fugit, sese solito velocius ipse
Currere miratus, pennas in corpore vidit:
Seque novam subito Latiis accedere silvis
Indignatus avem, duro fera robora rostro
Figit, et iratus longis dat vulnera ramis.
Purpureum chlamydis pennae traxere colorem;
Fibula quod fuerat, vestemque momorderat aurum,
Pluma fit: et fulvo cervix praecingitur auro:
Nec quidquam antiqui Pico, nisi nomina, restat.
Interea comites, clamato saepe per agros
Nequidquam Pico, nullaque in parte reperto,
Inveniunt Circen; nam iam tenuaverat auras,
Passaque erat nebulas ventis ac sole resolvi;
Criminibusque premunt veris, regemque reposcunt,
Vimque ferunt, saevisque parant incessere telis.
Illa nocens spargit virus, succosque veneni,
Et Noctem Noctisque deos Ereboque Chaoque
Convocat, et longis Hecaten ululatibus orat.
Exsiluere loco, dictu mirabile, silvae:
Ingemuitque solum, vicinaque palluit arbos:
Sparsaque sanguineis maduerunt pabula guttis:
Et lapides visi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, et humus serpentibus atris
Squalere, et tenues animae volitare silentum.
Attonitum monstris vulgus pavet. Illa paventum
Ora venenata tetigit mirantia virga;
Cuius ab attactu variarum monstra ferarum
In iuvenes veniunt: nulli sua mansit imago.
Presserat occiduus Tartessia littora Phoebus:
Et frustra coniux oculis animoque Canentis
Exspectatus erat. Famuli populusque per omnes
Discurrunt silvas, atque obvia lumina portant.
Nec satis est Nymphae flere, et lacerare capillos,
Et dare plangorem: facit haec tamen omnia; sese
Proripit, ac Latios errat vesana per agros.
Sex illam noctes, totidem redeuntia Solis

Lumina viderunt, inopem somnique cibique,
Per iuga, per valles, qua fors ducebat, euntem.
Ultimus adspexit fessam luctuque viaque
Tibris, et in gelida ponentem corpora ripa.
Illic cum lacrimis ipso modulata dolore
Verba, sono tenui moerens, fundebat; ut olim
Carmina iam moriens canit exsequialia cygnus.
Luctibus extremum tenues liquefacta medullas
Tabuit, inque leves paulatim evanuit auras.
Fama tamen signata loco est; quem rite Canentem
Nomine de Nymphae veteres dixere Camenae.
Talia multa mihi longum narrata per annum
Visaque sunt. Resides, et desuetudine tardi
Rursus inire fretum, rursus dare vela iubemur;
Ancipitesque vias, et iter Titania vastum
Dixerat, et saevi restare pericula ponti.
Pertimui, fateor, nactusque hoc littus adhaesi.
  Finierat Macareus; urnaque Aeneïa nutrix
Condita marmorea, tumulo breve carmen habebat:
Hic me Caieten notae pietatis alumnus
Argolico ereptam quo debuit igne cremavit.
Solvitur herboso religatus ab aggere funis:
Et procul insidias infamataeque relinquunt
Tecta deae: lucosque petunt, ubi nubilus umbra
In mare cum flava prorumpit Tibris arena;
Faunigenaeque domo potitur nataque Latini,
Non sine Marte tamen. Bellum cum gente feroci
Suscipitur; pactaque furit pro coniuge Turnus.
Concurrit Latio Tyrrhenia tota, diuque
Ardua sollicitis victoria quaeritur armis.
Auget uterque suas externo robore vires:
Et multi Rutulos, multi Troiana tuentur
Castra: neque Aeneas Evandri ad limina frustra,
At Venulus magnam profugi Diomedis ad urbem
Venerat. Ille quidem sub Iapyge maxima Dauno
Moenia condiderat, dotaliaque arva tenebat.
Sed Venulus Turni postquam mandata peregit,
Auxiliumque petit; vires Aetolius heros
Excusat: nec se soceri committere pugnae
Velle sui populos, nec, quos e gente suorum
Armet, habere viros. Neve haec commenta putetis;
Admonitu quamquam luctus renovantur amaro
Perpetiar memorare tamen. Postquam alta cremata est
Ilion, et Danaas paverunt Pergama flammas;

Naryciusque heros, a Virgine, virgine rapta,
Quam meruit solus poenam, digessit in omnes;
Spargimur, et ventis inimica per aequora rapti,
Fulmina, noctem, imbres, iram coelique marisque
Perpetimur Danai, cumulumque Caphareа cladis.
Neve morer referens tristes ex ordine casus;
Graecia tum potuit Priamo quoque flenda videri.
Me tamen armiferae servatum cura Minervae
Fluctibus eripuit. Patriis sed rursus ab agris
Pellor: et antiquo memores de vulnere poenas
Exigit alma Venus: tantosque per alta labores
Aequora sustinui, tantos terrestribus armis,
Ut mihi felices sint illi saepe vocati,
Quos communis hiems, importunusque Caphareus
Mersit aquis, vellemque horum pars una fuissem.
Ultima iam passi comites belloque fretoque,
Deficiunt, finemque rogant erroris. At Acmon
Fervidus ingenio, tum vero et cladibus asper,
Quid superest, quod iam patientia vestra recuset
Ferre, viri? dixit. Quid habet Cytherea, quod ultra,
Velle puta, faciat? nam dum peiora timentur,
Est in vota locus; sors autem ubi pessima rerum,
Sub pedibus timor est, securaque summa malorum.
Audiat ipsa, licet; licet, ut facit, oderit omnes
Sub Diomede viros; odium tamen illius omnes
Spernimus, et parvo stat magna potentia nobis.
Talibus invitam Venerem Pleuronius Acmon
Instimulat verbis, veteremque resuscitat iram.
Dicta placent paucis. Numeri maioris amici
Acmona corripimus; cui respondere paranti
Vox pariter, vocisque via est tenuata: comaeque
In plumas abeunt: plumis nova colla teguntur,
Pectoraque, et tergum: maiores brachia pennas
Accipiunt, cubitique leves sinuantur in alas.
Magna pedum digitos pars occupat: oraque cornu
Indurata rigent, finemque in acumine ponunt.
Hunc Lycus, hunc Idas, et cum Rhetenore Nycteus,
Hunc mirantur Abas: et dum mirantur, eandem
Accipiunt faciem: numerusque ex agmine maior
Subvolat, et remos plausis circumsonat alis.
Si volucrum quae sit subitarum forma requiris;
Ut non cygnorum, sic albis proxima cygnis.
Vix equidem has sedes, et Iapygis arida Dauni
Arva gener teneo, minima cum parte meorum.

Hactenus Oenides. Venulus Calydonia regna,
Peucetiosque sinus, Messapiaque arva relinquit.
In quibus antra videt, quae, multa nubila silva,
Et levibus guttis manantia, semicaper Pan
Nunc tenet; at quondam tenuerunt tempore Nymphae.
Appulus has illa pastor regione fugatas
Terruit, et primo subita formidine movit:
Mox, ubi mens rediit, et contemsere sequentem,
Ad numerum motis pedibus duxere choreas.
Improbat has pastor, saltuque imitatus agresti
Addidit obscoenis convicia rustica dictis:
Nec prius obticuit, quam guttura condidit arbor.
Arbor enim est, succoque licet cognoscere mores.
Quippe notam linguae baccis oleaster amaris
Exhibet: asperitas verborum cessit in illas.
Hinc ubi legati rediere, negata ferentes
Arma Aetola sibi, Rutuli sine viribus illis
Bella instructa gerunt: multumque ab utraque cruoris
Parte datur. Fert ecce avidas in pinea Turnus
Texta faces: ignesque timent, quibus unda pepercit.
Iamque picem, et ceras, alimentaque caetera flammae
Mulciber urebat, perque altum ad carbasa malum
Ibat, et incurvae fumabant transtra carinae;
Cum memor has pinus Idaeo vertice caesas
Sancta deûm genetrix, tinnitibus aëra pulsi
Aeris, et inflati complevit murmure buxi.
Perque leves domitis invecta leonibus auras,
Irrita sacrilega iactas incendia dextra,
Turne, ait. Eripiam, nec me patiente cremabit
Ignis edax nemorum partes et membra meorum.
Intonuit dicente dea; tonitrumque secuti
Cum saliente graves ceciderunt grandine nimbi:
Aëraque, et subitis tumidum concursibus aequor
Astraei turbant, et eunt in proelia, fratres.
E quibus alma parens unius viribus usa,
Stuppea praerumpit Phrygiae retinacula classis,
Fertque rates pronas, imoque sub aequore mergit.
Robore mollito, lignoque in corpora verso,
In capitum faciem puppes mutantur aduncae.
In digitos abeunt, et crura natantia, remi:
Quodque prius fuerat, latus est: mediisque carina
Subdita navigiis, spinae mutatur in usum:
Lina comae molles, antennae brachia fiunt:
Caerulus, ut fuerat, color est. Quasque ante timebant,

Illas virgineis exercent lusibus undas
Naïdes aequoreae: durisque in montibus ortae
Molle fretum celebrant, nec eas sua tangit origo.
Non tamen oblitae, quam multa pericula saevo
Pertulerint pelago, iactatis saepe carinis
Supposuere manus, nisi si qua vehebat Achivos.
Cladis adhuc Phrygiae memores, odere Pelasgos,
Neritiaeque ratis viderunt fragmina laetis
Vultibus, et laetae videre rigescere puppim
Cantibus Alcinoi, saxumque increscere ligno.
Spes erat, in Nymphas animata classe marinas
Posse metu monstri Rutulum desistere bello.
Perstat; habetque deos pars utraque, quique, deorum
Instar, habent animos. Nec iam dotalia regna,
Nec soceri sceptrum, nec te, Lavinia virgo,
Sed vicisse petunt, deponendique pudore
Bella gerunt. Tandemque Venus victricia nati
Arma videt, Turnusque cadit; cadit Ardea, Turno
Sospite dicta potens. Quam postquam barbarus ignis
Abstulit, et tepida latuerunt tecta favilla;
Congerie e media tum primum cognita praepes
Subvolat, et cineres plausis everberat alis.
Et sonus, et macies, et pallor, et omnia, captam
Quae deceant urbem, nomen quoque mansit in illa
Urbis, et ipsa suis deplangitur Ardea pennis.
Iamque deos omnes, ipsamque Aeneïa virtus
Iunonem veteres finire coëgerat iras;
Cum, bene fundatis opibus crescentis Iüli,
Tempestivus erat coelo Cythereïus heros;
Ambieratque Venus Superos: colloque parentis
Circumfusa sui, Nunquam mihi, dixerat, ullo
Tempore düre pater, nunc sis mitissimus oro,
Aeneaeque meo, qui te de sanguine nostro
Fecit avum, quamvis parvum des, optime, numen,
Dum modo des aliquod. Satis est inamabile regnum
Adspexisse semel, Stygios semel isse per amnes.
Assensere dei: nec coniux regia vultus
Immotos tenuit, placatoque annuit ore.
Tum pater, Estis, ait, coelesti munere digni;
Quaeque petis, pro quoque petis. Cape, gnata, quod optas.
Fatus erat. Gaudet, gratesque agit illa parenti:
Perque leves auras iunctis invecta columbis
Littus adit Laureus, ubi tectus arundine serpit
In freta flumineis vicina Numicius undis.

Hunc iubet Aeneae, quaecunque obnoxia morti,
Abluere, et tacito deferre sub aequora cursu.
Corniger exsequitur Veneris mandata, suisque,
Quidquid in Aenea fuerat mortale, repurgat
Et respergit aquis. Pars optima restitit illi.
Lustratum genetrix divino corpus odore
Unxit, et ambrosia cum dulci nectare mista
Contigit os, fecitque deum; quem turba Quirini
Nuncupat Indigetem, temploque arisque recepit.
   Inde sub Ascanii ditione binominis Alba
Resque Latina fuit; succedit Silvius illi;
Quo satus antiquo tenuit repetita Latinus
Nomina cum sceptro: clarum subit Alba Latinum.
Epitos ex illo. Post hunc Capetusque, Capysque;
Sed Capys ante fuit. Regnum Tiberinus ab illis
Cepit; et in Tusci demersus fluminis undis
Nomina fecit aquae. De quo Remulusque, feroxque
Acrota sunt geniti. Remulus maturior annis
Fulmineo periit, imitator fulminis, ictu.
Fratre suo sceptrum moderatior Acrota forti
Tradit Aventino: qui, quo regnarat, eodem
Monte iacet positus, tribuitque vocabula monti.
Iamque Palatinae summam Proca gentis habebat.
Rege sub hoc Pomona fuit: qua nulla Latinas
Inter Hamadryadas coluit sollertius hortos,
Nec fuit arborei studiosior altera foetus:
Unde tenet nomen. Non silvas illa, nec amnes;
Rus amat, et ramos felicia poma ferentes.
Nec iaculo gravis est, sed adunca dextera falce:
Qua modo luxuriem premit, et spatiantia passim
Brachia compescit: fissa modo cordice virgam
Inserit, et succos alieno praestat alumno:
Nec patitur sentire sitim, bibulaeque recurvas
Radicis fibras labentibus irrigat undis.
Hic amor, hoc studium; Veneris quoque nulla cupido.
Vim tamen agrestum metuens, pomaria claudit
Intus, et accessus prohibet, refugitque viriles.
Quid non et Satyri, saltatibus apta iuventus,
Fecere, et pinu praecincti cornua Panes,
Silvanusque, suis semper iuvenilior annis,
Quique deus fures vel falce, vel inguine terret,
Ut poterentur ea? sed enim superabat amando
Hos quoque Vertumnus: neque erat felicior illis.
O quoties habitu duri messoris aristas

Corbe tulit, verique fuit messoris imago!
Tempora saepe gerens foeno religata recenti,
Delectum poterat gramen versasse videri.
Saepe manu stimulos rigida portabat, ut illum
Iurares fessos modo disiunxisse iuvencos.
Falce data frondator erat, vitisque putator.
Induerat scalas; lecturum poma putares.
Miles erat gladio, piscator arundine sumta;
Denique per multas aditum sibi saepe figuras
Reperit, ut caperet spectatae gaudia formae.
Ille etiam picta redimitus tempora mitra,
Innitens baculo, positis ad tempora canis,
Assimulavit anum, cultosque intravit in hortos,
Pomaque mirata est, Tantoque potentior! inquit,
Paucaque laudatae dedit oscula, qualia numquam
Vera dedisset anus: glebaque incurva resedit,
Suspiciens pandos autumni pondere ramos.
Ulmus erat contra spatiosa tumentibus uvis:
Quam socia postquam pariter cum vite probavit,
At si staret, ait, caelebs sine palmite truncus,
Nil praeter frondes, quare peteretur, haberet.
Haec quoque, quae iuncta vitis requiescit in ulmo,
Si non nupta foret, terrae acclinata iaceret.
Tu tamen exemplo non tangeris arboris huius,
Concupitusque fugis, nec te coniungere curas.
Atque utiuam velles! Helene non pluribus esset
Sollicitata procis: nec quae Lapitheïa movit
Proelia, nec coniux timidis audacis Ulixei.
Nunc quoque, cum fugias averserisque petentes,
Mille proci cupiunt, et semideique, deique,
Et quaecunque tenent Albanos numina montes.
Sed tu, si sapies, si te bene iungere, anumque
Hanc audire voles, quae te plus omnibus illis,
Plus quam credis, amo, vulgares reiice taedas,
Vertumnumque tori socium tibi selige: pro quo
Me quoque pignus habe; neque enim sibi notior ille est,
Quam mihi. Nec toto passim vagus errat in orbe;
Haec loca sola colit: nec, uti pars magna procorum,
Quam modo vidit, amat; tu primus, et ultimus illi
Ardor eris, solique suos tibi devovet annos.
Adde, quod est iuvenis, quod naturale decoris
Munus habet, formasque apte fingetur in omnes,
Et, quod erit iussus, iubeas licet omnia, fiet.
Quid? quod amatis idem? quod, quae tibi poma coluntur,

Primus habet, laetaque tenet tua munera dextra?
Sed neque iam foetus desiderat arbore demtos,
Nec, quas hortus alit, cum succis mitibus herbas;
Nec quidquam, nisi te. Miserere ardentis, et ipsum,
Qui petit, ore meo praesentem crede precari:
Ultoresque deos, et pectora dura perosam
Idalien, memoremque time Rhamnusidis iram.
Quoque magis timeas, etenim mihi multa vetustas
Scire dedit, referam tota notissima Cypro
Facta, quibus flecti facile et mitescere possis.
Viderat a veteris generosam sanguine Teucri
Iphis Anaxareten, humili de stirpe creatus;
Viderat, et totis perceperat ossibus aestum.
Luctatusque diu, postquam ratione furorem
Vincere non potuit, supplex ad limina venit:
Et modo nutrici miserum confessus amorem,
Ne sibi dura foret, per spes oravit alumnae:
Et modo de multis blanditus cuique ministris,
Sollicita petiit propensum voce favorem.
Saepè ferenda dedit blandis sua verba tabellis:
Interdum madidas lacrimarum rore coronas
Postibus intendit, posuitque in limine duro
Molle latus, tristique serae convicia fecit.
Surdior illa freto surgente, cadentibus Hoedis,
Durior et ferro, quod Noricus excoquit ignis,
Et saxo, quod adhuc viva radice tenetur,
Spernit, et irridet; factisque immitibus addit
Verba superba ferox, et spe quoque fraudat amantem.
Non tulit impatiens longi tormenta doloris
Iphis, et ante fores haec verba novissima dixit:
Vincis, Anaxarete, neque erunt tibi taedia tandem
Ulla ferenda mei. Laetos molire triumphos,
Et Paeana voca, nitidaque incingere lauro.
Vincis enim, moriorque libens: age, ferrea, gaude.
Certe aliquid laudare mei cogeris, eritque,
Quo tibi sim gratus, meritumque fatebere nostrum.
Non tamen ante tui curam cessisse memento,
Quam vitam, geminaque simul mihi luce carendum.
Nec tibi Fama mei ventura est nuntia leti;
Ipse ego, ne dubites, adero, praesensque videbor,
Corpore ut exanimi crudelia lumina pascas.
Si tamen, o Superi, mortalia fata videtis,
Este mei memores, nihil ultra lingua precari
Sustinet, et longo facite ut memoremur in aevo:

Et, quae demsistis vitae, date tempora famae.
Dixit: et ad postes, ornatos saepe coronis,
Humentes oculos, et pallida brachia tendens,
Cum foribus laquei religaret vincula summi;
Haec tibi serta placent, crudelis et impia? dixit,
Inseruitque caput, sed tum quoque versus ad illam,
Atque onus infelix elisa fauce pependit.
Icta pedum motu trepidantum ut multa gementem
Visa dedisse sonum est, adapertaque ianua factum
Prodidit; exclamant famuli: frustraque levatum,
Nam pater occiderat, referunt ad limina matris.
Accipit illa sinu, complexaque frigida nati
Membra sui, postquam miserorum verba parentum
Edidit, et matrum miserarum facta peregit;
Funera ducebat mediam lacrimosa per urbem,
Luridaque arsuro portabat membra feretro.
Forte viae vicina domus, qua flebilis ibat
Pompa, fuit: duraeque sonus plangoris ad aures
Venit Anaxaretes: quam iam deus ultor agebat.
Mota tamen, Videamus, ait, miserabile funus;
Et patulis iniit tectum sublime fenestris.
Vixque bene impositum lecto prospexerat Iphin;
Deriguere oculi, calidusque e corpore sanguis,
Inducto pallore, fugit: conataque retro
Ferre pedes, haesit: conata avertere vultus,
Hoc quoque non potuit: paulatimque occupat artus,
Quod fuit in duro iam pridem pectore, saxum.
Neve ea ficta putes, dominae sub imagine signum
Servat adhuc Salamis: Veneris quoque nomine templum
Prospicientis habet. Quorum memor, o mea, lentos
Pone, precor, fastus, et amanti iungere, Nymphe.
Sic tibi nec vernum nascentia frigus adurat
Poma, nec excutiant rapidi florentia venti.
Haec ubi nequidquam formas deus aptus in omnes
Edidit, in iuvenem rediit, et anilia demit
Instrumenta sibi: talisque apparuit illi,
Qualis ubi oppositas nitidissima Solis imago
Evicit nubes, nullaque obstante reluxit.
Vimque parat: sed vi non est opus, inque figura
Capta dei Nymphe est, et mutua vulnera sentit.
  Proximus Ausonias iniusti miles Amuli
Rexit opes; Numitorque senex amissa nepotum
Munere regna capit; festisque Palilibus urbis
Moenia conduntur. Tatiusque, patresque Sabini

Bella gerunt; arcisque via Tarpeia reclusa
Digna animam poena congestis exuit armis.
Inde sati Curibus, tacitorum more luporum,
Ore premunt voces: et corpora victa sopore
Invadunt, portasque petunt, quas obiice firma
Clauserat Iliades. Unam tamen ipsa recludit,
Nec strepitum verso Saturnia cardine fecit.
Sola Venus portae cecidisse repagula sensit:
Et clausura fuit, nisi quod rescindere numquam
Dîs licet acta deûm. Iano loca iuncta tenebant
Naïdes Ausoniae, gelido rorantia fonte.
Has rogat auxilium: nec Nymphae iusta petentem
Sustinuere deam, venasque et flumina fontis
Elicuere sui. Nondum tamen invia Iani
Ora patentis erant, neque iter praecluserat unda.
Lurida supponunt fecundo sulphura fonti.
Incenduntque cavas fumante bitumine venas.
Viribus his aliisque vapor penetravit ad ima
Fontis: et Alpino modo quae certare rigori
Audebatis aquae, non ceditis ignibus ipsis.
Flammifera gemini fumant adspergine postes:
Portaque, nequidquam rigidis permissa Sabinis,
Fonte fuit praestructa novo; dum Martius arma
Indueret miles. Quae postquam Romulus ultro
Obtulit, et strata est tellus Romana Sabinis
Corporibus, strata estque suis, generique cruorem
Sanguine cum soceri permiscuit impius ensis;
Pace tamen sisti bellum, nec in ultima ferro
Decertare, placet, Tatiumque accedere regno.
Occiderat Tatius, populisque aequata duobus,
Romule, iura dabas: posita cum casside Mavors
Talibus adfatur Divumque hominumque parentem:
Tempus adest, genitor, quoniam fundamine magno
Res Romana valet, nec praeside pendet ab uno,
Praemia, quae promissa mihi dignoque nepoti,
Solvere, et ablatum terris imponere coelo.
Tu mihi concilio quondam praesente deorum,
Nam memoro, memorique animo pia verba notavi,
Unus erit, quem tu tolles in caerula coeli,
Dixisti: rata sit verborum summa tuorum.
Annuit Omnipotens, et nubibus aëra caecis
Occuluit, tonitruque et fulgure terruit Urbem.
Quae sibi promissae sensit data signa rapinae,
Innixusque hastae, pressos temone cruento

Impavidus conscendit equos Gradivus, et ictu
Verberis iucrepuit: pronumque per aëra lapsus,
Constitit in summo nemorosi colle Palati:
Reddentemque suo iam regia iura Quiriti
Abstulit Iliaden. Corpus mortale per auras
Dilapsum tenues: ceu lata plumbea funda
Missa solet medio glans intabescere coelo.
Pulcra subit facies, et pulvinaribus altis
Dignior, et qualis trabeati forma Quirini.
Flebat ut amissum coniux, cum regia Juno
Irin ad Hersiliam descendere limite curvo
Imperat, et vacuae sua sic mandata referre:
O et de Latia, o et de gente Sabina
Praecipuum, matrona, decus, dignissima tanti
Ante fuisse viri, coniux nunc esse Quirini,
Siste tuos fletus: et, si sibi cura videndi
Coniugis est, duce me lucum pete, colle Quirine
Qui viret, et templum Romani regis obumbrat.
Paret, et in terram pictos delapsa per arcus,
Hersiliam iussis compellat vocibus Iris.
Illa verecundo vix tollens lumina vultu,
O dea, namque mihi, nec quae sis dicere promtum est,
Et liquet esse deam, duc, o duc, inquit, et offer
Coniugis ora mihi: quae si modo posse videre
Fata semel dederint, coelum accepisse fatebor.
Nec mora, Romuleos cum virgine Thaumantea
Ingreditur colles. Ibi sidus ab aethere lapsum
Decidit in terras: a cuius lumine flagrans
Hersiliae crinis cum sidere cessit in auras.
Hanc manibus notis Romanae conditor urbis
Excipit, et priscum pariter cum corpore nomen
Mutat, Horamque vocat; quae nunc dea iuncta Quirino est.

P. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER QUINTUS DECIMUS.

Quaeritur interea, qui tantae pondera molis
Sustineat, tantoque queat succedere regi.
Destinat imperio clarum praenuntia veri
Fama Numam. Non ille satis cognosse Sabinae
Gentis habet ritus: animo maiora capaci
Concipit, et quae sit rerum natura requirit.
Huius amor curae, patria, Curibusque relictis,
Fecit, ut Herculei penetraret ad hospitis urbem.
Graia quis Italicis auctor posuisset in oris
Moenia quaerenti sic e senioribus unus
Retulit indigenis, veteris non inscius aevi:
Dives ab Oceano bubus Iove natus Iberis
Littora felici tenuisse Lacinia cursu
Fertur, et, armento teneras errante per herbas,
Ipse domum magni nec inhospita tecta Crotonis
Intrasse, et requie longum relevasse laborem;
Atque ita discedens, Aevo, dixisse, nepotum
Hic locus urbis erit; promissaque vera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemone quidam
Myscelos, illius dis acceptissimus aevi.
Hunc super incumbens pressum gravitate soporis
Claviger alloquitur: Patrias, age, desere sedes:
I, pete diversi lapidosas Aesaris undas.
Et, nisi paruerit, multa ac metuenda minatur.
Post ea discedunt pariter somnusque deusque.
Surgit Alemonides, tacitaque recentia mente
Visa refert, pugnatque diu sententia secum.

Numen abire iubet: prohibent discedere leges,
Poenaque mors posita est patriam mutare volenti.
Candidus Oceano nitidum caput abdiderat Sol,
Et caput extulerat densissima sidereum nox;
Visus adesse idem deus est, eademque monere,
Et, nisi paruerit, plura et graviora minari.
Pertimuit, patriumque simul transferre parabat
In sedes penetrale novas; fit murmur in urbe,
Spretarumque agitur legum reus: utque peracta est
Causa prior, crimenque patet sine teste probatum,
Squalidus ad Superos tollens reus ora manusque,
O cui ius coeli bis sex fecere labores,
Fer precor, inquit, opem: nam tu mihi criminis auctor.
Mos erat antiquus, niveis atrisque lapillis,
His damnare reos, illis absolvere culpae.
Nunc quoque sic lata est sententia tristis; et omnis
Calculus immitem demittitur ater in urnam.
Quae simul effudit numerandos versa lapillos;
Omnibus e nigro color est mutatus in album,
Candidaque Herculeo sententia munere facta
Solvit Alemoniden. Grates agit ille parenti
Amphitryoniadae: ventisque faventibus aequor
Navigat Ionium, Lacedaemoniumque Tarentum
Praeterit, et Sybarin, Salentinumque Neretum:
Thurinosque sinus, Temesenque, et Iäpygis arva:
Vixque pererratis, quae spectant littora, terris,
Invenit Aesarei fatalia fluminis ora,
Nec procul hinc tumulum, sub quo sacrata Crotonis
Ossa tegebat humus: iussaque ibi moenia terra
Condidit, et nomen tumulati traxit in urbem.
Talia constabat certa primordia fama
Esse loci, positaeque Italis in finibus urbis.
Vir fuit hic, ortu Samius: sed fugerat una
Et Samon, et dominos, odioque tyrannidis exsul
Sponte erat. Isque, licet coeli regione remotos,
Mente deos adiit: et, quae natura negabat
Visibus humanis, oculis ea pectoris hausit.
Cumque animo, et vigili perspexerat omnia cura,
In medium discenda dabat: coetumque silentum,
Dictaque mirantum, magni primordia mundi,
Et rerum causas, et quid natura, docebat:
Quid deus: unde nives, quae fulminis esset origo:
Iupiter, an venti, discussa nube, tonarent:
Quid quateret terras: qua sidera lege mearent:

Et quodcunque latet. Primusque animalia mensis
Arcuit imponi: primus quoque talibus ora
Docta quidem solvit, sed non et credita, verbis:
Parcite, mortales, dapibus temerare nefandis
Corpora: sunt fruges, sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidaeque in vitibus uvae:
Sunt herbae dulces: sunt, quae mitescere flamma,
Mollirique queant. Nec vobis lacteus humor
Eripitur, nec mella thymi redolentia florem.
Prodiga divitias, alimentaque mitia tellus
Suggerit, atque epulas sine caede et sanguine praebet.
Carne ferae sedant ieiunia, nec tamen omnes.
Quippe equus, et pecudes, armentaque gramine vivunt.
At quibus ingenium est immansuetumque ferumque,
Armeniaeque tigres, iracundique leones,
Cumque lupis ursi, dapibus cum sanguine gaudent.
Heu quantum scelus est, in viscera viscera condi,
Congestoque avidum pinguescere corpore corpus,
Alteriusque animantem animantis vivere leto!
Scilicet in tantis opibus, quas optima matrum
Terra parit, nil te nisi tristia mandere saevo
Vulnera dente iuvat, ritusque referre Cyclopum?
Nec, nisi perdideris alium, placare voracis
Et male morati poteris ieiunia ventris?
At vetus illa aetas, cui fecimus Aurea nomen,
Foetibus arboreis, et, quas humus educat, herbis
Fortunata fuit, nec polluit ora cruore.
Tunc et aves tutas movere per aëra pennas:
Et lepus impavidus mediis erravit in agris:
Nec sua credulitas piscem suspenderat hamo:
Cuncta sine insidiis, nullamque timentia fraudem,
Plenaque pacis erant. Postquam non utilis auctor
Victibus invidit, quisquis fuit ille virorum,
Corporeasque dapes avidam demersit in alvum;
Fecit iter sceleri: primaque e caede ferarum
Incaluisse putem maculatum sanguine ferrum.
Idque satis fuerat: nostrumque petentia letum
Corpora missa neci salva pietate fatemur:
Sed quam danda neci, tam non epulanda fuerunt.
Longius inde nefas abiit, et prima putatur
Hostia sus meruisse mori, quia semina pando
Eruerit rostro, spemque interceperit anni.
Vite caper morsa Bacchi mactandus ad aras
Ducitur ultoris. Nocuit sua culpa duobus.

Quid meruistis, oves, placidum pecus, inque tuendos
Natum homines, pleno quae fertis in ubere nectar,
Mollia quae nobis vestras velamina lanas
Praebetis, vitaque magis, quam morte iuvatis?
Quid meruere boves, animal sine fraude dolisque,
Innocuum, simplex, natum tolerare labores?
Immemor est demum, nec frugum munere dignus,
Qui potuit curvi demto modo pondere aratri
Ruricolam mactare suum: qui trita labore
Illa, quibus toties durum renovaverat arvum,
Tot dederat messes, percussit colla securi.
Nec satis est, quod tale nefas committitur: ipsos
Inscripsere deos sceleri, numenque supernum
Caede laboriferi credunt gaudere iuvenci.
Victima labe carens, et praestantissima forma,
Nam placuisse nocet, vittis praesignis et auro,
Sistitur ante aras, auditque ignara precantem,
Imponique suae videt inter cornua fronti,
Quas coluit, fruges; percussaque sanguine cultros
Inficit in liquida praevisos forsitan unda.
Protinus ereptas viventi pectore fibras
Inspiciunt, mentesque deum scrutantur in illis.
Unde fames homini vetitorum tanta ciborum?
Audetis vesci, genus o mortale? quod, oro,
Ne facite, et monitis animos advertite nostris:
Cumque boum dabitis caesorum membra palato,
Mandere vos vestros scite, et sentite colonos.
Et quoniam deus ora movet, sequar ora moventem
Rite deum, Delphosque meos, ipsumque recludam
Aethera, et augustae reserabo oracula mentis.
Magna, nec ingeniis evestigata priorum,
Quaeque diu latuere, canam. Iuvat ire per alta
Astra: iuvat, terris et inerti sede relictis,
Nube vehi, validique humeris insistere Atlantis:
Palantesque animos passim, ac rationis egentes
Despectare procul, trepidosque, obitumque timentes
Sic exhortari, seriemque evolvere fati.
O genus attonitum gelidae formidine mortis!
Quid Styga, quid tenebras, quid nomina vana timetis,
Materiem vatum, falsique piacula mundi?
Corpora sive rogus flamma, seu tabe vetustas
Abstulerit, mala posse pati non ulla putetis.
Morte carent animae: semperque, priore relicta
Sede, novis domibus habitant, vivuntque receptae.

Ipse ego, nam memini, Troiani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram, cui pectore quondam
Sedit in adverso gravis hasta minoris Atridae.
Cognovi clipeum, laevae gestamina nostra,
Nuper Abanteïs templo Iunonis in Argis.
Omnia mutantur: nihil interit. Errat, et illinc
Huc venit, hinc illuc, et quoslibet occupat artus
Spiritus: eque feris humana in corpora transit,
Inque feras noster, nec tempore deperit ullo.
Utque novis facilis signatur cera figuris,
Nec manet, ut fuerat, nec formas servat easdem,
Sed tamen ipsa eadem est: animam sic semper eandem
Esse, sed in varias doceo migrare figuras.
Ergo, ne pietas sit victa cupidine ventris,
Parcite, vaticinor, cognatas caede nefanda
Exturbare animas, nec sanguine sanguis alatur.
Et quoniam magno feror aequore, plenaque ventis
Vela dedi; nihil est toto quod perstet in orbe.
Cuncta fluunt, omnisque vagans formatur imago.
Ipsa quoque assiduo labuntur tempora motu,
Non secus ac flumen. Neque enim consistere flumen,
Nec levis hora potest; sed ut unda impellitur unda,
Urgeturque prior veniente, urgetque priorem:
Tempora sic fugiunt pariter, pariterque sequuntur:
Et nova sunt semper: nam quod fuit ante, relictum est,
Fitque, quod haud fuerat: momentaque cuncta novantur.
Cernis et emersas in lucem tendere noctes,
Et iubar hoc nitidum nigrae succedere nocti.
Nec color est idem coelo, cum lassa quiete
Cuncta iacent media, cumque albo Lucifer exit
Clarus equo; rursumque alius, cum praevia luci
Tradendum Phoebo Pallantias inficit orbem.
Ipse dei clipeus, terra cum tollitur ima,
Mane rubet, terraque, rubet, cum conditur ima:
Candidus in summo est: melior natura quod illic
Aetheris est, terraeque procul contagia vitat.
Nec par aut eadem nocturnae forma Dianae
Esse potest unquam: semperque hodierna sequente,
Si crescit, minor est; maior, si contrahit orbem.
Quid? non in species succedere quatuor annum
Adspicis, aetatis peragentem imitamina nostrae?
Nam tener, et lactens, puerique simillimus aevo
Vere novo est. Tunc herba nitens, et roboris expers
Turget, et insolida est, et spe delectat agrestem.

Omnia tum florent: florumque coloribus almus
Ridet ager: neque adhuc virtus in frondibus ulla est.
Transit in Aestatem post Ver, robustior Annus,
Fitque valens iuvenis: neque enim robustior aetas
Ulla, nec uberior, nec, quae magis aestuet, ulla est.
Excipit Autumnus, posito fervore iuventae
Maturus, mitisque, inter iuvenemque senemque
Temperie medius, sparsis per tempora canis.
Inde senilis Hiems tremulo venit horrida passu,
Aut spoliata suos, aut, quos habet, alba capillos.
Nostra quoque ipsorum semper, requieque sine ulla,
Corpora vertuntur: nec quod fuimusve, sumusve,
Cras erimus. Fuit illa dies, qua semina tantum,
Spesque hominum primae materna habitavimus alvo.
Artifices Natura manus admovit: et angi
Corpora visceribus distentae condita matris
Noluit, eque domo vacuas emisit in auras.
Editus in lucem iacuit sine viribus infans:
Mox quadrupes, rituque tulit sua membra ferarum:
Paullatimque tremens, et nondum poplite firmo
Constitit, adiutis aliquo conamine nervis.
Inde valens veloxque fuit: spatiumque iuventae
Transit, et, emensis medii quoque temporis annis,
Labitur occiduae per iter declive senectae.
Subruit haec aevi, demoliturque prioris
Robora: fletque Milon senior, cum spectat inanes
Illos, qui fuerant solidorum mole tororum
Herculeis similes, fluidos pendere lacertos.
Flet quoque, ut in speculo rugas adspexit aniles,
Tyndaris: et secum, cur sit bis rapta, requirit.
Tempus edax rerum, tuque invidiosa vetustas,
Omnia destruitis, vitiataque dentibus aevi
Paullatim lenta consumitis omnia morte.
Haec quoque non perstant, quae nos Elementa vocamus:
Quasque vices peragant, animos adhibete, docebo.
Quatuor aeternus genitalia corpora mundus
Continet: ex illis duo sunt onerosa, suoque
Pondere in inferius, tellus atque unda, feruntur:
Et totidem gravitate carent: nulloque premente
Alta petunt, aër, atque aëre purior ignis.
Quae quamquam spatio distant, tamen omnia fiunt
Ex ipsis, et in ipsa cadunt: resolutaque tellus
In liquidas rarescit aquas: tenuatus in auras
Aëraque humor abit: demto quoque pondere, rursus

In superos aër tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt, idemque retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aëra transit:
Hic in aquas: tellus glomerata cogitur unda.
Nec species sua cuique manet: rerumque novatrix
Ex aliis alias reparat Natura figuras.
Nec perit in tanto quidquam, mihi credite, mundo,
Sed variat, faciemque novat: nascique vocatur,
Incipere esse aliud, quam quod fuit ante; morique,
Desinere illud idem, cum sint huc forsitan illa,
Haec translata illuc; summa tamen omnia constant.
Nil equidem durare diu sub imagine eadem
Crediderim. Sic ad ferrum venistis ab auro,
Saecula: sic toties versa est Fortuna locorum.
Vidi ego, quod fuerat quondam solidissima tellus,
Esse fretum: vidi factas ex aequore terras:
Et procul a pelago conchae iacuere marinae:
Et vetus inventa est in montibus ancora summis.
Quodque fuit campus, vallem decursus aquarum
Fecit: et eluvie mons est deductus in aequor:
Eque paludosa siccis humus aret arenis:
Quaeque sitim tulerant, stagnata paludibus hument.
Hic fontes Natura novos emisit, at illic
Clausit, et antiqui tam multa tremoribus orbis
Flumina prosiliunt, aut excaecata residunt.
Sic ubi terreno Lycus est epotus hiatu,
Exsistit procul hinc, alioque renascitur ore.
Sic modo combibitur, tecto modo gurgite lapsus
Redditur Argolicis ingens Erasinus in arvis.
Et Mysum capitisque sui, ripaeque prioris
Poenituisse ferunt, alia nunc ire, Caicum.
Nec non Sicanias volvens Amenanus arenas
Nunc fluit, interdum suppressis fontibus aret.
Ante bibebatur, nunc, quas contingere nolis,
Fundit Anigros aquas: postquam, nisi vatibus omnis
Eripienda fides, illic lavere Bimembres
Vulnera, clavigeri quae fecerat Herculis arcus.
Quid? non et Scythicis Hypanis de montibus ortus,
Qui fuerat dulcis, salibus vitiatur amaris?
Fluctibus ambitae fuerant Antissa, Pharosque,
Et Phoenissa Tyros: quarum nunc insula nulla est.
Leucada continuam veteres habuere coloni:
Nunc freta circuëunt. Zancle quoque iuncta fuisse
Dicitur Italiae: donec confinia pontus

Abstulit, et media tellurem repulit unda.
Si quaeras Helicen et Burin, Achaïdas urbes,
Invenies sub aquis: et adhuc ostendere nautae
Inclinata solent cum moenibus oppida mersis.
Est prope Pittheam tumulus Troezena, sine ullis
Arduus arboribus, quondam planissima campi
Area, nunc tumulus: nam, res horrenda relatu,
Vis fera ventorum, caecis inclusa cavernis,
Exspirare aliqua cupiens, luctataque frustra
Liberiore frui coelo, cum carcere rima
Nulla foret toto, nec pervia flatibus esset,
Extentam tumefecit humum: ceu spiritus oris
Tendere vesicam solet, aut derepta bicorni
Terga capro. Tumor ille loci permansit, et alti
Collis habet speciem, longoque induruit aevo.
Plurima cum subeant, audita aut cognita vobis,
Pauca super referam. Quid? non et lympha figuras
Datque capitque novas? medio tua, corniger Ammon,
Unda die gelida est: ortuque obituque calescit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum Luna recessit in orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis, et huic Sybaris nostris conterminus arvis,
Electro similes faciunt auroque capillos.
Quodque magis mirum, sunt qui non corpora tantum,
Verum animos etiam valeant mutare, liquores.
Cui non audita est obscoenae Salmacis undae?
Aethiopesque lacus? quos si quis faucibus hausit,
Aut furit, aut mirum patitur gravitate soporem.
Clitorio quicumque sitim de fonte levarit,
Vina fugit, gaudetque meris abstemius undis;
Seu vis est in aqua calido contraria vino:
Sive, quod indigenae memorant, Amithaone natus,
Proetidas attonitas postquam per carmen et herbas
Eripuit furiis, purgamina mentis in illas
Misit aquas, odiumque meri permansit in undis.
Huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicunque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset.
Est locus Arcadiae, Pheneon dixere priores,
Ambiguis suspectus aquis; quas nocte timeto:
Nocte nocent potae: sine noxa luce bibuntur.
Sic alias aliasque lacus et flumina vires

Concipiunt. Tempusque fuit, quo navit in undis,
Nunc sedet Ortygie. Timuit concursibus Argo
Undarum sparsas Symplegadas elisarum;
Quae nunc immotae perstant, ventisque resistunt.
Nec, quae sulphureis ardet fornacibus, Aetne
Ignea semper erit; neque enim fuit ignea semper.
Nam sive est animal Tellus, et vivit, habetque
Spiramenta, locis flammam exhalantia multis;
Spirandi mutare vias, quotiesque movetur,
Has finire potest, illas aperire cavernas.
Sive leves imis venti cocibentur in antris,
Saxaque cum saxis, et habentem semina flammae
Materiem iactant, ea concipit ictibus ignem;
Antra relinquentur sedatis frigida ventis.
Sive bitumineae rapiunt incendia vires,
Luteave exiguis ardescunt sulphura fumis;
Nempe ubi terra cibos, alimentaque pinguia flammae
Non dabit, absumtis per longum viribus aevum,
Naturaeque suum nutrimen deerit edaci,
Non feret illa famem, desertaque deseret ignes.
Esse viros fama est in Hyperborea Pallene,
Qui soleant levibus velari corpora plumis,
Cum Tritoniacam novies subiere paludem.
Haud equidem credo, sparsae quoque membra veneno
Exercere artes Scythides memorantur easdem.
Si qua fides rebus tamen est addenda probatis,
Nonne vides, quaecunque mora fluidove calore
Corpora tabuerint, in parva animalia verti?
I quoque, delectos mactatos obrue tauros;
Cognita res usu, de putri viscere passim
Florilegae nascuntur apes, quae more parentum
Rura colunt, operique favent, in spemque laborant.
Pressus humo bellator equus crabronis origo est.
Concava littoreo si demas brachia cancro,
Caetera supponas terrae: de parte sepulta
Scorpius exibit, caudaque minabitur unca.
Quaeque solent canis frondes intexere filis
Agrestes tineae, res observata colonis,
Ferali mutant cum papilione figuram.
Semina limus habet virides generantia ranas,
Et generat truncas pedibus, mox apta natando
Crura dat: utque eadem sint longis saltibus apta,
Posterior partes superat mensura priores.
Nec catulus partu, quem reddidit ursa recenti,

Sed male viva caro est: lambendo mater in artus
Fingit, et in formam, quantam capit ipsa, reducit.
Nonne vides, quos cera tegit sexangula, foetus
Melliferarum apium sine membris corpora nasci,
Et serosque pedes, serasque assumere pennas?
Iunonis volucrem, quae cauda sidera portat,
Armigerumque Iovis, Cythereïadasque columbas,
Et genus omne avium, mediis e partibus ovi
Ni sciret fieri, fieri quis posse putaret?
Sunt qui, cum clauso putrefacta est spina sepulcro,
Mutari credant humanas angue medullas.
Haec tamen ex aliis ducunt primordia rebus:
Una est, quae reparet, seque ipsa reseminet, ales;
Assyrii Phoenica vocant. Non fruge, neque herbis,
Sed turis lacrimis, et succo vivit amomi.
Haec ubi quinque suae complevit saecula vitae,
Ilicis in ramis, tremulaeve cacumine palmae,
Unguibus et pando nidum sibi construit ore.
Quo simul ac casias, et nardi lenis aristas,
Quassaque cum fulva substravit cinnama myrrha;
Se superimponit, finitque in odoribus aevum.
Inde ferunt, totidem qui vivere debeat annos,
Corpore de patrio parvum Phoenica renasci.
Cum dedit huic aetas vires, onerique ferendo est;
Ponderibus nidi ramos levat arboris altae,
Fertque pius cunasque suas, patriumque sepulcrum,
Perque leves auras Hyperionis urbe potitus,
Ante fores sacras Hyperionis aede reponit.
Si tamen est aliquid mirae novitatis in istis;
Alternare vices, et quae modo femina tergo
Passa marem est, nunc esse marem miremur hyaenam.
Id quoque, quod ventis animal nutritur et aura,
Protinus assimulat tactu quoscumque colores.
Victa racemifero lyncas dedit India Baccho:
E quibus, ut memorant, quidquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, et congelat aëre tacto.
Sic et curalium, quo primum contigit auras
Tempore, durescit: mollis fuit herba sub undis.
Deseret ante dies, et in alto Phoebus anhelos
Aequore tinget equos, quam consequar omnia dictis,
In species translata novas. Sic tempore verti
Cernimus, atque illas assumere robora gentes;
Concidere has. Sic magna fuit censuque virisque,
Perque decem potuit tantum dare sanguinis annos;

Nunc humilis veteres tantummodo Troia ruinas,
Et pro divitiis tumulos ostendit avorum.
Clara fuit Sparte: magnae viguere Mycenae:
Nec non Cecropiae, nec non Amphionis arces.
Vile solum Sparte est: altae cecidere Mycenae.
Oedipodioniae quid sunt, nisi fabula, Thebae?
Quid Pandioniae restant, nisi nomen, Athenae?
Nunc quoque Dardaniam fama est consurgere Romam:
Appenninigenae quae proxima Thybridis undis
Mole sub ingenti rerum fundamina ponit.
Haec igitur formam crescendo mutat, et olim
Immensi caput orbis erit. Sic dicere vates,
Faticinasque ferunt sortes; quantumque recordor,
Priamides Helenus flenti dubioque salutis
Dixerat Aeneae, cum res Troiana labaret:
Nate dea, si nota satis praesagia nostrae
Mentis habes; non tota cadet, te sospite, Troia.
Flamma tibi ferrumque dabunt iter. Ibis, et una
Pergama rapta feres, donec Troiaeque tibique
Externum patrio contingat amicius arvum.
Urbem et iam cerno Phrygios debere nepotes,
Quanta nec est, nec erit, nec visa prioribus annis.
Hanc alii proceres per saecula longa potentem,
Sed dominam rerum de sanguine natus Iüli
Efficiet; quo, cum tellus erit usa, fruentur
Aetheriae sedes, coelumque erit exitus illi.
Haec Helenum cecinisse Penatigero Aeneae,
Mente memor refero, cognataque moenia laetor
Crescere, et utiliter Phrygibus vicisse Pelasgos.
Ne tamen oblitis ad metam tendere longe
Exspatiemur equis; coelum, et quodcunque sub illo est,
Immutat formas, tellusque, et quidquid in illa est.
Nos quoque pars mundi, quoniam non corpora solum,
Verum etiam volucres animae sumus, inque ferinas
Possumus ire domos, pecudumque in pectora condi;
Corpora, quae possint animas habuisse parentum,
Aut fratrum, aut aliquo iunctorum foedere nobis,
Aut hominum certe, tuta esse et honesta sinamus:
Neve Thyesteis cumulemur viscera mensis.
Quam male consuescit, quam se parat ille cruori
Impius humano, vituli qui guttura cultro
Rumpit, et immotas praebet mugitibus aures!
Aut qui vagitus similes puerilibus hoedum
Edentem iugulare potest; aut alite vesci,

Cui dedit ipse cibos! quantum est, quod desit in istis
Ad plenum facinus! quo transitus inde paratur!
Bos aret, aut mortem senioribus imputet annis:
Horriferum contra Borean ovis arma ministret:
Ubera dent saturae manibus pressanda capellae.
Retia cum pedicis, laqueosque, artesque dolosas
Tollite: nec volucrem viscata fallite virga:
Nec formidatis cervos iucludite pinnis:
Nec celate cibis uncos fallacibus hamos.
Perdite, si qua nocent, verum haec quoque perdite tantum:
Ora vacent epulis, alimentaque congrua carpant.
  Talibus atque aliis instructo pectore dictis
In patriam remeasse ferunt, ultroque petitum
Accepisse Numam populi Latialis habenas.
Coniuge qui felix Nympha, ducibusque Camenis,
Sacrificos docuit ritus, gentemque, feroci
Assuetam bello, pacis traduxit ad artes.
Quem, postquam senior regnumque aevumque peregit,
Exstinctum Latiaeque nurus, populusque, Patresque,
Deflevere Numam. Nam coniux, urbe relicta,
Vallis Aricinae densis latet abdita silvis,
Saoraque Oresteae gemitu, questuque Dianae
Impedit. Ah quoties Nymphae nemorisque lacusque,
Ne faceret, monuere, et consolantia verba
Dixere! ah quoties flenti Theseïus heros,
Siste modum, dixit: neque enim fortuna querenda
Sola tua est: similes aliorum respice casus:
Mitius ista feres. Utinamque exempla dolentem,
Non mea te possent relevare! sed et mea possunt.
Fando aliquem Hippolytum vestras, puto, contigit aures,
Credulitate patris, sceleratae fraude novercae,
Occubuisse neci. Mirabere, vixque probabo:
Sed tamen ille ego sum. Me Pasiphaeïa quondam
Tentatum frustra, patrium temerare cubile,
Quod voluit, voluisse infelix crimine verso,
Indiciine metu magis, offensane repulsae,
Arguit: immeritumque pater proiecit ab urbe,
Hostilique caput prece detestatur euntis.
Pittheam profugo curro Troezena petebam;
Iamque Corinthiaci carpebam littora ponti,
Cum mare surrexit, cumulusque immanis aquarum
In montis speciem curvari et crescere visus,
Et dare mugitus, summoque cacumine findi.
Corniger hinc taurus ruptis expellitur undis,

Pectoribusque tenus molles erectus in auras,
Naribus et patulo partem maris evomit ore.
Corda pavent comitum: mihi mens interrita mansit,
Exsiliis contenta suis; cum colla feroces
Ad freta convertunt, arrectisque auribus horrent
Quadrupedes, monstrique metu turbantur, et altis
Praecipitant currum scopulis. Ego ducere vana
Frena manu, spumis albentibus oblita, luctor,
Et retro lentas tendo resupinus habenas.
Nec vires tamen has rabies superasset equorum,
Ni rota, perpetuum qua circumvertitur axem,
Stipitis occursu fracta ac disiecta fuisset.
Excutior curru: lorisque tenentibus artus
Viscera viva trahi, nervos in stirpe teneri,
Membra rapi partim, partim reprensa relinqui,
Ossa gravem dare fracta sonum, fessamque videres
Exhalari animam, nullasque in corpore partes,
Noscere quas posses: unumque erat omnia vulnus.
Num potes, aut audes cladi componere nostrae,
Nympha, tuam? vidi quoque luce carentia regna,
Et lacerum fovi Phlegethontide corpus in unda.
Nec, nisi Apollineae valido medicamine prolis,
Reddita vita foret. Quam postquam fortibus herbis
Atque ope Paeonia, Dite indignante, recepi;
Tum mihi, ne praesens augerem muneris huius
Invidiam, densas obiecit Cynthia nubes:
Utque forem tutus, possemque impune videri,
Addidit aetatem: nec cognoscenda reliquit
Ora mihi: Cretenque diu dubitavit habendam
Traderet, an Delon. Delo Cretaque relictis
Hic posuit, nomenque simul, quod possit equorum
Admonuisse, iubet deponere, Quique fuisti
Hippolytus, dixit, nunc idem Virbius esto.
Hec nemus inde colo, de disque minoribus unus
Numine sub dominae lateo, atque accenseor illi.
Non tamen Egeriae luctus aliena levare
Damna valent, montisque iacens radicibus imis
Liquitur in lacrimas: donec, pietate dolentis
Mota, soror Phoebi gelidum de corpore fontem
Fecit, et aeternas artus tenuavit in undas.
At Nymphas tetigit nova res: et Amazone natus
Haud aliter stupuit, quam cum Tyrrhenus arator
Fatalem glebam mediis adspexit in arvis
Sponte sua primum, nulloque agitante, moveri:

Sumere mox hominis, terraeque amittere formam:
Oraque venturis aperire recentia fatis:
Indigenae dixere Tagen: qui primus Etruscam
Edocuit gentem casus aperire futuros;
Utque Palatinis haerentem collibus olim
Cum subito vidit frondescere Romulus hastam,
Quae radice nova, non ferro stabat adacto,
Et iam non telum, sed lenti viminis arbor
Non exspectatas dabat admirantibus umbras;
Aut sua fluminea cum vidit Cipus in unda
Cornua, vidit enim, falsamque in imagine credens
Esse fidem, digitis ad frontem saepe relatis,
Quae vidit, tetigit: nec iam sua lumina damnans
Restitit: ut victor domito remeabat ab hoste,
Ad coelumque oculos, et eodem brachia tollens,
Quidquid, ait, Superi, monstro portenditur isto,
Seu laetum est, patriae laetum populoque Quirini:
Sive minax, mihi sit; viridique e cespide factas
Placat odoratis herbosas ignibus aras,
Vinaque dat pateris, mactatarumque bidentum,
Quid sibi significent, trepidantia consulit exta.
Quae simul inspexit Tyrrhenae gentis haruspex,
Magna quidem rerum molimina vidit in illis,
Non manifesta tamen. Cum vero sustulit acre
A pecudis fibris ad Cipi cornua lumen:
Rex, ait, o salve: tibi enim, tibi, Cipe, tuisque
Hic locus, et Latiae parebunt cornibus arces.
Tu modo rumpe moram, portasque intrare patentes
Appropera: sic fata iubent. Namque Urbe receptus
Rex eris, et sceptro tutus potiere perenni.
Retulit ille pedem, torvamque a moenibus Urbis
Avertens faciem, Procul, ah! procul omina, dixit,
Talia dî pellant, multoque ego iustius aevum
Exsul agam, quam me videant Capitolia regem.
Dixit: et extemplo populumque gravemque Senatum
Convocat: ante tamen pacali cornua lauro
Velat, et aggeribus factis a milite forti
Insistit, priscoque deos e more precatus,
Est, ait, hic unus, quem vos ni pellitis urbe,
Rex erit. Is qui sit, signo, non nomine dicam.
Cornua fronte gerit, quem vobis indicat augur,
Si Romam intrarit, famularia iura daturum.
Ille quidem potuit portas irrumpere apertas;
Sed nos obstitimus, quamvis coniunctior illo

Nemo mihi est. Vos urbe virum prohibete, Quirites;
Vel, si dignus erit, gravibus vincite catenis:
Aut finite metum fatalis morte tyranni.
Qualia succinctis, ubi trux insibilat Eurus,
Murmura pinetis fiunt; aut qualia fluctus
Aequorei faciunt, si quis procul audiat illos;
Tale sonat populus. Sed per confusa frementis
Verba tamen vulgi vox eminet una, Quis ille?
Et spectant frontes, praedictaque cornua quaerunt.
Rursus ad hos Cipus, Quem poscitis, inquit, habetis:
Et demta capiti, populo prohibente, corona,
Exhibuit gemino praesignia tempora cornu.
Demisere oculos omnes, gemitumque dedere,
Atque illud meritis clarum, quis credere possit?
Inviti videre caput: nec honore carere
Ulterius passi, festam imposuere coronam.
At proceres, quoniam muros intrare vereris,
Ruris honorati tantum tibi, Cipe, dedere,
Quantum depresso subiectis bubus aratro
Complecti posses ad finem Solis ab ortu;
Cornuaque aeratis, miram referentia formam,
Postibus insculpunt, longum mansura per aevum.
Pandite nunc, Musae, praesentia numina vatum,
Scitis enim, nec vos fallit spatiosa vetustas,
Unde Coroniden circumflua Thybridis alveo
Insula Romuleae sacris adsciverit urbis.
Dira lues quondam Latias vitiaverat auras,
Pallidaque exsangui squalebant corpora tabo.
Funeribus fessi postquam mortalia cernunt
Tentamenta nihil, nihil artes posse medentum;
Auxilium coeleste petunt: mediamque tenentes
Orbis humum Delphos adeunt, oracula Phoebi,
Utque salutifera miseris succurrere rebus
Sorte velit, tantaeque urbis mala finiat, orant.
Et locus, et laurus, et, quas habet illa, pharetrae,
Intremuere simul: cortinaque reddidit imo
Hanc adyto vocem, pavefactaque pectora movit.
Quod petis hinc, propiore loco, Romane, petisses;
Et pete nunc propiore loco: nec Apolline vobis,
Qui minuat luctus, opus est, sed Apolline nato.
Ite bonis avibus, prolemque arcessite nostram.
Iussa dei prudens postquam accepere Senatus,
Quam colat, explorant, iuvenis Phoebeïus urbem,
Quique petant ventis Epidauria littora mittunt.

Quae simul incurva missi tetigere carina,
Concilium Graiosque patres adiere, darentque,
Oravere, deum, qui praesens funera gentis
Finiat Ausoniae: certas ita dicere sortes.
Dissidet, et variat sententia: parsque negandum
Non putat auxilium; multi renuere, suamque
Non emittere opem, nec numina tradere suadent.
Dum dubitant, seram pepulere crepuscula lucem,
Umbraque telluris tenebras induxerat orbi;
Cum deus in somnis opifer consistere visus
Ante tuum, Romane, torum, sed qualis in aede
Esse solet, baculumque tenens agreste sinistra,
Caesariem longae dextra deducere barbae,
Et placido tales emittere pectore voces:
Pone metus, veniam, simulacraque nostra relinquam.
Hunc modo serpentem, baculum qui nexibus ambit,
Perspice, et usque nota visu, ut cognoscere possis.
Vertar in hunc: sed maior ero, tantusque videbor,
In quantum verti coelestia corpora debent.
Extemplo cum voce deus, cum voce deoque
Somnus abit: somnique fugam lux alma secuta est.
Postera sidereos Aurora fugaverat ignes:
Incerti quid agant proceres ad templa petiti
Conveniunt operosa dei: quaque ipse morari
Sede velit, signis coelestibus indicet, orant.
Vix bene desierant; cum cristis aureus altis
In serpente deus praenuntia sibila misit:
Adventuque suo signumque, arasque, foresque,
Marmoreumque solum, fastigiaque aurea movit:
Pectoribusque tenus media sublimis in aede
Constitit, atque oculos circumtulit igne micantes.
Territa turba pavet: cognovit numina castos
Evinctus vitta crines albante sacerdos:
Et, deus en, deus en, linguisque animisque favete,
Quisquis ades, dixit. Sis, o pulcerrime, visus
Utiliter, populosque iuves tua sacra colentes.
Quisquis adest, iussum venerantur numen, et omnes
Verba sacerdotis referunt geminata, piumque
Aeneadae praestant et mente et voce favorem.
Annuit his, motisque deus rata pignora cristis,
Ter repetita debit vibrata sibila lingua.
Tum gradibus nitidis delabitur, oraque retro
Flectit, et antiquas abiturus respicit aras,
Assuetasque domos, habitataque templa salutat.

Inde per iniectis adopertam floribus ingens
Serpit humum, flectitque sinus, mediamque per urbem
Tendit ad incurvo munitos aggere portus.
Restitit hic, agmenque suum, turbaeque sequentis
Officium placido visus dimittere vultu,
Corpus in Ausonia posuit rate. Numinis illa
Sensit onus: pressaque dei gravitate carina
Aeneadae gaudent, caesoque in littore tauro
Torta coronatae solvunt retinacula puppis.
Impulerat levis aura ratem. Deus eminet alte:
Impositaque premens puppim cervice recurvam
Caeruleas despectat aquas: medicisque per aequor
Ionium Zephyris sexto Pallantidos ortu
Italiam tenuit, praeterque Lacinia templo
Nobilitata deae Scylaceaque littora fertur.
Linquit Iapygiam, laevaque Amphissia remis
Saxa fugit: dextra praerupta Ceraunia parte,
Romechiumque legit, Caulonaque, Naryciamque,
Evincitque fretum, Siculique angusta Pelori,
Hippotadaeque domos regis, Temesesque metalla,
Leucosiamque petit, tepidique rosaria Paesti.
Inde legit Capreas, promontoriumque Minervae,
Et Surrentino generosos palmite colles,
Herculeamque urbem, Stabiasque, et in otia natam
Parthenopen, et ab hac Cumaeae templa Sibyllae.
Hinc callidi fontes, lentisciferumque tenentur
Liternum, multamque trahens sub gurgite arenam
Vulturnus, niveisque frequens Sinuessa columbis:
Minturnaeque graves, et quam tumulavit alumnus,
Antiphataeque domos, Trachasque obsessa palude,
Et tellus Circaea, et spissi littoris Antium.
Huc ubi veliferam nautae advertere carinam,
Asper enim iam pontus erat, deus explicat orbes,
Perque sinus crebros et magna volumina labens,
Templa parentis init, flavum tangentia littus.
Aequore pacato patrias Epidaurius aras
Linquit, et hospitio iuncti sibi nominis usus,
Littoream tractu squamae crepitantis arenam
Sulcat, et, innixus moderamine navis, in alta
Puppe caput posuit; donec Castrumque, sacrasque
Levini sedes, Tiberinaque ad ostia venit.
Huc omnes populi passim, matrumque patrumque
Obvia turba ruit, quaeque ignes, Troica, servant,
Vesta, tuos: laetoque deum clamore salutant.

Quaque per adversas navis cita ducitur undas,
Tura super ripas, aris ex ordine factis,
Parte ab utraque sonant, et odorant aëra fumis:
Ictaque coniectos incalfacit hostia cultros.
Iamque caput rerum, Romanam intraverat urbem;
Erigitur serpens, summoque acclinia malo
Colla movet, sedesque sibi circumspicit aptas.
Scinditur in geminas partes circumfluus amnis:
Insula nomen habet: laterumque a parte duorum
Porrigit aequales media tellure lacertos.
Huc se de Latia pinu Phoebeïus anguis
Contulit, et finem, specie coeleste resumta,
Luctibus imposuit, venitque salutifer Urbi.
Hic tamen accessit delubris advena nostris;
Caesar in urbe sua deus est: quem Marte, togaque
Praecipuum, non bella magis finita triumphis,
Resque domi gestae, properataque gloria rerum
In sidus vertere novum, stellamque comantem,
Quam sua progenies. Neque enim de Caesaris actis
Ullum maius opus, quam quod pater exstitit huius.
Scilicet aequoreos plus est domuisse Britannos,
Perque papyriferi septemflua flumina Nili
Victrices egisse rates, Numidasque rebelles,
Cinyphiumque Iubam, Mithridateisque tumentem
Nominibus Pontum, populo adiecisse Quirini,
Et multos meruisse, aliquos egisse triumphos;
Quam tantum genuisse virum, quo praeside rerum
Humano generi, Superi, cavistis abunde.
Ne foret hic igitur mortali semine cretus,
Ille deus faciendus erat. Quod ut aurea vidit
Aeneae genetrix, vidit quoque triste parari
Pontifici letum, et coniurata arma moveri;
Palluit, et cunctis, ut cuique erat obvia, Divis,
Adspice, dicebat, quanta mihi mole parentur
Insidiae, quantaque caput cum fraude petatur,
Quod de Dardanio solum mihi restat Iülo.
Solane semper ero iustis exercita curis?
Quam modo Tydidae Calydonia vulneret hasta,
Nunc male defensae confundant moenia Troiae;
Quae videam natum longis erroribus actum,
Iactarique freto, sedesque intrare silentum,
Bellaque cum Turno gerere, aut, si vera fatemur,
Cum Iunone magis. Quid nunc antiqua recordor
Damna mei generis? timor hic meminisse priorum

Non sinit: in me acui sceleratos cernitis enses.
Quos prohibete, precor, facinusque repellite: neve
Caede sacerdotis flammas exstinguite Vestae.
  Talia nequidquam toto Venus anxia coelo
Verba iacit, Superosque movet: qui rumpere quamquam
Ferrea non possunt veterum decreta Sororum,
Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.
Arma ferunt nigras inter crepitantia nubes,
Terribilesque tubas, auditaque cornua coelo
Praemonuisse nefas. Phoebi quoque tristis imago
Lurida sollicitis praebebat lumina terris.
Saepe faces visae mediis ardere sub astris:
Saepe inter nimbos guttae cecidere cruentae:
Caerulus et vultum ferrugine Lucifer atra
Sparsus erat, sparsi lunares sanguine currus.
Tristia mille locis Stygius dedit omina bubo:
Mille locis lacrimavit ebur, cantusque feruntur
Auditi, sanctis et verba minacia lucis.
Victima nulla litat, magnosque instare tumultus
Fibra monet, caesumque caput reperitur in extis.
Inque foro, circumque domos, et templa deorum
Nocturnos ululasse canes, umbrasque silentum
Erravisse ferunt, motamque tremoribus urbem.
Non tamen insidias, venturaque vincere fata
Praemonitus potuere deûm: strictique feruntur
In templum gladii: neque enim locus ullus in Urbe
Ad facinus, diramque placet, nisi Curia, caedem.
Tum vero Cytherea manu percussit utraque
Pectus: et aetheria molitur condere nube,
Qua prius infesto Paris est ereptus Atridae,
Et Diomedeos Aeneas fugerat enses.
Talibus hanc genitor: Sola insuperabile fatum,
Nata, movere paras? intres licet ipsa Sororum
Tecta trium: cernes illic molimine vasto
Ex aere et solido rerum tabularia ferro:
Quae neque concursum coeli, neque fulminis iram,
Nec metuunt ullas tuta atque aeterna ruinas.
Invenies illic inclusa adamante perenni
Fata tui generis: legi ipse, animoque notavi,
Et referam, ne sis etiamnum ignara futuri.
Hic sua complevit, pro quo, Cytherea, laboras,
Tempora, perfectis, quos terrae debuit, annis.
Ut deus accedat coelo, templisque colatur,
Tu facies, natusque suus; qui nominis heres,

Impositum feret Urbis onus, caesique parentis
Nos in bella suos fortissimus ultor habebit.
Illius auspiciis obsessae moenia pacem
Victa petent Mutinae: Pharsalia sentiet illum,
Emathiaque iterum madefacti caede Philippi:
Et magnum Siculis nomen superabitur undis:
Romanique ducis coniux Aegyptia, taedae
Non bene fisa, cadet: frustraque erit illa minata
Servitura suo Capitolia nostra Canopo.
Quid tibi Barbariem, gentes ab utroque iacentes
Oceano, numerem? quodcunque habitabile tellus
Sustinet, huius erit: pontus quoque serviet illi.
Pace data terris, animum ad civilia vertet
Iura suum, legesque feret iustissimus auctor:
Exemploque suo mores reget, inque futuri
Temporis aetatem venturorumque nepotum
Prospiciens, prolem sancta de coniuge natam
Ferre simul nomenque suum curasque iubebit.
Nec, nisi cum senior similes aequaverit annos,
Aetherias sedes cognataque sidera tanget.
Hanc animam interea caeso de corpore raptam
Fac iubar, ut semper Capitolia nostra Forumque
Divus ab excelsa prospectet Iulius aede.
  Vix ea fatus erat; media cum sede Senatus
Constitit alma Venus, nulli cernenda, suique
Caesaris eripuit membris, nec in aëra solvi
Passa recentem animam, coelestibus intulit astris.
Dumque tulit, lumen capere, atque ignescere sensit;
Emisitque sinu. Luna volat altius illa,
Flammiferumque trahens spatioso limite crinem
Stella micat, natique videns benefacta, fatetur
Esse suis maiora, et vinci gaudet ab illo.
Hic sua praeferri quamquam vetat acta paternis;
Libera fama tamen, nullisque obnoxia iussis,
Invitum praefert, unaque in parte repugnat.
Sic magni cedit titulis Agamemnonis Atreus:
Aegea sic Theseus, sic Pelea vincit Achilles.
Denique, ut exemplis ipsos aequantibus utar,
Sic et Saturnus minor est Iove. Iupiter arces
Temperat aetherias, et mundi regna triformis;
Terra sub Augusto: pater est et rector uterque.
Di, precor, Aeneae comites, quibus ensis, et ignis
Cesserunt, dique Indigetes, genitorque, Quirine,
Urbis, et invicti genitor, Gradive, Quirini,

Vestaque Caesareos inter sacrata Penates,
Et cum Caesarea tu, Phoebe domestice, Vesta,
Quique tenes altus Tarpeias Iupiter arces,
Quosque alios vati fas appellare piumque;
Tarda sit illa dies, et nostro serior aevo,
Qua caput Augustum, quem temperat, orbe relicto,
Accedat coelo, faveatque precantibus absens.
  Iamque opus exegi, quod nec Iovis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas.
Cum volet illa dies, quae nil, nisi corporis huius
Ius habet, incerti spatium mihi finiat aevi;
Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferar, nomenque erit indelebile nostrum;
Quaque patet domitis Romana potentia terris,
Ore legar populi, perque omnia saecula fama,
Si quid habent veri vatum praesagia, vivam.

ANNOTATIO CRITICA.

L. I. v. 2. *nam vos*] Mitscherl. cum Heinsio probavit, quod cod. Palat. exhibet: *nam, Di*.

v. 5. *et terras*] Heins. Burm. et Mitsch. tenuerunt: *et tellus*, difficili verborum junctura, satis demonstrata a Jahnio.

v. 93. *sine judice*] Repetita *judicis ora, sed sine judice*, ita sunt Ovidiana, ut cum Jahnio recipere non dubitaverim pro *sine vindice*.

v. 327. *ambo*] Reddidi *ambo*, non *ambos*, auctore Burm., et jucunditate soni sic jubente.

v. 689. *in montibus*] Jahn. Burmannum secutus ex duobus libris dedit: *sub* montibus.

L. II. v. 165. *vacuos*] Leg. *vacuus*, quod Heins. et Wakefield. ad Lucret. VI, 550. suaserunt.

v. 640. *fatidicos*] Ita Heins. et Burm. ex libro Urbinate. Jahn. restituit *vaticinos*.

v. 870. *Cum Deus*] Jahn. *Tum Deus*.

L. III. v. 156. *cura Dianae*] Ita libri. Edd. inque iis Burm. *sacra D.*

v. 262. *profeci*] Jahn. cum Burm. ex uno Francof. *effeci*.

v. 272. *ad undas*] Ita recte Jahn. ex libris pro *in undas*.

v. 597. *Diae*] Voss. suasit *Ceiae*, Jahn. dedit *Chiae*.

v. 599. *innitor*] Hoc probaverunt Heins. et Burm., dedit Jahn., duobus codd. firmatum. Vulg. *immittor*.

v. 665. *distringunt*] Jahn. cum aliis dedit *distinguunt*.

L. IV. v. 136. *tremit*] Ita Burm. e libris pro *fremit*.

v. 151. *prosequar*] Recepi cum Jahn. pro vulg. *persequar*. cf. v. 551.

v. 193. *colorque*] Hoc servavi ut *formae* et *luminibus* convenientius, quam vulg. *calorque*. Defenderat jam Bothius. Adde, quod sequitur v. 231. in veram rediit faciem *solitumque nitorem*, et v. 203. facit hunc amor iste *colorem*.

v. 248. *tentat*] Sic dedi auctoribus Bothio et Jahnio, et re jubente, pro *tentet*. Servavi autem, quae Jahn. deleverat, commata post *artus* et *queat*, ob sensus facilitatem.

v. 273. *sed non est B.*] Al. *sed non et B.*, quod esse deberet: *sed non et Bacchum*, alienum a metro.

v. 336. *Desinis? aut fugio*] Jure restituit Jahn. *aut* pro *an.*

v. 446. *Exercent-coercet*] Versum ab editoribus fere abjectum reddidi cum Jahnio.

v. 498. *animas*] Al. *animos.*

v. 551. *prosequar*] Ut supra v. 151. pro vulg. *persequar.*

v. 636. *premebant*] Al. *premebat.* Pluralem tres codd. Heinsii confirmant.

v. 764. *Cephenis*] Alii libri: *Cephenum.* Conjecerunt: *Cephenes*, et *Cephei.*

L. VI. v. 185. *Nescio quoque audete*] Ita locum ex variorum codd. lectionibus constituit Heinsius. E conjecturis praeferendae sunt Fabri:

Et nunc nescio quo genitam Titanida Caeo
Latonam praeferte mihi etc.

nisi quod initio nimis a librorum vestigiis recedit; et Jahnii:

Nescio quo audetis genitam Titanida Caeo etc.

quae tamen versum a superioribus disjungit.

v. 200. *turba quae*] Restitui *quae*, cui substituerunt *qua* et *quo*, ut sit sensus: quae turba h. e. multitudine liberorum quantum ab orba distat? In libris et verborum et versuum ordo atque ratio misere mixta et confusa est.

v. 658. *prosiluit*] Haec genuina forma, non *prosiliit.*

L. VII. v. 69. *vocas*] Al. *putas.*

v. 76. *et tum fortis erat*] Al. *Et jam fractus erat*, et mox: *resederat.*

v. 120. *implent*] Al. *augent.*

v. 186. *nullo cum murmure sepes*] Libri plerique: *serpens*, addito versu: *Sopitis similes nullo cum murmure sepes Immotaeque sequ.* Excidisse videtur versus de rivo vel flumine, quod *serpere* dicitur sine murmure. Postea exstiterunt, qui lacunam inepte explerent.

v. 222. *subjectaque*] Burm. et Jahn. ex uno codice *sublataque*, nempe Medea.

v. 223. *et cretis*] Quamvis dubia lectio, praeferenda tamen emendationibus: *et certis*, vel Heinsii *creteis* pro *cretosis*, Burmannique *Oetaeis.* Hanc dedit Jahnius.

v. 226. *placitas*] Restitui pro *placita*, quod miror placuisse plerisque editoribus. Mox v. 228. *placuerunt* alludit ad hoc ipsum *placitas* more Ovidiano.

v. 276. *mortalis*] Heins. conj. *mortari* h. e. in mortario. Daumius: *mortari marmore.*

v. 344. *tentat consurgere*] Burm. e quatuor libris: *consurgere tentat.*

v. 465. 466. *Arne Sithonis*] Locus foede corruptus, et fa-

bula ignota. Id patet, nomen insulae desiderari; unde optima videtur conjectura Heinsii: *Quamque impia prodidit Arne Siphnon, et accepto* sequ.

v. 571. *aliquis*] Al. *alius.* Heinsio hic et sequ. versus suspecti visi sunt.

v. 720. *quod doleam*] Jahn. cum Heinsio: *quo doleam.*

L. VIII. v. 172. *iterata*] Al. *superata.*

v. 313. *in armis*] Al. *in annis.*

v. 435. *longeque tuo sit captus amore*] Ita Heins. e duobus libris. Vulg. *ne sit longe tibi captus amore Auctor.*, quam lectionem defendit Jahnius.

v. 448. *auratas – atris*] Al. *auratis – atras.*

v. 497. *sceleratus et ille*] Al. *sceleratus; et ille* sequ.

L. IX. v. 16. *duxi*] Tenui, quod Heins. ex uno libro, et post eum Burm. edidit, pro *dixi*, quod admodum frigidum reddit orationis initium.

v. 58. *a pectore*] Hoc Heins. e codd. Vulg. *a corpore.* Illud commendatur sequente: *Instat anhelanti.*

v. 98. *Hunc tantum*] Haec plurium librorum lectio. Vulg. *Hunc tamen.* Heins. ex uno libro: *Haud tamen. Tantum* requiri ob sequens *Caetera*, vere iudicavit Jahnius. Fortasse legendum: *Haec tantum* sequ.

v. 221. *molle*] Sic Burmann. et Heinsius pro *mole.*

v. 294. *Nixosque pares*] Quibus ignoti erant *Nixi* v. *Nexi*, partus Dii, de quibus e grammaticis constat, pepererunt monstra lectionum: *ad nexos partus, ad nexusque pares, ad nisus pares, ad nixos partus* al. Vide tamen, an legendum sit: *Nixosque pari clamore vocabam* v. *pariens clamore vocabam.*

v. 325. *dolentem*] Medic. *gementem*, quod ediderunt Burm. et Jahn. Al. *loquentem* et *paventem.*

v. 415. *Addat-inultam*] Versum ab Heinsio licentius ejectum restitui cum Jahnio, et v. 413. scripsi *hoc*, ab Heinsio mutatum in *hos.*

v. 647. *ignem*] Al. *hircum.*

v. 751. *mariti*] Burm. et Jahn. dederunt *magistri*, qui hic vix ferendus videtur.

v. 755. *pars nulla*] Restitui cum Jahnio vulg. lectionem pro: *pars ulla* v. *pars una.*

L. X. v. 31. *fata*] Heins. recepit *fila*, quod verbo quidem *retexere*, sed Parcis magis quam Diis convenit.

v. 115. *parilesque*] Al. *parilique.*

v. 298. *Editus hac*] Puto cum Heinsio legendum: *Editus hoc*, Papho scilicet, v. *Editus ex illo est*, v. *Editus hinc ille est.* Corrupta lectio librorum: *Editus et ille est.*

v. 584. *invidiaque timet*] Al. *invidiamque timet.*
v. 615. *Sed quod*] Hanc lectionem jure revocavit Jahn. pro *Quid? quod* sequ.
L. XI. v. 9. *praesuta*] Al. *praesumpta, protecta, praecincta, praefulta, praefixa, pressura, persuta.*
v. 22. *theatri*] Nisi libri hoc tenerent, praeferrem *triumphi* ob sequens: *structoque utrimque theatro.*
v. 45. *rigidae silices*] Ita Heins. e tribus libris. Vulg. *rigidi.* cf. IX, 225. et 613. al. Libri fere variant.
v. 293. *Vir fuit*] Versum ab Heinsio damnatum vindicarunt Bothius Jahniusque.
L. XII. v. 395. *aureaque*] Hypermetrum versum optimi libri exhibent. Vulg. *aurea.*
L. XIII. v. 254. *fueritque benignior Ajax*] E conjecturis optimae sunt Mureti: *ferat haec ut dignior Ajax*, et Burm. *tuleritque ea dignior Ajax.*
v. 331. *Utque tui-nostri*] Versus haud dubie insertus ad interpretationem verborum: *me tibi forte dari.* Mox v. 332. lacunae, quae intercepit alteram partem versus, varie a variis subventum est. Magis placet, quod Burm. e duobus codd. laudat, *castrisque reducere nitar.*
v. 507. *Si finita tamen*] Al. *Sed fin. t.*, et *Sit fin. t.*, et *Nec fin. t.*
v. 611. *seducunt castra*] Al. *succedunt astra.*
v. 718. *impia*] Heins. emend. *irrita.*
v. 852. *magno*] Al. *magnus.*
L. XIV. v. 103. *ulvis*] Hactenus procedit protasis, atque ita distinxi.
v. 411. *silentum*] Hoc praeferendum vulgato *videntur*, vix dubium facit antecedens *visi.* Nam ὁμοιοτέλευτα, ut *silentum* et *paventum*, in Ovidio satis crebra sunt.
v. 493. *parvo*] Vulg. lectio *magno* ineptum sensum reddit.
v. 505. *mirantur*] Al. *miratur.*
v. 524. *arbor enim est*] Restitui vulg. lect. pro: *Arbore enim succoque* sequ.
L. XV. v. 51. *Neretum*] Restitui cum Jahnio. *Neaethum* a Regio invectum est.
v. 502. *Quod voluit, voluisse infelix*] Versum, quem Heinsius injuria damnavit, uncinis liberavi cum Bothio, et reddidi, quod multi codd. Heinsii et Heidelbergensis exhibent, pro: *Quod voluit, finxit voluisse, et crimine verso* sequ. Illa magis Ovidiana esse, vel prima lectio docet. Itaque etiam antecedente versu restituendum fuit *temerare* pro *temerasse.*

[illegible]